
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google^{TM} books

<https://books.google.com>

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsatt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsatt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk <http://books.google.com/>

1520
1531

JUNGFU MARIE ÖRTAGÅRD.

VADSTENANUNNORNAS VECKORITUAL

I SVENSK ÖFVERSÄTTNING

FRÅN ÅR 1510.

EFTER DEN ENDA KÄNDA HANDSKRIFTEN MED TILFÖGANDE AF
LATINSKA ORIGINALTEXTEN SÄMT INLEDNING

UTGIFVEN AF

ROBERT GEETE.

STOCKHOLM 1895
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

839.7
SV 35
v. 36

INNEHÅLL.

Inledning.	Sid.
Uppkomsten af de dagliga gudstjänsttiderna och den kanoniska ritualens utveckling intill h. Bir- gittas tid	III
Birgittinritualen	XLVIII
Birgittinritualens latinska litteratur	LXXI
Handskriftsbeskrifning	LXXXVI

Jungfru Marie Örtagård.

Prologus	3
Psalmen Venite	15
Söndaghen	36
Manedaghen	49
Tiisdaghen	61
Odhensdaghen	77
Torsdaghen	90
Fredaghen	105
Lögherdaghen	120
Try warffru loff	136
Memorie oc collector aff s. Birgitte	138
Capitula i sanghenom	140
Systra sangher in processione	147
The tre gangdaghana	158
Sanghen aff mandato	164
Officia i mässomen	175
Jomfru Marie loff i sequenciis	184
Rättelser i den tryckta texten	201

839.7

	Sid.
Cantus Sororum ordinis S. Salvatoris. (Originalet till Jungfru Marie Örtagård.)	
[Invocaciones]	209
Psalmus Venite	»
Dominica	210
Feria secunda	215
» tertia	219
» quarta	223
» quinta	226
» sexta	230
Sabbato	234
Memorie de b. v. Maria	238
Memorie (Suffragia) et Collecte de s. Birgitta . . .	239
Capitula in cantu	240
Cantus sororum in processione	243
In diebus rogacionum	248
De mandato	250
Officia misse	252
Sequencie de b. v. Maria.	257
Begagnade källor för latinska texten	268
Ordo cantus et lecture sororum ordinis S. Salvatoris. (Vadstenanunnornas gudstjänstordning). . .	273
Förklaringar.	
1. De till gudstjänsten hörande rituella uttrycken med deras här använda förkortningar	285
2. De medeltida ritualböckernas benämningar och innehåll	296
Register.	
1. Register öfver veckoritualens <i>hymner</i> och <i>sekvenser</i>	299
2. Register öfver <i>antifoner</i> och <i>responsorier</i> i veckoritualen	301
Tryckfel.	308

INLEDNING.

Jungfru Marie Örtagård.

I

Uppkomsten af de dagliga gudstjänsttiderna och
den kanoniska ritualens utveckling intill
h. Birgittas tid.

Birgittinritualen ansluter sig, såsom naturligt är, i sina allmänna drag till den romerska gudstjänstcanon, hvilken i sitt älsta stadgade skick daterar sig från slutet af 7:e eller början af 8:e årh. Denna canon hemtade sitt material från många håll, delvis från traditioner gemensamma för alla kyrkor. T. o. m. den judiska synagogan fick lemna sitt bidrag. Från Rom härstamma kalendariet med dess helgonlängder, den rika litteraturen af responsorier och antifoner, jämte deras melodier, och t. o. m. anordningen af psalmsången (hvarmed i medeltidens ritualspråk alltid menas Davids psalmer). Från det allmänna katolska bruket åter härstamma de dagliga gudstjänsttimmarne, de s. k. *horæ canonicæ*, hvilka tillsammans bilda gudstjänstens grundval. Först således något om uppkomsten af dessa »horæ canonicæ», som utgöra hufvudstommen af »Jungfru Marie Örtagård», liksom af hvarje annan kloster-ritual.¹

---

¹ Jfr *Pierre Batiffol*, »Histoire du Bréviaire romain». Par. 1893.

Den katolska gudstjänstordningen har sin äls-
 rot i vissa urgamla rituella bruk vid påskhögtiden,
 den första kristna fest som allmänt firades af de
 troende. Anledningen till detta firande var en
 under den första kristna tiden allmänt utbredd tro
 på Kristi lekamliga återkomst till jorden i majestät
 och ära, såsom profeterna förutsagt. Man förväntade
 att denna Kristi återkomst skulle inträffa vid
 samma tid som han en gång utgick lefvande ur
 grafven, d. v. s. vid *påskan*. Det gällde alltså för
 de troende att ej öfverraskas sofvande under påsk-
 natten, och därför tillbragtes denna i vaka (däraf
 namnet *vigilie* och det gamla svenska *vaka*, t. ex. i
 »midsommarvaka», »likvaka» o. d.) och bön, medan
 man väntade Herrens tillkommelse. Detta var skäl-
 let till den allmänna sammanslutningen af de tro-
 ende under påsknatten, och det är ur den gudstjänst,
 hvilken då firades, som den kristna kyrkans äls-
 ta canon framgått. Så framställes dess genesis redan
 af kyrkofäderna Lactantius (d. 325), Isidorus (d. 636)
 m. fl.

Det var alltså föreställningen om Kristi åter-
 komst till jorden (*parusi*) som gaf upphofvet till
påskvigilien. Ur denna utvecklade sig sedan söndags-
 vigilien, liksom öfver hufvud hela påskgudstjänsten
 blef förebilden för söndagens firande. Söndags-
 vigilien är lika gammal som söndagen själf inom
 den kristna kyrkan och nämnes redan af Plinius
 d. y. (d. före 114) i hans bref om de kristna.

Söndagsvigilien räckte ursprungligen genom hela
 natten mellan lördagen och söndagen (däraf dess
 grek. namn *παννυχίς*), men småningom framflyttades

den och började i regeln först vid hanegället (*galliantus*), således växlande efter årstiden, dock alltid efter midnatt. Den troende församlingen kom emellertid tidigt tillstädes och egnade nattens första del åt samfälda böner, allt ifrån solens nedgång och »lampornas tändning» (däraf namnet *λυχνικόν*, *lucernare*), ett minne från bruket vid den judiska sabbatens firande. Det som sedan fick namnet *vesper* var således ursprungligen inledningen till den nattliga vigilien.

Vigilien innefattade, liksom bruket sedan alltjämt fortfarit, tre olika slags andaktsöfningar, näml. sjungande af (Davids) psalmer, läsning af den hel. skrift och böner (*collectæ*). Psalmerna utfördes på denna tid ej unisont af församlingen eller koren, utan solo af en prest (*diakon*, *lector*) eller lekman (*hypoboleus*, *modulator*), vanligen i enkelt recitativ (s. k. *accentus*), men stundom, när sångaren var i besittning af större musikaliska gåfvor, mera moduleradt (melismatiskt). Det förra, ett lån från judiska synagogans sångsätt, brukades allmänt i de äldsta kristna församlingarna, såsom i Alexandria, Rom m. fl. och omhuldades särskildt af kyrkofadren Athanasius (d. 373). Men psalmen efterföljdes städse af en unison sats på känd melodi, utförd af församlingen, den s. k. *doxologien*: »Gloria patri &c.» (se »Örtagården» s. 209). En sådan ps. åtföljd af en unison sats kallades *psalmus responsorius*, och denna företeelse fortlevver alltjämt i invitatoriet med ps. Venite. Efter psalmerna i vigilien följde lektier, *lectiones* (ursprungligen blott två, den ena ur gamla, den andra ur nya testamentet, utom lördagar och

söndagar, då båda lektierna voro tagna ur nya testamentet), och efter dessa lästes böner af den knäböjande församlingen, hvarpå till sist utfördes en slutbön (*collecta*) af officianten.

Så utvecklade sig nattgudstjänsten (vigilien) först i Egypten (från slutet af 4:e årh.), speciellt i de därstädes framträdande monastiska samfunden, ur hvilka klostren sedan direkt utvecklades. Likaså i Syrien (4:e årh.), dock med några olikheter. I det senare landets ritual tillkom nämligen ännu ett moment i vigilien (hvilken i Egypten bestod af två delar: *vespern* och *nokturnen*), nämligen *matutinan* (vid solens uppgång). I denna sistnämnda utfördes ett officium med alltid samma återkommande psalmer, och man erhöll på detta sätt en ottesångspsalmodi, sidoställd med vesperpsalmodien. Detta är ursprunget till hvad man sedan kallade *laudes* (matutinans senare del, liksom nokturnen blef dess första). Denna trilogi — vesper, nokturn, matutina — var endast en harmonisk utveckling och fulländning af den älsta vigilien, ingen ny form däraf.

Redan tidigt (4:e årh.) började man bland psalmerna i laudes inräkna »Gloria in excelsis», liksom i vespern »Laudamus te &c.», ehuru ingendera af dem återfinnes i Davids psaltare. Flere dylika, af enskilda författade psalmer, s. k. *psalmi idiotici* (enskilda ps.), voro i bruk redan i 2:a och 3:e årh. såväl i den allmänneliga kyrkan som bland sekterna. Flere sådana ps. äro kända, särskildt härrörande från donatister, arianer o. a. »hæretici» (redan i 4:e årh.). Under tider af zelotism aflystes de, såsom ej tillhörande den ursprungliga

gudstjänsten, men ännu i dag fortleva dock *Gloria in excelsis* och *Te deum laudamus*, ehuru bägge äro »psalmi idiotici».

Vigliegudstjänsten, hvilken vi alltså funnit ursprungligen intimt sammanhånga med söndagens firande, infördes tidigt (styrkt redan genom dokument af år 155) äfven vid fester till *martyrernas* ära, hvilka begingos i full öfverensstämmelse med söndagens firande, dock ej i stadskyrkorna, utan »extra muros», d. v. s. på kyrkogårdarna vid martyrernas grafvar. Men dessa bägge voro ej de enda kyrkliga högtider som hade sina vigilier. Därtill fogades redan tidigt veckans bägge fastedagar (*dies stationis*), d. v. s. onsdagen och fredagen, hvilka omnämnas redan i den s. k. »*Doctrina apostolorum*» (slutet af 1:a årh.) och kommo i allmänt bruk inom katolska kyrkan under loppet af 3:e årh. Äfven dessa fastedagar hade nämligen sin vigilie (med tredubbelt officium).

Så gestaltade sig gudstjänstbruken i den äldsta kristna kyrkan, d. v. s. under de tre första årh. Under den nämnda perioden, den arkaistiska, finnas i litteraturen inga spår af någon annan gudstjänst än den anförda trefaldiga vigilien (vesper, nokturn och matutina) å söndagar, fastedagar och helgonfester. Först i 4:e årh. inträder en modifikation i det offentliga gudstjänstfirandet till följd af särskilda förhållanden. Hittills hade man samlats i oansenliga lokaler, som ej medgåfvo utrymme för större folksamlingar. Men en ny tid uppgick med skapandet af den konstantinska basilikan (4:e årh.), hvarigenom ramen för den kristna kulten väsentligen

vidgades. På alla kristendomens hufvudorter, Rom, Alexandria, Jerusalem, Byzanz m. fl. st., uppstodo nu praktfulla tempel, och därmed föddes äfven idén att bereda tillfälle till oftare återkommande gudstjänster. Men — å andra sidan kunde man ej längre räkna på ett trosnit jämförligt med den älsta kristna kyrkans. Ju talrikare församlingarna blefvo, dess mindre framträdde trosglöden hos de enskilde. Man infann sig numera ej på långt när så talrikt till söndagsgudstjänsten, enligt hvad den hel. Chrysostomus (d. 407) klagar. Men också bör sägas till sanningens heder, att i samma mån som ljumheten utbredde sig, bildade sig i kyrkans sköte en grupp af mera nitälskande själar, män och kvinnor, som, ehuru lefvande midt uppe i världsliga förhållanden och utan att lösgöra sig från de materiella banden eller jordiska förpliktelseerna, genom löften förbundit sig till kyskhets för hela sitt lif samt att fasta och bedja alla dagar i veckan. Dessa asketer och jungfrur (kallade *monazontes* och *parthenæ*) bildade ett slags tredje stånd mellan klerker och lekmän, ett brödraskap utan hierarki och yttre band. Vi finna dessa manliga och kvinliga asketer i alla orientens större kyrkor redan i förra hälften af 4:e årh., t. ex i Alexandria, Jerusalem, Antiochia, Edessa m. fl. Deras löfte förband dem att dagligen fira bönestunder och ej nöja sig med de inom kyrkan uteslutande brukliga vigilierna. Vigilien förvandlades af dem till *daglig* gudstjänst. Enligt Chrysostomi vittnesbörd inskränkte sig emellertid dessa asketer ej allenast till den nattliga andakten med hufvudsakligen psalmsång, utan de firade äfven,

med upptagande af ett gammalkristligt bruk, tre dagliga bönestunder. I den gamla kristna kyrkan var det nämligen i vida kretsar sedvana att enskildt läsa böner vid 3:e, 6:e och 9:e timmen (till minne af Jesu dom, korstfästelse och död), motsvarande kl. 9, 12 och 3 om dagen. Dessa enskilda bönestunder infördes nu af asketerna i det allmänna gudstjänstfirandet, och på detta sätt uppstodo, likställda med vesper och matutina, tre nya »tider» (*horæ*), näml. *ters* (kl. 9), *sext* (kl. 12 midd.) och *non* (kl. 3), hvilka firades hufvudsakligen med psalmsång. Kyrkorna öppnade snart sina portar för dessa asketer, som därigenom kommo i tillfälle att gjuta ett nytt lif i gudstjänstformerna, ej minst hvad sången beträffar (hvarom nedan). Presterna togo snart om händer ledningen af dessa nya andaktsöfningar, hvilka såsom nämndt att börja med voro af helt enskild karaktär. En sådan daglig gudstjänst vid de tre angifna timmarna omtalas för första gången i ett dokument från midten af 4:e årh.

Såsom en följd af asketernas inträde i kyrkans tjänst blef ett allt större utrymme anslaget åt korens andel i gudstjänsten, och ett märkligt arbete försiggick i denna riktning under senare hälften af 4:e årh. inom den österländska kyrkan genom sådana män som en Diodorus, en Basilius, en Chrysostomus o. a. Från orienten öfverfördes bruket till den vesterländska kyrkan, hufvudsakligen genom den hel. Ambrosius (biskop i Milano från 374). Man har ännu i behåll en skildring af ett åsyna vittne vid gudstjänstfirandet i Jerusalem på 380-

talet, författad af en gallo-romansk dam, den hel. Silvia.¹

Men vigiliernas utveckling till dagliga gudstjänster var ej den enda nyheten för hvilken man hade att tacka Syriens asketer och jungfrur. Från dem härflöt äfven en fullständig omgestaltning af den kyrkliga psalmsången. Förut utfördes denna, enligt hvad redan (s. v) nämts, såsom solo-recitativ af en person med tillägg af ett responsorium af koren (»Gloria patri»). För de nya templen blef dock en röst otillräcklig, och den kunde svårigen göra sig gällande bland en människoskara så talrik, att den hel. Ambrosius jämför den med ett böljande haf. I st. f. solo-psalmen med sitt responsorium (»psalmus responsorius») trädde alltså kör-psalmen, *antifonen*, i hvilken två körer svara hvarandra genom att alternerande sjunga hvarannan psalmvers. Hela församlingen deltog på detta sätt i psalmsången, delad i två körer eller system, ett lån från den grekiska musiken, enl. Isidorus. Äfven i fråga om antifon-sången gick Syrien med Antiochias kyrka i spetsen. Den infördes där (redan i midten af 300-talet) af Diodorus och inträngde därifrån i alla kristna kyrkor, inom den vesterländska först i Milano under dess biskop Ambrosius. Legenden om d. hel. Ignatius (2:a årh.) och hans syn af de dubbla himlakörerna, eller som det heter i »Örtagården» (s. 12: 24 o. f.): »S. Ignacius hördhe at hælga ängla swnggho antiphona oppa eth bærgh, een chor moth

¹ Hennes journal, under titel: »S. Silvæ aquitanæ peregrinatio ad loca sancta», är utg. 1887 af J. F. Gamurrini och utgör en verklig pärla inom den gammalkristna litteraturen.

then andhra, oc sidhan wordho antiphone skipadhe i the hálga kirkio», är ett senare försök att gifva ett ärorikt nationelt ursprung åt antifonsången.

Men man gick ännu ett steg längre. Antifonsången, som i sin ursprungliga enkelhet var tämligen monoton, blef nu alltmera utvecklad i melodisk skönhet, uttryck och omväxling. Psalmsången, som förut varit ett magert recitativ, blef allt mera rik och närmade sig till cantilenans fyllighet.

Sådan var nu den nya tiden, att man ej längre kunde nöja sig med den enkla, ehuru andaktsfulla, torftighet som utmärkte den älsta kyrkans gudstjänst. Den triumferande kristna kulten kräde mäktigare former. Så föddes den kristna konsten på olika områden: inom gudstjänstceremonielet likaväl som inom arkitektur och måleri. För dessa skaror af troende, församlade under basilikornas marmorbågar och skimrande mosaikhvalf, fordrades äfven något mera praktfullt och tilltalande i musikkväg. Och så uppstod småningom en mera utsirad koralmusik, på samma gång som Chrysostomus och Ambrosius lyfte språket till vältalighetens höjder. Konsten, äfven i kyrkans tjänst, kunde ej göra sig oberoende af de revolutioner, som alltmer gjorde sig gällande på smakens alla områden.

Hvad man hittills under fortgående arbete vunnit var alltså dels anordnandet af *dagliga* gudstjänster i två afdelningar (s. k. *synaxer*), näml. å ena sidan den *nattliga* kursen, som omfattade *vesper*, *nokturn* (vid hanegället) och *laudes* (ännu kallad *matutina*), å andra sidan *dags*-kursen, som bestod af *ters*, *sext* och *non*. Den liturgiska delen af båda

kurserna besörjdes i kyrkorna såsom nämndt af askerternas brödraskap under ledning af klerker och utfördes med en hittills okänd musikalisk prakt.

Den liturgiska revolution, som nu i korthet skildrats, kom, såsom nämndes, till stånd under inflytande eller rättare under trycket af de nämnda brödraskapen. Men nu inträffade, i och med kejsar Theodosii regering (379—395) och från det ögonblick då kristendomen blef den romerska världens erkända religion, en genomgripande söntring i det religiösa samhället. Dessa asketer och jungfrur, som hittills lefvat i de troendes gemenskap, öfvergifva världen för att utbyta den mot öknarne. Klosterlefnaden (cenobitismen), förut blott sporadisk, gestaltar sig småningom till ett afskildt kristet samhälle vid sidan af och nästan utanför det katolska samhället.

Från denna tid uppstår en tvåfaldig psalm-sångordning (*ordo psallendi*): munksamhällenas (klostrens) och biskopskyrkornas. I kyrkorna nöjde man sig med den nattliga kursen (vesper, nocturn, laudes), och ingenstädes ålåg det presterna att hålla ters, sext och non. Däremot blefvo de (genom en förordning af kejsar Justinianus af år 529) förpliktade att själfva, utan biträde af aflönade sångare, utföra sin rituella sång. Sålunda finner man vid början af 6:e årh. hvarje kyrka i den grekiska orienten inskränkt till en liturgisk nattkurs (d. v. s. vespergudstjänst med därpå följande nocturn och matutina), i hvilken de troende deltog under prester-nas presidium. Däremot ingen dagskurs. Samma förhållande gjorde sig gällande i den gallikanska kyrkan, ehuru munkväsendets inflytande där var

särdeles vidsträckt och djupgående. Dess canon, fastställd genom flere kyrkomöten på 500-talet, skilde sig ej från den af Justinianus för orienten bestämda. Man hade sålunda en för alla vesterländska kyrkor gemensam »ordo psallendi», som skapade en fast canon med två skilda andaktsöfningar: näml. *aftonens* (= vespern) och *morgonens* (= matutinan, med nokturnen såsom en dess beståndsdel). Psalmernas antal i hvardera gudstjänsten bestämdes i en canon, utfärdad af kyrkomötet i Tours 567. Till vespern hörde sålunda 12 psalmer, utan annan antifon än Alleluya. I matutinan växlade antalet psalmer efter årstiden (från 12 till 30) och likaså dem åtföljande antifoner.

Så som nu nämnts gestaltade sig kyrkornas och det sekulära presterskapets »ordo psallendi». Antalet af kyrkliga fester ökades alltjämt genom nya föremål för andakt. Så tillkommo tid efter annan nya martyrer och helgon, men dessas åminnelse liksom kyrkors invigningsfester (kyrkmässor) voro naturligtvis ej gemensamma för alla församlingar (undantag utgjorde endast sådana helgon som den förste martyren Stephanus, apostlarne Jacobus, Johannes, Petrus och Paulus). I regeln firades ett helgon endast där, hvarest hans graf eller relikier voro till finnandes, och sådana fester hade alltid en rent topografisk förklaringsgrund, liksom fallet var på den tiden då helgonfesterna voro bundna vid kyrkogårdarna. Däraf framgår ock hvarför klostersamhällena (med undantag af benediktinerna) i allmänhet ej högtidlighålla helgonens åminnensedagar. Firandet af »natalitia sanctorum» var länge ett

prerogativ för de urgamla kristna kyrkorna, särskildt för dem som voro rika på lokalmartyrer och begåfvade med talrika främmande helgons relikier.

Vid den här ifrågakommande tiden (6:e årh.) hade *klosterfolkets* »ordo psallendi» äfven nått en fast utvecklingspunkt, specielt genom Palestinas munkar. I Egypten åter synas munkarne ej hafva begått mer än den nattliga kursen och detta i dess uråldriga form (vesper och nokturn), men däremot ingen dagskurs. I stället eignade de sig under dagen åt arbeten i det fria. Palestinas munkar åter hade bibehållit gudstjänstfirandet sådant det begicks af asketer och jungfrur i Jerusalem på den hel. Silvias tid (380-talet), d. v. s. med både nattkurs (*vesper* vid solens nedgång, *nokturn* vid hanegället samt *laudes* vid soluppgången) och dagskurs (*ters*, *sext*, *non*). Det heliga landets munkar (närmare bestämdt Betlehems) tillade nu en särskild andaktsöfning i dagskursen, som fick benämningen *prim*. Detta skedde omkr. år 400. Sedan *laudes* slutats, plägade man dittills gå till hvila för att åter samlas först vid tersen (kl. 9 f. m.). Nu började man i Betlehem äfven dagen med en gudstjänst strax efter uppstiggandet från den korta natthvilan, hvarvid ett officium af 3 psalmer (liksom vid de tre öfriga mindre dagstiderna, *horæ minutæ*) utfördes. Sådan var primens uppkomst.

Därmed följde snart införandet af ännu en bönestund. Ty liksom matutinan (*laudes*) ej sammanstämde med dagens början, i det den firades redan kl. 3—4 f. m. (allt efter årstiden), och därför gaf anledning till en särskild bönestund kl. 6,

så sammanföll ej häller vespern (kl. 6 e. m.) med dagens verkliga slut. Efter densamma följde kvällsmålet, och därpå plägade man gå till sängs utan vidare. Nu kände man sig manad att dessförinnan samlas till bön och tacksägelse, och så uppstod den andaktsstund som den hel. Benedictus (d. 543) i sin klosterregel gaf namnet *completorium* (kl. 9 e. m.), när han införde den till bruk i den vesterländska kyrkan.

Och därmed är hela cykeln af de dagliga gudstjänsttiderna (*horæ canonicæ*), sådan den gestaltade sig i den kristna orientens kult, färdigbildad, en anordning som, med mer eller mindre modifikation, fann användning i hela den kristna världen, äfven i höga Norden.

* * *

Det var emellertid i Roms kyrkor och specielt i Peterskyrkan som den närmaste utvecklingen af den katolska gudstjänstcanon försiggick, och det var därifrån den sedan spreds öfver hela den kristna världen i den fasta form, som den erhöll på Karl d. stores tid. Enligt de ännu bevarade s. k. *Canones Hippolyti* (från tiden 190—200), de älsta bevarade dokument som tjäna till belysning af de primitiva liturgiska bruken i Rom, hade man af ålder två skilda grupper (*synaxes*) af gudstjänstfirande, den ena med offermysteriet till medelpunkt (den s. k. *oblatio*), den andra yttrande sig i bön och lofsång (den s. k. *oratio*). Vid den förra var biskopen själf celebrant, omgifven af prester och diakoner, alla klädda i praktfulla mässkläder och utvecklande all möjlig ståt, hvarvid själfva mysteriets firande föregicks af

en serie lektier med åtföljande slutbön (*collecta*). Vid den eukologiska gudstjänsten åter assisterade endast biskopens klerker, diakoner och lektorer, hvilka vid första hanegället samlades i kyrkan (till en början dock ej alla dagar) för utförande af psalmer, lektier (ur den heliga skrift) och böner. Man igenkänner i dessa tidiga andaktstunder på vissa dagar lätteligen den förut (s. iv o. f.) skildrade *vigilien*, som firades i orientens kyrkor på sön- och fastedagar, hvarvid dock är att märka, att i Rom ännu ej är fråga om något vesper-officium, såsom i orientens vigilier. Hela den kanoniska gudstjänsten inskränkte sig i Rom ända till slutet af 4:e årh. endast och allenast till en vigilie, som här är liktydigt med *nokturn* (vid hanegället). Väl nämnas redan nu flere timmar såsom egnade åt andakt (näml. »vid solens nedgång», äfvensom ters, sext, non), men de voro alla af uteslutande privat karaktär och förblefvo så under längre tid.

Alltså ännu så länge endast *mässa* och *vigilie* å sön- och fastedagar. Psalmerna utfördes af diakonerna i enklaste soloföredrag, utan någonting af den grekiska sångens rikare skönhet, denna »melos cantilenarum», som tillhörde orienten vid nämnda tid och därifrån vann insteg bl. a. i Milano (under d. hel. Ambrosius). I Rom saknades nämligen ännu hvarje spår af antifonerad koralsång. Denna anses hafva blifvit införd aldra tidigast under påfven Celestinus (422—432), men kom först senare i allmänt bruk.

Liksom i orienten, ehuru hundra år senare, utvecklades den romerska *vigilien* småningom till *daglig*.

De första spåren visa sig under loppet af 5:e årh., och denna anordning upptogs sedan af den hel. Benedictus i hans klosterregel (benediktinregeln), som hastigt utbredde den dagliga vigilien öfver hela den vida klostervärlden.

Ända till 7:e årh. fortfor den dagliga vigilien att vara det romerska presterskapets¹ enda kanoniska officium. Den började såsom nämndt vid hängället och räckte till solens uppgång, hvarvid biskopen och hans klerker voro närvarande för att utföra hvar och en sin andel i gudstjänsten. Denna bestod numera alla årets söndagar af antifonerade psalmer (antalet dock okänt), åtföljda af 9 lektier (*lectiones*), oftast ur den hel. skrift, hvar och en med sitt tillhörande responsorium. Om hvardagarne² åter förenklades ritualen därigenom att antalet lektier och responsorier utgjorde endast tre (från påsk till 24 sept.) eller fyra (från 24 sept. till påsk).

Det nämndes att antifonsången (*canendi mos orientalium partium*) vunnit insteg i den romerska psalmodien. Den strängt monotona stil, som herskade i den äldre romerska kyrkosången, måste nämligen under förra hälften af 7:e årh. gifva vika för rikare modulationer (sådana som orientens kyrkor länge brukat), i det att den romerska cantilenan³ gjorde sitt intåg

¹ Rom hade vid denna tid (7:e årh.) 25 församlingskyrkor (presbyteralkyrkor, *tituli*), hvilka alla utförde dagligt vigili-officium.

² Före 7:e årh. var det endast sön- och fastedagsvigilierna som medförde lektier; de vanliga s. k. *dies feriales* saknade sådana ända till nämnda tid.

³ I de flesta källor framställes d. hel. Gregorius (590—604) nästan såsom skapare af den romerska kyrkosången, sådan denna framträdde speciellt i antifoner och responsorier. Af det monu-

i kyrkokoren. I sammanhang härmed står upp-
rättandet i Rom af den s. k. *schola cantorum*, hvars
två kollegier, förenade med Vatikanen och Latera-
nen, hade till uppgift att utbilda kyrkosångare för
de två hufvudkyrkornas behof. Grundandet af
»*schola cantorum*» tillskrifves påfven Gregorius d.
store, hvilken för densamma själf utarbetade det
efter honom benämnda *antiphonarium* (ett ord som
på denna tid var liktydigt med *graduale*, d. v. s.
mässan i ord och musik anordnad för koren), ett
verk som ännu utgör en af den katolska kyrkans
största liturgiska klenoder. Men — arbetet var
mycket och arbetarne voro få! Med det romerska
prestterskapets mångahanda sysselsättningar — såsom
omsorgerna för katekumenernas och botgörarnes
undervisning, utförandet af ceremonielet vid be-
grafningar m. m. — blef det dagliga vigiliiefirandet
snart nog en betungande pålaga och man måste se
sig om efter hjälp. Denna erbjöd sig ock i det
alltifrån 430-talet uppspirande klosterväsendet i den
eviga staden. Ända till nämnda tid voro munkar ej
gärna sedda af Roms kleresi, som tvärtom visade
stor animositet mot klostrens innebyggare, efter
hvad man finner bl. a. af den hel. Hieronymi be-
rättelse om sitt mottagande i Rom, när han, mona-
kismens förkämpe, där predikade sina läror. Trots
den hel. Gregorii välvilliga hållning mot de romer-
ska munkarne, bland hvilka han utvalde Augustinus

mentala arbete, som med Gregorius vann sin fulländning, utför-
des likväl mycket viktiga partier redan öfver hundra år före hans
tid, af d. hel. Leo (440—461), påfvarne Gelasius (492—496),
Symmachus (498—514) och Bonifatius II (530—533), hvilka
således böra dela äran med honom. (Jfr *Batiffol*, anf. arb. s. 55.)

och hans följesmän till Englands apostlar, och ur hvilkas krets den hel. Benedictus trädde fram såsom stiftare af den betydelsefulla benediktinorden, dröjde det ännu länge innan det sekulära presterskapet ville räcka handen åt sina bröder i klostren och begagna deras hjälp vid gudstjänstens upprätthållande. Man fordrade ännu alltjämt att munkarne skulle nöja sig med att vara kyrkans anonyma och lönlösa tjänare. Först under 8:e årh. inträffade den omgestaltning hvarpå här syftats, i det att kloster (stundom flere vid en kyrka) upprättades i omedelbart samband med basilikorna »intra muros», afsedda att härbergera munkar, hvilkas uppgift i första rummet skulle vara att ombesörja vigilierna (mässorna fortforo alltjämt att vara presternas sak). Man finner sålunda redan i slutet af 8:e årh. ej mindre än 19 kloster förenade med Roms basilikor. Af dessa kloster hörde fyra samman med den Vatikanska, tre med den Lateranska basilikan o. s. v. Dessa munkars (*monachi canonici*) ställning var i flere afseenden olik de vanliga klostrens (deras abboter tillsattes omedelbart af påfven, medan de regulära brödraskapen som bekant själfva valde sina föreståndare) och förblef så allt framgent. I sin dubbla egenskap af klerker och munkar hade de nu att utföra ett dubbelt officium, så nämligen att de i sin förra egenskap deltog i klerkernas *vigilie* (nokturnen), i sin egenskap af munkar åter tillade det för klostren egendomliga dagliga firandet af *ters*, *sext* och *non*, hvartill på 730-talet äfven kom *vesper* och mot slutet af samma årh. dessutom *prim*. Sammansmältningen af dessa skilda element i den

dagliga gudstjänsten var fullbordad vid slutet af århundradet, under påfven Hadriani tid (772—795).

Hvad helgonens fester vidkommer, så voro de i Rom liksom i alla andra kristna kyrkor till en början inskränkta till firandet af de inom stadens område hvilande helgonen och martyrerna. Dessas åminnelse begicks alltjämt (med en mäsas) på den kyrkogård, där den ifrågavarande personen hade sitt *hvilorum* (*»locus depositionis»*). Så ännu i början af 4:e årh. I 5:e årh. finner man att kyrkogårdarna hade sina vigilier (*vigiliæ defunctorum*) lika väl som sön- och fastedagarna. Med tiden (från 7:e årh.) flyttades emellertid många helgons jordiska kvarlefvor till kyrkor inne i Rom (*»intra muros»*), en åtgärd som t. o. m. ofta föranledde namnförändring, i det att kyrkan erhöll det inflyttade helgonets namn i utbyte mot det gamla (efter den påfve eller annan välgörare som bekostat kyrkan). Sedan Roms kyrkogårdar och katakomber blifvit sköflade af barbarerna (t. ex. af goterna år 410, under Alarik, och 537, samt af longobarderna i 7:e och 8:e årh.), flyttade martyrkulten på allvar in i basilikorna, dock utan att förlora något af sin strängt lokala karaktär. Där hvarest relikens fans, där firades ock helgonfesten, och i öfverensstämmelse härmed var helgonets firande en sak som tillhörde en viss kyrka. Så var förhållandet ända till Gregorius III:s tid (731—741). Men under den närmaste tiden utsträcktes till alla Roms basilikor skyldigheten att fira alla helgon som hade sin plats i det romerska kalendariet. Roms kyrkor voro rika på helgon-

minnen, och till följd däraf var den romerska helgonlängden en vidlyftig urkund.

Den liturgiska revolution, som sålunda utfördes i de romerska basilikornas inre mellan slutet af 7:e och midten af 8:e årh., hade sin utgångspunkt och fortfarande värmekälla i Vatikanska basilikan (S:t Peter), hvars rituella bruk blefvo bestämmande för alla de öfriga och som genom direkt öfverföring gaf sin canon äfven åt gudstjänstfirandet i andra land, såsom England (slutet af 7:e årh.), Frankiska riket (midten af 8:e årh.) m. fl. S:t Peters basilika med sin korporation af sjungande munkar, sin *schola cantorum*, sin psalmodi (*cursus canendi*), sina lektier (*ordo legendi*), sina antifoner och responsorier (*ritus canendi*), sin festcykel (*circulus in celebratione dierum festorum*) och sin helgonkalender blef hörnstenen i den katolska kyrkans rituella praktbyggnad för många århundraden. Så snart S:t Peters officium blifvit kodifieradt, hvilket skedde i och genom de efter den hel. Gregorius benämnda *libri responsales* och *antiphonarii*, eröfrade dessa hela den katolska världens kyrkor.

Den frankiska kyrkan gick härvid i spetsen för vesterlandet och tillegnade sig med ifver den romerska förebilden, d. v. s. S:t Peterskyrkans officium. Reformen af den gallikanska kyrkans ritual inaugurerades i domkyrkorna i Metz och Rouen, hvilkas biskopar Chrodegang (754) och Rémi (760) under sina pilgrimsbesök i Rom intagit af S:t Peters-officiets skönhet och med biträde af från Rom medförda lärare omgestaltade sin kyrkoritual »ad instar officiorum ecclesiæ s. Petri apostoli». Pipin den

lille tog steget fullt ut, i det han utsträckte reformen till alla frankiska kyrkor och afflyste den hitills praktiserade gallikanska »ordo». Pipins dekret förnyades af kejsar Karl den store år 789.

Det liturgiska storverk, som sålunda är knutet vid Karl den stores regering och som föreligger kodifieradt sedan 756 i de pandekter den hel. Chrodegang då hemförde ifrån Rom till Metz, har blifvit hela den katolska kyrkans egendom, och hvad som efter Karl d. stores tid tillkommit är endast skott från den stam, som redan i hans tid reste sig hög och vördnadsbjudande.

En blick på resultatet af åtta århundradens liturgiska arbete eller m. a. o. den canon, som fått fasta former och blef gällande alltifrån Karl d. stores tid, visar oss följande hufvuddrag.

Att märka i afseende på det allmänna officiet (det s. k. *temporale*) är först och främst nattkursen, *vigilien*, som innefattar *vesper*, *nokturn* och *laudes*. Den första och sista af dessa tre »tider» börjar med en af korens föreståndare uttalad invokation: *Deus in adiutorium &c.*, hvarpå koren svarar med *Gloria patri &c.* (så äfven i Birgittin-ritualen; se s. 209), hvilken åkallan sedan upprepas i hvar och en af de följande »tiderna». *Vesperns psalmodi*¹ utgöres af 5 st. antifonerade psalmer, hvarvid är att märka att

¹ Romerska kyrkan använde städse ända till slutet af 15:e årh. sin gamla öfversättning af psaltaren, den af Hieronymus år 383 efter Septuaginta gjorda revisionen, som i många afseenden var bristfällig. I de frankiska kyrkorna åter begagnades Hieronymi senare öfversättning af psaltaren, den s. k. *gallikanska* (gjord i Betlehem 387—391 efter hebreiskan och Hexapla). Denna senare användes numera uteslutande af den katolska kristenheten.

antifonen sjöngs ej blott vid början och slutet af psalmen, utan återkom upprepade gånger mellan psalmverserna. Detta bruk af antifonen, utgången från Rom och adopterad af de karolingiska liturgisterna, höll sig, till följd af sin långdragenhet, ej länge uppe i det allmänna bruket, ej ens i Roms egna kyrkor, men har lemnat flere spår efter sig ännu i 12:e årh:s officier vid de större högtiderna, såsom jul m. fl. Efter psalmerna följde i vesperen en kort lektie, numera endast en förkrympt rest af den antika vigiliens bibelläsning, därpå en versikel, vidare Magnificat med tillhörande antifon, och till sist ett unisont Kyrie eleison med Pater noster såsom slutbön. Vid högtider, sön- och fastedagar ersattes redan i 8:e årh. »Pater noster» med en för dagen lämpad collecta. Till vespern, liksom till laudes, fogades om hvardagarna en serie af böner (*preces feriales*) för de troende, för presterna, regenten, folket, de döda m. fl., ett minne från den älsta liturgiska forntiden, som från de romerska klostren inkommit i ritualen.

Nokturnen börjades midt i natten, hvarvid samtliga klerker och munkar genom klockringning kallades till basilikan. Officiet inleddes med invokationen Domine labia mea aperies (se »Örtagården» s. 209), framsagd af korens ledare och åtföljd af korsatsen Gloria patri &c., hvarpå utfördes dagens *invitatorium* och Davids 94 psalm Venite exultemus &c. Bägge dessa pjeser, med deras konstfulla sammanflätning, hvarvid invitatoriet utgör inslaget, bilda tillsammans en kvarlefva af den älsta tidens psalmodi, den s. k. *psalmus responsorius* (se förut s. v.) Till skilnad från den antifonerade psalmen (s. x),

hvars verser utfördes alternerande af två halfkorer, utfördes den nämnda »ps. responsorius» af en solostämman (någon gång af 2 eller flere), hvarvid koren vid verssluten föll in med sin sats (*akrostichion*) af invitatoriet.

Efter denna inledning följde så nokturn-psalmodien, bestående om hvardagarna (*dies feriales*) af 12 psalmer, utförda i ett drag utan antifoner, endast med ett efter hvar 4:e psalm inskjutet Gloria patri &c., intet annat. Psalmerna efterföljdes af lektierna, hvarvid föreläsaren började med att, i den från »Örtagården» kända frasen Jube domine benedicere, bedja korledaren gifva välsignelse. Sedan benediktionen meddelats och koren svarat med Amen, följde nu uppläsningen af stycken ur bibeln efter en för alla årets dagar gjord fördelning, som var reglerad genom kanoniska bestämmelser.

Antalet lektier var om hvardagarna 3, och hvar och en följdes af ett responsorium. Såsom bihang hörde till hvarje responsorium städse en versikel och doxologien Gloria patri &c. Om söndagarne åter var nokturn-officiet rikare utrustadt i flere hänseenden. Då utgjorde nämligen psalmernas antal 18 och lektiernas 9 med lika många responsorier, det hela fördeladt i 3 särskilda nokturner, hvar och en med 3 lektier och 3 responsorier, den första med 12, de två senare med hvardera 3 psalmer. Officiet å kyrkans och helgonens högtidsdagar var 9 psalmer, 9 lektier och 9 responsorier, likaledes fördelade på 3 nokturner. Påsk- och pingstofficiet var i detta afseende mycket förenkladt och bestod af *en enda* nokturn om 3 psalmer, 3 lektier och till-

hörande 3 responsorier, en form som senare (11:e årh.), när presternas nit betänkligt minskats, för en kort tid upptogs af kyrkan till användande äfven utom tiden påsk—pingst.

Såsom nämdes, utgjordes lektierna i vanligt fall (om hvardagarna och i högtidsdagarnas första nokturn) af stycken ur den heliga skrift. Men genom tillägget af de två supplementära nokturnerna, hvar och en med 3 lektier, öppnades basilikorna äfven för de heliga fädernas skrifter. Sålunda lästes vid de stora högtiderna traktater af Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Gregorius och andra kyrkofäder, dock endast i 2:a och 3:e nokturnen. På helgonens åminnelse dagar utfylldes lektierna af vederbörande helgons (martyrs, konfessors, jungfrus o. s. v.) »legenda» eller »vita». Redan vid denna tid (8:e årh.), den liturgiska kodifikationens århundrade, började man anordna vidlyftiga samlingar af hithörande litteratur, predikningar, helgonlegender o. d., ämnade till kyrkligt bruk. Ännu i dag vittna medeltidens i våra bibliotek talrikt förekommande homiliarier, legendarier o. s. v. om den öfverväldigande produktiviteten på detta område.¹

Med sista lektiens responsorium (som vid denna tid ännu ej följdes af *Te deum*) afslutades nokturnen. Man inväntade nu solens uppgång för att

---

¹ Bland namngifna författare från nu ifrågavarande tid påminna vi endast om Alanus, abbot i Farfa (d. 770), Beda (d. 735), Alcuin (d. 804) och Paulus Diaconus (d. 797), den lärde munken i Monte Cassino, hvars mästerliga predikosamling (*homiliarium*) försågs med företal af Karl den store själf och anses vara en af hufvudkällorna för den nuvarande romerska kyrkans homilieskatt.

istämman *laudes*, och så stor vikt lades vid begynnandet därpå just i det ögonblick då solen visade sig, att man helt enkelt afbröt nokturnen, om denna ej var avslutad vid nämnda tidpunkt. *Laudes* börjades med samma åkallan som *vespern* (se s. xxxii) och bestod liksom denna af 5 antifonerade psalmer, åtföljda af en kort lektie med versikel. Därpå följde *Benedictus* med egen antifon, *Kyrie* o. s. v., allt i likhet med bruket i *vespern* (se ofvan). Därmed var nattkursen fullbordad.

Dagkursen utgjordes af de tre »tiderna» *ters*, *sext* och *non*, alla med samma oföränderliga program och alldeles oberoende af *vigiliens*. Efter den redan nämnda invokationen *Deus in adiutorium &c.* med *doxologien* följde på hvarandra 3 psalmer utan antifon, vidare en kort lektie med versikel eller »*responsorium breve*», *Kyrie* och *Pater noster*, det senare aldrig ersatt af en *collecta* (såsom i *vesper* och *laudes*).

Prim och *completorium* utfördes ej i basilikorna, utan förblefvo klosterofficier, såsom de af ålder varit. Den förra utgjorde munkarnes morgonbön, det senare deras aftonandakt, och bägge utfördes därför inom klostermurarna. *Primen* var egentligen en förlängning af det s. k. kapitlet (*capitulum*), den dagliga sammankomst af klostrets alla medlemmar, hvarvid sysslorna fördelades för dagen. Därvid lästes det apostoliska *symbolum*, hvarpå munkarne biktade sig, och sammankomsten slöts med klosterregelns uppläsande och välsignelsens meddelande. Liksom i de öfriga från klostrens ritus härstammande »småtiderna» (*ters*, *sext*, *non*), utgjordes offi-

ciet i primen af 3 psalmer, och f. ö. egde samma anordning rum som i dessa »tider». Klosterregelns uppläsning ersattes af en kort lektie, kallad *capitulum*. Äfven completorium var ett öfverloppsofficium, med uteslutande användning i klosterritualen (ej i basilikornas ritual). Efter aftonmåltidens intagande i refektoriet, hvarunder lästes en s. k. *collatio*, begåfvo munkarne sig till sitt dormitorium, och där utfördes alltid dagens completorium. Det var i flere afseenden inrättadt på annat sätt än de öfriga »småtiderna». Början utgjordes af en kort lektie (ett förhållande som ej återfinnes i någon annan »tid»), egentligen slutet af den nämnda kollationen i refektoriet. Psalmodien, som följde därpå, bestod af 4 oföränderliga psalmer (ett antal som ej återkommer i någon annan kanonisk timme), och dessa voro allt ifrån början de samma som de, hvilka ännu i dag utföras i denna »tid». Följde så lofsången *Nunc dimittis*, åtföljd af en bön för nattens frid. Och därpå gingo munkarne till hvila.

Sådan var på Karl d. stores tid anordningen och innehållet af de särskilda gudstjänsttiderna. Man urskiljer med lätthet sammanfogningen af de olika cyklerna: den kyrkliga vigilien (vesper, nokturn, laudes), öfverlopps-cykeln af de tre »småtiderna» (ters, sext, non) samt den klostren uteslutande tillhöriga cykeln af prim och completorium. Nu fogade sig dessa tre fordom strängt skilda cykler tillsamman och genomträngdes af en och samma anda, — tills däraf uppstod det helgjutna kanoniska officium, som från Karl d. stores tid blef det i hufvudsak bestående ända till en tid, då den luther-

ska reformationen redan skakat den väldiga katolska kyrkobyggnaden i dess grundvalar (Tridentinska kyrkomötet i midten af 1500-talet).

I afseende på de särskilda kyrkohögtiderna (breviariernas *proprium temporis*) alltifrån Karl d. stores tid är följande att märka. Efter de fyra adventssöndagarna, — som firades efter det allmänna söndagsformuläret (18 psalmer, 9 lektier) och i Rom, i motsats till den från de frankiska klostren utgångna uppfattningen, hade karaktären af en jubel- och glädjetid, i förväntan på frälsarens snart timande födelse — inträffade julfesten, som i det hela var en gammal romersk fest, omnämnd redan år 336. Här möta vi för första gången ett nokturnofficium, som hvarken är det kända söndags- eller söcken- dagsofficiet, utan en tredubbel nokturn, med 9 antifonerade psalmer och 9 lektier, alltså en reduktion af söndagsofficiet hvad psalmerna beträffar. Liksom i nokturnen voro äfven i vesper och laudes alla psalmerna antifonerade, ej blott i början och slutet, utan vers för vers, en rest från antifonsångens första dagar, som alltjämt fortlefver i julritualen. — Efter julen såsom förebild inrättades de öfriga större högtiderna (Epiphania, Kristi himmelsfärdsdag¹) utom påsk och pingst, hvilka hade sin egendomliga och själfständiga anordning, hvarom strax nedan.

Med söndagen Septuagesima var jubeltiden slut och långfastan inträdde. Sedan följde en period af förstämning, som tydligt framträdde äfven i ritualen. Inga alleluya-tillägg i antifoner och responso-

¹ Trefaldigets-söndagen firades ej ännu, den är af långt senare datum än 8:e årh. (se s. XLV).

rier, från passionssöndagen icke ens Gloria patri efter responsorierna. Officiet förmörkas allt mer. Ett dystert allvar, men tillika en ädel skönhet breder sig öfver andakten (passionsveckans responsorier t. ex. bilda ett helt af oförvansklig fågring och fortlefva ännu alltjämt efter mer än tusen år). Mörkret och veklagan tilltaga allt mer och nå sin höjdpunkt under de tre närmaste dagarna före påsk, då till sist alla ljus släckas och kyrkorna i två hela dagar (till minne af Kristus på korset) förblifva mörka.

Först på påskaftonen kl. 3 e. m. samlades de troende i basilikan, och då börjades — med ett par facklor framme vid altaret såsom enda upplysning — påskvigilien, hvilken bestod af en fortgående serie af lektier (på grekiska och latin), hvar och en följd af sitt responsorium, en form af vigilie som ledde sina anor från den älsta urkristna gudstjänsten (se här förut, s. iv, om påskvigilien såsom förebild för hela den kanoniska gudstjänsten). Så när som på psalmerna återfinna vid här en vigilie alldeles sådan den utfördes i 4:e årh. Till vigilien slöt sig vidare katekumenernas dop, hvilket försiggick i baptisteriet, medan folket och »schola cantorum» sjöngo litanior i basilikan. När man därunder hunnit till Agnus dei, illuminerades på en gång hela basilikan, hvarefter processionen med de nydöpta inträdde i templet, och den första påskmässan tog sin början med triumfsången Gloria in excelsis och skallande Alleluya i växlande modulationer.

Denna för påsknatten egendomliga vigilie utelöst emellertid ej firandet äfven af det kanoniska nattofficiet (nokturnen), som därför utfördes efter

det nyssnämna vid vanlig tid (hanegället), och endast företedde den olikheten att därvid blott förekommo 3 (alleluyatiserade) psalmer, 3 lektier och 3 responsorier, en förkortning betingad af det föregående officiets vidlyftighet, som ej lemnade tillräcklig tid öfrig till ett fullständigt högtidsofficium sådant som vid julen (9 psalmer, 9 lektier, 9 responsorier). Efter nokturnen följde på vanligt sätt laudes, hvars psalmer o. s. v. likaledes voro alleluyatiserade (så var bruket under hela påsk-oktaven).

Äfven vespern var om påskdagens afton en helt annan än den kanoniska vespern och hade liksom vigilien sin rot i den ursprungliga romerska liturgien. Pingstofficiet var anordnadt i öfverensstämmelse med påsken, och dess ritual, i storlagen stil med tätt återkommande Alleluya, genomgick äfven hela oktaven.

Slutligen några ord om *sanktoralet*, eller ritualen vid helgonens åminnelsefester (*breviariernas commune sanctorum*, det allmänna helgonofficiet, och *proprium sanctorum*, enskilda helgons officium). Låt vara att dessa fester, efter att länge ha hållits utom de romerska stadsbasilikornas dagliga officium, en följd af deras bundenhet vid speciella lokaler (kyrkogårdar, grafkyrkor), ändtligen (omkr. 750) fått plats i basilikorna, egnades dem dock i början endast ett ringa utrymme vid sidan af den ordinarie ritualen. Helgonofficiet utgjorde till en början blott ett supplement till dagens officium, så nämligen att en extra nokturn tillades för helgonets räkning (med lektier ur dess »vita» och »legenda»), hvarjämte några antifoner i vesper och laudes hämtade

sitt innehåll från samma källor. Småningom vunno helgonofficierna emellertid (åtminstone hvad »sancti principales» vidkommer) en själfständig plats, och på Karl d. stores tid var denna obestridd, något som dock ej hindrade att man i Rom ännu i 12:e årh. iakttog trohet mot den gamla rubriken, i det man »enligt den hel. romerska kyrkans sedvana» firade två officier i samma vigilie, af hvilka blott det ena till helgonets ära. Med 13:e årh. försvinner äfven i Rom hvarje spår af detta dubbla officium, men till ett minne däraf fortlefver ännu i dag i breviarierna rubriken »officium duplex». Från Karl d. stores tid slöt sig helgonfesternas ritual till mönstret af de större högtiderna (jul, Epiphania, Kristi himmelsf.), d. v. s. hade 3 nokturner med tillsammans 9 psalmer, 9 lektier och 9 responsorier.

En vigtig plats ibland och öfver helgonen intog naturligtvis den hel. jungfrun och hennes kult äfven i Rom, ehuru denna där ej hemtade näring ur några lokalminnen, utan förskref sig från främmande håll. Den enda Maria-fest, som var af äkta romerskt ursprung och som ännu på påfven Bonifatius IV:s tid (608—615) var egnad den hel. jungfrun, firades d. 1 jan., men redan i 8:e årh. helgades den helt och hållet åt minnet af Jesu omskärelse. De stora Mariafesterna: *Födelsedagen*, *nativitas* (8 sept.), *Bebådelsen*, *annuntiatio* (25 mars), *Renselsen*, *purificatio* (2 febr.) och *Himmelsfärden*, *assumptio* (15 aug.), voro alla af byzantinsk härkomst och deras firande i Rom är ej bestyrkt tidigare än från slutet af 7:e årh. eller närmare bestämdt under påfven Sergius I (687—701).

Sådan var i allmänna drag den gudstjänst-canon, som — efter 5 århundraden af arkaism, ett årh. af förberedelser (6:e årh.), och två af lifskraftig blomstring (7—8:e årh.), hvilka förtjäna att kallas den liturgiska utvecklingens guldålder, med centrum i Petersbasilikan i Rom — på Karl d. stores tid besegrat alla andra former och med tiden blef hela den vesterländska kyrkans erkända och allenarådande canon. I den daningsprocess, hvarur detta mästestycke framgick, återfinner man å ena sidan den urkristna kyrkans andel, å andra sidan klostrens, bägge strängt söndrade ända till 6:e årh. Den fullständiga sammansmältningen af de skilda elementen försiggick småningom under 7:e och 8:e årh., och ur denna synkretism framgick den fasta ordning, som är bunden vid Karl d. stores namn, och hvars detaljutveckling under de följande seklen, särskildt det 12:e och 13:e, ej kunnat rubba den en gång lagda grunden. Denna grund skönjes fullt klart äfven i Birgittinritualen, såsom längre fram skall visas.

*   *   *

Af de efter Karl d. store närmast följande århundradenas liturgiska arbete förtjäna nämnas några drag, särskildt för belysande af det material, som stod Birgitta och hennes hjälpare mag. Petrus till buds vid sammansättandet af Vadstenas klosterritual. Denna kan nämligen ingalunda göra anspråk på större själfständighet än andra klosterstiftelsers.

Medan alltså det rent romerska (d. v. s. det i Rom färdigbildade) officiet från Karl d. stores tid

höll sig uppe i den eviga stadens basilikor utan någon märkbar modifikation igenom hela 10:e, 11:e och 12:e årh.,¹ utvecklade sig vid dess sida, speciellt genom benediktinernas inflytande, vissa sedvänjor, som i kyrkorna utom Rom (i Frankrike, England, Spanien, Tyskland) vunno fullt erkännande och utbredde sig med fart, hvarigenom konstituerades ett ultramontant s. k. *modernum officium* (i motsats till Roms *antiquum officium*), som till sist eröfrade själfva Rom. Det nämnes af Abelard (d. 1142) såsom fullt utbildadt i Frankrike redan långt före hans tid.

Hvad som hufvudsakligen karakteriserar detta moderna officium är 1:o) *kalendariets* modifikation (många af de gamla helgonen strökos och åtskilliga nya tillkommo), 2:o) *lektionariets* inskränkning² (hvarvid antalet lektier visserligen förblef orubbadt, men hvarje särskild lektie afkortades) och 3:o), det viktigaste momentet, införandet af (det benediktinska) *hymnariet* uti det kanoniska officiet.

Redan förut (s. VI) har omnämnts hurusom hymner, s. k. »psalmi idiotici», först inträngde i orientens kyrkor, i hvilket anseende de stodo i vissa församlingar (mest sekteristiska) redan i 2:a—3:e årh.

¹ Den viktigaste urkunden för studiet af den liturgiska canon från nämnda tid ega vi i ett ännu bevaradt *Antiphonarium* för S. Peters basilika från 12:e årh.; publiceradt af kardinal Tommasi.

² I 11:e årh. gjordes ett kortvarigt försök att inskränka nokturnofficiet såväl i temporalet som sanktoralet till att endast utgöra 3 psalmer, 3 lektier och 3 responsorier, såsom regeln var för påsk- och pingst-veckan (se s. XXX); men detta attentat mot den kanoniska traditionen, hvilket uteslutande hade sin rot i presterens maktighet, var blott en episod utan verkan för framtiden.

och huru de sedan aflägsnades ur liturgiskt bruk alltifrån början af 4:e årh. Det var emellertid i den latinska vesterländska kyrkan som den kristna lyriken skulle blomstra upp och nå sin fulla utveckling. Från *Hilarius* af Poitiers (d. 368) sträcker sig en lång kedja af hymndiktare, bland hvilka namnen *Ambrosius* (d. 390), *Prudentius* (d. 413 ?), *Sedulius* (d. 494 ?), *Fortunatus* (d. 603 ?) lysa som stjärnor af första ordningen, och till hvilka värdigt sluta sig efterföljare från den karolingiska renässansen, sådana som *Paulus Diaconus* (d. 797), *Herabanus Maurus* (d. 856) m. fl.

Länge fortforo de s. k. ambrosianska hymnerna — kärnan i den katolska kyrkans hymnskatt — att vara bestämmande för den kyrkliga cantilenans form (iambisk dimeter), och man hade i början af 6:e årh. en samling af dylika, som gingo under *Ambrosii* namn, ehuru långt ifrån alla voro författade af honom. Denna samling af metriska hymner, som var vida utbredd i Italien, Gallien och Spanien, väntade blott på plats i någon »ordo psallendi». Den vann också en sådan genom den hel. *Benedictus* (d. 543), som i sin klosteritual upptog en hymn för hvar och en af dygnets kanoniska timmar, från matutinan t. o. m. completorium. Med benediktinritualens utbredning till andra kloster och äfven till biskopskyrkor vann dess (ambrosianska) hymnarium alltmer terräng. Redan 567 (konciliet i Tours) nämnas hymner såsom ingående i den gallikanska kyrkans gudstjänstcanon, och uttrycket »ambrosiansk» fick en allt mer utvidgad användning, allt efter som den följande tidens hymndiktare anslöto sig till den en

gång erkända formen. Konciliet i Toledo 638 slog ett kraftigt slag till förmån för hymnernas erkännande och ansåg att, därest man till liturgiskt bruk ej skulle godkänna andra texter än dem som hemtats ur den hel. skrift, borde man ju äfven förkasta lektier ur kyrkofäderna, collecter och t. o. m. »Gloria in excelsis». Redan i 7:e årh. var alltså hymnens plats i den ultramontana kyrkans ritual bebyggad, och den försvann därifrån först med hela denna rituals undergång på Karl d. stores tid, undanträngd af den rena romerska liturgien.

I Rom däremot var man alltjämt afvogt stämd mot hymnerna, och dessa vunno först sent (slutet af 12:e årh.) plats inom dess liturgi. Den segerrika romerska kyrkan (8:e—9:e årh.) höll t. o. m. på att rent förkväfva hymnen, i den mån dess liturgi vann insteg i andra land. Detta lyckades äfven fullkomligt hvad de gallikanska kyrkorna och klostren vidkommer, hvilka efter den liturgiska reformationen på Karl d. stores tid i allt imiterade Rom. Ett skede i slutet af 8:e årh. såg det hotande ut, i ty att både munkar och klerker, inspirerade som de voro af den allt beherskande romerska liturgien, försmådde hymnen¹. Men molnet skingrades snart. Det visade sig nämligen att Roms inflytande på de ultramontana liturgiska angelägenheterna sett sina bästa dagar och numera var i starkt aftagande. Redan i förra hälften af 9:e årh. återtogo, enligt Fulda-munken Valafrid Strabos (d. 849) vittnesbörd, många

---

¹ Endast klostren i Monte Cassino och Fulda bildade undantag från regeln, alldenstund där alltjämt både sjöngos och komponerades hymner, enligt hvad samtida vittnen styrka.

ultramontana kyrkor sitt hymnarium. Så börjar med påfven Johannes VIII (872—882) den hel. stolens vanmakt och förödmjukelser, under det en ny tingens ordning arbetar sig fram i den latinska världen. Det karolingiska rikets sprängning, feodalvåldets uppkomst och upphörandet af all centralisation skapade anarki på alla håll, och på det kyrkliga området underblåstes denna ytterligare af de särskilda kyrkornas rivalitet. Roms sol går ned, och medan de italienska, germaniska och frankiska kyrkorna allt mer feodalisera sig, inbryter dekadensen. Men då uppgår öfver ruinerna den klara stjärna, som representerar den lifgivande kraft hvilken var kallad att gjuta en ny ande i det föråldrade. Från benediktinerna, som redan förut haft så stor andel i det rituella lifvet, kom räddningen. Det var nämligen genom inflytandet af det 910 grundlagda klostret i *Cluny* som kyrkans reform i 10:e och 11:e årh. genomfördes. Ej minst på det liturgiska fältet blef detta inflytande af genomgripande betydelse, och det var också på denna väg som det benediktinska hymnariet återinfördes i kyrkligt bruk.

Till de tre nu nämnda hufvudsakliga kännemärkena för det »moderna» (icke-romerska) officiet, nämligen kalendariets begränsning, lektionariets förkortning och det monastiska hymnariets upptagande, komma äfven några andra detaljer, som möta först i detta officium och hvilka äro af vikt äfven för belysningen af »Örtagården». Dessa nytillkomna element äro det s. k. *Athanasianska symbolum* (»*Quicumque vult*»), de s. k. *suffragierna* (eller *memoriæ*),

det dagliga officiet till *jungfru Marias* ära och slutligen dagligt officium (vigilie) för *de döde*.

Athanasii symbolum, som enligt nyare forskningar¹ säkerligen är ett par hundra år yngre än den hel. Athanasius (d. 373) och af gallikanskt ursprung (styrkt först från år 670), tillhörde ej den romerska liturgien. De frankiska kyrkorna åter hade fått det i arf, men öfvergifvit bruket därpå under inflytandet af romerska rubriker. Vid frigörelsen från Rom skyndade de att återtaga bruket. Klerker och munkar måste lära det utantill (föreskrift af biskop Hincmar af Reims 852) och recitera det hvarje söndag i primen (alldeles som i Birgittinritualen). I 11:te årh. fanns ingen ultramontan kyrka, där ej »Quicumque vult» lästes i primen, åtminstone om söndagarne, i de flesta kyrkor äfven öfriga dagar (det senare bl. a. i Cluny).

Hvad därefter suffragierna vidkommer, nämnas inga sådana — hvarken till J. Maria eller något helgon — i den romerska canon förrän i 11:e årh. Bruket var ultramontan och härstammade från klosteritus, enligt hvilket suffragierna hade sin plats vid slutet af laudes och vesper (jfr i »Örtagården» suffragierna till den hel. Birgitta vid samma »tider»).

Det äldsta beviset för ett dagligt officium till den hel. jungfruns ära, äfven detta ursprungligen ett klosterofficium, som inträngt i det sekulära presterskapets ritus, förskrifver sig från 11:e årh. och härrör från det italienska klostret *Fonte Avelano* (af camaldulensernas orden, en aflagg af Cluny,

¹ Jfr A. Harnack, »Dogmengeschichte». 1888.

som således äfven här varit bestämmande).¹ I Rom förblef hvarje sådant officium till den hel. jungfrun länge okänt. S:t Peters antiphonarium (12:e årh.) innehåller ingenting slikt. Det älsta intyget om dess användning i Rom går ej tillbaka längre än till påfven Innocentius III:s tid (1198—1216).

Officiet öfver de döde (att skilja från begravningsceremonielet med dess dödsmässa) är bestyrkt i Rom från slutet af 8:e årh. (men troligen skapadt i början af samma årh.). Det utgjordes af en vigilie (som vanligt bestående af vesper, tre nokturner och laudes). Vi återfinna här de romerska klerkernas rena officium, fritt från allt klosterinflytande. Samma antal antifonerade psalmer (5 i hvardera af vesper och laudes, 3 i hvardera af de tre nokturnerna), samma antal lektier (alla 9, liksom 8 af deras responsorier, ur Jobs bok), inga hymner. Efter vigiliens slut följde om morgonen mässan för den döde, hvarefter denne jordades med en särskild ritual. Redan före utgången af 8:e årh. öfvergick vigilien för de döde (på samma gång som hela det romerska kanoniska ceremonielet) utan modifikation till de ultramontana kyrkorna. Men i st. f. att vara,

¹ Texten till *Officium b. v. Mariæ* enligt bruket i Fonte Avellano (utg. 1756 af Mittarelli efter ett mskr. från 12:e årh., omtryckt i »Patrologiæ cursus completus», ed. Migne, t. 151. Par. 1853) omfattar matutina (med invitorium och tre lektier, de senare på några få rader endast, en rest af det i senare hälften af 11:e årh. brukliga förkortade officiet, hvarom nämnts s. xxxiii not 2), prim, ters, sext, non, vesper och completorium, således ett fullständigt officium till alla »tider». Det är svårt att afgöra huruvida detta Maria-officium haft direkt inflytande på Birgittinritualen, då bägges anordning är den kanoniska, dock med modifikationer, och endast några få detaljer af texten äro gemensamma, dessa troligen ur gemensam källa.

såsom i Rom, ett komplement till begrafningsakten vid en enskilds frånfalle, betraktades den såsom ett nödvändigt bihang till hvarje mässa öfver en afiden (således äfven helgon, martyrer, påfvar m. fl. och alla som återfunnos i kalendariet), eller m. a. o. den kom att firas dagligen, och detta såväl i kloster som församlingskyrkor. I Cluny följde vespern för de döda omedelbart på den kanoniska vespern och likaså laudes; de tre nokturnerna åter utfördes hvarje afton omedelbart efter qvällsmåltiden (nattvarden). Sådant var enligt Damiani (d. 1072) vittnesbörd bruket i 11:e årh. öfverallt i Italien och Frankrike, och samme förf. berättar äfven hurusom flerstädes klerkerna funno det allt för betungande att utföra dubbla vigilier, hvarför de stundom togo sig före att utesluta den ena och nöjde sig med att utföra endast den kortare vigilien »pro defunctis».

* * *

Det återstår slutligen att se huru detta »moderna» officium, som ju endast var en ultramontan omgestaltning af det romerska officiet från Karl d. stores tid, vann inträde i själfva Rom under loppet af det 13:e årh. och genom sin kodifiering gaf upphof åt det s. k. *breviarium romanum*, som till en början var inskränkt till den påfliga curian, sedan adopterades af Roms kyrkor och slutade med att blifva hela den katolska kyrkans canon.

Må man då först betänka hvilken samling af litterära hjälpmedel numera fordrades för fyllandet af den dagliga gudstjänstens behof och på samma

gång svårigheten att öfver allt finna dessa till hands, för att inse det berättigade i det nu vaknade sträfvandet att åstadkomma ett lämpligt liturgiskt samlingsverk, som alla kunde förskaffa sig. Ett helt bibliotek var numera af nöden för att rätt fullgöra de kanoniska plikterna. Psalmodien med dess antifoner kräfde nämligen ett *psalterium* och ett *antiphonarium*, responsorierna likaledes en *liber responsalis*, lektierna en bibel, en *sermologus* (homiliebok), ett *passionarium* m. fl. Dessutom måste man ega ett *collectarium* (samling af böner), ett *hymnarium* och slutligen ett *martyrologium* (helgonlegender). Flere af dessa voro verk på flere volymer. Då nu gudstjänstfirandet var en plikt för alla, äfven enskilda, blef det nödvändigt att förenkla den vidlyftiga apparaten. Och så uppstod — *brevariet*.

Med det 11:e årh. har en ny kategori tillkommit inom den liturgiska bibliografien. De s. k. *libri responsales*, sådana man finner dem i Rom i 8:e årh. (se s. XXI), hafva försvunnit och ersättas nu af *libri nocturnales* eller *libri matutinales*, vanligen i tre delar och utan sångnoter (»absque cantu»). De innehålla lektier både för temporalet och sanktoralet under hela året. Hvarje lektie följes af sitt responsorium, och stundom tilläggas äfven antifoner och psalmer. Snart finner man denna samling yttermera ökad med ett *collectarium*, och till slut innehåller det allt som hör ej allenast till nokturnofficiet (matutinan), utan äfven till vespern och »småtiderna». Sådana samlingar (trots utvidgningen bära de fortfarande samma titel: »*libri nocturnales*»)

från 11:e—13:e årh. äro talrika i de större biblioteken, ehuru de i katalogerna ofta orätt betecknas såsom lektionarier, antifonarier o. d.

Men ännu hade man ej lyckats åstadkomma mer än en halfmesyr, ty äfven en sådan »*liber nocturnalis pleniter scriptus*» var allt fortfarande mycket voluminös, naturligt då den måste innehålla hela texten till den kanoniska gudstjänsten. Det behöfdes något mer för att göra den till en bok, som kunde bäras vid gördeln och användas i enskild andakt. Man uteslöt då psalteriet, som hvarje klerk och munk borde kunna utantill. Af tempo-ralet och sanktoralet var det nog att lemna läsaren de första raderna i hvarje antifon, responsorium och versikel, då alla dessa genom träget reciterande småningom inlärts af de andlige. Äfven af lekti-erna fick man blott några få rader. Man erhöll på detta sätt vid sidan af de för koren afsedda »*libri nocturnales*» sammandrag af dessa, s. k. *epitomata sive breviaria* (såsom de kallas i kataloger från 11:e årh.), och sålunda uppträder vid slutet af 1000-talet på samma gång namnet och saken: — *breviariet* är ett fullbordadt faktum. Dessa breviarier kunde emellertid ej användas vid gudstjänsten, men väl utom koren till klerkernas enskilda uppbyggelse och på resor (»brev. *itinerarium*»), och sålunda uppstod, till en början endast tolereradt, bruket af ett officium som ej var det hvilket koren använde, och detta var det hvars text innehölls i breviariet. Det fann allt mer användning, och det skulle en dag inträffa att detta förkortade officium t. o. m. ur koret utträngde det traditionella officiet.

Romerska curians bruk fick ett afgörande inflytande på denna förändring. Redan tidigt hade den påfliga gudstjänsten, till följd af påfvens resor och mångfaldiga omsorger, förkortats. Denna åtgärd finnes bestyrkt från Innocentius III:s tid (1198—1216), samma tid som såg dagliga officier till J. Marias och de dödes ära införas i den kanoniska gudstjänsten (se s. xxxviii). Ehuruval intet samtidigt mskr. finnes bevaradt af detta älsta breviarium från Innocentius III:s tid (eller, närmare bestämdt, tiden 1210—23), äro dess tillvaro och betydelse obestridda. Nyheten upptogs med förbättringar och modifikationer af franciskan-(minorit-)orden i dess tredje regel (den af år 1223), och det är i denna förbättrade form som det ursprungligen för romerska curian afsedda breviariet förts ut i världen, sedan det formligen stadfästas af påfven Gregorius IX år 1241.

Minoritbreviariet, i den form som det erhållit genom ordensgeneralen Aymon, blef snart populärt rundt om och adopterades inom kort af själfva curian och hela den romerska kyrkan. Detta skedde under tiden mellan Gregorius IX:s (d. 1241) och Nicolaus III:s (1277—80) pontifikat, någon närmare tidsbestämning finnes ej angifven i de påfliga registren. Man vet endast att Nicolaus III i Roms kyrkor lät undertrycka alla antifonarier och andra böcker som innehöllo det gamla officiet och påbjöd i stället användande af minoriternas breviarium och ritualböcker. Därför — säger Radulphus de Rivo¹

¹ En genom trovärdighet framstående liturgist i senare hälften af 14:e årh. (d. 1403), som lemnat värdefulla upplys-

— äro nu (d. v. s. på hans tid) i Rom alla böcker nya och — franciskanska.

Så blef då genom Nicolaus III det praktfulla och genomarbetade romerska officiet från Karl d. stores och påfven Hadriani dagar aflyst och ersatt af det som allt sedan Gregorius IX:s tid begagnats af minoriterna, eller m. a. o. S:t Peters *gamla* »ordo psallendi» måste vika för det »moderna officiet» (breviariet). Om denna förändring tillika var ett framsteg är ingalunda oomtvistligt. Tvärtom betraktas den af de flesta liturgister såsom ingressen till ett alltmer fortskridande förfall.

Några detaljer af det nu nämnda 1200-talsbreviariets anordning och innehåll böra här framhållas¹. Breviariet inledes alltid med ett *kalendarium*, och därpå följer ett *psalterium*.² Detta har dock ej samma anordning som i bibeln (efter psalmnummer), utan psalmerna följa den ordning i hvilken de användas i officiet (vare sig dominikalt eller feriant), och därvid inskjutas på vederb. ställen invitatorier, hymner, antifoner, versikler, capitula o. s. v. såväl till nokturn, laudes och vesper som till alla »småtiderna». Här återfinnes således den del af *temporalet*, som kallas »commune temporis» (d. v. s. psaltaren fördelad på veckans dagar med

---

ningar om gudstjänstbruket i Rom på hans tid. Hans verk »De canonum observantia» är af synnerlig vikt.

¹ Den bästa kommentar öfver 13:e årh:s officium är *G. Duranti's* »Rationale divinarum officiorum», författadt omkr. 1286 (flere gånger tryckt).

² Texten i psalteriet är för minoriterna den s. k. »gallikanska». I Rom åter, åtminstone i basilikorna, bibehålls, såsom redan nämnt, den s. k. »romerska» öfvers. ända till slutet af 15:e årh.

»ordinarium officii temporalis»). Den del som benämnes »proprium temporis» (kyrkans särskilda högtider från advent till sista söndagen efter pingst) följer därnäst och skiljer sig föga från ritualen i 8:e årh., endast att lektierna äro betydligt afkortade och att två nya högtider (se nedan) tillkommit. De hymner som ej ingå i psalteriitemporalet, d. v. s. de som höra till »proprium temporis» och »commune sanctorum», bilda tillsammans ett *hymnarium*, placeradt framför eller vid slutet af psaltaren. Vid början af hvarje kanonisk timme, efter Pater noster samt vid början och slutet af »horæ b. virginis» ålägg det den officierande presten att uttala änglahelsningen Ave Maria, och i nokturnen efter den psalmodien avslutande versikeln lästes med låg röst ett Pater noster äfvensom i »småtiderna» en bön. — Vid slutet af hvarje gudstjänsttimme, efter Benedicamus, följde suffragierna till helgonens ära, och omedelbart efter completoriet sjöngs dagligen en antifon till jungfru Marias lof, af växlande utseende vid olika tider. Minoriterna hade redan på 1240-talet fyra sådana antifoner (alla återkommande i »Örtagården»), näml. 1. »Regina cœli» (ur påskvespern; återfins redan i S:t Peters antiphonarium från 12:e årh.), 2. »Salve regina» (vorden populär i 12:e årh. genom den h. Bernhard), 3. »Alma redemptoris» och 4. »Ave regina» (de båda sista af okända författare).

Breviariofficiet hade alltså, trots de många förkortningarna, erhållit en betydlig uttänjning genom alla dessa suffragier, hymner, »Ave Maria» o. s. v. Den enda verkliga vinsten för liturgien

var de fyra antifonerna till den hel. jungfrun, som alla äro kompositioner af utsökt smak.

En annan vigtig nyhet i det moderna tempo-ralet är, såsom ofvan nämndes, införandet af tvenne nya högtider: den ena till Treënighetens, den andra till Kristi lekamens ära. Den förra af dessa, *festum Trinitatis*, första gången firad i Liège under dess biskop Stephani tid (903—920), rönte länge motstånd i Rom och var ännu på Durantis tid (1286) ej upptagen i dess liturgi. *Festum corporis Christi* härleder sig äfven från Liège, där den inaugurerades 1246. Festen vann visserligen stadfästelse genom Urban IV år 1264, efter undret i Bolsena (»den blödande hostian»), men försumrades en tid bortåt och blef först 1312 återupprättad af Clemens V. Dess officium, af Thomas ab Aquino, saknas emellertid (liksom det till Treënigheten) i många brevriarier från början af 1300-talet.

Sanktoralet innehåller i afdelningen »commune sanctorum» 9 särskilda rubriker (med officier öfver apostlar, evangelister, en och flere martyrer, konfessorer, jungfrur o. s. v.), hvartill sluta sig officier öfver den hel. jungfrun, kyrkoinvigningen (*dedicatio ecclesiæ*) och till de döde. Ett sådant officium, vare sig »commune» eller »proprium», räknar numera alltid 9 lektier. Helgonfester med 3 lektier hafva alldeles försvunnit, och några få helgon få nöja sig med endast ett suffragium, infogadt i dagens officium.

Minoritbreviariets kalender är visserligen rikare på namn än kalendariet från Karl d. stores tid, men skiljer sig däremot föga från det som finnes i

det ofta citerade S:t Peters antiphonarium från 12:e årh. Äfven här gjorde sig, såsom det tyckes, Roms traditioner och canon starkt gällande, och den romerska helgonlängden ökades endast obetydligt under hela tiden från 13:e till 15:e årh. Af intresse för Birgittinritualen äro: från 13:e årh. *Conceptio b. v. Mariæ* (»Marie afelse», d. 8 dec., af engelsk härkomst — benediktinklostret Canterbury, där denna högtid firades redan före midten af 11:e årh.), äfvensom från 15:e årh. dels *Præsentatio b. v. Mariæ* (införd i canon 1464; firades d. 21 nov.), dels *Visitatio b. v. Mariæ* (»Marie besökelse», från 1475; firades d. 2 juli), hvilka alla vunno en plats i Vadstenanunnornas högtidsritual, de två senare visserligen först efter Birgittas och mag. Petri tid.

Så gestaltade sig ända till medeltidens slut den romerska gudstjänstcanon. Jämfördt med det karolingiska officiets harmoniska enkelhet, kan det moderna breviariet ej vinna palmen. Visserligen äro både antifonariet och responsoralet samt den gamla »ordo psallendi» och »ordo legendi» bevarade, hvartill kommer vinsten af hymnariets återinförande och antifonerna till jungfru Maria, men ett allvarsam samt attentat mot det helas kyrkliga ändamål har föröfvats genom lektionariets stympning och tillägget af de långdragna öfverloppsofficierna, hvilka hota att förkväfva den liturgiska kärnan och slappa andakten. Man skönjer visserligen ännu här och där de ursprungliga, rena linierna af den gamla basilikan, men på de flesta håll har hon öfverflyglats af parasitära småkapell, som alldeles bortskymma hennes enkla skönhet.

Först i 16:e årh. (Tridentinska kyrkomötet) gjordes ett allvarligt försök att återföra gudstjänsten till dess gamla renhet och sköna enkelhet. Resultatet däraf föreligger i påfven Pius V:s »Breviarium romanum» af 1568, hvilket dock befinner sig utom tidsgränsen för vårt närvarande ämne.

Birgittinritualen.

Mariakulten, som under den senare medeltiden hade en så allmän och genomgripande betydelse för hela kristenheten och som ställde jungfrun-gudamodren i närmaste samband med det gudomliga väsendet själf, hvars makt och härlighet hon fick dela, denna dyrkan var fullkomligt främmande för den älsta kyrkan. Det var först efter det tredje ekumeniska mötet (i Ephesus 431), — där det ensidiga framhållandet af Kristi gudomliga väsen lät människosonen träda alldeles i skuggan och därför skapade längtan efter en jordisk medlare hos det högsta väsendet — som jungfru Maria kom att intaga denna plats i Treenighetens närhet. Till en början var hennes dyrkan af mera enskild natur, men med tiden vann den mer och mer insteg i klostrens och därifrån i kyrkornas gudstjänstöfningar. Många kloster och kyrkor helgades åt den hel. jungfrun, och hennes anseende tillväxte alltmer genom under och järkecken, som förspordes något hvarstades. Därtill kommer, att medeltidens litteratur och konst snart nog tillegnade sig den blida gudamodren och gjorde henne till föremål för behandling i sång och saga, i plastik och måleri. Riddare och trubadurer

kallade henne helt chevalereskt »vår fru», och Mariadyrkan är på det hela taget ett genomgående drag i medeltidens romantik eller så att säga blomman af dess kvinnokult.

Ehuruväl alltså tillbedjandet af jungfru Maria tidigt spåras i det medeltida kulturlifvet, dröjde det dock länge innan en rituellt ordnad Mariadyrkan vann insteg i kyrkans gudstjänstcanon. I Rom skedde detta ej förr än i slutet af 7:e årh., då hennes fyra förnämsta fester (se här förut s. xxxi) dit infördes såsom lån från den byzantinska kyrkan. Från denna tid firades den hel. jungfruns högtider på bestämda dagar liksom andra helgons, martyrers, påfvars, konfessorers, jungfrurs o. s. v., och från 11:e årh. fick hon, liksom de större bland helgonen, dessutom under mellantiderna ett suffragium vid vissa kanoniska timmar. Så kom slutligen den tid, då jungfru Maria hedrades med ett dagligt officium (se s. xxxvii), till en början (11:e årh.) i klostren, men snart äfven i Roms egna kyrkor (omkr. år 1200).

Detta Mariaofficium, som alla dagar hade enahanda lydelse, utgjordes af en enligt det vanliga kanoniska formuläret inrättad dagsgudstjänst, med sjufaldig tidegård, börjande med matutina och slutande med completorium (jfr s. xxxviii, not 1). Utförandet af de särskilda »Marietiderna» egde rum omedelbart efter motsvarande kanoniska timmar.

Äfven i Sverige följde man med sin tid i afseende på dyrkan af den hel. jungfrun¹ och därmed

¹ Vi påminna om den skål till jungfru Marias ära, »vårfru minne», som under medeltiden var vanlig vid högtidliga tillfällen,

följande Mariaofficier. I det senare fallet har man sig bekant att Strängnäs-biskopen Konrad Rogge under sin ämbets-tid (1479—1501) stiftade ett »Marie psaltares brödraskap», hvars uppgift var att dagligen (utom sön- och lördagar) sjunga »Marias tider» i Strängnäs domkyrka. Ett för Strängnäs stift¹ utarbetadt *horarium* på latin, innehållande (jämte officier till den hel. ande, hel. korset, de döde m. m.) ett fullständigt Mariaofficium, finnes ännu i behåll, näml. »*Hore beate virginis &c.*», tryckt i Ups. 1525 (blott 2 ex. kända, det ena, K. Bibl:s, nästan fullst.), hvilket med all sannolikhet är just det af biskop Rogge anordnade.² En svensk öfversättning af nämnda *horarium* — hvilken, hvad Mariaofficiet angår, ordagrant ansluter sig till den kända lat. redaktionen och »troligen var afsedd att under själfva mässan tjäna de läskunnige såsom en

såsom gästabad, bröllop o. d. Den hade sin gifna hedersplats i raden af »minnen» vid gillen och skråmöten. Så heter det t. ex. i stadga för ett S:t Görans gille (början af 1500-talet): »Mynnes kar skola vara ix. Först varss herra myne. varffru mynne och ryddher sancte Örianss myne högxsta mynne» &c. (»Småstycken på forn svenska», utg. af G. E. Klemming, s. 132 o. f. S.F.S.S.). Man hade äfven särskilda åt den hel. jungfrun helgade gillen, där naturligtvis »minneskaren» till hennes ära spelade en framstående roll. En sådan »Stadga för ett jungfru Mariæ gille» finnes likaledes utg. af Klemming (sist anf. arb. s. 148 o. f.).

¹ Å tre ställen hänvisas nämligen till det liturgiska bruket inom detta stift medelst orden: »Legitur secundum ecclesiam Stregnensem».

² Det förtjänar nämnas att detta Strängnäs-officium står i det närmaste samband med Birgittinritualen, sådan denna föreligger i »Cantus Sororum», och rent af tyckes till största delen lånadt därur. Så t. ex. återfinnas Mariaofficiets 5 hymner (däribland en af mag. Petri egna: »Rex christe clementissime» &c), alla antifoner, capitula, collector, absolutioner och de flesta responsorier i nämnda källa psalmodien är Birgittinritualens lördags-psalmodi o. s. v.

svensk öfvers.» (Schück) — finnes likaledes bevarad (dock blott i två exemplar), tryckt äfven den i Upsala, helt kort efter den förra (tryckår saknas). Öfversättningen utgafs 1854 ånyo af G. E. Klemming under titel: »Den svenska tideboken».

Ett verk af betydligt större omfattning än det nämnda Mariaofficiet är *Jungfru Marie Örtagård*, ett åt Guds moder helgadt rituelt verk, som utgöres af ett för hvarje dag i veckan växlande fullständigt officium med sju dagliga tidegärder.¹ Dess utförande var ålagdt nunnorna i Vadstena kloster och de från detsamma utgångna dotterklostren. Bröderna åter hade större frihet i fråga om ritualen, enligt hvad man finner af Revel. extrav. (cap. 18). Det heter nämligen där, att presterna hafva rätt »at sionga domkirkionna ämbite oc sangh j hwilkins biscops dōme clostrit bygd oc stikttat är, Än systrana skulu engaledis wmskipta sin sangh alla ämbite som them är stadgat ällir skipat».

Hvarje dag hade till föremål en särskild sida af den hel. jungfruns lif, hvilken framträder både i den metriskä delen (hymner, antifoner, responsorier) och i lektier, capitula, invitorier m. fl. partier. Det sjufaldiga officiets innehåll var fördeladt på följande sätt: om *söndagen* firades den heliga Trefaldigheten och modren jungfru Marias värdighet nästan som vore hon en fjärde person i gudomen (märk t. ex. söndagens invitorium, s. 210), *måndagen*: änglaskarans jubel öfver Guds

¹ »J gudz mönstre [Vadstena], tha siongx gudz hedher siw sinnom wm daghin». (Revel. extrav. cap. 3.)

moder, *tisdagen*: jungfru Marias lof förebåadt af patriarker och profeter, *onsdagen*: Gudamodrens affelse och födelse prisade af jordens folk, *torsdagen*: jungfrun födde en son, världens frälsare, *fredagen*: modrens sorg öfver sonens lidande och död; *lördagen* var helgad åt jungfru Marie himmelsfärd.

Vid åtskilliga större högtider (uppräknade i »Ordo cantus» s. 281) gjordes vissa modifikationer i dagens officium, i det man använde särskilda för festen lämpade capitula, collectæ, memoriæ till den hel. jungfrun (efter completorium), partier i mässan m. m. Dessa särskilda texter äro i »Örtagården» sammanförda till ett helt efter den egentliga veckoritualen, och deras anordning för hvarje särskildt tillfälle framgår af den redan citerade »Ordo cantus» (s. 273 o. f.).

För att ge en föreställning om förloppet vid den dagliga gudstjänsten i Vadstena och öfriga Birgittinkloster lemnas här, medelst sammanställning af de i »Jungfru Marie Örtagård» på flere ställen spridda elementen och under ledning af det lat. originalet, *Cantus Sororum*, samt det tryckta *Brev. Birg.*, en skematisk öfversikt af nämnda gudstjänsts särskilda delar, hvarvid äfven angifvas de under ritualens utveckling senare tillkomna partierna. Ritualen sönderfaller i följande hufvuddelar:

1) MATUTINAN (kl. 3—4 f. m., allt efter årstiden) inleder dagens andaktsöfningar. — Efter två klockringningar samlas alla systrarna i koret, »nighandis til altarit», där de intaga sina platser och i knäböjande ställning läsa Pater noster, Ave Maria och Gloria patri, tills veckans horista ger

tecken, hvilket inträffar först när bröderna slutat sin ottesång. Då resa sig alla systrarna, vändande sig mot altaret, och göra korstecknet, och omedelbart därefter framsäger horistan följande åkallan (som delvis upprepas i alla de följande »tiderna»): Dignare me laudare te virgo sacrata, hvartill jungfrukoren svarar: Da mihi virtutem contra hostes tuos. Horistan fullföljer med: Ave Maria &c. och därefter med ännu en åkallan: Domine labia mea aperies, hvartill koren svarar: Et os meum annuntiabit laudem tuam. Ännu en gång höjer horistan sin röst med orden: Deus in adiutorium meum intende, som af koren besvaras med: Domine ad adiuvandum me festina. Slutligen utför koren i knäböjande ställning Gloria patri &c. och därpå, åter uppresande sig, Alleluya. (För fullständig text se sid. 209.)

Sedan vidtager den egentliga gudstjänsten med dagens *invitatorium*, hvarpå städse följer Davids 94:e psalm, Venite exultemus domino &c. (se s. 209 o. f.), i hvilken invitatoriet på bestämda ställen återkommer helt eller delvis repeteradt. (Jfr s. xxiii o. f.) Så kommer dagens första *hymn*, åttföljd (liksom hvarje hymn under veckan) af Maria mater gracie &c. och Gloria tibi domine &c. (se s. 210).

Följer så den del af matutinan, som kallas

a) NOKTURNEN, hvilken består af 3 (efter veckans olika dagar växlande) *psalmer*, hvar och en med sin egen *antifon*,¹ den sista dessutom följd af

¹ I afseende på antifonernas utförande gäller den allmänna regeln att samma ant. upprepas före och efter ps. Vid förra tillfället börjas den af en person (*cantriæ*), men afbrytes och

en *versus* och Pater noster, hvarpå läses en *collecta* (bön), alltid den samma genom hela veckans nokturn (*Precibus et meritis &c.*, se sid. 211).

Sedan *lectrix* därpå vändt sig till horistan med begäran om välsignelse med orden: *Jube domine benedicere*, beder denna, som själf »haffuer ikke ämbete til välsignilse giffua» (*Prologus* s. 14: 10 o. f.), medelst en *absolutio* J. Maria välsigna *lectrix*, hvarpå följer uppläsandet af de tre lektierna, *lectiones*,¹ ur »*Sermo Angelicus*», hvar och en åtföljd af ett *responsorium* med tillhörande *versus*. De 2 senare lektierna inledas likaledes hvardera med en »*absolutio*», och den 3:e lektien åtföljes slutligen af *Te deum* (med undantag af fredagen, då det ersättes af Davids ps. 30: *Miserere mei &c.*), hvarpå en *versikel* afslutar nokturnen, bildande öfvergång till matutinans senare del.

b) *LAUDES* börjar med invokationen *Deus in adiutorium &c.* (se förra sid.), hvarpå följa i regel (d. v. s. alla dagar utom sön- och fredagar) 5 *psalmer*, de samma under alla de nämnda dagarne. (Om söndagarne utföras därtill ytterligare 3 ps., således i allt 8 ps.; om fredagarne tillsammans 7 ps., af hvilka 3 gemensamma med söndagen, de öfriga nya.) Före och efter psalmgruppen utföres

---

fortsättes efter ps. af koren (se s. 13: 11 o. f.). Psalmerna utföras af koren på det sätt att 1:a, 3:e, 5:e &c. versen sjunges af den ena, och 2:a, 4:e, 6:e &c. af den andra halfkoren. Hvarje psalm eller grupp af psalmer åtföljes regelbundet af den s. k. doxologien *Gloria patri &c.* (se s. 209).

¹ Vid slutet af hvarje lektie afbryter *lectrix* sin läsning med orden: *Tu autem domine miserere nostri*, hvartill koren svarar: *Deo gracias*.

en och samma *antifon* (ej såsom i nokturnen en särskild antifon för hvar psalm), och därpå följer ett *capitulum* (kort lektie), hvilket hela veckan igenom har samma lydelse i laudes.

Därnäst afsjunges (af hela koren) en *hymn*, åtföljd af sin *versus*, och därpå följer den s. k. »canticum Zachariæ»: *Benedictus*, föregången och efterföljd af sin antifon (*ant. super Bened.*) samt en *collecta*, den senare i samma form återkommande alla dagar vid detta tillfälle (*Concede nos famulos tuos &c.*¹).

Vid detta ställe i laudes infogas dagligen en *antifon*, utgörande ett *suffragium* (med två olika lydelser, den ena för vanliga dagar, den andra för högtider) till hel. *Birgitta*.² (I nyare Birgittinritualer, bl. a. i den sv. öfvers. »J. M. Örtagård», riktas detta *suffragium*, genom en lätt textändring, samfaldt till Birgitta och hennes dotter Katarina; se s. 212, not 1.) Till suffragiet hör slutligen en speciell *collecta*.³

Så följer här den dagligen i laudes och vespern infogade orationen *Benedicamus*, med städse

¹ Fullständiga texten till denna *collecta*, som upprepas i de flesta af de följande »tiderna», men ej finnes öfversatt i »Örtagården», lyder sålunda: *Concede nos famulos tuos quesumus domine deus, perpetua mentis et corporis salute gaudere, et gloriosa beate marie semper virginis intercessione a presenti liberari tristitia et eterna perfrui leticia. Per dominum nostrum &c.* (*Cod. Magl.* s. 14.)

² Jfr föreskriften i slutet af den såsom bilaga tryckta »Ordo cantus»: »Item nota quod omni die festo et priuato habeatur in matutinis. et in vesperis *Memoria de patrona nostra sancta birgitta*» (s. 281).

³ Suffragiernas texter, *Gaude birgitta &c.* och *Sponsa regis &c.* jämte dit hörande *collecta*, återfinnas å s. 239 o. f. (sv. öfvers. s. 138 o. f.).

samma begynnelseord, ehuru dagligen olika form (se lat. texten för hvarje dag), och med särskild lydelse jämte tillagdt Alleluya under tiden påsk till pingst och vid de största högtiderna. Slutet af laudes utgöres af en *collecta*, alla dagar af samma lydelse (Omnipotens sempiterne deus &c.¹). I yngre Birgittinska ritualböcker, bl. a. det tryckta Brev. Birg., har måndagen i stället för nämnda *collecta*, en sådan riktad till S:a Anna, hvilken dessutom äfven utföres om söndagen omedelbart efter den nyssnämnda *collectan* »Omnipotens».

2) PRIMEN (kl. 6 f. m.) börjar dagligen, efter den vid laudes nämnda invokationen, med en *hymn* (den s. k. *hymnus ad horas diei*, i öfvers. kallad »ympan til dagx tidhenar»), ny för hvarje dag och regelbundet upprepad i början af *ters*, *sext* och *non*, eller de s. k. »småtiderna» (*horæ minutæ*). Därefter utföras 3 *psalmer* (om söndagen 5 jämte det s. k. »Athanasii symbolum»: *Quicumque vult* &c.) med gemensam *antifon* före och efter psalmgruppen, vidare ett *capitulum*, som jämte åtföljande *responsorium*, *vers*, Gloria patri och *versikel* genomgår hela veckans prim och aldrig

¹ Denna dagligen i hvarje »tid» såsom slutbön återkommande *collecta*, i likhet med den å förra sidan, not 1 anförda, ej öfversatt i »Örtagården», har i sin helhet följande lydelse: Omnipotens sempiterne deus, qui pro nobis de castissima virgine nasci dignatus es, fac nos quesumus tibi casto corpore servire et humili mente placere. Oramus et te pijesima virgo maria, mundi regina et angelorum, vt eis quos purgatorius examinat ignis, impetres refrigerium, peccatoribus indulgenciam, iustis in bono perseueranciam, nos quoque fragiles ab instantibus defende periculis. Per ihesum christum dominum nostrum. Amen. (*Brev. Birg.* s. 22.)

växlar, ens vid de största högtider. Så följer en för primen egendomlig *collecta*, af samma lydelse hela veckan igenom (S. Maria mater domini &c.¹), hvilken åtföljes af Ave Maria och slutligen af ännu en *collecta* (den samma som i slutet af laudes: Omnipotens &c.).

3) TERSEN (kl. 9 f. m.) öppnas (efter den i alla »småtiderna» brukliga laudes-invokationen) med »hymnen till dagstiderna» (= primens), hvarpå följa 3 (om söndagen 6) *psalmer* med en gemensam *antifon*; därefter *capitulum* med *responsorium*, *vers*, Gloria patri och *versikel*², sedan en *collecta* (samma som före suffragiet i laudes: Concede &c.), därpå Ave Maria och slutligen ännu en *collecta* (= den i slutet af laudes: Omnipotens &c.).

4) SEXTEN (kl. 12 midd.) börjas med *hymnen* från primen; därpå följa 3 (söndagen 6) *psalmer* med en gemensam *antifon*, vidare *capitulum*² med tillbehör af *responsorium*, *vers*, Gloria patri och *versikel* samt slutligen samma två *collectæ* som i tersen, med mellanlagdt Ave Maria.

---

¹ Den lyder i fullständig form sålunda: Sancta maria mater domini nostri ihesu christi pia atque perpetua virgo, regina celi, cum omnibus sanctis et electis dei intercedere digneris pro nobis ad dominum deum nostrum patrem omnipotentem, vt nos mereamur ab eo adiuuari, saluari, sanari, protegi atque defendi, Qui in trinitate perfecta viuit et regnat deus, Per omnia secula seculorum. (*Cod. Magl.* s. 15.)

² Denna »dagstids» *capitulum* har samma lydelse under veckans alla dagar, men de detsamma åtföljande *responsorium*, *vers* och *versikel* äro för hvar dag nya (i motsats till förhållandet i fråga om primen och completorium).

5) NON (kl. 3 e. m.) börjar med primens *hymn* och är för öfrigt inrättad i likhet med ters och sext i afseende på *psalmernas* antal, *antifonen*, *capitulum* med tillbehör och *collecter*.

6) VESPERN (kl. 6 e. m.), jämte matutinan den förnämsta af dygnets »tider», börjar (efter samma invokation som i laudes) med en grupp af 5 för hvarje dag bestämda *psalmer*, föregången och efterföljd af en enda *antifon*. Därpå *capitulum* (liksom i öfriga »tider» oförändradt genom hela veckan), och därefter en *hymn*, avslutad med en *versus*.

Följer så den s. k. »canticum Mariæ»: *Magnificat*, företrädd och efterföljd af sin egen *antifon* (*ant. super Magnif.*), hvartill sluter sig en *collecta* (densamma som före suffragiet i laudes: *Concede &c.*).

Därefter sjunges (liksom i laudes) en *antiphona de S:a Birgitta*¹ med dit hörande *collecta*, båda genomgående alla dagars vesper.²

¹ Detta *suffragium*, det 2:a för dagen till hel. Birgittas ära, har särskild lydelse för veckodagarna: *Rosa rorans &c.*, och för festdagar: *O brigitta mirre gutta &c.* (Fullständig lat. text återfinnes å s. 240, den sv. öfvers. s. 139 o. f.)

² I de tryckta Birgittinbreviarierna tillägges på detta ställe i måndagens vesper en särskild *antifon* med *collecta* till hel. *Katarina* såsom ett *suffragium* till ära för Birgittas dotter, af följande lydelse:

Ant. Hec est virgo prudens, que veniente sponso aptavit lampades suas et introiuit cum domino ad nuptias. Ora pro nobis virgo sancta catharina, Vt digni efficiamur gratia diuina.

Collecta. Clemenciam tuam domine suppliciter imploramus, vt intercedentibus beata virgine catharina et sancta matre eius brigitta omnium graciaram tuarum plenitudinem consequamur, Per dominum nostrum &c. (*Brev. Birg.* s. 87.)

Därpå upprepas för andra gången dagens *Benedicamus* (samma som vi funnit redan i slutet af laudes), hvarefter vespern avslutas med Ave Maria och samma *collecta* som utgör slutbönen i laudes och »småtiderna» (Omnipotens &c.).

7) COMPLETORIUM (kl. 9 e. m.), dagens avslutning, inledes med *antifon* och 3 *psalmer* (de samma alla dagar genom hela veckan), hvar och en åtföljd af Gloria patri. Därpå följer ett likaledes hela veckan genomgående *capitulum* med oföränderligt *responsorium* och *versus* (liksom fallet är i primen), och därefter en *hymn* med åtföljande *versus*.

Så följer i ordningen (motsvarande »Benedictus» i laudes och »Magnificat» i vespern) den s. k. »canticum Simeonis»: Nunc dimittis, föregången och följd af sin egen antifon (*ant. ad Nunc dimitt.*), hvarefter kommer en för alla veckans dagar gemensam *collecta*, som utföres endast i denna »tid» (med början: Graciam tuam¹).

Till sist sjunges på detta ställe dagligen en *antiphona* till jungfru Maria, det s. k. »war fru loff»,² med egen *collecta* (den senare, oföränderlig

---

¹ Dess fullständiga lydelse är följande: Graciam tuam quesumus domine mentibus nostris infunde, vt qui angelo nunciante christi filii tui incarnationem cognouimus, per passionem eius et crucem ad resurrectionis gloriam perducamur, Per eundem dominum nostrum &c. (*Cod. Magl.* s. 15.)

² Den för hvarje veckodag växlande ant. till jungfru Maria återfinnes tryckt vid slutet af hvarje dags completorium. Dessutom tillkomma tre särskilda »memorise» till J. Maria, som, åtföljda hvar och en af sin egen *collecta*, sjungas vid vissa större högtider (lat. texten s. 238 o. f., sv. öfvers. s. 136—138).

alla dagar, börjar Famulorum tuorum &c. och finnes utförd s. 215, den sv. öfvers. s. 48).

Med Ave Maria och samma slutbön (*collecta*) som utgör den sista leden af dagens öfriga »tider» (Omnipotens &c.), afslutas dygnets sista tidegård.

* * *

Såsom man finner af det framlagda skemat, utfylles en väsentlig del af veckoritualen medelst Davids *psalmer* (jfr Prologus s. 4 o. f.). Enligt gudstjänstordningen för Vadstena kloster borde hela psaltaren genomgåas under loppet af hvarje vecka.¹ Psalmfördelningen finnes visserligen ej angifven i den svenska »Örtagården», men den är känd från handskrifter och de tryckta uppl. (*Brev. Birg.*) af »Cantus Sororum». För fullständighetens skull meddelas den här nedan (s. LXII). Det bör anmärkas att jämte Davids psalmer och under benämningen »psalmer» användas äfven några andra bibliska sånger (*cantica*), för hvilka i den nämnda öfversikten begagnas följande förkortningar:

C. A. = *Canticum Anne*: Exultavit cor meum in domino &c.

C. H. = *Cant. Habacuc*: Domine audiui audicionem tuam &c.

C. I. = *Cant. Isaie*: Confitebor tibi domine, quoniam iratus &c.

C. M. I = *Cant Moyse 1*: Cantemus domino, gloriose enim &c.

---

¹ Jfr påbudet i den här vid slutet tryckta »Ordo cantus» (s. 280): »Psalmi numquam mutantur, quia oportet sorores complere psalterium omni septimana».

C. M. II = Cant. Moyse 2: Audite celi que loquor &c.

C. P. = Canticum trium puerorum (de tre männens lofsång i den brinnande ugnen): Benedicite omnia opera domini domino &c.

Den i söndagens prim förekommande förkortningen *S. A.* betyder *Symbolum Athanasianum*, hvars incipit lyder: Quicumque vult &c.

Öfverräknar man antalet i ritualen angifna psalmer (de sex »cantica» medräknade), finner man att de gå upp till ett tal af 212 (näml. söndagen 42, fredagen 30 och hvar och en af de 5 öfriga dagarna 28). Detta är dock endast skenbart (psaltaren innehåller dessutom som bekant endast 150 psalmer), ty dels förekomma samma psalmer flere gånger (de 5 ps. i laudes t. ex. upprepas under 6 af veckans dagar, de 3 i complet. alla 7 dagarna o. s. v.), dels äro några psalmer, som hafva ett större omfång, delade i flere (så t. ex. fördelas ps. 118 på söndagens prim, ters, sext och non, tillsammans representerande 22 ps.). I själfva verket sjungas i veckoritualen 127 Davids psalmer. De öfriga 23 användas dels i »Helge-ands-tiderna» (*Horæ de S:to Spiritu*), som utfördes söndagligen, dels i »likvakorna» (*Vigiliæ defunctorum*), hvarefter endast återstå några botpsalmer, ämnade att läsas om fredagarne (jfr *Revel. extrav. cap. 9*).

Antalet hymner¹ i veckoritualen går upp till 35 (dagligen fem olika), af hvilka 29 äro författade af hel. Birgittas bikt-fader mag. Petrus (se hymn-

¹ Alla dessa hymner äro, med undantag af tre vesperhymner, skrifna på ambrosiansk meter (se s. xxxiv).

Psalternas fördelning i Västena-nunnornas veckoritual.

	Söndag.	Måndag.	Tisdag.	Onsdag.	Torsdag.	Freitag.	Lördag.
Nocturn .	2, 3, 4.	27, 28, 29.	38, 42, 49.	52, 54, 55.	56, 57, 58.	68, 70, 71.	8, 18, 23.
Laudea .	{ 92, 99, 62, 66, C. P., 148, 149, 150.	92, 99, 62, 66, C. P.	= Måndag.	= Måndag.	= Måndag.	{ C. M. I, C. H., C. M. II, 148, 149, 150.	= Måndag.
Prim . .	{ 44, 118, 119, 120, 121, S. A.	10, 11, 12.	32, 33, 34.	59, 60, 61.	79, 80, 81.	95, 96, 97.	119, 120, 121.
Ters . .	{ 118 (forts.), 119, 120, 121, 122, 123, 124.	13, 15, 16.	35, 36, 37.	63, 65, 67.	82, 83, 84.	98, 100, 102.	122, 123, 124.
Sext . .	{ 118 (forts.), 119, 120, 121, 122, 123, 124.	19, 20, 24.	45, 46, 47.	72, 73, 74.	85, 87, 89.	103, 104, 105.	125, 126, 127.
Non . .	{ 118 (forts.), 119, 120, 121, 122, 123, 124.	25, 30, 31.	48, 49, 51.	75, 76, 78.	90, 91, 93.	106, 107, 108.	128, 129, 130.
Verper . .	{ 109, 110, 111, 112, 147.	113, 114, 115, 117, 147.	134, 135, 136, 137, 147.	138, 139, 140, 141, 147.	112, 116, 121, 126, 147.	C. I., 6, C. A., 7, 147.	143, 144, 145, 146, 147.
Complet..	131, 132, 133.	= Söndag.	= Söndag.	= Söndag.	= Söndag.	= Söndag.	= Söndag.

registret vid slutet af detta arb.). Hvarje dag har sina bestämda hymner, och dessa fördelas på de särskilda »tiderna» sålunda:

1) i *matutinan* omedelbart efter ps. »Venite»; 2) i *laudes* näst före »Benedictus»; 3) den gemensamma s. k. »hymnen till dagstiderna» (*hymnus ad horas diei*), hvarmed hvarje dags *prim*, *ters*, *sext* och *non* inledes; 4) i *vespern* före »Magnificat», och slutligen 5) i *completorium* före »Nunc dimittis».

Motsvarande matutinans (nokturnens) tre lectiones förekommer i laudes och i hvar och en af de sex följande »tiderna» ett för hvar »tid» särskildt afsedt *capitulum*,¹ liksom lektierna utfördt i fåtonigt recitativ (*accentus*) af en person. Tillsammans äro alltså under veckan 7 capit. i bruk, hvilka dagligen återkomma på samma »tid».² Deras platser äro

¹ Capitulum = »brevis lectio, quæ in divino officio loco lectionis legitur». (Du Cange.)

² För fullständighetens skull och till forskarens tjänst meddelas här efter *Cod. Magl.* lat. texten till hvarje dags capitula (n. b. när ej särskilda fester inträffa), ehuru dessa ej finnas öfversatta i »Örtagården». De äro följande:

Ad matut. In omnibus requiem quesivi, et in hereditate domini morabor, tunc precepit et dixit michi creator omnium, et qui creavit me requieuit in tabernaculo meo. Deo gracias.

Ad primam. Hec est virgo sancta atque gloriosa, quia deus et dominus omnium dilexit eam. Deo gr.

Ad terciam. Ab inicio et ante secula creata sum, et vsque ad futurum seculum non desinam, et in habitatione sancta coram ipso ministraui. Deo gr.

Ad sextam. Et sic in syon firmata sum, et in ciuitate sanctificata similiter requieni, et in ierusalem potestas mea. Deo gr.

Ad nonam. Et radicaui in populo honorificato, et in partes dei mei hereditas illius, et in plenitudine sanctorum detencio mea. Deo gr.

återgifna i det här förut (s. LI—LX) tryckta skemat. Hvarje capit. åtföljes i regel af ett *responsorium* med tillhörande *versus*, Gloria patri och *versikel*, dock ej de capit., som tillhöra laudes och vesper. Dessa åtföljas nämligen i st. hvartdera af en hymn med sin *versus*.

Collectæ, böner, förekomma i den ursprungliga veckoritualen till ett antal af 8 olika. Hvarje »tid» har sin eller sina bestämda *collectæ*. Så t. ex. hafva laudes och vesper hvardera 3 (af hvilka den mellersta tillhör Suffragiet till H. Birgitta), som aldrig växla, men delvis förekomma i flere af tiderna. Collectan Concede (se s. LV, not 1) t. ex. förekommer i alla »tiderna» utom i nokturnen (som har en enda, denna »tid» uteslutande tillhörig *collecta*: Precibus; se s. 211) samt prim och completorium, hvilka hafva hvar sin egen *collecta* (s. LVII o. LIX). Den oftast återkommande collectan är Omnipotens (se s. LVI, not 1), hvilken utföres först i slutet af laudes och sedan i slutet af hvar och en af de följande »tiderna» t. o. m. complet. Af de återstående 3 *collectæ* höra 2 till Birgittasuffragierna: i laudes (Domine ihesu christe) och vesper (Deus qui ecclesiam, båda å s. 240), hvartill kommer en alla dag genomgående *collecta* (*Famulorum tuorum &c.*,

Ad vespervas. Beata es virgo maria, que dominum portasti creatorem mundi, genuisti eum qui te fecit, et in eternum permanes virgo. Deo gr.

Ad complet. Multe filie congregauerunt (*Brev. Birg. tillägger här sibi*) diuicias, sed tu sola sanctissima maria supergressa es vniuersas. Deo gr. (*Cod. Magl. s. 13 o. f.*).

För de större högtiderna äro särskilda capitula skipade, hvilkas latinska texter återfinnas s. 240—242 (sv. öfvers. s. 140—145).

s. 215) till det för hvarje dag skiftande »J. Marie lof» (*warfru loff*), hvarmed complet. och därmed dagens »tider» afslutas.

Till de nu nämnda momenten i veckoritualen komma såsom yngre tillägg (offentliggjorda i de tryckta Birgittin-breviarierna) dels en antifon med collecta, utgörande suffragium till hel. Anna (sist i söndagens och måndagens laudes, äfvensom vid slutet af måndagens vesper), dels ett dylikt suffragium till hel. Katarina, Birgittas dotter, hvilket tillfogas en gång i veckan, näml. efter måndagens vesper (se s. LVIII, not 2). Naturligtvis har detta senare suffragium tillagts i sammanhang med Katarinas translation (1489), en half helgonförklaring, som bekant den enda hon ernådde.

Till karaktären af hvarje särskild dags officium bidrager vidare det matutinan inledande *invitatoriet*, ett slags program för officiets innehåll, på ett harmoniskt sätt sammanväfdt med Davids 94 psalm: *Venite exultemus &c.* Likaså den dagligen växlande orationen *Benedicamus*, som i sin fulla form utfördes i laudes och vesper (se texten å de särskilda dagarne) omedelbart efter suffragiet till h. Birgitta och åtföljdes af slutcollectan *Omnipotens &c.* På motsvarande ställe i »dagstiderna» hade denna oration oföränderligt följande förkortade form: *Benedicamus domino. Deo gracias.* Under påsktiden med tillagdt *Alleluya.*

Vidare böra ihågkommas de tre af ålder brukliga *cantica*, hvar och en försedd med dagligen växlande antifon, hvilka äro inlagda en i hvardera af »tiderna» laudes (cant. *Zachariæ: Benedictus*),

vesper (cant. Mariæ: Magnificat) och completorium (cant. Simeonis: Nunc dimittis) och hafva sin plats omedelbart efter den för hvar och en af dessa »tider» egna hymnen.

Hvarje dags complet. afslutas såsom nämndt med en speciell *antifon* med *collecta* till *jungfru Maria*, hvilken torde kunna betraktas som officiets förnämsta prydnad.

Om man så till sist erinrar sig att i hvarje dags nokturn (utom fredagen) den tredje lektiens responsorium åtföljes af den s. k. »canticum Ambrosii»: Te deum laudamus &c. samt att i söndagens prim psalmernas rad afslutas med det s. k. *Athanasianska symbolum* (Quicumque vult &c.), så torde alla hufvudpartierna af veckoritualen vara skärskådade. Det som därefter återstår utgöres af *responsorier* med tillhörande *verser* och *versiklar* samt af *antifoner* (till psalmer och cantica) äfvensom *absolutiones* (välsignelser före lektierna), hvilka alla växla för hvarje dag.

* * *

För utförandet af den dagliga ritualen voro många särskilda föreskrifter gifna, dels i klosterregeln (»Regula S:i Salvatoris») och därtill hörande »Revelationes extravagantes», dels i Prior Petri tillägg till regeln (de s. k. »Constitutiones»), dels slutligen i det s. k. »Lucidarium»,¹ en hjälpreda för nunnorna

¹ Se rör. dessa källor »Vadstena klosterreglor» och Klemmingar uppl. af »Hel. Birgittas Uppenbarelser», d. 4, s. 3 o. f.; d. 5, s. 17 o. f. samt s. 59 o. f. (alla i Sv. Fornskr.-sällsk:s Samlingar).

»huru the skulu sik haffua j chorenom» &c. Af dessa källor framgår att officianterna vid tidegärdena utsågos för vecka och voro följande. Först och främst en *horista*, som ledde det hela och äfven själf utförde vissa partier, såsom den hvarje kanonisk timme inledande invokationen (se s. 209), hvarjämte hon utförde början af invitatorium under vanliga förhållanden (vid högtidligare tillfällen börjades invitator. af *rectrices chori*; se nedan) och den första antifonen i hvarje »dagstid»; dessutom läste hon den 3:e lektien i nokturnen. Utom horistan skipades för hvarje vecka tvänne försångerskor, *rectrices chori*, hvilka hade under sin uppsikt och ledning hvardera sin halfkor. Den ena af dessa ledarinnor hade titeln *cantrix*, den andra *succentrix* (den sistnämnda sysslan bekläddes alltid af föregående veckas horista). Nämnda två officianter inledde alla korsatser, hvilka sedan fortsattes af koren (hel- eller halfkor), näml. hymner, psalmer, responsorier och antifoner. Därtill kommo vidare tvänne för samma tid utsedda *versiculariæ*, som hade att utföra verser och versikler äfvensom den dagligen återkommande ps. »Venite». De skulle »standa for pulpito haffuandis siin anlite mot altareno ödhmiuklika ther til nighandis». Slutligen hörde äfven till officianterna en *lectrix*, för uppläsning af de två första lektierna och capitula.

Koren var, såsom nämndt, fördelad i två halfkorer, uppställda »hwar mot androm», hvardera med sin ledare (de nyssnämnda *cantrix* och *succentrix*). Den hade att utföra forts. af hymner, responsorier, antifoner och psalmer, som inledts af korledarinnorna.

Psalmverserna sjöngos alternerande af de två halfkorerna.

Man finner här af att, trots den på nu ifrågasvarande tid utvecklade sångkonsten,¹ en viss omväxling beredd vid utförandet genom de skiftesvis uppträdande kor- och solopartierna, de senare utförda än af en enda person (horistan), än dublerade (*rectrices chori*, *versiculariæ*), någon gång t. o. m. fyrdubblade, såsom när vid de största högtiderna båda *rectrices* och båda *versiculariæ* tillsammans sjöngo »*Benedicamus*» (i *laudes* och *vesper*). Äfven för ögat beredd växling genom de ofta inträffande nigningarna, knäfallen »*owir formas*», uppstigningarna, vändningarna mot altaret (t. ex. när *evangelium* lästes) och korstecknen. Vid psalmernas utförande blefvo alla sittande under den 1:a, 3:e o. s. v. psalmen, men reste sig under den 2:a, 4:e o. s. v. Likaså blefvo alla stående under utförandet af hymner, *capitula*, antifoner, verser och versikler samt vid »*Benedictus*», »*Magnificat*» och »*Nunc dimittis*», men intogo sittande sina platser under de långa lektierna. Till de på dessa följande responsorierna reste sig däremot alla åter, »for langa leczenar skuld j hwilkom offtelika warda systrana gripna aff sömpn oc läti», såsom det heter i *Lucid.* kap. 2. Om alla hithörande förhållanden finnas vidlyftiga föreskrifter i det nämnda »*Lucidarium*», särskildt dess 7 första kapitel, samt i prior Petri »*Constitutiones*», kap. 3 o. 6.

Som nunnornas förnämsta sysselsättning — jämte handarbeten, afskrifning af urkunder, trädgårds-

¹ Orgor voro dessutom alldeles uteslagna från användning i Birgittas kloster (jfr *Revel. extrav.* c. 10).

arbete m. m. — utgjordes af deras deltagande i de ständigt återkommande dagliga tidegårderna, lades stor vikt vid deras utbildning för koren, och därför spelade sångöfningar en viktig roll. Den första uppsättningen af nunnor i Vadstena hade till sånglärare ingen mindre än confessorn mag:r *Petrus* själf, hvilken måste hafva varit i besittning af god musikalisk bildning och helt visst, i likhet med öfriga medeltida hymnförfattare, själf komponerade melodierna till de af honom diktade hymnerna. Han hade i sitt arbete med nunnekoren god hjälp af klosterbrodern herr *Kætilmundus*,¹ »en af de första bröderna i Vadstena» (död d. 17 okt. 1384, endast 6 dagar före nunnekonventets inflyttning i det då färdiga klostret), som dessutom enl. Vadstena-diariet var en utmärkt sångare (»solemnis cantor») och en vältalig renlefnadsman. En lärjunge af dessa bägge vördnadsvärde män, nunnan *Christina Niclassadotter*, som tillhört Vadstena kloster från dess stiftelse, undervisade under den följande tiden systrarna i sång efter den lärdom hon inhemtat af de nämnda mästarna.² Hon dog 1399, och efter den tiden nämnes ingen särskild lärare i Vadstenadiariet, men väl offras loford på sådana, som voro »multum utiles ad chorum» (t. ex. *Margaretha Lassadotter*, död 1402), eller

---

¹ »Hic primo docuit sorores modum cantandi.» (*Diar. Vast.*, ed. Benzeliuss, s. 3.)

² »Hæc virgo deo devota in principio sorores, pro ut a magistro Petro, qui cantum sororum dictaverat, et a Dn Kætilmundo didicerat, fideliter docuit, et quasi magistra omnium aliarum fuit.» (*Diar. Vast.* s. 19.)

som lade i dagen »magnam gratiam in vigiliis» (t. ex. *Margaretha Olofsdotter*, död 1422). I samma källa nämnas äfven med heder munkar, som voro »boni chorales et bene vociferati» eller »boni cantores» o. s. v.

Birgittinritualens latinska litteratur.

Efter sin makes död (1344) egnade sig Birgitta¹ med alltjämt ökad ifver åt genomförandet af den klosterstiftelse, som hon redan förut genom högre uppenbarelser fått befallning att grunda. 1346 räknas såsom det år då Vadstena kloster började inrättas. Arbetet öfvervakades under Birgittas egen vistelse i Rom (från 1349), där hon sökte vinna påfvens stadfästelse för sin nya orden, af hennes fromme son Birger och senare (från 1370) af biskop Thomas i Wexiö. Konung Magnus Eriks-son (Smek) skänkte gård och grund och därtill (i sitt norska testamente) en på den tiden storartad summa, 6,000 mark penningar. Äfven Albrekt af Mecklenburg gynnade den nya stiftelsen och pålade 1367 en särskild skatt, den s. k. »vårfrupenningen», för klosterbyggnadens fullföljande. Påffig tillåtelse till klostrets uppförande vanns först 1368. Salvatorsregeln stadfästes d. 5 aug. 1370 af påven Urban V samt bekräftades af flere hans efterföljare på påfvestolen. Genom Urban VI:s bulla af 1378 bestämdes att klosterfolket skulle utgöras af 60 systrar och 25 bröder, abbedissan och generalkon-

---

¹ Rörande Birgittas lefnadsöden se *F. Hammerich*, »Den helige Birgitta og Kirken i Norden». Kbh 1863.

fessorn inberäknade. Af bröderna skulle 13 vara prester (motsvarande de 12 apostlarna med Paulus) och dessutom 4 mässedjåknar (*diaconi*) samt 8 lekbröder. Hela antalet utgjorde således 85. De manliga klostermedlemmarnes hufvudsakliga åliggande var att biträda vid gudstjänsten (Vadstena hade 16 altaren), särskildt för sakramentens handhafvande.

Under den följande tiden vann Birgittas stiftelse allt mera stadga och allt flere förmåner, men det var först genom påfven Johannes XXIII som orden erhöll sitt hufvudprivilegium, det s. k. »Mare magnum», dateradt d. 1 maj 1412 (bekräftadt af Martin V genom bullor af 1418 och 1419). Därmed voro klostrets alla rättigheter och skyldigheter fullt bestämda. Under växlande öden, stundom under svår kamp och anfåktelser af påfvar och kyrkomöten (särskildt kyrkomötena i Konstanz 1414—18 och Basel 1431—43), fortlefde Birgittas stiftelse i Sverige ända till 1595,¹ men dess makt var bruten redan genom Gustaf I:s indragning af klostergodsen 1527. Genom en mängd (enligt hvad det uppgifvits tillsammans 74) dotterkloster i utlandet har Birgittinorden emellertid spelat en betydande roll ej blott i Sveriges, utan äfven i det öfriga Europas religiösa lif. Den trohet med hvilken moderklostrets institutioner, däribland ej minst de rituella bruken, upprätthöllos i utlandet, äfvensom den litteratur som växte upp omkring dessa telningar från Vad-

---

¹ Jfr *C. Silverstolpe*, »Klostret i Vadstena». Sthlm 1875 (Histor. Bibliotek d. 1), och samme förf:s inträdestal i Vitt.-Akad.: »Om kyrkans angrepp mot *Revelationes sanctæ Birgittæ*». Sthlm 1895 (Vitt. Akad:s Handl. d. 12).

stena, har bidragit att sprida ljus ej blott öfver ordens historia, utan öfver hela det medeltida bildningsområdet samt räddat åt oss mången litterär skatt, som, till följd af vår egen reformationstids öfverdrifna nitälskan för renlärigheten och ty åtföljande grundliga utrotning af katolicismens bokliga minnesmärken, eljest skulle varit ohjälpligt förlorad.

Det verk som nu särskildt är föremål för vårt intresse, näml. Vadstenanunnornas veckoritual, finnes i sitt latinska original bevaradt i flere såväl tryckta som handskrifna urkunder, ehuru väl det måste anmärkas att ingen af dessa bevarade källor har samma fullständighet som den sv. öfversättningen. Originalen bär merendels titeln *Cantus Sororum ordinis Sancti Salvatoris*, dock förekommer äfven benämningen *Viridarium beate Virginis Mariæ*, hvilket namn går igen i den svenska titeln »Jungfru Marie Örtagård». Ritualens närmaste upphofsman var magister PETRUS OLAVI från Skeninge,¹ den hel. Birgittas skriftefader och lärare (d. 1378). Alltsedan A. von Stiernmans² tid har frågan om författarskapet till »Cantus Sororum» varit föremål för olika meningar, i det än den nämde mag. Petrus, än prior Petrus, än Birgitta själf³ antagits vara författaren. Genom

¹ Titeln »magister» tillades honom på den grund att han var hel. Birgittas lärare. Tillnamnet *Olavi* tillkommer, enligt nyare forskningar, både honom och hans samtida *prior Petrus* i Alvastra (d. 1390), Birgittas trogne följeslagare, som under en lång följd af år var henne behjälplig vid redigerandet af hennes uppenbarelser och i detta hänseende efterträdde hennes förste bikt-fader, mag. *Mathias* (d. 1350, enl. Vastovius).

² A. v. Stiernman, »Tal om de lärda vettenskapens tillstånd i Sverige» (präsidietal i K. Vet. Akad. 1758), s. 55 o. f.

³ M. Weibull, »En vigtig handskrift till Birgittalitteraturen», 1887 (Histor. tidskr. årg. 7, s. 88 o. f.).

H. Schücks uttömmande bidrag till denna fråga — särskildt i Samlaren, årg. 8 (1887), s. 158 o. f. — måste det numera anses fullt bevisadt att »Cantus Sororum» bör tillskrifvas mag. Petrus. Detta bör dock så fattas, att han (visserligen på Birgittas befallning) dels själf diktat hymner¹ och kanske andra delar af officiet, dels sammanfört och anordnat sådana ur på hans tid använda liturgiska källor. Om en sådan tvåfaldig verksamhet talar redan prologen till »Örtagården», där det (tr. uppl. s. 3) heter: »hwilken sangher *diktadher* [näml. de själfständiga delarna] oc *sammansatter* [de anordnade delarna] är . . . aff . . . hælga mästar pädher sancta birgitta skriffa fadher». Att han emellertid ej själf fått lägga sista hand vid detta arbete utan måst lemna det att slutföras af andra, bland hvilka prior Petrus var en, framgår af inledningen till en i Vadstena gjord dansk öfvers. af »Ordo servicii» från 1450 (hdskr. med sign. A 51 i Kongl. Bibl.). Det talas där (s. 3 o. f.) om »mæstær pæther sanctæ Birgittæ confessoris buthord ok stiktælssæ, hvilkæ stiktælssæ han som fore ær saght, först ok framst ower thæssæ tither ok guthelighæ æmbedæ skikkæthæ ok hær *prior pæthers tillæggilsæ &c.*». Och vidare heter det (ibid. s. 5): »thenne æffteskreffuæn orden, ællæs [o: eller] ordinarius i gutheligh æmbede ok daghxens

¹ De af mag. Petrus för veckoritualen diktade 29 hymnerna (se registret vid slutet af detta arb.) återfinnas i G. E. Klemmings »Latinska sånger fordom använda i Svenska kyrkor &c», d. 2. Sthlm 1886. Möjligen är äfven sekvensen *Tota pulchra &c* (se här s. 257 o. f.) författad af mag. Petrus. Den förskrifver sig nämligen från ett numera okänt Birgittinmissale, hvarifrån den aftryckts i Balinghems »Parnassus Marianus» (1624).

ok noddens tithær æffter gamlæ ok sannæ stiktilssa
 hetherligh fathers ok hærræ, mæster pæthers, . . .
 hwilken först ok framptz aff christi buthord æm-
 bedit ok tithernæ, mz sin song, giorthæ ok skikkæthæ,
 ok æffter skikkælssæ sommæ the förstæ ok ælstæ
 brøthers sancti saluatoris ordens hwilkæ han mæstær
 pæther *gangendis utaff thænnæ wærelde* skikkæthæ at
 fulkommaskolendæ nogher stykkæ hwilkæ han *fore-*
kommen aff dōthen æy fulkommæthæ.

Såsom redan nämndt är, utgjordes hvarje dags
 officium, utom af psalmer och metriska (kantabla)
 partier, såsom hymner, antifoner, responsorier m. m.,
 ofta med ett gemensamt namn kallade *historia*,¹
 samt böner o. s. v., därjämte äfven af uppläsningar,
 s. k. lektier (lectiones) och capitula. Lektierna, till
 ett antal af trenne för hvarje dag, voro inlagda i
 nokturnen och voro hemtade ur »Sermo Angelicus»
 (se s. 211 not.), hvilken, fördelad i 21 partier,

¹ Man har på olika sätt tolkat betydelsen af *historia* i
 liturgisk mening. (Se H. Schück, »Rosa rorans, ett Birgittaoffi-
 cium af Nicolaus Hermanni», 1892.) Låt så vara att ordet någon
 gång undantagsvis begagnats såsom liktydigt med *officium* (d. v. s.
 betecknande både den *metriska*, hufvudsakligen sjungna, delen och
 den *prosaiska*, »legendan»), är det dock — mot Schück (anf.
 arb. s. 29 o. f.) — otvifvelaktigt att det af ålder användts för att
 beteckna det förra af dessa två element. Redan på Gregorius
 VII:s tid (1073—85) hade nämligen »historia» den inskränkta
 betydelsen af officiets *metriska* del, såsom synes af ordalagen i
 ett hans påbud: »In octava paschæ *historiam* 'Dignus es domine'
 et *Apocalypsin* [o: dagens legenda] iuxta ordinem incipimus»
 (obs. motsättningen mellan »historia» och lektion!). Likaså heter
 det bl. a. i Brev. Linc. (fol. s ij verso): »Dominica prima nouem-
 bris cantabitur *hystoria* 'Vidi dominum' et legitur *Ezechiel* vs-
 que ad adventum domini» (med samma motsättning!). Våra
 medeltidsbreviarier o. a. källor lemna bevis i mängd för just en
 sådan, trängre, betydelse af ordet »historia».

alltså i sin helhet upplästes under hvarje vecka. Härigenom förklaras det förhållandet att »Sermo Angelicus» stundom förekommer i samma handskrift med »Cantus Sororum» eller sedan gammalt sammanbunden med denna. I de tryckta upplagorna af »Breviarium Birgittæ» (se nedan) äro för hvarje dag de dithörande 3 lektierna in extenso inryckta på sina vederbörliga ställen.

Af »Cantus Sororum» äro följande handskrifter och tryck kända.

A) *Handskrifter.*

1) En Ups. Univ.-Bibl. tillhörig (odaterad) perg.-hdskr. in 8:o (Benzelii samling med sign. C 8) från midten af 1400-talet (möjligen något äldre). Den innehåller först (s. 1—106) »Sermo Angelicus», fördelad i sina 21 lektier, och därefter texten (utan noter) till »Cantus Sororum» under den allmänna veckan, d. v. s. när ej särskilda fester inträffa (s. 107—156). Denna förträffliga hdskr. har i närvarande uppl. användts såsom hufvudcodex vid återgifvandet af lat. texten till den allmänna veckoritualen (s. 210—238).

2) En numera Kongl. Bibl. i Sthlm tillhörig (odaterad) perg.-hdskr. in fol. (här citerad *Cod. Borghes.*), trol. från senare hälften af 1400-talet. Den inköptes 1893 å Borghesiska auktionen i Rom. Praktfullt exemplar med musiknoter i gammal koral-skrift. Hdskr:s förra del (s. 1—103) är ett antiphonarium och dess senare del (s. 104—119) ett hymnarium, det senare innefattande veckans 35 hymner i full text och med tillhörande sångnoter. Denna codex har i närv. uppl. användts till kom-

plettering af den nyssnämnda C 8, särskildt i afseende på hymnerna, hvilka ej alltid äro utförda i Upsalahandskriften.

3) En Biblioteca Nazionale i Firenze tillhörig perg.-urkund in 4:o (*Cod. Magliabecchi*, Classe XXXVI: N:r 62) från 1400-talets senare hälft.¹ Särdeles prydd hdskr., innehållande text och sångnoter. Den börjar med en gudstjänstordning (»Ordo cantus et lecture sororum ordinis S. Saluatoris»), utgörande s. 1—17 (delvis aftr. här nedan s. 273—281). Därefter följer (s. 23—140) »Modus cantandi» och »Sermo Angelicus», den senare på vanligt sätt fördelad efter dagarna och i hela sin längd beledsagad af sin »accentus» (recitativsång), på 3 notlinier.² Slut-

¹ Denna värdefulla hdskr., om hvars tillvaro prof. H. Schück benäget lemnat underrättelse, har, genom ett prisvärdt tillmötesgående från vederbörandes sida, och särskildt genom medverkan af de Förenade rikenas minister i Rom, frih. C. Bildt, själf en framgångsrik Birgitta-forskare, varit ställd till utg:s begagnande i Sthlm.

² Att »Sermo Angelicus» i ritualen verkligen utförts sångvis är genom denna hdskr. bestyrkt, och därmed förfaller ock Schücks förmodan (Samlaren, årg. 8, s. 165) att i en, mot slutet af 1400-talet verketälld öfvers. af den i Nic. Hermannis Birgittaofficium infogade biografi, som finnes aftryckt i »Vadstena klosterreglor» (S. F. S. S. 1845) och hvarest det (s. xviii) heter om »Sermo Angelicus» att »systerna læsa nw thet [o: jungfru Marie lof] daglika okunga j sinom ottosang» — att där skulle föreligga en sammanblandning med »Cantus Sororum», så mycket troligare — menar Schück — som latinska originalet i detta sammanhang ej talar ett ord om sång. Härtill svaras, att öfversättaren tvifvelsutan själf ofta hört »Sermo Angelicus» sjungas i ottesången och därför gjort tillägget af egen fatatur. Det heter f. ö. om denna sångs utförande (*Cod. Magl.* s. 24): »Nota quod hoc modo et non alio modo cantentur lectiones sororum vt patet in sequentibus de verbo ad verbum», hvilka ord visa att »Sermo Angelicus» *alltid* utfördes efter den en gång för alla bestämda sång-(resp. recitativ-)normen.

ligen följer (s. 141—216) den egentliga »Cantus Sororum», ur hvilken i närvarande uppl., utom några andra smärre detaljer, (s. 250—252) aftryckts sången *De mandato* (om fottvagningen). — Handskriften, ett vackert prof på konstskicklighet, har (liksom troligen äfven den under N:r 2 nämnda fol.-hdskr.) tillhört Birgittinklostret Paradisus i närheten af Firenze (grundlagdt 1394), enligt en senare anteckning å s. 12 (»in hoc monasterio *paradiso nuncupato*»). Till bestämmande af hdskr:s ålder tjänar det faktum att »festum *Visitacionis* b. v. Mariæ» — inrättad år 1441 af kyrkomötet i Basel, men kommen i allmänt bruk först från 1475 (jfr s. XLVI) — finnes införd i den »Ordo cantus», som utgör hdskr:s första del (se här nedan s. 281 på två st.). Af en å samma sida i handskriften af italiensk hand gjord anteckning finner man därjämte att Paradisus-klostret år 1486 fått uppbära en skrapa för uraktlåtenhet att fira »festum *Præsentationis* b. v. Mariæ» (jfr s. XLVI), och att man vid denna tid börjat ordentligt iakttaga den samma (»et *tunc* [festum *præsentationis*] *inceptum est celebrari in hoc monasterio . . . tam per fratres quam per sorores*»). Det är gifvet att denna högtid i en *efter* sagda år utförd ritualbok bort få sitt officium liksom de öfriga Mariafesterna, och däraf torde följa att hdskr. ej gärna kan vara yngre än år 1486. Dess affattningstid kan alltså förläggas till något af åren mellan 1441—86. — Hymnerna i denna hdskr. äro endast angifna med de första orden, något som tyder på befintligheten af ett särskildt hymnarium. Ett sådant (40 bl. in 8:o), hvilket

varit användt i Italien och innehåller alla de af ålder i Birgittinritualen brukliga hymnerna (jämte 3 »vårfru lof» m. m.), förvärfvades likaledes af Kongl. Bibl. ur den ofvannämnda Borghesiska boksamlingen.

4) En perg.-hdskr. från 1400-talets början i Bodleian Library, Oxford (Cod. Rawlinson C. 781), innehållande en fullständig text af »Cantus Sororum», nämligen hela den ordinarie veckoritualen in extenso och därjämte officier och rubriker för de större högtiderna.¹

Däremot innehåller den af Schück (Samlaren, årg. 8, s. 165) anförda hdskr. (Cod. 215) i Merton College, Oxford, hvilken han känner endast af den tryckta katalogen, men som han förmodar hafva samma anordning som C 8 Ups. (n:o 1 här ofvan), d. v. s. innehålla »Sermo Angelicus» och »Cantus Sororum», ingenting af denna senare, ej ens en anvisning med rubriker o. d. Den är ingenting annat än en »Sermo Angelicus».²

¹ Titeln »Ordo servicii sororum ordinis S. Salvatoris &c.», som citeras af Schück i Samlaren (årg. 8, s. 161), lemnar i tvifvelsmål huruvida här verkligen skulle föreligga en utförlig text af veckoritualen eller endast en gudstjänstordning med rubriker, hänvisningar och uppslag. På förfrågan har emellertid handskriftsvårdaren i Bodleian Library, M:r W. D. Macray, godhetsfullt lemnat ofvanstående upplysning om rätta förhållandet.

² Meddelande af Merton College's Librarian, M:r W. Wallace, som tillika upplyst att verkliga titeln ingenting nämner om ett »Officium S:tæ Birgittæ» (af Schück citeradt ur katalogen), utan lyder sålunda: »Sermo Angelicus de excellentia B. Marie V. quem ipse angelus dictavit S. Brigide ex precepto dei . . ., qui debet legi in matutinis diurnis per ferias ebdomade per totius anni circulum.»

5) Ett antiphonarium, pappershdskr. om 166 sid. in 4:o (sedan 1888 tillhörigt Kongl. Bibl.), afskrifvet år 1761 för ett tyskt Birgittinkloster (å titelbl. nämdt endast med bokstäfverna *A. K.*, som man kunde frestas att tolka såsom *Altomünster Kloster*).¹ Fulla titeln lyder: »Antiphonarium per hebdomadam ferialibus diebus secundum usum sacri ordinis S. Birgittæ conscriptum pro r. s. A. K. anno MDCCLXI.» Stilen är en vårdad präntskrift, svart, med röda rubriker och initialer (enkla och konstlösa). Hela texten ledsagas af noter, skrifna å 4 röda linier i cantus-planus-notering. Melodierna befinnas vid jämförelse vara i full öfverensstämmelse med dem som innehållas i *Cod. Borghes.* (n:o 2 här ofvan), hvad hymner, antifoner och responsorier beträffar (något annat innehålla, såsom naturligt är, ej dessa bägge antifonarien), något som på ett öfverraskande sätt vittnar om kontinuiteten i och troheten mot de Birgittinska traditionerna.

Handskriften inrymmer följande partier: 1) veckoritualens antifoner och responsorier, s. 3—109; 2) antifonerna (suffragierna) till jungfru Maria (efter complet.), hel. Birgitta (i laudes och vesper), Katarina, Maria Magdalena och S. Anna (Marias moder), s. 109—128; vidare 3) ett fullständigt

---

¹ Tyskt ursprung bevisas däraf att några rubriker äro affattade på tyska, t. ex. »Dieses folgende Mandat wird bey dem Füz waschen am Grün-Donnerstag gesungen» (hdskr. s. 156) m. fl. — Klostret *Altomünster* i Ober-Bayern, beläget mellan München och Augsburg, tillhörde först Benediktinorden, men invigdes 1497 till Birgittinkloster. Det fortlefver ännu alltjämt. För *Altomünster*, som 1761 var Bayerns enda Birg.-kloster, talar måhända äfven det förhållandet, att hdskr. (1888) förvärfvades i *München*.

hymnarium till veckoritualen (35 hymner), jämte »Te deum», s. 128—155; och slutligen 4) *Mandatum* (»fottvagningen» på skärtorsdagen) samt responsoriet »Regnum mundi» (till Birgitta), s. 156—166.

Ett särskildt intresse (utom det nämnda musikaliska) knyter sig vid denna hdskr., så tillvida som den lemnar lat. text för de egendomliga varianter till Birgittasuffragierna i laudes, hvilka återfinnas i den nu utgifna sv. öfversättningen (se s. 42; jfr s. 212, not 1). I »Örtagården» är det emellertid endast *laudes*-suffragiet som skiljer sig från den eljest använda formen, men i *A. K.*-antifonariet har äfven *vesper*-suffragiet »Rosa rorans» svålt ut till att omfatta både Birgitta och Katarina. Det lyder där (s. 121) sålunda:

Rosæ rorantes bonitatem,	rorate coeli pietatem,
stellæ stillantes claritatem,	stillate vitæ puritatem
Birgitta et Catharina,	in hac valle peregrina.

6) Ett brevium för Birgittinklostret *Alto-münster* (se noten å förra sid.), numera tillhörigt Kongl. Bibl., för hvars räkning det 1864 inköptes å nämnda ort. Perg.-hdskr om 490 sid. in 8:o, skriven i förra hälften af 1600-talet (främre permen bär årtalet 1631, tryckt i guld jämte bokstäfverna *A. A.*). Titel saknas, men å främsta (rena) bladets baksida finnas spår af en numera försvunnen tafla (kanske titeln), omsluten af ett ännu bevaradt ramverk af prydliga blommor och dufvor, med den hel. ande i dufvoliknelse sväfvande öfverst. Stilen är en stor och stel präntskrift med röda initialer och (mest tyska) rubriker samt en röd ram kring hvarje sida.

Här återfinnes (hdskr:s s. 1—466) hela den allmänna vecko-(ej högtids-)ritualen i full text med psalmer, hymner, antifoner, responsorier o. s. v. utförda för hvarje dag. Lektierna ur »Sermo Angelicus» äro in extenso införda i hvarje dags nokturn (alldeles som i de tryckta *Brev. Birg.*). I slutet af hdskr. (s. 466—489) äro sammanförda Birgittasuffragierna i laudes och vesper (här utan inblandning af h. Katarina), »J. Marie lof» vid högtider samt till sist alla i ritualen förekommande capitula och collectæ.¹

Den af M. Weibull 1887 (i Historisk tidskrift, årg. 7, s. 88 o. f.) under titeln »En vigtig handskrift till Birgittaliteraturen» beskrifna *Sions*-hdskr. i British museum, London, hvilken codex af honom uppgifvits i 10:e boken skola innehålla lat. originalen till »Jungfru Marie Örtagård», d. v. s. Cantus Sororum, ehuru här uppträdande under titeln »Celeste Viridarium», innehåller i själfva verket ingenting sådant, och påståendet beror på ett misstag, näml. en förväxling af »Celeste viridarium b. virginis Marie» (= Örtagården), som ej fins i den nämnda hdskr., och »Cel. Virid. b. Birgite» (= en

---

¹ Ett Kongl. Bibl. sedan 1886 tillhörigt Breviarium för Birgittinklostret *Gnadenberg* (vid Nürnberg i Bayern; grundlagt 1428, förstördt af svenskarne 1635), pappershdskr. in 4:o från början af 1500-talet, innehåller däremot *ingen* »Cantus Sororum», men väl vidlyftiga officier till bl. a. Birgitta och Katarina. Breviariet har troligen använts af klosterbröderna (ej nunnorua), hvilka i sådant fall begagnat sig af sin rätt att följa sitt eget stifts ritual (jfr *Reg. Salv.* c. 12 o. *Revel. extrav.* c. 18). Här finnas näml. bl. a. officier till de lokala helgonen S. Sebaldus, S. Kungunda m. fl., som tyda på bayersk usus.

samling af några Birgittas Revel. extrav.), som verkligen ingår i Sions-hdskr.¹

Ehuru ej innehållande fullständiga texter af Cantus Sororum, böra här dock nämnas några af de kända gudstjänstordningarna för Birgittinernas bruk, emedan de i alla fall sprida ljus öfver hela det rituella förloppet vid andaktsöfningarna i Birgittas stiftelse. En sådan »Ordo cantus et lecture sororum ordinis S. Salvatoris» (här aftryckt s. 271 o. f.) är redan nämnd såsom utgörande den 1:a delen af *Magliabecchi*-hdskr. (n:o 3 här ofvan). En annan, mera sakligt än språkligt viktig »ordo servicii» är den på dålig danska i Vadstena skrifna hdskr. (Kongl. Bibls med gammal sign. A 51), ur hvars inledning ett par citat lemnats här förut (s. LXXIV o. f.). Den är en öfversättning af ett lat. original från år 1450 och innehåller i 25 kapitel en fullständig anvisning med rubriker för den ordning, i hvilken de skilda officierna utfördes under den allmänna veckan och vid högtider. Första kap. är en samling af rubriker, hörande till officiet under veckans sju dagar, när inga särskilda fester inträffa (den egentl. Cantus Sororum). De följande 24 kap. redogöra på samma sätt för den liturgiska anordningen af officium och mässa vid särskilda högtider, såsom Maria-fester, Birgittas och andra helgons fester, processioner, fottvagningen m. m. Trots den oerhördt

¹ Enligt godhetsfullt meddelande af prof. H. Schück, som nyligen själf undersökt hdskr., på ort och ställe och f. n. förbereder en redogörelse för denna sin granskning. Se f. ö. Schücks äldre synnerligen värdefulla kritik af Weibulls uppsats (»Den nyfunna Birgittahandskriften», i Samlaren 1887, s. 158 o. f.).

dåliga satsbyggnaden och det rådbåkade språket är denna hdskr. på grund af sin fullständighet af stor vikt för kannedomen om Birgittinernas rituella sedvänjor.

B) *Tryckta upplagor.*

Cantus Sororum i hela sin utsträckning — d. v. s. den allmänna veckoritualen jämte de vid särskilda högtider brukliga sekvenser, antifoner, responsorier, mässpartier o. d. — sådan som den i närvarande arbete föreligger samlad (s. 209—267), är ej, såvidt känt är, förut tryckt. Men veckoritualen i in-skränkt mening (d. v. s. de sju veckodagarnes officier, när inga särskilda fester inträffa), jämte några därvid fogade rubriker och hänvisningar för särskilda tillfällen, finnes tryckt (med »Sermo Angelicus» införd på vederbörliga ställen) i det s. k. *Breviarium Birgittæ*. Följande uppl. däraf äro kända.¹

¹ Jfr G. E. Klemming, »Birgitta-literatur» (i »Hel. Birgittas Uppenbarelser», bd 5, 1884, s. 259 o. f.). Klemmings obegenhet (i »Sveriges äldre liturgiska literatur», Kongl. Bibl:s Handl. 1, 1879, s. 36 o. f.; med ordagrant uppreparande i »Sveriges bibliografi 1481—1600», Ups. 1890, s. 96) att räkna dessa Birgitta-breviarier till den svenska rituallitteraturen synes icke vara berättigad. Låt vara att de faktiskt blifvit tryckta för utländska Birgittinkloster, så visar dock deras genomgående öfverensstämmelse med både »Cantus Sororum» och dennes svenska öfvers. »Jungfru Marie Örtagård», att de nämnda brevvarierna utgöras af texter, som blifvit sammansatta i Vudstena och där varit använda. Än mer, Birgittas skriftefader mäster Petrus var ju ej endast »an-ordnare» af klosterritualen — såsom Klemming här säger — utan därjämte äfven bevisligen författare i stor skala. Klemming har själf i sina »Latinska sånger», 1886, tryckt de 29 af mag. Petrus för veckoritualen författade hymnerna — visserligen ur annan källa än de tryckta *Brev. Birg.* — och därtill med angifvande af hans författarskap. Klemmings dom (i ofvannämnda tvänne arb.): »denna ritual har i sig själf, utom ett kort Birgitta-officium [rättare vore: Birgitta-suffragium], ingenting af Svenskt intresse eller af Svenskt ursprung», måste således af anförda skäl betraktas såsom nog förhastad.

1) *Liber Breuiarij seu horarum secundum ordinem et usum Sancte Birgittæ*. Lübeck 1512. 4:o. Af denna numera sällsynta uppl. finnas exemplar, tyvärr bägge defekta, i Kgl. Bibl. och i Ups. Univ. Bibl.

2) *Breviarium sororum ac sanctimonialium sacri ordinis Divæ Brigittæ, horarum Deiparæ virginis dedicatarum*. Campis 1544. 4:o.

3 och 4) Nya uppl. Atrebatii 1610. 4:o. (denna uppl. har af utg. användts för citat) och Coloniae 1628. 8:o.

5) *Breviarium sacrarum virginum ordinis S. Birgittæ*. S. l. 1695. 8:o.

6) *Breviarium sacrarum virginum ordinis SS. Salvatoris, vulgo S. Brigittæ*. Landshuti 1697. 8:o.

En 1570 i Genua tryckt upplaga af »Cantus Sororum» (troingen unikt exemplar, tillhörigt hymnologen Dr Lirke) nämnes, med citerande af Klemmings uppgift, af H. Schück (Samlaren 1887, s. 164, noten).¹

Öfversättningar af »Cantus Sororum» till främmande språk äro för utg. okända, så när som på den af Clément (»Bibliothèque curieuse», t. 5, 1754, s. 235) efter H. Wharton (1689) omnämnda öfvers. till engelska, hvilken skall hafva tryckts i London före 1500², men som förblifvit alldeles okänd. (Jfr Klemming, »Sv. bibliografi 1481—1600», s. 96.)

¹ Märkvärdigt nog har Schück, i likhet med Klemming, alldeles förbisett det nyss nämnda »Breviarium Birgittæ» och antagit Linkes unicum vara den enda tryckta upplagan af »Cantus Sororum». (Se Schück å anf. st.)

² Whartons af Clément upprepade förmodan att denna engelska öfvers. skulle tryckts hos Caxton (»ex Caxtoni, ut videtur, proelo editum») motsvaras ej af verkligheten, då något sådant arbete ej återfinnes i W. Blades uttömmande »Biography and typography of W. Caxton, England's first printer» (Lond. 1877).

Handskriftsbeskrifning.

Jomffru Maria Yrtgardher, såsom titeln lyder å den svenska öfvers. af Mag. Petri »Cantus Sororum», öfverflyttades till svenska, enligt handskrifts eget vittnesbörd (se den tryckta uppl. ss. 3 och 200), af Vadstenamunken NICOLAUS RAGVALDI (Nigils Rawaldi), en man som efterlemnade flere alster af sitt litterära intresse. Han intogs 1476 i Vadstena kloster och anställdes där såsom prestbroder. Två särskilda perioder var han hedrad med värdigheten af generalkonfessor, näml. 1501—1506 och 1511—1512. Under mellantiden besökte han Birgittinklostren Marienwold (vid Danzig) och Mariendal (vid Reval) samt var under två års tid generalkonfessor på det senare stället. Död d. 1 juli 1514. Utom »Örtagården» har han öfversatt *Josue bok* och *Domareboken* (hdskr. i Kongl. Bibl. i Sthlm, utg. af G. E. Klemming i »Sv. medeltidens bibelarbeten», d. 2. 1853) samt dessutom efterlemnade en kort efter 1500¹ affattad berättelse på svenska om hel. Katarinas 1489 med stor ståt firade »skrinläggning», under titel: *Translatio Katherinæ* (tryckt först i en disputation af J. H. Schröder, 1832, och sedan i *Scriptores rer. suec. d. III: II*, s. 268 o. f.).

¹ Jfr H. Schück, »Två svenska biografier från medeltiden», 1895, s. 138 (i Ant. tidskr. för Sverige, bd. 5).

»Örtagården» föreligger, såvidt känt är, blott i en enda handskrift, Kongl. Bibls i Sthlm med gammal sign. (Antiqvitets-Arkivets) A 12, utförd år 1510 »i wastena closter aff enne owårdoghe conuentz syster», hvars namn dock ej finnes nämndt.

Handskriften, alltigenom på pergament, håller 180 mm. i kolumnhöjd samt 120 mm. i d:o bredd. Hon är sedan gammalt bunden i band af tjocka träskifvor med prässadt brunt skinnöfverdrag, 4 låga bind i ryggen och märken efter två forna knäppen. Hela hdskr. innehåller 171 opag. blad, fördelade i 17 lägg, alla om 10 blad, utom 16:e lägget, som har 12 blad. 2:a lägget har numera blott 9 blad (1 bortskuret, dock utan att lemna lucka), 4:e lägget bestod ursprungligen af 12 blad, af hvilka två (blanka) bortskurits. Det hela utgör sålunda 342 sidor, af hvilka sid. 1—3, 255—258 afvensom 342 äro blanka. Å sid. 258 är ett träsnitt uppklistradt, som fyller hela sidan. Hvarje full sida har 20—23 rader skrift. Försättsbladet af perg. är bortskuret.

Boken, ett vackert prof af svensk klosterskrift, företer den i Vadstena i början af 1500-talet vanliga stående präntstilen och är altigenom utförd af samma hand. Rubriker och öfverskrifter äro utförda i rött (i trycket återgifna med större stil), likaså kommata och ¶-tecken, hvarjämte tidt och ofta bokstäfver äro genomstrukna med rött. Understrykningar i rött möta äfven. Jämte en mängd enklare initialer i enbart rött eller blått finnas praktfulla sådana i flere färger, sirade med rika ornament, det hela vittnande om en högt drifven

smak och konstskicklighet. Så fröjdas ögat redan på sid. 5 vid prologens början af ett praktfullt *A* i rödt, blått och hvitt på guldgrund, samt af ett *V* i guld och blått å sid. 29 såsom början af psalmen *Venite*. Hvarje dags invitatorium liksom begynnelsen af hvarje dags första lektie är smyckad med en större initial (alltså tillsammans 14) i rödt, blått, hvitt och guld, af praktig verkan och i ren stil. Likadana förekomma å sid. 259 (början af processionssångerna), 263, 265, 290 (»aff mandato») och 300. Den första och sista af dessa senare äro dessutom prydda med rankliknande ornament, som breda ut sig i margerna. I allt räknas således 21 praktfullt illuminerade initialer. Smärre sådana i fina drag, blått på röd grund, möta dessutom på 5 ställen. Där skrifvaren glömt en mening, har denna sedan tillfogats af samma hand i margin och omgärdats med ett ramverk i rödt af stor prydlighet. Sådana inramningar finnas å sid. 306, 317 och 331 i hdskr.

Träsnitt finnas till ett antal af 3 stycken, näml.:

1) Å sid. 4, upptill i v. hörnet, på två sidor omgifvet af text, ett kolorerad träsnitt (80 mm. i höjd, 57 i bredd), framställande den krönte madonnan en face, iklädd en blå veckrik mantel och sittande på en purpurtron. Hon håller på sitt h. knä Kristusbarnet, prydt med guldnimbus; i v. handen håller hon fram ett rödt hjärta. Tronen står på en grön kulle, å hvilken ses i bakgrunden t. v. (åskådarens h.) ett flaggprydt torn, t. h. ett träd, vid hvars fot en hare hoppar fram. Taflan omslutes af en bred ram med blommor, bär, fåglar och en snigel, i flere färger (rödt, grönt, blått, guld).

Längst ned en rad med nederländsk xylografisk skrift, i hvilken urskiljas orden . . . te **Sente birgittē** . . . På de två fria sidorna omkring taflan slingra sig tre bladrankor i blått, rött och grönt, hvardera rankan prydd med två gyllene ållon.

2) Å sid. 76 ett färglagdt, likaledes af rankornament omgifvet träsnitt (55 mm. högt, 69 mm. bredt), visande bokstäfverna **ih̄s** omgifna af en sol och därutomkring inskriften:

† **Ghebenedijt zij dē suetē naē Ih̄s Eñ ma' sijnd' lieuer moeder in d'eeuwicheyt.**

Taflans fyra hörn upptagas af de fyra evangelisternas symboler, och under alltsammans finnes första raden af en xylografisk inskrift så lydande:

Sirtus die paus heeft deelachtich ghemaect...

Resten af skriften är bortklippt, men den är känd från annat håll. Träsnittet är nämligen en variant af det som finnes fullständigt bevaradt i Ingegerd Ambjörnsdotters bönbok (pergmn.-hdskr. A 43 i Kongl. Bibl.), och hvarå Klemming lemnat beskrifning i »Hel. Birgittas Uppenb.», del 5: s. 163 o. f. Den i »Örtagården» bortskurna texten finnes där fullständigt aftryckt.

3) Å sid. 258 ett stort, hela sidan täckande träsnitt (237 mm. i höjd, 150 i bredd), äfven detta färglagdt. Det är hemtadt ur den latinska fol.-uppl. af Birgittas *Revelationes*, som trycktes hos B. Gothan i Lübeck 1492, och återfinnes där framför »Regula Salvatoris» (fol. dd ij v:o). Det framställer h. Birgitta sittande på en tron, ofvan hvilken synas i moln Kristus och Maria. Birgitta är omgifven på båda sidor af knäböjande munkar och

nunnor (åtta af hvarterdera könet), iförda Birgittiner-
nas ordensdräkt, medan hon utdelar sin kloster-
regel åt bägge sidor. I det fria fältet på båda si-
dor om Birgittas hufvud finnes en inskrift, som ej
återfinnes å träsnittet i »Revelationes». Den har
följande lydelse:

**Sancta birgitta acce-   dinas revelacōes ⁊ de
pit notiffia; regulā   ab ore ihū xpī dictatam**

Det bör slutligen nämnas att i pergamentbla-
dens kanter äro på 12 st. insatta bandstumpar, för
att lätta uppslagningen, samt att träsnitten och de
praktfulla initialerna alltifrån klostertiden varit för-
sedda med vidfästa (ännu kvarsittande) sidenstycken,
vilka i sin mån bevarat dessa prydnader i den
gamla vördnadsvärda urkunden.

*   *   *

Enligt anteckningar på första (rena) bladets
recto-sida har »Örtagården» år 1626 tillhört JOHAN-
NES MESSENIUS, som med egen hand skrifvit namn
och år. Därunder har G. STIERNHJELM antecknat
sig såsom egare med orden:

*Dono Arnoldi Joh. Messenij factus Georgij
Stiernhielm.*

Trenne efter hvarandra följande egare äro således
kända: Messenius, far och son, samt G. Stiernhielm.

Öfverst på första bladet är dessutom af Joh.
Messenii hand skrifvet:

Jomfru Mariæ Örtagård

Å ss. 1 och 342 finnas några katolska latinska
böner, ditskrifna på 1500-talet.

JUNGFURU MARIE ÖRTAGÅRD.

Rubrica här äpther börias prologus ower the 4
bok som kallas iomffru maria yrtegardher Oc
är hon en wttydilse ower sancti saluatoris
systra wiku sangh Hwilken sangher diktadher
5 oc samman satter är i them hälga anda, aff
wärdogastom fadher oc gudhi älskelikastom,
hälga mästar pädhar sancta birgitta skriffa
fadher, til iomffru maria högxta loff Hwilken
sangh war käre fadher confessor generalis
10 her nigils raualdi haffuer wttyth aff latino oc
oppa swänsko, gudhi oc iomffru marie til
hedher, oc idher allom sinom kära systrom oc 5
döttrom til andeliken hwgnat

15 **A** lzmäktoghom gudhi fadher oc son oc them
hälgha andha til loff hedher oc äro, Iomffru
marie til priis Gudelikom människiom til hwgnadh,
oc besyndherlika systromen aff sancti saluatoris
ordhon, til oppwäkkilse til gudz kärlek, oc dagh-
lika andelika tjänist i iomffru marie loffsangh, Tha
20 haffuer iak syndhare aktat mz gudz tilhiälp, at göra
ena lithla wttydhnigh allar wndherwisnigh, them
som enfalloghe ärw oc ey mykyt wthränte i bok-

like konst, allar i the halge scrift, oppa then sanghen som systrana dagligha sywngha i fornempdha ordhon, at the matto thäs gladhelikare
 6 gudhi täna, at the wndherstodho nakot aff thy som the läsa allar sywngha Gudh giffwi at thetta mith
 5 arffuodhe matte täkkias gudhi oc godhom män-niskiom, oc komma gudz wtualda tänistä qwinnom til andeliken hwgnadh, oc i thz ythersta til äwärde-liket liff Amen

¶ Än äpther thz at större delen i theras wiku-
 sangh är i psalmomen aller psaltaren, tha ware wäl widher torffteliket at the oc haffdo alla psalm-annas andelika wttydhniga, thy at enfallogh oc slät psaltarans wttydhnig, kan ey mykla gudhe-likhet oppwäckia i gudhelik hiärta, Ekke är oc
 15 makten mz mik til tolka byrdh, oc ey wisdomen, thy nödhgas iak at göma thz ärwodhet, äpther them som gudhi täkkes thär til skepa, Tha lika-
 7 uäl sigher iak nakot aff psaltarens dygdh almenne-likä mz stakkot ordh, Oc thy är märkiandhe at
 20 aldher psaltaren är aff them hælgha andha jngwthi i prophetans dauidz siäl, i gudhelikom oppen-barilskom, haffwandes i sik lönliken ärandhe, wndher mörk ordh, sompth om the tingh som fram-lidhen äro, oc täslikes om the tingh som äpther
 25 kommandhe waro, Besynnerleka trakthera psaltaren the lönlika tinghen som iämwäl ärw i the hælga trefalloghet, som är om gudh fadhers äwärde-likhet, oc om gudz sons iämwalloghet, oc gudhz thäs hælga anda mildhet oc godhet ¶ wttrykkes oc
 30 i psaltaren ihesu christi mandoms anamilse, hans bitherlikasta pina oc beske dödh, ärofulla op-

standilse, til hymbla ärasamma opfärdh ¶ Täss hálga 8
 anda til iordherikis nadhelika nidhersändhnig, Syw
 kyrkionnas sacrament, oc ihesu christi grymmasta
 atherkomman til domen, oc alzskona hálga mannas
 15 kánnedom finnom wi i psaltaren, Oc är thäs hálgha
 andas dygdh oc krafft mykyt wndhersamlíka jñne-
 lykt i psaltarens ordhom, swa at hwar wärsen i
 psaltaren maa wäl liknas widh en lithen äpple
 kärna, sattan i iordhena, aff hwilkom opplöper eth
 20 mäktokth trä, haffwandis widha grenna, mz löff oc
 wänasta blomster oc söthe frukt, swa är oc om
 the ordhen i psaltaren standha, oc aff them hálga
 anda ärw framganhén nar the trakteras oc be-
 tänkkias aff hálgom kánnefádhrom, hwilkas hiärta
 25 oc wndherstandh thán hálge andhe opplyst haffuer, 9
 Tha wtwidhas the j hálogom kánnedom, som fäg-
 äresta trä, giffwandis aff sik sötasta siälennas födho,
 Thetta är bewiselikit aff the stora böker oc margh-
 falla kánnedom som hálge doctores Agustinus,
 30 ieronimus, gregorius, Oc flere andhre scriffuat
 haffua aff psaltarans hálga grwndhwal, Oc idke-
 lika predikas i the hálge kirkio Oc magho thy en-
 fallogha ordhen som staa [i] psaltarans täxt, liknas
 widh törre hwete axeth, som wtuärtis synes skarpt
 35 oc hwast, än nar thz gnodghas mällan fingrana,
 tha gar thär wt wänasta korn, människionne til
 födho, swa är oc siälennas brödh, j psaltarans
 ordhom, om the gnodhgas, Thz är begrwndas j
 människionna wndherstand, Oc swa som honagx 10
 40 kakan är wndher stwndom wtuärtis swart oc osyn-
 liken, likkawäl jnuärtis ful mz sötma, swa är oc
 siälénne sötme giffwin aff them hálga andha, i

andelikom kannedom som lönlika jnnelykkes i psaltarens ordhom

¶ Oc är här atwaktelika märkiandhis at psalm-
ana som the framgan[gl]ne ärw aff them hálga anda,
swa haffua oc the i sik andeliken lårdom, oc thän
samme lårdommen talar ekki til wtuärttis människ-
iona, thz är köthet, allar kroppen, wtan haldher
til siälenna som andeliken är, oc thy tilbör at
psalmana andelika wttydhas oc wndherstandas,
Thy at brödhit hwilkit wi kallom ängla brödh
som gaffs israels sonom i öknenne, haffde i sik alla
wällustoghet i smakan oc mykyn sötma, Swa
11 haffuer oc prophetans dauidz loffsangher i psalt-
aren allan andeliken wällusta, oc ärw tässe för-
nämmdha psalma böghelike allom til gudelika böner, 15
äpther sin astwndilse

¶ Nar psalmana sywnghas i choren, tha ärw
theras ordh gudh loffwandes oppa the hálga
kirkias waghna, ¶ Nar rätwisa människior them
läsa allar tånkia, tha ärw the gudhi til taak oc
äro, Nar syndogha människior them läsa allar
sywngha, tha bedhas theras ordh nadh aff gudhi,
oc syndennas förlatilse ¶ Nar the sywnghas allar
läsas för dödhom människiom, Tha ärw psalm-
annas ordh siälannas röst i pinonne til gudh
ropandhes, Oc i tässe matto böghes psalmannas
dygdh oc krafft, äpther gudelika mannas hogh oc
astwndilse

¶ Item sighía doctores aff psaltarans priis oc
12 ära, at psaltarans loffsangher är hymerikis nykyl, 30
Paradisi porter, Om psaltaren opläses hymmelin,
oc jngaars til äwärdeliket lif ¶ Item psaltarens

sangher hāloghan gör likaman, prydher siālena,
 oc byndher ānglana, människionne til hiālp, han
 borth ālther diāfflana, oc affskrapar syndhena, han
 5 ār skōthe, anamandhes hālga manna almosor, han
 föröker cristna manna tro, han oplyser som solen,
 oc rensar som watnet, han optāndher oc gudz
 kārlek, som brānnandhe eeldh, han lather see
 gudh, oc wtslækker allan oloffleken losta, oc til-
 fōgher människionne alt goth, Oc thy kan thān
 10 ekki syndha som ālska psalmanna sangh, Thy
 at han haffuer gudz loff i sith hiārta, Gladhelika
 tānkkiande i sin hogh dauidz wisō, thz ār herrans
 loffsangh, Oc i thz ythersta skal han nār gudhi
 āwārdelika glādhias, i mykle frōgh, oc wāl skal
 15 honom wardha, Oc skal han sina siāl liffaktogha
 gōra, i glādhinne, thy at psaltaren bōrias oppa
 hāloghetinne, naar dauid sigher, Beatus vir qui
 non abiit in concilio impiorum, Thz ār hāl-
 ogher ār thān man, som ekki bort gik i omildha
 20 manna radh, Oc lyktas han mz gudz loff, nar
 dauid sigher, Omnis spiritus laudet dominum,
 Thz ār, aller andhe som ār hālge āngla oc rāt-
 wisa siāla, loffwe oc āre gudh, Thy at om christum
 som ār hālogher man, giffs hāloghethin, i hwilke
 25 ār āwārdheliket loff i sōtmans ympnoghet

¶ Mykyt meer skriffua doctores aff psaltarans
 dygdh oc priis, hwilket langsamt ware at skriffua,
 30 Ȃn the människia ār sāl som lustelika mz kārlek
 oc hiārtans renlikhet, sywngher allar lās psaltarans
 psalma i thetta dōdhelika liffwet, Thy at hon mz
 ānglomen skal honom framdeles sywngha nār the
 hālga trefalloghet, i āwārdelike hymerikis āro

¶ Enfalloge skulu oc ekki dröfwas at the
 ekki wndhersta hwat the sywngha, oc wndhersta
 ekki psaltarans wttydhning, Thy at therā lön ärw
 ey mindhre när gudhi, än therā som thär til haffwa
 wäl wndherstandh, Om the annars ärw wäl skipadhe 5
 i sith samwit oc sial, Aff hwilko wi maghom haffua
 liknilse aff dyrom stenom, hwilke altidh behalla
 sina natwrlika dygdh oc krafft, iämwal i lårdhom
 som i olårdhom handhom, Oc som wi withom
 15 at ormen, som ey haffuer weth allar wndherstandh 10
 bliffuer bwndhin aff ordhen som trolkarllen sigher
 ower honom, hwilkit som händher aff ordhannas
 krafft, Oc dyr balsama jngwthin i nakot kaar
 [som] giort är aff gwl, oc i annat kaar som giort är
 aff leer, är altidh haffuandes sina natwrlika krafft, 15
 Än ordhen i psaltaren som ärw aff them hálga
 anda giffwin, haffua sannelika meer oc större
 krafft oc dygdh, Än the ordhen mz huilkom ormen
 bindz Oc dyrare oc ärlikare än balsamus Oc thy
 giffuer thän hálge ande sina wälsignadha nadh oc 20
 dygdh, swa mykyt olårdhom, som wäl lårdhom
 aff psaltarans loffsangh, tha hiärtat oc wilin i
 människionne är wälskepadher, oc brännande i
 kärleksens astwndhan til at loffua sin kára gudh
 16 i psalmanna sangh ¶ Sywnghen thy alle mz gudhe- 25
 likom kärlek, thäs hálga andas psalmodiam, swa
 lårdhe som olårdhe mz alle hiärtans andelike
 frögdh

Framdelis skal renliffwis människia wara aat-
 sköthen, at hennas andelikit ärffuodhe wari 30
 fruktsamliket oc gudhi tåkt, oc thy skal hon wara
 andelika wakin ower sik sialffua, moth owenen,

thy at sanctus petrus appostolus sigher jn epistola,
 at diäffwlen gaar om kringh, som grymt leon,
 letandhes äpther them som han finghe oppätha,
 aller dräpa ¶ wisselika thetta gör diäffwolen män-
 5 niskionne, hälst the som gudhi tiäna wil, oc en-
 kannelika hindra han mz sin frestilse them som
 wilia sywnga gudz loff i chorenom, jnskywtandhis
 i theras hiärta, i tankom ällar androm athäffwom,
 aff hwilko gudz loff maghi hindhras

17

10 Oc är thy äpther gudz wilia wäl skepat i sancti
 saluatoris ordhon, At först i ottesanghen böria
 horista akalla iomffru maria sighiandis Dignare
 me laudare te virgo sacrata Thz är swa
 tydhandis O hälogh iomffru maria, wärdoghas til
 15 städhia, at iak maghi tik loffua oc ära, Choren
 swara Da michi virtutem contra hostes tuos
 Thz är swa wndherstandandis, O hälog iomffru
 maria, giff mik makt mothe thinom owenom glosa
 mothe ondha andhana som mik wilia hindra mz
 20 frestilsom i thino loffwi, Oc oppa thz at iomffru
 maria wärdoghas at höra tässa första bönenä, Tha
 sigher horista Aue maria &c, Thy at tässen
 helsan är iomffru maria kärast i allow henna
 loffsangh

25 ¶ Oc äpther thz at människian förma enkte 18
 goth göra aff sinne eghne dygdh wtan alt goth
 är aff gudhi, Tha opp lyffther horista sith hiärta
 til alzmäktoghan gudh sighiandis, Domine labi[a]
 mea aperies, Thz är, O herra gudh thu skal
 30 opp lata mina läpar, ällar min mwn, Choren swara,
 Et os meum annunciabit laudem tuam, Thz
 är, Oc min mwn skal bebodha tith loff, Än äpther

thz at owenzsens onzska är marghfallog oc gudh wil offta bidhias, Tha talar horista an annantidh til gudh sighiandhe ¶ Deus in adiutorium meum intende Thz är O herra gudh see, allär akta i mina hiälp, Thz är menandhes, O herra 5 gudh, wänth thina asyn til mik, oc kom mik til hiälp ¶ Choren swara, Domine ad adiuuandum me festina, Thz är, O herra skyndha tik til hiälpa mik

¶ Thär apther böia sik badhe chorane nidher 10
19 ärandhis the hälga treffalloghet, Sighiande Gloria patri &c, Thz är Ära wari fadhrenom oc sonenom oc them hälga anda, Som han war i opphoffweno, oc nw oc altidh oc bliffwer äwärdelika aför wtan ändha Thenna wärsen Gloria patri, 15 Diktadhe sanctus jeronimus, oc skreff til sanctum damasum pawa bidhiandis at han skulle sywngas apther alla psalma, Oc glädz alt hymerikis härskap, nar thenna wärsen sywngx, oc skal han thy sywngas mz alle hiärtans stadelike gudhelikhet, 20

Läsom wi oc i blandh iomffru marie iärteknom, at hon syntes enne gudelike persone, standandis mz them som gudelika swngho i en chor, Oc nar the i choren swngho, giordho jnclinaciones til gloria patri &c Tha giordhe oc 25 iomffrun aldra dywpasta jnclinacionem mz störste wördhnig

20 ¶ Äpther gloria patri opreses choren sywngandis, Alleluya Thetta ordhit alleluya är änglannas sangher, oc är eth stakkot ordh, oc haffwer 30 stora wttydhnig, oc gör mykyn sötma i gudhelike sial, Thy at thz ordhet jnbär mykla glädhi,

hwilka enghen föрма wtrykkia, Oc är thz ordhit
 alleluya hebraicum, allar ebreisth maal, Thz är
 thz första maal, som adam oc ewa taladho, oc
 theras affqwämdh, til thäs twngcho skiffthet wart
 5 naar babylonie torn bygdhis, Oc än tho wi kallom
 thz eth ordh, likkawäl är hwar sillaba eth ordh
 för sik, som är, al. le. lu. ya, Oc tydhes tässen
 ordhen wth marghfallelika aff doctoribus, Sanctus
 agustinus thydher them swa, O herra gör mik 21
 10 frälsan, Sanctus geronimus sigher swa, Alleluya
 thz är, Sywnghen loff til herran Sanctus gregorius
 tydher thz swa, fadher, son, oc thän hälge andhe,
 allar swa lyws, lif, helsa, En annar doctor som
 hether petrus tydher thz swa, Thän högxte är
 15 opplyffther a korsset, apostlane grätho, oc han
 stodh nw opp, Doctor commestor tydher thz swa,
 loffwen oc ären thän almännelika osynliken gudh,
 thy at thetta är hans loff Innocencius sigher swa,
 i menlöse loffuen herran, Laudate pueri do-
 20 minum Oc til höre thenne sanghen sannelika
 them som i hymerike ärw allar thit komma skulu,
 som är hälgom änglom oc människiom Oc skriffwar
 sanctus iohannes ewangelista i sinne oppenbarilse
 book som kallas apocalipsis, at han hördhe äng-
 25 lana sywngha Alleluya &c

22

Här äpther fölgher jnuitatorium oc tydher
 thz bwdh allar opwäckkilse allar lokkan,
 thy at i jnuitatorio opwäckkes allar bywdhas
 badha chorana til gudz loffsangh

30 ¶ Thär äpther fölgher psalmen venite i
 hwilkom wtrykkis, i hwilke matto oc för hwat sak

skuld, gudh skal hedhras, Oc thān psalmen aktar
 iak mz gudz hiālp wtttydha āpther hālga kånne-
 ffādhra lārdom, Oc ār mārkiandhe, at all the hālga
 skriff wtttydhis mz glosor, Glosa ār wtttydhnigh
 āllar oplysilse, oc thy skal enghen wndhra oppa 5
 mik, hwi iak til lāgher mykla swānsko, the som
 tāxten ekki jñnehaldher, oc hālst i thenua gude-
 23 lika sanghen som i antiphonis oc responsoriis ār
 satther oppa riim, hwilken ārw altidh mōdhosam
 āllar pwlsam at wtttydha, oc haffua the faa ordh, 10
 mykyt mārkiandhe āllar tydhandhe, oc skal thy
 glosan wara stōrre ān tāxten swa framt at en-
 falloghe personar skulu thār aff nakot wndher-
 standha

Āpther venite fōlgher ympnan i hwilke iomffru 15
 maria prisas oc āras aff nakre enkannelike
 dygdh henne aff gudhi giffwin āllar aff nakre
 besynnerlike nadh oc fördeel som gudh mz
 henne giorth haffuer som i faan wāl mārkia
 i hwarie ympno besynnerlika för sik aat- 20
 skilelika

¶ Thār āpther fōlia antiphone, them skikkadhe
 sanctus ambrosius i the hālge kirkio sywngas, thy
 at skriffwat ār, at sanctus ignacius hōrdhe at
 24 hālga āngla swngho antiphona oppa eth bārg 25
 een chor moth then andhra, oc sidhan wordho
 antiphone skipadhe i the hālga kirkio, til at sywngas
 mällan psalmana, oc mārkia the kārlekxsens sam-
 bindhnig i gudhi āllar jnbyrddhis almēnneliken

kärlek, Oc är thy swa at sammwledhis som
 psalmen skepas äpther thonen, som äpther fölgher
 antiphonan, swa skal gudz kärleker skepa alla
 wara gärnigga thy at wtan gudz kärlek dogha
 5 wara gärninga til enkte, oc swa som antiphona
 sammanfögher badha chorana i sanghenom, swa
 sammanfögher kärleken alla the i chorenem ärw
 i godhom gärningom, Oc wända chorana sin än-
 lite til samman, naar psalmana oc anti[p]hone
 10 sywngas, Thär mz märkiande kärleken bliffua 25
 skolandis mällan alla the gudz loff sywnga, Item
 begynnas oc antiphona för psalmen, aff enne per-
 sone, oc släppes aff, än äpther psalmen sywngx
 hon til ändha, märkiandis at kärleken begynnas
 15 här, än äpther lankt gudelikit ärffuodhe som märkes
 mz psalmen sywngx antiphonan til ändan i äwärde-
 like hymerikis glädhi

Tär äpther fölgher versiculus, Thz är en liten
 wärs Oc sywngas the versiculi j allom tidhom,
 20 oc märker godha gärninga frukt, oc sywngas the
 mz höghe oc hwasse röst, til tekn at latha män-
 niskior som borth dragna i psalmodia mz fa-
 ffångom tankom skulu opwäckias til gudz loff, oc
 atwaktelika göra gudhi hedher
 25 **T**här äpther fölgher lecciones oc sighias the ekki 26
 sywngas wtan läsas, thy at the haffua ey swa
 mangha nothor som annar sangher, Item capitula
 som läsas i allom tidhom, kallas oc lexxer, oc
 märkia oc lecciones thän kännedom som hällgä
 30 doctores lära i the hällge kirkio, Än i systranna
 lexxer framföres iomffru marie största loff priis oc
 obegripeliken wärdoghet aff hwilke gudeliken hiarta

skulu lwstas andelika, gudhi takkandis för swa-
 dana äro, Item lectrix som läsa skal lexenar,
 skal staa hökt oppe som en predikare, Thy at
 doctores skulu skina oc allom synas dygdhelike
 til apthedom, Item horista staar i prelatanna
 27 stadh, bywdandis oc wälsignilse giffwandis, Oc
 thy talar lectrix til horistan som hon ware präster
 27 allar prelate sighiandis try ordh som är lube
 domine benedicere, Thz tydher, herra bywdh
 wälsigna ¶ Horista apther thz hon haffuer ekki
 10 ämbete til wälsignilse giffua, Tha bidher hon
 iomffru maria wälsigna lectricem, allar bidhia för
 henne oc alle sanquämddenne, apther thy som
 benedicciones wttydha som framdeles sighias skal

¶ Äffther lexena sigher lectrix Tu autem
 15 domine miserere nostri, Thz tydher, Än thu
 herre miskunna os, Thär mz swa menandes, O
 herra gudh miskunna mik, om iak ogudelika sangh,
 allar höggfärdadhes aff röstenne, allar androledis
 mik förswmadhe, Miskunna oc them som lexena
 20 hördo, om the tyngdhos aff sömpn, allar sik för-
 glömdho i onyttelikom tankom, Sidhan swarar
 28 choren sighiandis, Deo gracias thz är, Gudhi
 wari tak, Oc är thetta almennelika the hálga
 kirkas röst gudhi görandis loff oc äro för alt
 25 goth, Oc swaras Deo gracias, ekki til Tu autem,
 wtan til lexena, oc til thz hon jñnehaldher

Thär apther fölia responsoria oc märkia the
 dygdhelika gärnigga, huilka människian läre
 tha som predikas, oc lexen märker hálga manna
 30 kännedom, huilken apther fölgis i godhom gär-
 niggom aff godhom människiom, Ällar swa, re-

sponsorium märker genswar til thz som läsit är
 i lexenne prædicas iomffru marie priis oc äro, be-
 gynna en nyan loffsang i responsorio, lydhandes
 oppa then samma priis i huilko choren samtykker
 5 oc föröker iomffru marie loff, som lectrix fram- 29
 fördhe nar hon las lexena, oc är nw litet aff
 myklo sakt hwat som jnuitatorium, ympnor psalma,
 antiphone, versiculi, lexez oc responsoria haffua
 jnbära oc tydha

10 Nw skal här psalmen venite wttydas som
 han star i psaltarenom

VENITE exultemus domino, jubilemus deo
 salutari nostro Doctores som waro i gambla
 testamentet, sighia at moyses i sinom ythersta
 15 daghom, giordhe thenna psalmen, wiliandis lära
 oc förwara almoghan at rådhas gudh, oc göma
 hans budhordh At the matte wärdoghe wara jn-
 gaa i hälga landhit, som flytandis war mz honagh
 oc myölk, oc at the skullo ekki förganghas oc
 20 dödhe bliffwa i öknynne, som theras förfädher, 30
 huilkom loffuat war aff gudhi, at komma oc ägha
 thz godha landhet, Än för theras syndher skuld
 bliffw the dödhe i öknenne, alle the som wtgingo
 aff egipto landh the som xx aar waro ällar thär
 25 ower, wtan twe män, som war caleph oc iosue,
 Oc waro the som wtgingo aff egipto wäl wäxste
 män, för wtan qwinnor oc smaa barn sexhundrada
 twsand, huilke alle som sakt är, bliffu dödhe j
 öknenne ¶ Oc thy wille moyses opwäckkia them

som apther lifido til gudz loff j psalmen lärandes
 them hedhra gudh, oc ekki synda, Oc s gher
 moyses til allan israels almogha Venite &c, Thz
  r, kommen til gudz tabernaculum oc fr gdoms
 j herranom oc sywngom loff sangh warom frälsara
 31 gudhi, som os wtledde aff egipto j storom i r-
 teknom g nom r dha haffwit

¶ Preocupemus faciem eius in confes-
 sione et in psalmis jubilemus ei ¶ Thz  r
 f rhindrom hans  nlite i wara synda widhergangil- 15
 som Oc j psalmum g rom honom loffsang Oc  r
 prophetans moysi menig, at almoghen skuli r dhas
 f r sinnas f rf dhra of rdh f r sina syndher, oc
 bethe sik bittidha gudz  nlite mz synda angher,
 f r  n herran gudh til h gg her, mz wredhennas 15
 sw rdh, som han theras f r ldhrom giordhe, Thy
 at f rklaghan  r altidh rikast ¶ Oc wil moyses
 ythermera kwng ra israels almogha sakena, f r
 hwilka the skulu loffua gudh, widhergangandis
 sina syndher, sighiandis i texten Quoniam deus 20
 32 magnus dominus: et rex magnus super omnes
 deos, Thz  r, ¶ Thy at gudh  r en stoor herra
 oc m ktog her konungher ower alla gudha, ¶ Som
 moyses wille sighia, O thu israel, thy skal thu tik
  dhmyuka j syndennas widherk nnilsom, gudh blidh- 25
 kandis i psalmannas loffsangh, Thy at thin gudh
 som thina föräldra nidher st rte mz dödhenom i
  knenne,  r m ktog her herra, oc st rste konungher
 ower alla gudha som hedhninghana dyrka, f re-
 wiste oc w l moyses then r ddog ha, som then 30
 almoghen haffde f r the m ktog ha f m konung a,
 som the skuldo mothe stridha i h lga landet, oc

at israel skulde wantröst haffua til gudz hiälp,
 Thy styrkte han almoghan oc opwäkte til gudz 33
 loff, radhandis honom stadhelika trösta, oc tro
 til gudh, Oc thy sigher texten i psalmen ¶ Quia
 15 in manu eius sunt omnes fines terrę et al-
 titudines moncium ipse conspicit, Thz är
 ¶ Thy at i hans händher som är mäktogaste herre
 äru alla iordennas ändha, oc han seer bärgannas
 höghet ¶ Thetta är swa wndherstandandis at herran
 10 gudh ägher alla wärl dhena, oc haffuer makt at
 giffua henne them honom täkkis oc han se mz
 sinne makt bärgannas höghet, Thz konungannas
 högfärdh oc stora wälle, oc förma gudh them
 ödmyuka oc nidhra äpther sin wilia, oc thz är
 15 saken hwi israel skulle ekki rådhas, moyses sigher 34
 än ena andhra stora saak, för huilka israels al-
 moghe skulle loffwa gudh, oc fullelika til honom
 trösta, här i texten ¶ Quoniam ipsius est mare.
 et ipse fecit illud. et siccam manus eius
 20 formauerunt, Thz är, Thy at haffwit tilhöre
 gudhi, oc han giordhe thz, oc hans händher skap-
 adho törre iordhena ¶ Som propheten moyses
 wille sighia, O israel här aff skalt thu mykyt loffua
 gudh, oc til han haffua thina tröst, thy at han
 25 är mäktogher herra, som skapade badhe iordhena
 oc haffwet, ¶ Oc för samma sakena talar än moyses
 til almoghan, sighiandis i texten ¶ Venite ado-
 remus. et procidamus et ploremus ante deum
 qui fecit nos quia ipse est dominus deus 35
 30 noster, Thz är, kommen oc hedhren oc nidher
 fallom oppa war änlite oc gratom för herranom
 som os skapadhe, thy at han är war herra oc

gudh Än hwat wi ärom, thz äpther fölgher i texten som sisher ¶ Et nos populus pascu[e] eius. et oues manus eius ¶ Thz är, wi ärom gudz födhes almoghe, oc hans händhirs faar ¶ Thz är swa menadh, at wi människior ärom thän almoghe som gudh födher, oc the faar som gudz handh styre, oc thy skolum wi loffua gudh i psalmen

¶ Ther äpther dragher moyses judha almoghan til sanna gudz ly[d]no, lärandhes them ekki haffua 10 ilhärsk hiarta i gudz budhorda hörslo, sighiandis 36 i texten, Hodie si vocem eius &c Thz är, om i hören i dagh härrans röst, Thz är gudz bodh, tha skulen i ekki wilia ilhårdha idhwr hiarta mz olydhno, Oc sisher propheten eth exemplum aff 15 judhannas förfädhrom som dödhe bliffw i öknenne, j texten som äpther fölgher Sicut in irritatione secundum diem &c Thz är Swa som i retilsen, äpther frestilsenna dagh i öknenne hwar idhra förfädher mik frestadho, oc pröwadho the 20 oc sagho mina gärninga ¶ Här menas mz at j israels almogha sagho the wndhersam iartekne som moyses oppa gudz waghna giordhe ower egipto mz tio plaghor, oc at han them ledde ower haffwit 37 ¶ Oc kastadhe han eth trä i beskasta watnet oc 25 thz sötmadhe ¶ Han sloo mz sin käp oppa hardha stenhallena oc lop wt watn allom til ympnoghet, han badh för almoghanom til gudh, oc war herre gaff ängla brödh aff hymb[l]enom, likauäl ilhårdhis almoghen moth moysen oc warom herra, knor- 30 randis oc illa talandis, oc giordho sik frestilse wtan alla saak, oc thy kom gudz hämdh ower

them i mangahanda matto, som förra är sakt, at
 sex hwnndradha twsandh gingho aff egipto, oc
 bliffw dödhe i öknenne Oc läsom wi ekki mangha
 aff them faat natwrliken dödh, wtan moysen oc
 5 aron, Oc är thy wadhelikit at knorra mothe
 prelatten ällar mothe gudhi för litla sak skuld,
 ¶ Sigher propheten i psalmens ändhálykt hwru 38
 langsamlíka han ledh mothesäghn aff almoghan,
 textus ¶ Quadráginta annis offensus ge-
 10 neracioni illi &c Thz är firetighe aar, retter
 aff thz sláktet, oc iak sagdhe the wille fara altídh
 i hiártat, Oc tásse kándhe ekki mína wágha, som
 iak swor i míne wredhe, the skulu ekki jngaa j
 mína hwílo ¶ Hár wttrykkes almoghans náffst
 15 oc plagha som the fingho för sína oskönioghet oc
 olydhno, thy at wághen mállan egiptum oc hálga
 landit war ey mykyt langher, likawäl nödhgadhos
 the blíffwa i öknenne i xl aar, saken här til war,
 thy at the wílló ekki kánna ällar wetha herrans
 20 wágha, thz är hans bodh, wtan som the waró wílle 39
 wordhne i hiártano til gudz budh, swa waró the
 oc j wághenom, wílle farandis til hálga landit Oc
 här j mz márkes herrans hwíla, i huílka the skullo
 ekki i komma,
 25 Oc är nw psalmens wttydhnig lyktadh, ápthér
 jwda mástarannas menígha, Oc kallas tásen tydh-
 ningen expositio litteralis, Thz är textelíken wt-
 tydhnig, ällar líkamlík oc textens groffhet ¶ Oc [är]
 márkiandhe at jwda mástarana som kallas scribe
 30 oc pharesei, wttydha alt gambra testamentet köt-
 líka ápthér köthsens astwndan oc förganglíka wäl-
 lustelíkhét, thy at the wanskados i alle andelíkhét

¶ Än sanctus paulus appostolus han sigher
 40 om jwdhana j sinne epistolā, Thz är i sino brewe,
 Omnia in figura contingebant illis, Thz är,
 alt thz som i gambla laghen giort är mz judeis
 thz händhe them i liknlsom, thy at rätwisonna 5
 sool christus war them ekki oprwnnen, oc thy
 gingo the i mörket, hwar cristna människior nw
 ärw i lywsith, Oc wtttyddho the thenna psalmen
 Venite som sakt är, tilskriffwandes honom moysi,
 at han skulle haffua diktat honom för the saak 10
 som i nw hört haffuen, hulkit tha i sannindh ekki
 kan finnas i allom moysi laghom at han honom
 diktadhe, Än the hystoria här röres aff jwdhomen
 om moysen oc israels alnogha, thz är skriffuat i
 moysi laghom, huilkit jwdhane toko här til hiälp, 15
 41 oppa thz at psalmen skulle ekki aff nakrom böias
 til andelika wtttydhnig

Rubrica här börias andelik wttty[d]nigh aff
 psalmenom venite

Skal thy thenne psalmen venite äpther hälgra 20
 S kannefädhra sägn oc skriff ekki tilskriffuas
 moysi, Thy at propheten dauid giordhe honom,
 äpther thy som thän hälge andhe sina nadh jngöt
 i hans siäl oc wndherstandh, oc talar dauid til
 cristna människior som döptha ärw oc sannelika 25
 tro, at then sanne moyses som är iomfrunna son
 herran ihesus, wtledde them aff egypto, Thz är
 syndenna mörke, j huilko mankönet bwndhit war,
 oc tilpliktat äwärdhelikom dödh, för ophoffsens

syndh skuld, Oc ledde them ower rōdha haffwit, 42
 tha han them atherlōste oppa korssit, oc gywtandis
 sith hālgasta oc wārdogasta blodh, Oc ledhe them
 ythermer ower ōknena som ār tās̄sa wārldenna
 5 yseldh, jn i hālgā landhet som flytandhis ār mz
 honagh oc myōlk, Thār mz mārkiandis himerikis
 glādhi, j sik haffwandis obegripeliken siālinnas
 sōtina, hwilken loffuas oc sannelika skal giffuas
 allom cristnom mǎnniskiom, āpther thetta dōdhe-
 10 lika liffuet, om wi millelika oc rātwislika liffwom
 ¶ Oc āpther thz at cristna mǎnniskior sannelika
 troo, at then herran som ledh aldra bitherlikasta
 dōdh oc stodh opp aff dōdhen, oc opp farandhis
 til hymerike, oc ār atherkommandis at dōma alla
 15 mǎnniskior āpther sinom gārningom inkyt grym- 43
 melika, Enkte latandhes wara oransakat āllar opinat,
 j tankom, ordhom oc gārningom oc fōrsumilsom,
 Thy ropar dauid til them som sik glōma i sith
 liffwerne, sighiandhis Venite &c
 20 ¶ Ār nw ythermer mārkiande at dauid i psalt-
 aren haffwer i thenna psalmen venite xj wārs, ān
 sanctus gregorius som skikkadhe kirkionna sangh,
 skiffter allan psalmen j fām wārs, som daghlika
 i ottesanghenom sywnghas, oc ān thy at sanctus
 25 gregorius sigher i psalmen nakor annor ordh, ān
 dauid haffwer sakt, likkawāl ār en wttydhnig oc
 menigh oppa badha sidhor ¶ Oc wttydhas thy
 ordhen swa i andelike matto, som the āro fōrra 44
 wttydh, āpther jwdha mǎstaranna menigh, som
 30 fōrra sakt ār tha swa at psalmen wiker sik til
 nyghia testamentet oc cristna mǎnniskior, oc them
 til lārdhom, at loffwa oc rādhas gudh och hans

grymma dom som nw skal sighias ¶ Oc sigher
 thy propheten dauid til alla cristna, venite thz
 är kommen, Thär mz märkkiandis, at swa som
 herran ihesus kom til os aff fadhersens sköt, i
 störste ödhmyukt, oc tha skolom wi ekki wara
 oskönioghe, oc owilioghe at komma til honom ödh-
 myuklika honom takkandis textus Exultemus do-
 mino, Thz är Glädhoms i herranom, Tässen
 glädhin som kallas Exultacio, är en enkanneliken
 45 glädh i siälinne huilken sik iämwal widhergaar 10
 wtwertis i gerningenne, oc sigher prophetin at
 människian skal glädhias i herranom ihesu, Thz
 är at hon skal glädhias i mothegang oc dröffuils-
 om, som herran ihesus här i iordherike giordhe,
 oc at människian skal widherkännas at alt thz goth 15
 är, oc all sanneliken glädh är i gudhi, oc all
 förgangeliken glädh, är lankt fran honom

textus Iubilemus deo salutari nostro, Thz
 är frögdhoms i warom frälsara gudhi, Thz är i
 christo som os gör hela, Tässen frögden som kallas 20
 jubilacio, är en andeliken glädh jnwärtis i siälinne,
 Huilken wtwertis kan ey fulkomlika wttrykkias,
 Thär mz teknandis at cristeliken frögdh oc glädh
 46 skal wara wtwertis tokteliken oc jnwärtis jñner-
 liken til gudh 25

¶ Preoccupemus faciem eius in confes-
 sione Thz är Förhindrom allar före kommom
 hans än-lite i skriftamalom allar i gudz loff ¶ Är
 märkiande at thetta ordhit confessio märker
 widherkännilse, som nakor sigher Confessio pecca- 30
 torum, Thz är syndennas widherkännilse Confessio
 märker oc loff allar ära, som star i psalmen Con-

fitebor domino in toto corde meo Thz är,
 iak skal loffua oc ära herran i alt mith hiärta,
 Oc är thy sant at alle the som sannelika widher-
 kännas sina syndher, i skriffitamalom the göra
 5 gudhi stoort loff, oc mykla äro, oc swa maa thz
 ordhet confessio här wtttydhas i psalmen, Pre-
 occupemus &c, Oc sighia thy doctores jn glosis,
 ower thetta ordhit Confessio At the människian 47
 som här qwämelika loffua gudh i syndennas widher-
 10 kännilsom, hon skal oc äwärdhelika loffua gudh
 i hymerike, Oc twärth amoth the som ekki swa
 loffua här gudh, skulu ekki synas framdelis i
 salskap mz them som christum loffua äwärdhelika,
 förwarar thy prophetin cristna människior, at the
 15 skulu nytia nadhennas thima, blidhkandis gudz
 änlite, för än han komber grymber i rätwisonna
 dom, Thy at gudh dömer ekki then i sin grymma
 dom, huilken sik här siälffwer dömer, oc kärer i
 syndennas widhrgangilsom, oc kan twnghan i
 20 människionne enkte nyttelikare göra, än klagha
 oppa sik siälffua j nadhennas tima för än domaren
 komber, mz strangasta rätwiso, dömom wi os 48
 siälwe, tha haffuer domaren enkte thz thz han
 wil i os döma

25 ¶ Här är märkiande, at skriffitamalen ärw
 mykyt widhertorffteliken för flere saka skuld,
 Först för thy at dwalen i sydenne gör henne
 tyngre, oc gör siälena obequema til dygdhelika
 frukt ¶ Annantidh gör synda dwali siälena wan-
 30 maktogha at mote staa frestilsom oc diäffwlsens
 swek, oc dragher ämwäl siälena aff ondho oc til
 wärre, thy at swadana dwali, är ey at enast syndh

i sik, wtan iäm wäl saak oc ämpne til andhra
 syndh ¶ Tridhiatidh för thy at syndaren i tässe
 matto, wtsäther sik i fördömlsenna wadha, Thy
 49 at sanctus gregorius sigher Än thy at gudh
 haffuer loffuat nadh oc miskundh them som sik 5
 bättra wilia, likkawäl haffuer han ey loffuat
 honom morghon daghen Oc är thy thetta
 saken hwi dauid sigher Preoccupemus faciem
 eius &c

Et in psalmis jubilemus ei, Thz är at i 10
 psalmen skulum wi gudhi takka, oc loffsaugh göra
 ¶ Hwat jubilacio märker, thz är förra sakt Än här
 minner os prophetin til thz samma ¶ Marghfal saak
 är, för huilka wi skwlum rådhas herrans tilquämdh, at
 döma wara gärninga, thy at han är mykyt wärd- 15
 ogher, godher oc maktogher, oc nytteliken är hans
 närwara, Oc thetta wttrykker prophetin dauid
 sighiandis jn textem Quoniam deus magnus
 50 &c, Som prophetin wille swa sighia, thz höffwis
 wäl at wi skwlum loffua oc ära christum ihesum, 20
 thy at han är sannelika äwärdheliken gudz son,
 oc thy är han mäktogher herra, oc stoor kon-
 ungher ower alla konungha oc herra, hälogher
 ower all hälgon, mäktogher gudh ower alla gudha,
 Hedhninga haffdho mangha gudha som waro theras 25
 affgudh, än wi cristne haffwom en gudh alzmäkt-
 oghan alla tingha skapara, huilken oc os skapadhe,
 Thz är herran ihesus christus, Thy wari honom
 hedher loff oc ära oc alzskona frögdh, Saken här-
 til äptherfölgher i texten nar prophetin sigher, 30
 Quoniam non repellit plebem suam, Thz är,
 Herran bortälther ekki sit folk, thz märker judha

släktet, aff hwilko han wärdogadhis födhas Oc 51
 wtwälia apostolos, oc andhra otalika som om-
 wändhos til cristna troo, i apostlannas predikan,
 oc för wärldeennas ändelykt skulu alle jwdha om-
 5 wändhas til ihesu christi sanna tro

textus Quia in manu eius sunt omnes fines
 terre, Thz är, j herrans ihesu makt ärw alla
 wärldeennas ändha, Oc märkias här mz hedh-
 nigane, hwilka herran gudh omwändhe til sina
 10 tro, görandis aff jwdhom oc hedhnigom ena hälga
 kirkio, Thz är, ena cristna manna samffwndh, J
 huilko maa märkias ihesu christi stora makt, oc
 mykyn mildhet, thy at jwdhana som honom kors-
 fästo, oc hedhnigane som honom alztingx för-
 15 smadho, them kalladhe han til sinna tro, them
 görandis deelaktogha i hymerikis äro, för huilkit 52
 gudh är mykyt loffwandhes aff allom människiom

textus Et altitudines moncium ipse con-
 spicit, Thz är Herran see bärghannas höghether,
 20 Thetta hände tha hälga martyres qwinnor oc män,
 oc klena iomffrur owerwnno mäktogha kesara,
 konungha, oc andhra omilda domara j sinom pinom
 aff ihesu christi dygdh oc makt Thy at ihesus
 christus som oppthändhe sina hälga tro, i sinom
 25 tianarom i huilkas hiarta oc siälom han siälffwer
 bodhe andelika mz fadhrenom oc them hälga anda,
 giordhe sina martyres starka oc mäktogha at
 tolelika lidha pinonnas grymhet, oc ower winna
 höffdingannas omilla bodh, oc j swadana matto
 30 saa herran gudh bärghannas höghet Thz är, 53
 nidhertrykkiandis höffdingannas högffärdh, swa
 förfäradhe sancta katerina aff grecia konugx

maxencii stora makt, tröstelika honom straffandis för sina wantro Swa owerwan sanctus laurencius decium kesara, oc sanctus vincencius dacianum domara, Oc täslikes otalika andra halge martyres, män oc iomffrur som skrifften bär witne

textus Quoniam ipsius est mare &c, Här ranom gudhi tilhörer haffwet oc han giordhe thz oc hans händher grwndhlagdhe iordhena, Här beuisas at herran ihesus är hedhrandes aff sinne mildhet, j thy at han skapadhe haffwit oc iordhena, 15 mz swadana aatskilnadh oc hwart creatur matte haffwa sit skipadha rwm oc stadh, i huilko the

54 matten bewaradh bliffua äpther sin natwrlík skipilse, fisken i watnet foghlen i wädhret, oc at creaturen som bliffwa oppa iordhenne skullo ekki 15 skadhas aff haffsens böliom ¶ Thy at gudh bödh haffsens bölio bryta sik, i sik sialwe, oc ey ower stigha haffsens strandh, Oc wtan gudh thz swa mildelika skikkat haffde tha ware iordhen snarlíka fördärffwat, oc all creatur som oppa iordhenne 20 lifua ¶ Än i andelike matto wndherstars här mz haffwet alzskona dröffwilse oc frestilse, som människionne tilkomber, aff werldenne, kroppenom, oc aff diäfflenom, Thy tässen frestilsen ärffwodha daghlika thär om, at människian skuli 25 ledhas til syndennas beskhet, Oc framdhelis i pinonnas brändagha, än gudh aff sinne mildhet oc

55 godhet, förhindra tässen frestilsen, at the ekki faa framgagh äpther diäffwlsens onzsko, wtan gudh temperera them äpther människionnas makt 30 oc krafft, swa at frestilsen faa aldrih makt at göra människionne ower wälle, om hon ekki annars

wannytia gudz nadh, oc ödhmywklika akallar gudz
 hiälp mz twlumodh oc stadwkt hopp, Är oc swa
 som offta händher, at manghe gudz wener lidha
 mykyn frestilse oc mykyn dröffwilse, tha är gudz
 5 godhet swa mykyn, at all swadana dröffuilse oc
 frestilse komma them til största andelika frukt,
 som är syndennas förlatilse, pinonnas minskilse,
 oc dygdennas ökilse Oc sigher prophetin, Et ipse
 fecit illud, Thz är, Oc herran giordhe thz, Men-
 10 andhis haffwit mz huilko dröffwilsen oc frestilsen 56
 teknas, hwilkit swa är wndherstandandis som sakt
 är, at gudh haffwer fulla makt at matta frestilsen,
 mindhra ällar meer, äpther människionnas krafft,
 then altidh wändandes henne til nytto oc gangn,
 15 Thy at herran gudh ihesus christus är then som
 lather räghna nadhennas dagh ower törra iordhena,
 oc strax gör hon ympnogha frwkt, swa giffwer
 han oc sina nadh i thesas hiärta som betyngdhe
 oc torkadhe ärw aff dröffwilsom oc frestilsanna
 20 margfalloghet, Oc bära i ändeliktenne dygdenna
 fruktsamlikhet, Oc är thy gudz makt loffwandis,
 aff tolke sinne godhet, Huar före ropar prophetin
 dauid tjl alla cristna, sighiandis här i psalmen
 Venite adoremus et procidamus ante deum
 25 &c, Thz är kommen oc hedhren oc nidherffallom oppa 57
 war änlite före herran gudh, gratom i hans asyn
 som os skapadhe, thy at han är war gudh oc herra,
 än wi ärom hans födhis faar, oc hans almoghe,
 Här beuisar propheten, at christus ihesus är aff
 30 cristnom människiom mykyt loffuandis för the
 stora nytto han os giorth haffuer i twäggia handa
 matto, Först för thy at han os skapadhe i lik-

nilse, apther sith eghit beläte, oc til störrre wärdog-
 het, än nakot annat creatur, Thetta bewisas i biblia,
 hwar sk[r]iffwat är, at gudhfadher taladhe til gudz
 son, oc thän halge ande, Görom människiona
 apther wart anlite oc liknilse, at hon bliffwi herra-
 dōme haffwande, ower all creatur, Täsä wärdog-
 58 hetena dragher propheten dauid människionne til
 aminnilse, at hon skuli thäs jñnerlikare loffua oc
 ära gudh sighiandis Venite adoremus &c Oc
 wttrykker här iij puncta, hwru gudh skal hedhras, 10
 allar try ordh, som är Adoremus, procidamus,
 ploremus, Adorare, Thz är hedhra, thz tingh
 som människian älskar ower all tingh, Oc säther
 til thz alt sith hopp, oc thetta är herran gudh
 ihesus christus, honom tilbör aller hedher oc all 15
 ära, oc enghen kärleker skal före sätias honom,
 Swa älskadhe sanctus paulus herran ihesum som
 han skriffwar til romara i sith breff sighiandis,
 Quis nos separabit a caritate christi, Thz
 är haa skal os franskilia ihesu christi kärleke, 20
 Skal thz dröffwilse allar hwngher allar nakor göra,
 59 Ne iak är thär wis oppa, at ey dödzsens räddhoge,
 ey liffsens kärleker, Ey håller nakot creatur skal
 förmagha os skilia fran gudz kärleke som är jñ
 christo ihesu, Oc märkes här mz at the människia 25
 som försma gudz wilia oc budh för dödzsens rädd-
 ogha skuld allar för tassens dödhelika liffsens
 älskogha skuld, äldar nakot annat skapat tingh,
 sannelika hon hedra ekki gudh, wtan haldher thz
 creaturet som hon swa hetelika älska, mot thy 30
 som psalmen sigher, Venite adoremus domi-
 num, kommen oc hedhren gudh

¶ Thz andra ordhit i hwilko gudh hedhras
 är procidamus, Oc märker thz ordhet procidere,
 för annan nidher falla a iordhena oppa sith änlite
 aff sanne ödhmyukt allar wördhnigh, Som wi läsom
 5 at the hálga tre konunga giordho, tha the fwnno 60
 ihesum mz modhrenne maria j asna stallen, nidher
 fiöllo the a sin änlite, hedhrandis barnet ihesum
 til ödhmyuktenna tekn oc san wndherdanilse Swa
 skal oc syndaren göra

¶ Tridhia ordhit är plorems Thz märker
 graten, som haffuandis är för syndena, i sanne
 synda bättring Swa giordhe maria magdalena, Oc
 wnfik alla synda förlatilse oc swa är sakt at wi
 skolom hedhra gud thy at han os skapadhe äpther
 15 sith eghit änlite

¶ I andhre matto skolom wi oc hedhra gudh,
 för thy at han os styre oc wärnar som godher
 hirdhe hwilken sin faar wäl bewara oc styrer, Oc
 thz märkes i psalmen tha dauid sigher, Nos
 20 autem populus et oues pascue eius, ¶ Thz 61
 är, wi ärom hans folk oc födzla faar Oc märk
 här at thetta ordhit pascue, äpther wart maal är
 rättelika beeth, som wi sighiom faren haffwa godha
 beeth, Thz är godha födho, oc hyrdhen sigx födha
 25 faren, tha han them köre til godha beeth ¶ Herran
 ihesus sigher jn ewangelio, iak är godher hyrdhe,
 Sannelika see thenne hyrdhen ihesus atwaktelika
 til sin faar, som är cristna människior them göm-
 andis för warghomen, som är owenen ¶ Thän
 30 som göme faren plägha haffua lankt spödhe allar
 käpp i handenne, oc thär mz thaama hwndda,
 som idkelika när faaren bliffwa, oc ältä them til

hiordenna, tha the synas widher skilias fran androm,
 62 Swa gör sannelika herran ihesus sinom andhelika
 farom han haffuer korssens tekn för käppen, som
 borth alther gambla warghen diäffwllen fran män-
 niskionne, Maa oc mz thenna käppen wndherstaas
 the makt som gudh giffwit haffwer pawanom oc
 kesarenom, huilke andelika oc likamlika oppa gudz
 waghna regera oc styra ihesu christi faar, som
 synlikit är allom them som wndherstand haffua,
 pawen mz sin käpp allar staff styre andelika oc
 likamlika, nar behoff görs kesaren wärnar oc näffser
 likamlika, äpther kesara lagh oc rath all sadana
 skipilse ärw aff gudhi täslikes giffwer gudh widher-
 torffteliken wädherlek aff hymelen, oc iordhen
 giffuer sina frukt i rättan tima, aff hwilko christi
 63 faar haffwa sina likamlika födho ¶ The tamna
 hwndane som christus haffwer tilskipat sinom farom,
 ärw kyrkionnas prelata oc hálga prädikara som
 skalla mz sin kännedom moth syndenne, oc wth
 alta owenen aff cristna manna samwith oc siäl oc
 för tessa saker siighir dauid til alla cristna, Venite
 adoremus

¶ Hodie si vocem &c Om j hören i dagh
 herrans röst, skolin j ekki ilhärda idhur hiarta,
 Här aminner prophetin alla cristna människior at
 the ödmywklika lydha ihesu christi budh ordhom
 j nyghia testamentit giffwin oppa thz, at the aff
 hiartans ilhärdszsko skuli ekki owärdogha göra,
 til at jnga i hálga landit, Thz är hymerikis ära,
 64 oc si[g]her propheten swa, Hodie &c, Thz är i
 dagh, Mz daghen märkes nadhennas time, i hwilkom
 hwar människia före sik skal samman läggia dygdhe-

samlika gærnigga, thy at solen christus är op-
 rwnnen mz sinne nadh, giffwandis allom sith sken,
 Thz är oplysandis mörk samwit Oc skal thenna
 daghen som är nyghia testamentit, oc nadhinna
 5 thime, haffwas i större wärdoghet än thz gambla,
 thy at nya testamentit är giffwit aff siälffwom när-
 warandhis gudhi, i christi persona som är sandher
 gud oc man, hwilkit alle ewangeliste bewisa oc
 witna, i sinom ewangeliis, at christus siälffwer pre-
 10 dikadhe, oc siälffwer giordhe iärtekne, än [i] gambla
 testamentit predikadhe ånglane, huilke oppa gudz
 wāghno taladho mz patriarchum oc androm hālgom 65
 mannom, som i them thimanom waro, huilkit klar-
 lika wttrykkes jn actibus apostolorum, vij capitulo,
 15 hwar swa är skriffwat, moyses war mz ånglenom
 som mz hom taladhe oppa synai bārghe i öknenne,
 aff huilko märkes at ånglane teknandis gudh, gaffuo
 oppa gudz wāghna gambla laghin moysi ¶ Oc
 ärw för thy the nyghio laghin at skiliandis mz
 20 the gambla, i wärdoghetinne, som ihesu christi
 wärdoghet är meer än hālgā ånglas, oc sigher thy
 skriffthen, Nox precessit &c, Natten är fram-
 gangen, Thz är gambla testamentit, oc daghen
 skal nalkas, thz är nadhennas thime som nw är
 25 i nyghia testamentit, Oc sigher thy dauid, Hodie
 &c Thār mz menandis at hwar människia nytie 66
 sin dagh, thz är allan sin aldher, sinne siäl til
 gangh oc nytto, lydandhis gudz röst, som hon
 hörer i skriffthenne oc ilhārske ekki sith hārta
 30 mothe ihesu christi budhordhom som thān gamble
 israels almoghe fordhom giordhe i öknenne i frestils-
 anna dagh, hwar the frestadho gudh, pröffwadho

oc sagho hans gärnigga, oc likkawäl wantrösto the
 gudhi, oc bliffw för thy alle dödhe som för är
 sakt, Än täs är wär, manghe ärw nw, som göra
 wärre än jwdha almoghen giordhe, saken här til
 är tässen, thy at herren ihesus haffwer mera kär- 5
 lek oc wälgärnigha giorth cristnom människiom,
 än han fordhom giordhe jwdhomen Cristnom
 människiom haffwer han sik siälffwan oppenbarat
 67 i alle sannindh, Än jwdhomen syntes han jn
 figuris, Thz är liknilsom, Cristnom predikadhe 10
 han äwärdelikit liff, än jwdhomen loffuadhis time-
 liken lön

¶ Iudhannas lagh ärw likamliken oc förgang-
 liken, än cristen lagh ärw andeliken oc äwärde-
 liken, I thy at the giffua äwärdeliket liff til lön 15
 Iudhane wantrodho gudz ordhom, cristne synda
 diärrfflika mothe gudz budh wtan räddogha, O
 hwru offta cristna människior manas til bättring,
 nw i predikan, nw i läsningh, nw i skriffamalen,
 nw lönlika, nw oppenbarlika, tho likkawäl härddar 20
 hon hiärtat mothe gudz röst oc mothe thy som
 psalmen läre, sighiandis, Hodie si vocem &c
 Oc thy är henne rådhandis at hon taker lön mz
 68 dathan oc abyrom hwilka iordhen oppswalgh i
 öknenne ¶ Tässen världen är mörkare, än the 25
 öknen i hwilke then almoghen war mz moysi, oc
 wadhelikare är här i världenne wara, än them i
 öknenne, Taki thy hwar en cristen människa siith
 hodie til wara, Thz är sina liffs dagha som förra
 är sakt, oc härde ekki hiärtat, wtan ödhyuke 30
 sik hörandis gudh i sith budh,

Quadraginta annis proximus fui gene-
 rationi huic &c, war herre sigher här sik haffua
 warit i firetighe aar i öknenne näst tässa jwdha
 slaktenne, som förra är wttyt &c oc haffwer här
 5 mz wndherstandas i andelike matto, at herran
 ihesus haffwer altidh warit när cristnom människ-
 ion, i tässe wärldennas ökn, ¶ Är märkiande 69
 at thetta ordhit, quadraginta, Thz är firetighe,
 Oc märker thetta talet, allan thima älla allas
 10 wärldenna fulkomlikhet, oc thydher thy thetta talet
 som är xl, fulkomlikhet i the hälge skriff, som
 doctores sighia, Oc nämpnes thetta talit flerom
 sinnom i biblia, Oc märker thetta talit enkanne-
 lika synda bättringx tima, Swa är skriffuat i
 15 bokenne som kallas exodus i xix capitulo, at pro-
 pheten moyses fastadhe i xl dagha, oc helyas
 prophete[n] bleff wtan maat i xl dagha, som skriffwat
 är i konunga bokenne, Oc herran ihesus fastadhe
 i xl dagha oc nätter, Item herran ihesus ledh
 20 frestilse i them xl daghomen aff diäfflenom, Item
 apther oppstandilsen aff dödha bleff herran ihesus 70
 mz sinom discipulis, offta oppenbarandis sik för
 them, oc haffwer the hälga kirkia skipadh, at
 cristna människior skulu fasta j xl dagha, Oc
 25 märkes thy mz xl aar, aller människionnas liffs
 time hwilken skipadher är til synda bättring, Oc
 swa haffuer war herre warit när stadder människ-
 ionne, mz sinne nadh, ä sidhan människian först
 skapadhes, Än människian siälffuiliandis, wil ekki
 30 wetha gudz wägha, som är gudz budhordh tak-
 andis fructena mothe gudz wilia siä[l]ffwiliandis,
 Cayn drapp sin brodher abel, aff sinne onzsko
 Jungfru Marie Örtagård.

siälffwiliandis, Thär äpther i allom wärldennas
aldrom är synden ökth oc dygdhen minskat, Oc
71 människian faar siälffwiliandis wil i alt sith lifferne,
oc besyndherlika cristna människior, som lithet
akta ihesu christi gärninga som han giort haffuer, 5
henne atherlösandis mz sinne beskaste pino oc
dödh, Oc them tiltalar propheten dauid, lyktandis
thenna psalmen sighiandis, Quibus juraui in
ira mea, si introibunt in requiem meam,
Thz är, huilkom ondhom cristnom iak swor i 10
mine wredhe, ekki skulu the jngaa j mina hwilo,
Thetta ordhit, si, märker, non, thz är ne, allar
ekke, ey &c,

Oc är här märkiande at thenne psalmen ve-
nite begynnas mz glädhi, naar han sigher, venite 15
exultemus, Thz är kommen oc glädhioms, Än
här lyktas psalmen mz räddogha oc grymhet, naar
han sigher, quibus juraui &c Iak swor j mine
72 wredhe sigher gudh ekki skulu the jnga i mina
hwilo, thz är himerikes rike, hwar gudh the hálga 20
trefalloghet hwilas äwärdelika mz sinom wtualdom
¶ Är märkiandhes at herran gudh sigx swäria j
twäggiahanda matto, Som är at han swär stwndhom
blidher, Annantidh swär han oc stwndhom wredher,
Blidher war herran gudh, tha han saa patriarcham 25
habraham lydoghan oc wälwilioghan til at offra
sin son ysaac äpther gudz budhi, som skriffuas
genesi xxij capitulo, At herran sagdhe til abraham,
Iak swär om mik siälffwan, at äpther thz thu
giordhe thetta ärandhet, at thu war redhoben, at 30
offra thin eghin son, oc wille honom ey spara för
mina skuld, wälsignandis skal iak tik wälsigna

¶ Annantidh swor herran gudh wredher, tha
han swor sik skola näffsa höxta prästahöfddingan 73
hely, för thy at han ey näffsa wille sina söner som
syndadho j mönstret mz qwinnomen, Thy swor
5 herran gudh at hans arghet skulle ey aff skrapas
mz offer allar nakrom gaffuom ey nakontidh,
hwilkit oc hände, Naar han spordhe sina söner
dräpna j stridh, oc han fyöl til ryggia, söndher
brytandis sin hals ¶ I samma mattonne aktar
10 gudh göra syndarom them som ilhårdhe ärw, oc
wanuördoghe til gudz hedher oc wälgärninga, wtan
the snarlika sik bättra ¶ Thy at herran sigher
juraui in ira mea Iak swär i mine wredhe,
¶ At herran gudh at enast taladhe, thz skulle
15 människi[o]nne tykkia stoort wara, Än mykyt meer
skal människian akta, hwat herran swär Thy at 74
wi rådthoms en wredhan man tha han swär, at
han skuli göra nakra ondha gärninga i sinne
wredhe, mykyt meer, oc ower alt skolom wi rådhas
20 gudh aldmäktoghan at han skuli ey wredhgas
mote os, som swa marghfallelika syndom mothe
honom, Oc swa lyktas wttydningen snarlika aff
tässen psalmen, gudhi til heders oc ödhmyukom
människiom til hwgnat

Rwbrica här äpther fölgher jomffru marie
 yrtagardher, thz är hennas loffsangher,
 Thy at som ärlika oc dyra yrther opp wäxa
 i yrthagardhen, swa wttrykkes i them sangh
 iomffru marie största wärdoghet, otalika dygdher
 mykyn hedher oc osigheliken nadh oc fördel som
 75 the hälgha treff[al]loghet henne beuist haffuer
 J tässen yrthagarden skulu christi brudher
 gärna dwälias, oc samman läghia mykla dygdher,
 twlelika ärffuodha i jomffrunna loffsangh at 10
 the wärdogha matten wardha at komma thiit
 hon är, oc wtan mödho oc ärffuodhe mz iom-
 ffrunne glädhias j himerikis frögdh

Först begynnas Inuitatorium aff sönedaghenom
 i hwilko the hälga treffalloghet hedhras, oc 15
 iomffrwnne som är modher görs loff-
 sangher

76 Dignare &c Domine labia Deus in adiu-
 torium &c Alt thetta standher wttyt främst i
 bokenne 20
 Trinum deum et vnum, wi hedhrom tre-
 falloghan gudh i trem personis, oc en gudh i
 warilsen, mz ödhmyukom hoghom oc mz frögd-
 andis siälom sywnghom wi idkelika loffsangh iom-
 ffrunne som är modher 25

¶ Här äpther fölgher ympnan i huilke iomffru
marie priis mangffallelika wttrykkis

O trinitatis &c O iomffru maria thu äst the
hälga treffalloghetz ära, himerikis konungx 77

5 gardz hedher, högxta konungxsens brudh oc hans
sons modher Te deus &c Aff wpphoffueno skikk-
adhe gudh tik äronnas drotnigh oc giordhe han
tik frw ower alt thz han skapadh haffdhe Unde
poli &c Huadhan aff mz wärdzskyllogom räth,
10 loffua tik hymlana, iordhen oc haffwit, oc alt thz
som the i sik inne halla, swa tåkka högxta herranom
Virgo deo &c O iomffru maria gudhi aldra tåkk-
asta ower all tingh, som han skapadh haffwer, gör
os honom tåkka, hwilka han atherlöste mz sino
15 dyro blodhe Maria mater gracie O maria nadh-
ennas modher, oc miskundhenna modher, thu wärna
os aff owenenom, oc anama os i dödzsens stwndh,
Gloria tibi domine &c Ära wari tik herra 78
som födder äst aff iomffrwnne, mz fadhrenom
20 oc them hälga andha äwärdelika wtan andha
amen

¶ I tässe äptherskreffne antiphona läroms wi
tiäna gudhi mz räddogha oc skälffwandis j honom
frögdhas

25 O amabilis virgo O älskeliken iomffru maria
aff gudhi skikkadh drotnigh ower hälga bärghit
syon, thz är hymerikis höghet lät os thiäna thinom
sone i räddogha, oc frögdhas i honom mz skälffnadh
Glosa sigher Här nämpnes räddoghe oc skälffna moth
30 them som löslatoghe ärw i gudz tiänist &c

I tässe antiphona bedhis hiälp aff gudhi moth
ondha andhana

79 O susceptor O herra gudh som äst altidh
iomfrwnnas marie anamare oc ära, stat opp mothe
warom owenom oc komme ower tith folk, som är
cristna människior thin wälsignilse

I tässe antiphonan är en bön til iomfrunna 5
at hon mz sinne bön wili os förwärwa aff gudhi
at wi wärdoghe wardom offra honom rätwisonnas
offer

JNterueniente te O ihesu christi födherska iom-
ffru maria, tik för os bidhiande, thz är för 10
thina hálga bön, göri gudh os wärdogha at offra
sik rätwisonnas offer ower huilka märkt är hans
änlitis lyws glosa, Thz är cristit nampn huilkit wi
finghom i döpsilom ¶ Inclina &c O maria hime-
rikis drotnigh, nidher bögh tith öra til os ad quam 15
Til huilka herran ower alla herra sik nidher bögdhe
för os

80 **P**recibus &c Alzwallogher fadher mildher oc
miskundhsamber herra frälse oc wärne os, för
iomffru marie gudz hálgasta modhers, oc alla sina 20
hálga manna böner skuld oc förskullan Iube do-
mine &c ¶ Thetta, mz mykyt annat, är wttyth
främst i bokenne Absol. Summe trinitati &c O
maria the hálga trefalloghetz aldra tåkåsta iom-
ffru, beskärma os, wndher sinne wärdogaste bön 25
Amen

Verbum de quo &c ¶ I tässe förste lexenne
gör gudz ängil wärdoghasta predikan aff the
hálga trefalloghet som är tree personer oc en
sandher gudh fadher, son oc thän hálge andhe, 30
bewisandhis ytermer, hwru all tingh oc creatur
waro äwärdelika oskapadh standandhis i gudz

föresyn Än för eth aldra älskelikasta creatur,
 oc gudhi kärast, rördhis the helga treffolloghet at
 skapa alt thz som skapadh är, Oc thz war iom-
 ffriu maria ¶ Aff tässe predican magha mykyt 81
 5 glädhias badhe ängla oc människior, Aff huilke
 glädhi choren loffwar oc ärar the hælga treffallog-
 het mz responsorio Summe trinitati &c Oc
 jñnehaldher thetta responsorium grundhualen i
 cristne tro, oc högxta articulum om the hælga tre-
 10 falloghet Summe trinitati &c The högkste tre-
 falloghet, enfalloghom gudhi, är en guddomber,
 iämpn ära, iämewogh wärdoghet, fadhrenom oc
 sonenom, oc them hælga anda, huilken wndher-
 bögher alla wärldena sinom laghom ¶ Prestet
 15 nobis &c, Trefallogher gudh in personis, oc en
 i warilsen, giffwi os nadhena, huilkom thu o iom-
 ffriu maria aff äwärdheliko högelikast tåktes Absol.
 Succurre nobis &c, O christi modher maria
 kom os til hiälp, thu som glädhina in fördhe i
 20 tassa gröthelika wärldhena Amen

Tu quoque &c, I tässe lexene sigher ängilen,
 hwru wärdogasta iomffriu maria war aff op- 82
 hoffweno i gudz asyn än oskapat, Oc at gudh
 marghfallelika gladdis aff henne, mykyt meer än
 25 noe aff sinne arch, Oc mangh liknilse gör här
 ängilen aff iomffrunne at hon osighelika war gudhi
 tåkkast &c Hwar före gör choren nyan loffsangh
 iomffrwne, mz responsorio O maria &c O iom-
 ffriu maria wärdogasta christi färdhabaar ällar
 30 slädhi, om hwilka äronnas konungher wärdoghas
 sökia kranka mankönet, fatigth i dygdinne Oc om
 tik o hægasta iomffriu, föras idkelika dyre stena

aff warom sorgffulla daal, til herrans bärgh som
 är himerike, til at oppbyggia thz hymmelska ieru-
 salem ⁊ Infer igitur, För tassa saak jnför i
 war hiarta o maria ihesu christi sanna älskelik-
 het, huilken om tik kom til os glosa Tassa dyra 5
 stena om huilka här talas, ärw hälga siäla som
 83 för iomffru marie bön oc förskullan, daghlika op-
 takas aff skärslo eldhe oc wärldenne, oc oppföras
 i högsta hymerikes iherusalem, til at oppfylla thoma
 rwmen hwar ondha andane wth fiöllo Absol. Deum 10
 nobis &c wärdogha modher maria, som giordh
 war aldzwaldogx gudz härbärghe, hon göre honom
 os miskunsamman, Amen

Diligebat abraham &c Här gör ängilen
 prydhelikasta sermonem, hwru patriarchen 15
 abraham mykyt hetelika älskadhe sin son ysaac
 lankt för än han wart affladher, oc mykla glädhi
 haffde han i thy at han trodhe honom wisselika
 skwla födhäs, Än osigherliken meer glädhi war
 gudhi fadhre, aff iomffrunnas kommaskolandis 20
 födzlo, Oc sigher ängilen här om mangh liknilse,
 mällan tassen thu creaturen hægasta iomffrunna
 mariam, oc sanctum ysaac patriarcham Oc haffuer
 choren här aff hört stoor andeliken beskadilse, oc
 84 thy loffwar iomffrunna chor the högsta iomffruna 25
 mz responsorio Maria summe &c O maria högsta
 trefalloghetz heman allar hws, i sik jnnelykkiandis
 tik oc all tingh, huilkit hws pryt är mz alzskona
 dygdha blomstrom o aldra sniällasta förestandirska
 om kringh lägh os wsla syndhara mz thine be- 30
 skärman, oc widherqwek the hunggrogha mz thine
 lyowe föresyn ⁊ Respice O miskunsamma maria

skodha millelika almoghans wadha, fangannas graat
 fadherlösa barna dröffuilse, swa at alla magho kanna
 thina föresyn, sik haffua giort gagn Te deum &c
 * Esto nobis O maria war os mill hiälpirska,
 5 oc ower giff ekki os, Oc försma ekki os thu aldra
 högxsta frw

Domum tuam, I tässe antiphone sighx at In laudibus
 äwärdelika höffwis gudz hwse, som är iomffru
 maria, mykyn häloghet j huilke gudh sik ifördhe 85
 10 prydsen, oc om giordhade sik mz dygdhenne, nar
 han thär anamadhe mandomen Domum tuam
 O herra gudh, thino hwse som är iomffru maria,
 i huilke thu tik klädde mz fäghrindinne, oc om-
 giordadhe tik mz dygdhenne, wälhöffwis häloghet
 15 i daghanna langhlikhet Glosa Thz är äwärdhelika
 ympnus **A**lme pater, O hæghe fadher alzwall-
 ogher, som läät thin endha son för
 os wsla syndhara födhas aff renaste iomffrunnas
 qwidh Da nobis Giff os nadhena til at älska tik
 20 altidh för swadana stora gaffwo, oc gudhelika
 dyrka sonen mz modhrinne oc lifwa renlika oc
 millelika Ne mors At ey dödhen owarlika kom-
 mandhis, opfinne os saka äwärdhelikom dödhe,
 latandhes os mista äronnas liiff Patris natiue,
 25 O thu millaste herra thän hæghe andhe fram-
 gangandis aff fadhrenom oc sonenom, thu jnför 86
 tik i war hiärta, huilken thu rensadhe i döpsom,
 oc födh os mz thine nadhelike gaffwo Maria
 mater, wttydhes för * In eternum Aldhra höxsta
 30 fadhirs ordh glosa Thz är ihesus bliffuer wtan
 ändha, Huilkit jnbygdhe jomffrulikx quidz konungx
 gardh

Ant. Benedictus dominus wälsignadher herra
israels gudh, fadher oc son oc then hæghe andhe,
waar gudh som crist[n]e ärom thy at som han taladhe
mz prophetanna mwn, swa sökte han oc os om
iomffruna, huilka han aff wpphoffweno föreskipadhe
wardha osmittadha modher oc giordhe sins al-
moghas atherlösn om henne

Jtem äpther alla tidher fölgher collecta, oc
tydher collecta samman sankan, ällar samman hänt-
nigh, thy at thän som allan daghen haffwer ärf-
uodath bedhis nakot enkannelikit til lön, swa gör
87 oc horista, som för allan choren är talandis, nar
hwar tidhagerdhen är lyktadh tha bedhis hon sik
oc allom choren om, nakot enkannelikit aff gudhi,
sik oc them til löna, för sith oc korsens ärwodhe, 15
oc the lönen ärw jnnelykt j collecta äpther thy
som wttydhes j hwarie collecta enkannelika som i
faan wäl höra widh ändhan äpther wikusanghen

Antiphonan aff sancte birgitte oc sancte
katerine i största högtidhom

Sponse legis O lagxsens brudher, christi
konungx äpther föliande starkäs människios sydher
O birgitta oc katerina, i mattadhen idhra läpa,
nar i taladhen ällar tigdhen, älskadhen gudz son,
sighin konungen om at han os hiordena ledher til 25
hymerikis glädhi

Antiphonan sancte birgitte oc katerine
hwardagh haffuande

Gaude birgitta Glädz birgitta tik ägx äronna
sangher O katerina giff os wäghabreff aff tässa 30

armodhsens kär Benedicamus virginis, wäl-
sighnom iomffrwnnas son mz fadhrenom oc them 88
hälga andha, sannom gudhi oc herra Deo gracias
Sighiom oc gudhi loff oc taak

5 ympnus **O** ueneranda trinitas O hedherwärdogh Til dagx
treffalloghet, o en guddomber trennes tidhenar
personer O trenners personers en guddomber, op-
lys os mz sanno lywse, för iomffrunnas marie bön
skuld Quam matrem, Huilka thu stadhgadhe
10 äwärdhelikx lywsens modher wardha, för än wärlden
skapadh war, at wi mattom see altidh göra thz
goth är, oc fly alt thz som onth är

Ant. O speciose forma, Thz är en enkanne-
liken bön, til iomffrwnna wänasta son, at han
15 wärdoghe os latha gaa osmittadha i sinna lagha
wagh allar budhordha Ant. O speciose &c O
ihesu christe wänaste i skapilse, ower alla männir-
skiors söner, osmittadhe iomffrwnnas son, lät os
wtan smitto idhkelika i thinnas lagha waghom gaa 89
20 Glosa Thz är i thinom budhordhom ¶ Ihesu christe
&c O ihesu christe liffuandis gudz son, Miskunna
os, Qui natus huilken föddher är aff iomffru
maria Ora pro nobis, Bidh för os hälogh gudz
födhirska, At wi mattom wärdoghe wardha wnfaa
25 christi nadh

Auerte Thetta är en ärliken bön til iom- Til tercit
ffrunna at hon wili fran wändha war öghon alle
fafangho, os lärandhis i sins sons lårdhom, huilkens
händher os skapadhe Ant. Auerte oculos &c O
30 höffuiskasta modher maria franwänt war öghon
at the ey see skolen faffangona, lär os mz thins
sons toktoghet, thy at hans händher skapadhe os

✧ Inclina O hymerikis drothnigh iomffru maria
 nidherbögh tith öra til os, Til huilka för os sik
 nidherbögdhe herran ower alla herra glosa Thz är
 90 ihesus christus Esto nobis O iomffru maria war
 os mildh hiälpirska, oc ower giff ekki os, Oc för- 5
 sma os ekki thu aldra högxsta fru

Til sextet Omnia mandata, Thetta är en gudheliken bön
 til gudh fadher alzmäktoghan, at han wärdoghis
 för iomffru maria bön skuld latha sith ordh, thz
 är gudz son, allar ihesu christi kennedom wara 10
 som lykta för wara föther, thz är wara gärningha
 allar astwändilse Ant. Omnia mandata O aldhra
 höxste gudh, all thin budhordh ärw sannindh, wari
 för thy alt tith ordh som är ihesus lyws oc lykta
 för warom fothom, thz är warom begärlsom, aff 15
 thinne gaffwo, oc för thinna wärdogasta modhers
 äroffulla böner skuld ✧ In eternum &c Högxsta
 fadhersens ordh glosa som är gudz son b[l]iffwer
 äwärdhelika Quod Huilkit jnnobodhe i iomffrulika
 quidzsens konungx gardhe Da nobis O millasta 20
 91 fru maria giff os kropsens oc hogxsens renlikhet
 Ne unquam At wi ey nakontidh mothe görom
 thinom renlekxsens sone

Ad nonam Reconcilia nos Thetta är en bön til iom-
 ffrunna at hon wili os förlika mz sin son at wi 25
 ey skulum förtappas mz the faar som wille foro,
 thz är mz them människiom som wille fara i
 syndennas mörke ant. Reconcilia nos &c O maria
 iomffru oc modher förlika os mz thinom räthwis-
 asta son at wi ey wille farom, som the faren som 30
 förginghos, thy at gudz miskunnar ärw mykla
 ✧ Pax multa Mykyn fridher är älskandhom iom-

ffrwnnas sons budhordh allar lagh, Et non est
 Oc ekki är them stötnigh allar syndha tilfalle,
 wtan haldher äwärdeliken hedher Glosa Här är
 märkiandhe at alle the som sannelika älska gudh,
 5 oc hans budh ordh, the haffua altidh rolikit hiarta,
 Thy at the göra sik engha syndh aff nakro thy 92
 som andre göra allar tala, oc the stöta sik ekki
 oppa hwario minsta tinghe, som ostadogha människ-
 ior plägha göra, oc ärw thy mykt orolike sik
 10 oc andhrom Errauimus wi willer forom som thz
 fareth som förtappades, Reduxit nos Än thän
 godhe herden huilken iomffrun födde, ather leddhe os

Beati metuentes Här sigx at the ärw Ad vespas
 häloghe som rådhas gudh, gömandhis hans budh-
 15 ordh, thy at oppa domadagh är gudh them sigh-
 iandis, kommen i mins fadhirs wälsignadha barn,
 wnfangandis rikit som idher til reth är aff wärld-
 ennas opphoffwe ant. Beati metuentes &c Hä-
 loghe ärw alle rådhandis gudh, oc gömandis
 20 iomffrunnas sons budhordh som sitiandhis är a
 fadhersins höghre thy at them är han sighia
 skolandis om domadagh, kommen mins fadhirs
 wälsignadhe oc anamen riket aff wärldhenna 93
 opphoff idher til reeth

25 ympnus **L**ux deus O ihesu christe sandher gudh,
 bliffuandhes owanzskeliket lyus, opp-
 lys mildelika war hiartas hws, thäntidh solennas
 sken thz sik wndhan wiker Qui, huilken jn-
 byggiandis iomffrunna, war skinandhis ower skyn,
 30 opplys os byggiandis i nidhersta sörghennas daal,
 thu som nw boo ower hymblana O stella O
 iomffru maria thu äst stiärnan, födhandis solena,

thu borth ält dödzsens mörker, huilket affwndz-
 fulle fiandhen plägha jnföra hoghomen glosa thz
 är i siälena Ut sopitis At hiärtan närbliffwe
 gudhi, nar kroppane ärw sompnadhe, oc wilin
 bliffwi altidh redhoben apther herra[n]s wilia Cor-
 rectrix, O maria wari thu rätterska tankannas
 ordhannas, oc gärniggannas, at all tingh bliffwi
 94 wäl tak thinom sone tik thär til hiälpandis ⁊ Pax
 multa Mykyn fridher är älskandhom iomffrunna
 sons lagh &c

Patrem cum filio Här loffuas oc prisas the
 hælga trefalloghet aff alle siälennas krafft, huilken
 os syndharom aff opphoffwet skepadhe til hiälp iom-
 ffrwna mariam, huilkens siäl frögdandhis i gudhi
 loffuadhe herran gudh högelika Ant. Patrem cum
 filio, wara siäla mykyt frögdandis idkelika ophöghe
 mz loffsangh, fadhren mz sonenom, oc thän hælga
 anda mz them badhom en sannan gudh, huilken wara
 wanskelikhet förekennandes äwürdelika föreskep-
 adhe os aff ophoffueno iomffru mariam mäktogha
 hiälperska, huilkens siäl i gudhi gladdis, then samma
 alzmäktoghan gudh högelikast opphögdhe mz loff
 Glosa, Thz händhe nar iomffrun sag[d]he, Magni-
 ficat anima mea dominum &c thz är, min
 siäl storan gör gudh, Thär mz märkiandis, at
 95 thän som sannelika loffuar gudh, han predikar
 allar sigher honom wara mäktoghan, aldra bästan
 sötast, oc i tolko loff görs gudh stoor i människ-
 ionnas siäl

ad complet. Iocundum est Här sigx at them är loste-
 liket byggia tilhopa, hwilke aff jinnersta hiärta
 loffua herran gudh, oc hans modher mariam,

ant. *Jocundum est*, wällusteliket är them boo til-
samman huilke aff hiärtans jñnersta hedherwördha
gudh idkelika oc hans modher mariam *Oracio Jñ*
manus tui O äroful iomffru maria antwardha
15 os i thins sons händher, huilken wi widherkännoms
wan atherlösara oc sannindennas gudh

ympnus *In g[e]nitore*, I tässe ympno nidher-
slas oc atherdriffuas fira kätteri, som fordhom
waro i the hálge kirkio om the hálga treffalloghet
10 **J**N *genitore* I fadhrenom är sonen, oc fadhren
är i sonenom, oc i them badhom som är
fadhrenom oc sonenom, är thän hálge andhe, oc 96
the badhe som är fadhren oc sonen ärw i them
hálga andha Hii marie, Tässe tre persone, war-
15 andis i marie iomffrulikom jñälffwom, hiöllo högxta
sätith i blandh ängla skarana i hymerike *In hiis*
I tässom trem personis är en guddomber, oc i
tässe ensampne qwinnonne skin klar iomffrudomber
oc fruktsamlik modherlikhet *Eiusque solum*,
20 Oc wi widherkännoms henna enda son, sannan
gudh oc människio oc modhrena som är iomffru
ekke haffua annan son *Ubique* O aldra bäste
oc waldogaste gudh, alla stadha när warandhe se
til os mildhelika som tik rådhas oc försma ekki
25 os tik bidhiandis *¶ Ecce ancilla*, See herrans
tiänista möö *Fiat michi*, wardhe mik apther tiith
ordh glosa *Thetta* ärw iomffru marie ordh, the hon
swaradhe änglenom, tha han budadhe henne wardha-
skolandes gudz modher.

97

30 O *regis* Thz är en nytteliken bön til iom-
ffrunna, at hon wili göma sina tiänara oc tiänirskor
i sins sons fridh ant. O *regis*, O aldra renasta

fridhsammasta konugxsens modher, skikka milde-
lika thina thiänara oc tiänista möior i thins sons
helsosamasta fridh

¶ war fru loff

Alma redemptoris O hälogh atherlösarens 5
modher Huilken som är bliffuandhes gönom gang-
andhe himerikes porther, haffsins stiärna hiälp
fallande folk som aktar oppsta, thu som föddhe
wndrandhe naturenne thin hálga skapara, iomffru
för oc iomffru äpther, aff gabrielis munne tok thu 10
thetta Aue, miskunna syndarom Amen

collecta Famulorum tuorum O herra förlat
thins tiänara syndher, at wi som ey förmaghom
tik tåkkias aff warom gärniggom skolom frålsas
98 mz wars herras gudz ihesu christi thins sons 15
födheroko bön för christum wan herra Amen

Swa ändhas förste daghen i wikunne, i huilkom
christi brudher haffua spasserat i iomffru marie
yrthagardh, mz glädhi oc andhelikom beskodilsom,
tåнкиandhis oc wndrandhis oppa the obegripelika 20
hálga treffalloghetz godhet, oc iomffrunnas wärd-
oghet, som swa sötelika omfändhis aff guddomsens
kärlek som nw rörth är i tåssom sanghenom som
i dagh är swnghin oc skal brudhen ekki twåka
om största lön sik giffwaskolandis aff brudh- 25
gommanom ihesu christo för sina mödho, thy at
i ythersta antiphona är sakt at konugxsens modher
skal skikka sina tiänirska i sins wålsignadha sons
ihesu christi helsasamma fridh Amen

Rwbrika, nw begynnas här nákor andeliken
 beskädilse i blandh christi brudher, aff thz
 första riddarskapet, huilket gudh aldz walogher 99
 först skapadhe til sin hedher oc loff, som ärw
 5 hálghe ängla, the ärw the andhelike stridz
 män som göma oc beskärma människiona aff
 hálffwittes draka, som är diäffwllen, The göma
 människiona soffuandhe oc wakandhe, oc ärw
 när staddhe them som gudhi tiäna i läsnigh
 10 oc sangh Oc thy begynna choren loffua oc
 ära änglannas konnogh In inuitatorio

feria secunda

Regem angelorum O alle godhe cristne, kom-
 men oc hedhren änglanna konnugh, thz är
 15 ihesum oc änglana, som frögdhas aff hans modher
 maria

ympnus Per se lucens I tässe ympno liknas
 gudh widh thän dyra stenen som kallas karbun-
 culus, huilkens natwr är oplysa mörket, oc sigx
 20 hwru gudh skapadhe änglana, oc somlike hog-
 färdhados, oc nidher fyöllo, oc somlike bliffw stad- 100
 ughe, loffwandis gudh oc iomffrwna mariam, om
 huilka the förewisto opfyllas the rwmen, aff huilkom
 the ondhe wtffyöllo Glosa sigher tässen tw första
 25 wärsen i tässe ympno ärw swa wndherstandandis
 tilhopa, at swa som dyre stenen carbunculus be-

Jungfru Marie Örtagård.

höffuer ekki nakot likamlikit lyws, thy at han
 haffuer naturliket lyws aff siälffwom sik, Swa
 behöfde oc ekki gudh i sinne äwärdhelikhet nakra
 glädhis förökilse aff nakro skapadho creatur, thy
 at han är siälffwer källa oc ophoff til alla glädhis
 oc haffuer glädhinnas ympnoghet i sik siälffwom,
 Tho likawäl skapadhe han clarasta änglana sik til
 tiänist, aff sinne eghne godhet, oc tha ekki för
 nakot siith eghit behoff skuld, wtan för thy at
 änglane skullo deelaktoghe wardha aff guddomps-
 ens äro

- 101 **P**er se lucens Carbunculus lysandis aff sik siälff-
 wom, behöffuer ekki annat lyus, swa är gudh
 äwärdelika sik siälffwom ympnogher Claros Oc
 skapadhe han clara änglana aff sinne eghne godhet
 wiliandhis them deelaktogha wardha aff sinne äro
 Exercitus änglannas härskap ällar skari, iäm-
 sköt som the sagho sik skapadha, somlike för-
 smadho sin skapara wordhne höghfärdoghe Hii
 Tässe höghfärdoghe nidher fiöllo i yseldhena, the
 andhre gudh loffwandis, förewisto om tik o iomffru
 maria sith skardh skola oppresas Maria mater
 ant. Benedictus dominus Här wälsignas
 gudh, mz huilkens modher syndharannas böner
 hoppas wardha bön hördha textus Benedictus
 dominus wälsignadher wari herran gudh, huilken
 wi hoppoms bönhöra wara böners röst, för sinnas
 wärdhogasta modhers bön skuld ant. Filii ho-
 minum Här manas människian at hedhra iom-
 102 ffrunna son textus Filii hominum O i människ-
 ionna söner, framfören iomfrunnas sone ihesu
 christo äro oc hedher, oppa thz at i matten

wardha gudz söner ant. Conuerte Här bidhiom
 wi iomffruna omwändha wara sorgh til glädhi
 Textus Conuerte O wärdogasta frw, oc glädhinna
 modher maria, omwänt wan graat i frögdh, oc
 5 omkringh giff os mz glädhi, at wi glädhiandis
 mattom bebudha gudz sannindh ⁊ Angelorum,
 Thz är en nytteliken bön til iomffru maria textus
 Angelorum domina O aldra mäktogasta, alla
 änglannas fru, war os beskärmska aff ondha
 10 andhans swek Absol. Ad societatem Thz är en
 lithen oc nytteliken bön til änglanna drotnigh &c
 Ad societatem Änglannas drothnig maria ledh
 os til öffra borgharannas sällskap ¶ Thz är änglannas
 j hymerike
 15 Sciens itaque &c Här gör gudz ängil för christi 103
 S tianista möyom ena ärlika predikan aff ihesu
 christi obegripelika godhet huilka han almenne-
 lika wildhe skiffa mz hälgom änglom oc thy
 skapadhe han änglana, oc nar the ondhe andhane
 20 för sina onzsko, nidher fyöllo aff hymlenom, stadh-
 fäste gudh them som ather bliffw, giffwandhis them
 lywst wndherstandh i speglenom som är the hálga
 trefalloghet at gudhi täktis i föreskepadhom thima,
 än opfylla theas rwm som nidher fullo, oc sagho
 25 änglane eth wärdukt sätthe näst gudhi skepat,
 oppa huilkit eth wärdogasta creatur, än oskapat,
 skulle framdeles sätias, oc war thetta oskapadha
 creaturet änglomen ämpne til osighelika frögdh,
 oc för ändha ängillen sin ordh snarlika, at hälgasta
 30 iomffru maria war änglomen til glädhi j samma
 puncten the skapadhe waro Oc gudh alzmäktogher 104
 gladhes mz them

¶ Oc för tassa hedherlika predikan skuld,
 böriar choren glädhias mz gudhi oc anglomen,
 wttrykkiandes then loffsangh som anglana i sinom
 chorom sywngha för iomffru marie Oc böria nw
 choren responsorium aff anglomen som är Te
 sanctum dominum Tik häloghom herra som
 äst alz wallogher gudh, loffwa alla angla i högdinne
 glosa thz är i hymerike sighiandis o alz wallogher
 herra tik wälhöffwis loff oc hedher ¶ Cherubin
 &c Änglane som kallas cherubin oc seraphin
 glosa the ärw twa chora aff höxta ierarchia, oc
 aller hymerikis ordhon, thz är alla angla j hyme-
 rike framföra loffsangh herranom gudhi för thina
 äro o iomffru maria absol. Här gör horista ena
 nyttelika bön til iomffrunna sighiandis In matrem
 105 dei Iomffrun som wtualdh är til gudz modher,
 hon wndheruise os huilken wäghen rätter är til
 fädhirnis landit glosa, thz är hymerikis rike

I Ntendens igitur Mykyt hwgnelikit är ande-
 likom personis höra tassa predikan som angilen
 här gör hwru herran i sinne äwärdelike före syn,
 aktadhe skapa ena litla wärldh, sidhan hymil oc
 iordh mz allom creaturom waro fulkompnat, Oc
 mz tässe litle wärldenne wndherstas iomffru maria,
 gudhi oc anglomen aldra älskelikasta i huilka kom
 aldriigh synda smitta, thy at hennas ädhlahet skulle
 owerjaa alla dygdh oc kraffter som är i ele-
 menten oc hymeltunglen, som är sool, mane oc
 stiärnor, Oc ämwäl flere dygdher saa gudh wardha
 skola i tässe än födhaskolandis wälsignadhe iom-
 ffrunne än nakor naghontidh finna skulle i all
 blomster oc yrther, malm ällar dyrom stenom, i

alla wärldennas widhet Oc för swadana nadher 106
 oc dygdher sywngher nw choren iomffrwenne nyghian
 loff sangh wälsignandhes tässa hälga iordhena ma-
 riam mz sith wänasta blomster oc godhe frukt,
 5 sighandis jn responsorio Benedicta terra wäl-
 signad wari the iordhen, huilkens blomster aldri-
 gh wisnar allar falnar, hwilkens frukt är liiff allom
 som liiffua, giffwandis allo köthe glosa thz är allom
 människiom födho ¶ Vere sannelika tässen wäl-
 10 signadha iordhen är iomfrun som är modher,
 hennas blomster ärw hennas dygdhelika gärninga,
 Frukten är hennas wälsignade son absol. En gudhe-
 liken bön til hymerikis drothnig Corona Drot-
 nighen maria prydh mz dygdhennas krono, wari
 15 os idkelika redhoben til tryghet oc wärn

Virtutum omnium I tässe lexenne haffuer
 gudheliken siäl mykyn hugnadh aff ängilsens
 ordhom, aff huilkom siälen höre gudz stora dygdh, 107
 at han wille skapa människiona, giffwandis henne
 20 friith wilkor at komma til äwärdelika glädhi mz
 änglomen, oc wnfly the ysäldh som the olydoghe
 andhane nw äwärdelika haffua, läre oc ängilen
 hwarie enne gudhelike siäl, idka sik i dygdhenne,
 thy at dygdhen kronar sin eghin mästara, thz är
 25 thän som dygdhena gör, ey at enast i människione,
 wtan iämwäl i siälffwom alzmäktoghom gudhi,
 huilkens kronor ärw otalika, thy at hans dygdhe-
 lika gärninga haffua ekki ändelykt Ena wärdhoga
 krono haffuer gudh i thy at han skapadhe äng-
 30 lana Andra för människiona, Än the tridhia är
 prydhelikast, thy at han skapadhe wärdogasta
 iomffruna, huilken mz sinne dyupasta ödhmyukt

108 skulle förbättra oc opp resa thz som diäffwlen mz sinne affvndh oc högfärdh i mankōnet haffde för-därffwat oc nidherslagit, Oc thy för swadana ära som gudh giort haffuer mz tässe wärdogaste iomffrunne, opwäkkes nw iomffrunnas chor til loff- 5 sangh prisandhis the hālgasta iomffruna, gudhi ālskelikasta, för sina dygdhelika gärninga, bidhiandis henne om hiālp oc nadh moth syndennas byrdh i tāsso responsorio Christi virgo O thu aldra ālskelikasta christi iomffru, maria dygdennas 10 göri[r]ska, tilför wslom syndarom thina hiālp, O hālgasta fru hiālp them som altidh daghlika ropa til tik * Quoniam För thy at wi syndara oc syndirskor nidher trykkioms aff syndennas byrdh, thy bidhiom wi tik aldra hālgasta repet. O hālg- 15 asta iomffru hiālp * Benedicat Alt himerikis ridderskap, thz är alle hālge āngla oc siāla, wālsighne gudh, för sinna wärdogasta modhers osighe- 109 lika glādhi

ant. Angeli Här förmanas nighio āngla chora 20 loffua oc ära gudh, för iomffruna huilka han wtwalde til drotnigh textus Angeli &c O i nigio āngla chora, som ären angeli archangeli, virtutes potestates principatus dominaciones troni cherubin oc seraphin, i alle tilhopa loffuen oc ären hyme- 25 rikis konugh för the iomffruna, huilka han sik wtwaldhe til drotnigh, oc gören os wärdogha mz idher til theas loff

ympnus In throno I tässe ympno loffuas iomffrun, gudhi näst, i huilke gudh huilades tyme- 30 lika, oc iomffrun j gudhi huilas āwärdelika, oc hymerikis härskap glādias aff henne, oc aff

henne hoppoms wi glädhi som nw ärom j dröff-
uilsom

^{textus} Jn throno O thu hälogh iomffru, sithian-
dhis j hymerikis sätthe näst gudhi, be-
5 wisandhis tik wara sik täkkelikit sätthe ower all
tingh Te troni O maria tik samloffua ängla 110
som kallas troni, mz änglomen potestatibus swa
kalladhom, oc hymlane, thz är alla hymerikis
ängla sammansywnngga tik hymerikis loffsangh mz
10 höglyudandhom röstom Jn te creator, O maria
i tik huiltes tymelika alla tingha skapare, i huilkom
thu iomffru ower alla iomffrur huilas äwärdelika
Ex te, aff tik o iomffru maria glädz idkelika alt
hymerikis härskap, oc wi som ärom i dröffuils-
15 ommen hoppoms aff tik wnfaa glädhina Maria
mater ⁊ Sacra mater The hálga kirkia waar
modher glädhes mz änglomen Quam, huilka iom-
ffru marie äroffulla liffwerne oplyser helsosamlika
aller sálíka

20 ant. Sis tu eterne Här wälsignas gudh för
iomffru maria äro, oc wttrykkis hwru änglana
henne hedhra, oc diäfflane rädhas oc syndoghe
hoppas henna hiälp ^{textus} Sis tu O ihesu christe 111
äwärdeliken gudh wari thu äwärdelika wäl-
25 signadher, för thinna modhers marie äwärdelika
äro, huilka alla ängla skari hedhra oc ära mz
osighelikom loffsangh, oc hälffwittes sálskap allar
hoper som ärw diäfflane för henne skälffwa, aff
hwilkas hiälp wi arme syndara hoppoms frälsas,
30 här aff sywnghis mz söth lywdh loff, hedher oc
ära tik mildhe skapare ihesu christe för wtan
ändha

Benedicamus superni, wälsignom höxsta
konungxsens gudz fadhirs enda son, huilken ota-
lika ängla samqwämdh wälsignar, Oc thu o iom-
ffru maria antwardha os them herranom huilken
thu födde, Deo gracias Sighiom gudhi tak oc äro 5

ad primam ympnus Virgo fulgens I tässe ympno sigx
iomffrun skina i dygdhom ower all creatur oc
bidhiom wi henne borth ält lastena oc jnföra
112 dygdhena, oc at hon wili os rätta willefarande oc
borth driffwa ält onth 10

Virgo fulgens O iomffru maria skinandhis i
dygdhom ower all creatur, dygdhena jnför i
wara hogha, allom syndhom aff them wtkördhom
Tu nos O thu maria rätta os wille farandhes,
oprees os nidher fallandhis, wträk mildha handh- 15
ena oc borth ält ältidh thz som skadhelikit är
Maria mater

ant. I tässe antiphone non obliuiscatur,
bidhiom wi iomffruna at hennas barn skal os ekki
glöma, oc at owenen skal ekki ophögias ower 20
os textus Non obliuiscatur, O maria iomffru ower
alla iomffrur, ey wili tith wälsignadha barn os
glöma, oppa thz at owenen skuli ey ophögias
ower os

ad terciam O victrix I tässe antiphone prisas iomffrun 25
för then sigher hon wan ower mankönsens fiandha,
oc för thz at hon igänskepadhe os wan arffwa
113 deel i hymerike textus O uictrix O maria stark-
asta sigher winn[er]ska j huilkens asyn ondhe man-
könsens owen diäffwlen, är leddher ällar wordhin 30
til enkte, om tik är os igängiffwin war arffwadeel
i hymerike * Angelorum domina O maria alla

änglas mäktogasta fru Esto &c wari thu os beskärmska fran ondha andans swek Gloria patri

Preueni I tässe antiphona bidhiom wi iom- ad sextam
ffru maria bidhia för os til sin son, at han ey
5 wili minnas wara arghet, wtan haldher sina stora
miskwndh textus Preueni O hälogh frw maria före-
kom os i sötman's wälsignilsom, oc thinne hälge bön,
at thin son ey aminnis wara syndher oc fawidzsko,
wtan minnis haldher oppa sina miskundhelikhet
10 ¶ Benedicat deum Alt hymerikis härskap wäl-
signe herran gudh, för sinna wärdogasta modhers
osigelikasta glädhi

Adiuua nos Tässen antiphona jñne haldher 114
ena gudhelika bön til iomffrunna at hon wili os ad nonam
15 hiälpa at wara siäla skulle ekki förtappas huilka
sannindhennas gudh christus ather löste Adiuua
nos, O iomffru maria högxsta konungsens brudh
hiälp os at wara siälar skulle ekki förtappas
mz omildhom, huilka sannindennas gudh ihesus
20 christus atherlöste ¶ Sacra mater Thz staar wt
tyth i ottesangen ¶ O laudabilem O hedherlik
iomffru som glädher gudh oc ängla, om huilka
iomffru gudh gör människionar änglannas salskap
ällar sambrödher

25 ant. Deus noster &c Tässen antiphona jñne ad vespas
haldher ena gudhelika bön til gudh, at han wili
oplysa war hiärta mz brännandhe gud's kärlek, oc
kallas här iomffru maria gud's porther gönom
hwilken rätwise jnga i äronnas rike Textus Deus 115
30 noster O godhe ihesu thu äst renasta iomffrunna
son oc war gudh, oplýs för thy war hiärta mz
rätte tro oc optänt them mz brännande kärlek, oc

stadhfäst them mz stadugth hopp O maria nadhennas modher hiälp os thy at thu äst herrans porthet, gönom hwilken rätwise jnga i äronnas rike

ympnus Deus plasmator &c I tässe ympno wttrykkes at iomfrwnnas son som är war skapare 5 gaff människionne friit wilkor, oc at gudh hämpnes ower ängla oc människior som wannythia tassa nadhena, gudh försmar ilhärdogha, oc se mildhelika til them sik bättra, nidhra sik ophöiandis, oc ophöghir sik ödhmyukandis, gudh loffuar liffwit 10 görandhom hans budh, giffwi thy os gudh nadhena, at fulkomna thz han budhit haffwer, at wi för modhrennas bön, mattom tilföias them som staa 116 oppa höghro nar domaren är sighiandis, jte, wenite, thz är ganghen i förbannadhe, kommen i 15 wälsignadhe Tässen ordhen, jte, wenite sigher domaren christus oppa doma dagh, aatskiliandis fördömdha fran wtwaldhom, tänk thy idhkelika the ordhen oc theras tydhni, tha bliffuer thu wtan dödhelika syndh 20

Deus plasmator O herra gudh thu som äst 25 människionnas skapare, oc osmittadha iomffrunnas son, thu som haffuer giffwit friihet, thz är frith welkor, os som thu skapade Qui angelos Thu rätwisaste domare, plaghade mz tinne 30 rätwiso the ängla oc människior, huilke tässe thinne nadh waro wannytiandhis Tu induratos O herra gudh thu försmä the ilhärdogha, thu see sik bättrandis, thu oplyffter sik nidhertrykkiandis glosa thz är them sik ödhmyuka, thu ower windher 35 117 sik ophögiandis, thz är the höggfärdogha Qui monita, O herra gudh thu som haffuer loffuat

awärdelikit liff, fulkomnandom thiit budh, giff os
 nadhena til at gladhelika fulkomna alt thz som
 thu budhit haffuer Ut cum iudex &c Oppa thz
 at naar thu komber dömandis sighiande, jte,
 5 venite, thz är gan, oc kommen, at thu skuli tha
 os tilföghia them thu säther a högre handh, för
 modhrennas marie bön skuld Maria mater ⁊
 Sacra mater, Som för är wttyth

ant. Magnificetur Här loffuas oc prisas
 10 herran gudh för thy at han wtualde ödhmyuka
 iomffruna os til kärliksamma modher textus Mag-
 nificetur Hymerikis ridderskaps konungher op-
 höghis mz loff oc priis hwilken seandhis sinne
 tjänista möö marie ödhmywkt, ophögdhe henne
 15 ower alt thz han skapadhe, loffwes oc prises hans
 mildhe kärleker, huilken os henne skipadhe kär-
 leksens modher

Exultant &c I tässe antiphona opwäckes 118
 all hælgon til marie loff, huilken aff nadhennas ad complet.
 20 fulkomlikhet wt älther allan fatikdom theras som
 til henna fly textus Exultant, All hælgon glädhis
 aff maria som är häloghetennas arch, huilken aff
 nadhennes fulkomlikhet, huilka hon fan när gudhi,
 borth älther allas thera fatikdom, som fly til henna
 25 ympnus Celestis I tässe ympno sigx hwru
 hymerike war pryth mz faghro blomstre, thz är
 mz hælghom änglom aff huilkom en deel wis-
 nadhe, tha the ondhe ängla wt fullo, thär äpther
 kom helsosamber rägnskur ower törra iordhena
 30 oc iordhen wart frwksam I dalen opwäxste en
 lilia, thz är iomffru maria, aff huilkas sädh, som
 är christus bärgxsens höghet, thz är hymerike,

blomstras mz prydheliko foster, thz är hālgom
 119 sialom, bidhiom thy lilionnas sād̄h, thz är iom-
 ffrunnas son, sik sialffuan ympa āllar saa j os,
 giffwandis hwgswalilsens frukt

textus **C**elestis erat Hymerikis gardher war op-
 fylther mz faghort blomster aff hwilko
 nighionde deelen wisnadhe, aff stridho āllar hwasso
 nordhan wādher glosa thz är diāffwlsens ondzska,
 för huilka han nidher fyöl aff hymelen Hinc
 Här āpther naar tākkeliket swnnan wādher blāste, 10
 sannelika wāttes āllar watnadhis ofruktsamma
 iordhen aff helsosammom rāngskurom, aff huilkom
 iordhen wart fruktsamliken glosa Ofruktsamma
 iordhen war mankönet i gambla tāstamentet,
 rāgnskwren är gudz nadh som nalkadhis i christi 15
 tilqwāmdh Jn valle Idalen glosa thz är iordhe-
 rike wāxte en grōnskandis lilia Thz är iomffru
 maria, aff huilkas sād̄h som är hennas son, prydhes
 120 hōgdhen i gudz bārghe mz fagro fosther, thz är
 hymerikis rike Christe semen, O ihesu christe 20
 faghre grōnskandis lylia, āldra bāsta sād̄h jnsaa
 tik sialffwan i os giffwandhis hwgsswalandis frukt
 Maria mater

¶ Ecce ancilla, tās̄sen wārsen jñne haldher
 viij ordh aff hwilkom wārldeennas helsa fik sith 25
 ophoff textus Ecce See gudz tiānista mōō wardhe
 mik āpther thino ordhe

ant. Angelorum, Här bidhiom wi iomffru
 maria antwardha os wndher ānglānnas gōmo, at
 grymma leonith som är diāffwlen om kringh os 30
 gangandis skuli ey finna then som thz oppāther
 textus Angelorum O millasta iomffru maria, āng-

lannas keserinna, antwardha os wndher änglannas
 gömo, at thz grymma leon os om kringh gangandis,
 ey skuli opfinna i thinom litla alinogha glosa som
 är war litla samqwämdh nakon som thz leon skuli 121
 5 opätha

Item war Fru loff

Aue regina celorum Heel hymerikis drot-
 nigh, heel änglanna frw, heel hälog roth, aff huilke
 wärldenne opran lyws, glädz ärofful, ower alla
 10 faghor, war säl, mykyt prydh bidh altidh christum
 för os

Rwbrica här begynna ihesu christi iomffru skari
 en nyan loffsangh aff iomffru marie wärdoghet,
 thy at som the i gaar gladdos mz änglomen
 15 i the glädhi som the haffdo aff sino opphoffue
 aff wärdogasta iomffrunne för än hon affladhis,
 swa haffua the i dagh enkanneliken beskadilse,
 aff the nadh som gudh aff sine godhet giordhe
 mz hälgom patriarchum oc prophetom, huilka
 20 han oplyste i theras siäl oc samwit i ande-
 likom oppenbarilsom om iomffruna, hwilken ey
 födh war at theras sorgh som the haffdo aff
 mankönsens förtappilse skulle om wändhas i
 glädhi nar the iomffrun födh war, huilka gudh 122
 25 them andelika oppenbaradhe än födhas skola
 Oc thy gladdos patriarchar oc prophetar mykyt
 höghelika iämwäl som änglane, aff tässe iom-

ffrunne mangh twsandh aar för än hon födh
 war Och aff tässe sakenne tagher choren til-
 fälle at loffua gudh oc iomffrwana, huilka patri-
 archa oc prophete före swnggho födha skolande,
 oc böria thy jnuitatorium

Feria terciä

ad matut. **F**ilium dei &c kommen o alle cristne oc
 loffwom oc ärom oändhelika frögdhandis, gudz
 son ihesum huilken prophetane glädhiandis före-
 spaddo födhas aff iomffrunne, Venite

ympnus Decepte verbo I tässe ympno sighx
 hwru fauidzlika adam trodhe sinne hustru euo,
 som swikin war aff diäfflenom för huilkit han mz
 sinne aff födho wtkastadhis aff paradys i yseldena,
 oc thän som förra war liker änglomen, wart nw
 123 tilfögdher oskälikom creaturom Än gudh aff sinne
 mildhet läth adam andelika wndhersta at han wille
 födhas aff enne iomffru oc honom atherlösa, äpther
 thz at adam sörgdhe sina synd

Decepte verbo Förste mannen adam giordhis
 olydogher gudz budhordom fawidzlika sam-
 tykkiandis sinna hwstru euo ordhom som aff
 diäfflenom swikin war Hic, tässen adam är arm-
 lika wt kastadher aff paradysi äro, oc nödhgadher
 se wärldena ällar sökia henne liffwandis i ysäldh
 oc fatikdom Jnmortalis adam som war giordher
 odödheliken, är nw wndhergiffwin döddhenom,
 mannen huilken maxan war iämliker änglomen
 är nw wärldennas dywra kompan Huic Tässom

förnämpta adam läth gudh wndherstanda sik wilia
födhas aff enne clare iomffru, för tänskuld, at adam
sörghde oc bedröffdis at han haffde syndat Maria
mater

5 ant. Ab omnibus här bidhiom wi iomffru
maria frälsa os aff warom syndhom, oc förlika os
mz sinom millasta son textus Ab omnibus O 124
war milla frw iomffru maria frälsa os aff allom
warom syndhom, förlikande os mz thinom mildasta

10 son, thy at han näffste mannen adam syndande
aff rätwisonne ant. Emitte thz är en gudeliken
bön til ihesum Emitte O ihesu christe gudz
son wt sänth os tith lyws oc thina sannindh, at
wi mattom fram ledhas ower tassa snödha wärld,
15 til thinas äroffulla modhers miskwannelika sköt

ant. Salua nos Thz är en nytteliken bön til
iomffru maria Salua nos O maria lifsens oc
helsonna modher frälsa os aff them som os pina
oc bedröffwa, at dödzens skugge skuli os ey
20 owerhölia, thy at wi wträkkiom wara händher til
thin son sannan gudh ⁊ Actor, Här sigx at
diäffwllen som kallas dödzens görare ällar mästare,
är wtslaghin aff hymerike textus Actor mor[tis]
Dödzens fadher som är diäffwlen är wt slaghin
25 ällar wt kördher aff liffwandom landzskapi, thz 125
är hymerike, Humanum lokkandis mankönet i
äwärdelika biltoghet, thz är i äwärdelik förtappilse
Iube &c

Ab hoste Millasta iomfru maria frälse os
30 aff ondzskafulla owenenom som är diäffwlen

PRotestatur &c Här lather ängilen christi
brudher wndhersta, i huilke sorgh oc myklom

- dröffwilsom förste patriarchen adam war skipadhær sidhan budhordit war brwtit, oc öktes hans sorgh aff thy at han saa then ena brodhren dräpa then andra, oc giordhe thy adam största penitenciam i mangh hwndrat aar, för the ena syndena, mz storom hiärtans angher, Hwar före saa gudh millerika til honom, latandhis honom wndhersta, at gudh wille latha födhas ena wärdogasta iomffru aff adams affkömdh, huilken mz sinne ödhmywkt skulle frälsa the siäla som eua haffde förtappat, 10
- 126 aff huilko adam fik osigheliken hwgnadh oc gladdis wtan matto, aff the hälgaste iomffrwnne som än ofödh war, Oc här aff gör choren ena wänasta kantilena ludandis hwru eua samtykkiande ormsens ordh wthe satte sik mz adam aff hymerikis rike omwändandis liffwet i dödhnen, än eua dotter maria i sinne lydhno swek owenen, oc gaff ighän ärona, bortälte dödhnen, oc tässen kantelenan fölgher i responsorio Eua mater Första modhren eua samtykkiandes owenenom franskildhe sik siälffua mz sinom bondha aff hymerikis äro omwändhe liffwit i dödhnen, huilkas eua säla dotter maria gudhi lydandis, swek owenen, gaff i gän ärona oc bortälte dödhnen oc i gän baar liffwet & Laus deo Loff oc ära wari gudhi, huilken wanzskelike modhrenne som war eua föresaa swadana dotter som war maria, huilken oc är wordhin födherska sins skapara Iube d[omine]
- 127 En faghor liten bön til iomffru maria Adiuua nos O älskeliken iomffru maria hiälp os i tässom världhenna grymmom wadhom

Eiectus denique Här läre gudz ängil christi
 brudher jñnerlika älska gudh oc fly syndhena,
 thy at adam wt kastadhis aff paradiis för syndena,
 oc wärlden förgikx i noe flodh Än abraham
 5 gudh älskandis tok wälsignilse aff gudhi, huilken
 wälsignilse ytermeer wtuiddos til hans son ysaac
 oc sidhan til iacob, oc hans affkömdh, oc mz thz
 ytersta oppran en wänasta qwister aff the hälge
 rothenne som liknat är i patriarchomen, thenne
 10 qwisten är iomffru maria, aff huilke alle patriarcha
 meer gladdos, at hon aff theras affkömdh skulle
 födhas, än aff nakro kärasta likamlika tinghe som
 the attho oc war thy tässen iomffrun än ofödh,
 allom til glädhi, änglom oc människiom Oc här
 15 aff göra christi iomffrur ena hwgnelika cantilena, 128
 lwdhande at abraham före wiste i them hälga anda
 sina släkt skola ökyas som stiärnor, thz är wndher-
 standandis i andelike matto wardha skola aff iom-
 ffu marie oc hennas son, aff huilko hymerikit
 20 skal oppfyllas mz häloghom siälom oc thy gladdes
 meer abraham aff iomffru maria som än ofödh
 war, än han gladdis aff allom sinom döttrom, Oc
 thetta wt trykkes i responsorio Jntelligens Ha-
 braam wndherstandandis sina äptherkömdh iämp-
 25 lika stiärnonnas taal aff tik oc thinom son o maria
 nadhennas midhlirska, aller nadhennas opfinnirska,
 meer gladdis han aff tik, än aff allom andhrom
 sönom oc döttrom sinnas affkömdh * Exultet
 igitur Glädhis för then skuld oc högelika frögdhes
 30 all war samqwämdh sua som war förfadher abra-
 ham aff tik o iomffru maria, oc aff thino wäl-
 signadha barne lube domine

129

Jungfru Marie Örtagård.

5

absol. Mater vere Thetta är en godh bön
 them som ärw widher bwndhne nakrom syndhom;
 allar ondho salskapi textus Mater, O maria sanna
 kärleksens modher söntherlöse allar athskili wara
 ondzskos sambindilse, allar wara snödhetz bandh

Vere caritatis amator Här röres för gudz
 brudhom en ärliken predikan aff gudz ängle,
 hwru gudz prophetar mykyt gladdos aff tässe
 wälsignadhe iomffrunne marie lankt för än hon
 födh war, tässe gudz prophete sörgdho mykyt thy
 at gudz almoghe wändhe sik til affgudha dyrkan,
 iämwal sidhan the jnledde waro i hælga landit,
 snödhelika glömandis moysy laghum, Än gudh
 aff sinne mildhet sändhe i prophetanna hiärta
 then hælga andha, aff hwilkom the wndherstodho
 at gudh wille födhas i wärldena, oc atherlösa then
 130 almoghan som wildher foor Än wäl wisto pro-
 phetane, at gudh war ekki kommandis för än en
 clarasta stiärna skulle opp rinna, aff huilke rät-
 wisonna sool christus skulle födhas oc tässen
 stiärnan war iomffru maria Oc här aff sigher
 choren loffsangh gudhi, oc iomffrunne priis, wnd-
 randhes oppa thenna rika herran som wtualdhe
 thenna fatika modhrena, oc likawäl mykyt rika,
 sändandhis henne sin son huilken iomffrun anam-
 adhe oc klädde han i mandomsens harnisk, som
 wttrykkes jn responsorio O ineffabiliter O osigh-
 erlika riika, oc lithla pigha mariam i fatikko
 torpe, glosa nazareth huilken anamadhe i glädhinnas
 konugxgardh, sik sändhan högxta konugxsens
 son, mz astwndelikom krasom honom födde oc
 kringh lagdhe honom mz makthennas harnisk

glosa konugx gardhen är iomffru maria wälsignadhe
 qwidher, krasen är iomffrunnas renaste iomffru- 131
 domber, harniskit är christi mandomber, huilken
 han tok aff iomffrunne ⁊ Hic ad patriam, Thenne
 15 konugx sonen ihesus atherkommande til fädhernes
 landit sigherwinnare, skikkadhe henne til drotnigh
 i äwärdheliko lifwe ⁊ Hosti fallaci &c, Ewa
 throdhe falska fiandhen diäfflenom, honom sam-
 tykkiandis, wndherläggandis sith barn huilket hon
 10 ey än födhe, hardhom dödhe

Scitote, Här sigx at iomffrunna son är sandher
 gudh som os skapadhe, honom astwndadhe patri-
 archane, oc prophetane före spadho textus Sci-
 tote I cristen almoghe skolin wetha at iomffrunna
 15 son han är gudh, som os skapadhe huilken patri-
 archane astwndadho, oc prophetane predikadho,
 thz är före spadho, huilkens miskundh bliffwer
 äwärdelika

ympnus Dolens adam Här sigx at adam
 20 sörgdhe aff thz talet som ormen haffde mz ewa,
 oc grät adam at hon trodhe Än adam gladdis 132
 aff iomffrunne, huilka han wiste skola födha gudh,
 oc aldrig troo diäfflenom Adam grät witandhis
 ewa höghfärdogasta, än han gladdis aff iomffrunne
 25 maria witandis henne ödhmyukasta, Maria opplät
 hymeriket mz sinne lydhno, huilkit ewa ather-
 stängdhe för allom mz högfärdinne

Dolens adam &c Adam war sörghiande aff
 thz taleth huilkit ormen sammansatte för
 30 ewa, oc war han gratandhis aff angrenom at ewa
 trodhe ormenom Gauisus Adam är gladher aff
 iomffrunne huilka han wiste födha skola gudh,

wndherstandandis henne aldrih tro frestarans
ordhom Luxit Adam grät sina eghna hwstru
wara höghfärdoghasta, än glädhiandis wiste han
sina dotter mariam i allom tingham ödhmyukasta
Que per Huilken oplät hymerikis porthar om
sina ödhmyukt huilka modhren ewa förskulladhe
133 mz hoghfärdene allom tillykkias ¶ Eue maria,
Här sigx at maria ewa dotter warkwnnadhe sinne
grymme modher borth tok henna förkastilse, födh-
andis lifsens görara textus Eue maria fi[lia] 10
Maria ewa dotter warkunnandhis grymme modh-
renne borttagher hennas obrygdilse födhandis
liffsens skapara

ant. Benedictus sis tu Här wälsignas gudh
för sina margffalla dygdh, oc för the sädh han 15
här sadde aff huilke dödhe warda liffaktoghe, oc
alzskona läkedomber giffs allom sywkom textus
Benedictus sis tu wälsignadher wari thu wärdh-
ogaste sädhis man, som aldra bästa sädhis hwete
jnsadde i bästa iordh huilken watnat war aff thäs 20
hälga andhas dagh, huilkit döth wordhit är sidhan
wndhersamlika mykyt förökth, aff huilko anglane
födhas oc dödhe faa sith lif i gän, aff huilko sywke
134 helas oc all creatur lifwa, oc all tingham förbättras
glosa här märkes mz sädhis mannen, gudh fadher 25
aldzmäktogher, Sädhes kornet är gudz son, bästa
iordhen är iomffru maria, huilka iordh then halge
andhe mz sinne dagh wätte allar watnadhe, nar
gudz son affladhes, kornet dödhgas likamlika i
akrenom tha thz tappar kornsens skipilse, oc giffwer 30
aff sik röther, oc wändhis j gräs, oc thär äpther
i axet, aff huilko kornet förökes, Andelika thetta

kornet christus dödhgadis oppa korset, oc ökthes
thz wndhersamlíka naar christi troo wtuiddis ower
alla wärldena, änglana födhas här aff i hymerikes
äro, dödhé faa líff, oc kranke sina helbrigdho,
5 Thetta hände i apostlanna predikan i ihesu christi
namps dygdh, oc andelíka händher thetta daghlika,

Benedicamus quem &c Här wälsígnom wi
then herran huilken prophetane loffwadho födhas 135
aff menlöse modher Benedicamus Sywnghom
10 loffsangh mz wälsígnílsom them herranom, huilken
prophetannas inwnna os loffwadho födhas aff
modhrenne owitandhis syndena, thz är menlös iom-
ffru Deo Sighiom gudhi tak

ympnan til alla tidher

15 Veni creator I tässe ympno bedhis choren
thäs hálga andas til qwämdh i sith hiärta som han
kom i prophetannas hiärta oc hogxsuala wsla
syndhara för iomffrunna bön skuld huilka han
giordhe renlíffwis modher

20 Veni creator &c O millaste herra then hálge
andhe, som är skapare allas tingha mz fadh-
renom oc sonenom, kom til os thu som jnfallin
är i prophetannas hiärta, at the skullo j andelíke
föresyn spaandhis sywngha at gudh skulle födhas
25 aff iomffrunne Qui paraclitus, O thu millaste
gudh then hálge andhe som kallas hogxswalare,
thu wari hogxswalare wslom syndarom för tassa 136
iomffrunnas bön skuld huilka thu giordhe iomffru
oc modher Maria mater

ad primam ant. Multe Här sigx at iomffrunna son frälsar
rätwisa aff mykyn dröffwilse för modhbrennas bön
skuld textus Multe tribulaciones O iomffru ma-
ria dröffda manna hwgxswalilse, mykyn ärw rät-
wisa männirskios dröffwilse, än thin son frälste
them aff sinom dröffwilsom

ad terciam Pretende Här bidher choren til gudh at
han wili fram räckia sina miskwnsamma handh
them som honom astwndha Pretende O aldra
liwffuaste gudh fram räk thina miskundh them
som tik törsta huilken thina modher mariam, tik
ower all ting törstande, sötelika skänkte, allar
drikka gaff aff thinne wällustelikaste rinnandhe
flodh glosa som är hymerikis glädhi sötasta wäl-
lustoghet * Actor mortis &c Thz staar wt-
tyth för lexomen

137 Benedicta sis tu Här wälsignar choren

ad sextam iomffruna aff hwilkas qwidh wi finghom nadhena
textus Benedicta O thu maria, wälsignat wari thu
som äst fäghrindennas konugx gardher, äronnas
konugx mönster, hwilkas miskwndh wi wnfinghom
aff thins hälgasta qwidz midhwakt * Hosti &c
Thz staar wttyt i ottesangen för laudes

ad nonam ant. Noli domina Här är en godh bön mz
huilke choren ropar til iomffrunna bidhiandis at
hon os ey wili owergeffwa i sins sons grymmasta
dom, huilken all makt rådhis textus Noli domina
O aldra mäktogasta frw maria, ey skuli thu wilia
os owergeffua i thins sons grymma oc skälwandis
dom, huilkom gudh fadher gaff allan dom, huilkens
rätwisa hymblane förebudha, huilkens asyn all
makt skal rådhas thentidh han är kommande aat-

- skilia sith folk allar sin almogha glosa gudz domber
kallas skälffwandis thy at i them daghenom rådhas
oc skälffwa iäm wäl anglane som rätwisa människior, 138
aff domarans grymhet, än thy at the wisse ärw
5 oppa sinne helso, Hymblane förebudha hans rät-
wiso, nar tekn wardha i sool oc mana oc stiärnom
för domarans tilqwämdh, som staa jn ewangelio,
All makt i hymerike oc iordherike skal tha rådhas,
Thetta skulle hwart högfärddught hiärta daghlika
10 tänkia Item herran ihesus aatskil tha sith folk
nar han sigher rätwisom, kommen i mins faders
wälsignadhe Til orätwisa sigher han, gaan i för-
bannadhe i äwärdeliken eeldh, Swa skulu lamben
skilias fran kiddhen, Oc skulu thy gudz brudher
15 altidh rådhas gudz grymma oc rätwisa dom, ödh-
myuklika ropandis til millasta iomffruna, sigh-
iandis Noli domina nos relinquere ⁊ Eue
maria, Som för är wttyt i ottesangen före bene-
dictus
- 20 ⁊ Tu plasmatorum Här bidher choren, at 139
iomffrun som ful är mz nadh, oc är wndher-
samlika ower all skapat tingh i dygdhenna främ-
nigh, at hon wili för os bidhia oc blidhka sin
son textus Tu plasmatorum, O maria thu äst
25 wndhersamliken föregangandhes i dygdhom, Fru
ower alt thz som skapat är, blidhka os thin son,
thu som äst andelika feeth oc ful mz gudz nadh
Omnen potestatem, Här sigx at iomffrunna ad vespas
sone ihesu tilskriffwas alt wälle oc makt, huilken
30 tilskikkar oc aff säther alla konunga oc gör alt
thz honom tåkkes a landh oc watn textus Omnen
potestatem O aldra ödhmyukasta maria ower

alla pighor, wi tilskriffwom, allar tileghnom thinom
 hālogha sone ihesu alla makt oc alla dygdher,
 huilken tilskepar oc aff sāther konungana, hwilken
 alt skapadhe hwat hālst honom tāktis, allar wille
 140 i iordinne oc i haffwit, oc i allom iorddenna lōnlikom :
 dywpom glosa Mādh iordhennas dywp wndherstas
 marghfald lōnlik tingh, oc lōnliken skipilse som i
 iordenne ārw

ympnus Virgo deum I tāsse ympno sigx hwru
 iomffrun war āmpne manghom til glādhi, them 10
 som förewisto henne skola fōdhas, thz ār gudhi,
 ānglomen oc försto förāldh[r]omen patriarchom oc
 prophetom oc sinom eghnom förāldrom, oc allom
 them som tākkis iomffrunnas fōdzla, the glādhas
 oc wisselika aff hennas afflingh, bidhiom thy iom- 15
 ffrwna, at wi mattom swa dyrka hennas fōdzlo at
 hon mz sinne bōn löse wara syndher

Virgo deum O iomffrw maria, gladhan gör-
 andes gudh hogxswalan giffuandhis ānglomen
 oc försto förāldromen glādhi tik witandhom fōdha- 20
 skolandis Patriarcharum O maria thu som gaff
 glādhi patriarchannas hiārta oc tāslikes prophet-
 141 annas hoghom, huilke tik förespado skola fōdhas
 O quanta tuis, O hwru mykyn glādhi giffwin
 ār thinom förāldrom, aff store gudz nadh tik swa 25
 hāloga wardha skolandis före witandom Quis est
 haa ār thān huilken gudz modhers afflingh ey gör
 gladhan om honom hennas lustelika fōdzla wāl
 tākkes Da [nobis] ergo O millasta ffrugha giff os
 för then skuld nadhena at swa dyrka thin oppgang 30
 thz ār thina fōdzlo, at thu mz thinne mildhe bōn
 skuli lösa wara syndher thz ār förwārfua os wara

syndha afflösnig aff thinom son Maria mater
 * Tu plasmatorum Thydes wt här owan före
 ant. Sancta maria I tässe antiphona bidher
 choren iomffruna bidhia för mangha handa män-
 5 niskio kön som är syndara oc bedröffde textus
 Sancta maria succurre O hälogh maria hiälp
 wslom människiom, hiälp oc blywghom oc räddom
 widherqwek them som gratandhis ärw, bidh för 142
 almoghanom, förekom klarkkriit mz thinne bön,
 10 bidh oc för gudhelika qwinkönith, wtröne oc
 känne alle thina hiälp ä haa hälst the ärw som
 thin aminnilse hogtidhelika dyrka

Memor dominus Här sigx at herran boo ad complet.
 mz them som säffwe ärw ant. Memor dominus,
 15 Herran gudh aminnandis sinna brudhz säffhet
 glosa Thz är maria, mz mykle glädhi gik han jn i
 hennas tiäldh

ympnus Victum vitalem Här sigx hwru gudh
 gaff mankönenom liiffs födho i paradiis, än diäffwllen
 20 wtgöth sit ether i mathen mz sinne lygn, Thär
 äpther opwäkte herran gudh prophetana til at tala
 wndhersamliken tingh om ena iomffru huilken skulle
 wndhersamlika giffwa aff sik frukt, som fordhom
 giordhe arons wandher ällar qwister, huilken tör
 25 war oc baar blomster

Victum vitalem Gudh gaff mankönenom liiffsens
 födho i huilka owenen wtspydhe siit ether mz 143
 lyghnennas ordhe Corda then hälge andhe nadhe-
 lika opfyller prophetannas hiärta mz guddomsens
 30 sötma, huilka han opwäkker at förespa wndher-
 liken tingh om ena iomffru Que sicut Huilken
 iomffru wndherlika giffua skulde frukt, som aaron

qwister, huilken qwister skulle bāra liiffsens dryk
sarghadom, aff owenzsens taal allar ordhom O
ihesu O ihesu christe högste sannindh bliff idke-
lika mz os, at grymma owenzsens falzskhet skuli
os ekki falskelika drāpa glosa som han giordhe
försto föräldromen adam oc ewa

Declaracio

Nw är märkiande at tassen ympnan haffwer
sin grwndh först i biblia, thär wi läsom at
gudh skapadhe mannen, sätandhes honom i luste-
likasta stadh här i iordher[i]ke som är i para-
diis, huilket planterat war aff alzskona bäste oc
144 ärlikaste frukt aff huilke frukt loffliket war män-
niskionne almännelika ätha, eno trä enkannelika
aff gudhi wndhan takno oc märkes thetta i ordhen 15
nar som sigx i ympnonne, gudh gaff människionne
allar mankönenos liiffsens födho, Än owenen wtgöt
sit ether i förnämmdha födho mz lygnennas ordh,
Nar ormen i huilkom diäffwllen war, sagdhe til
ewa för hwat saak förbödth gudh ätha aff thz ena 20
träth, Ewa swaradhe, moske för the saak at wi
skolom ekki döo Ormen swaradhe enghaledis är
thz, wtan förtänskuld at i skullen ekki wardha
som gudha, witandis onth oc goth, oc i tässe
matto wtgöt owenen sith ether, thz är sina lygn 25
i mathen för första föräldrana Än herran gudh
aff sinne nadh, wndherwiste andelika prophetomen
at spaa wndhersamlika om ena iomffru som skulle
göra frukt som aaronz qwister

145 ¶ Aff tässom qwistenom är skriffuit i biblia 30
at höffdingana aff israels almogha mwrradho moth

moysen oc aaron sighiandis, at andhra släkter
 matto sik wtualia höffdingha swa wäl som lewi
 släkt aff huilke moyses oc aaron waro födde oc
 för thetta knorret moth gudz skipilse öpnadhis
 5 iordhen opswälgandis abyron oc chore mz alt
 theras salskap, oc kom eellen dräpandhis tw
 hwnddrat oc fämtie män

¶ Annantidh knorradhe almoghen mothe moy-
 sen oc aaron, oc kom ellen aff gudhi oc sloo i
 10 häl fiorton twsandh män och vij^c män, förwtan
 them som förginghos mz chore oc abyron, Thär
 äpther bödh moyses oppa gudz wägnä frambära
 til tabernaculum tolff qwista ällar spröthe, äpther
 tolff israels släkte, huilket släktes höffdingana strax
 15 giordho, kom oc aaron mz sin wandh ällar quiste,
 aff leui släkte Oc tok moyses alla qwistana lägg- 146
 iandhes them i tabernaculo i gudz asyn, bidhandis
 til annan daghen om tekn aff gudhi, huilkit släktet
 gudh haffde wtualt til prästa ämbetet oc höffdingha
 20 i israhel Daghen näst äpther kommande i höffding-
 annas närwaru tok moyses alla qwistana wt aff
 tabernaculo oc fan aaronz qwist grönskas oc
 blomstras, oc löffwith sik wtuidhandis, giordhe aff
 sik frukt som är amigdalas, thz kallom wi mandil
 25 oc wart tässen frukten moth natwrliken skipilse,
 swa skulle oc iomffrun födha son Oc röres tässen
 figwra här i ympnonne nar texten sigher at then
 hällghe andhe oppwäkte prophetana at wndherlika
 tala om ena iomffru som frukt skulle göra som
 30 aaronz qwister Tässen iomffrun är wälsignadha
 ihesu modher maria aff hennas frukt fik mankönet
 lifsens dryk som sarghat war aff ormsens ordhom, 147

huilket tha skedhe nar herran ihesus ledh sin bitherlika död Oc thetta magho christi brudher tänkia nar the sywngha ympona Victum vitalem

ant. Lumen verum Här widherliknas iomffru maria stiärnonne som giffwer aff sik sant lyws 5 oc bidhiom wi at thz lywset som är christus skuli skina om os, borth körandhe dödzens mörker textus Lumen verum O iomffru maria aldra clarasta stiärna wi bidhiom tik at thz sanna lyuset huilkit thu os fram bar tha thu födde christum, 10 skuli os i allom stadhon om kringh skina borth ältandhes dödzens mörke aff warom sinnom glosa sigher Mädh dödzens mörke märkes dödhelik syndh aff huilke brudhen bidher göma sin fäm sinne, oc är tässen antiphona en nytteliken bön 15 til iomffru maria nar människian wil sik huila

war ffru loff

Speciosa O hälogh födhirska thu äst giordh 148 faghor oc söth i iomffrudomsens kräselikhet huilka skodhande syons dotter skinandhe i rosennas 20 blomster oc i dalannas lilior, kalladhe aldra hälogast oc drotnighar hedhra henne

Aue regina celorum Heel hymerikes drot- nigh änglanna konungx modher, O maria iomffrunnas blomster thu äst som ros ällar lilia thu 25 wtgyut thina böner til sonen för cristna människios helso Amen I swa matto lyktas tiisdaghen mz mykle andelike glädhi oc högh beskadilse, som rördh ärw i loffsanghen som i thenna daghen är gudhi offradher aff sinom wtualda brudhom 30

Feria quarta

Ortum virginis I them daghomen som
 nw framlidhne ärw som är sönedaghen Mane-
 daghen oc tiisdaghen haffwom wi hört aff
 5 iomffru marie wärdogasta wärdoghet i thy at
 hon war allom ämpne til glädhi lankt för än
 hon födh war, oc som nw är sakt at gudh
 fadher gladhes aff henne för wärl denna opp- 149
 hoff Thär näst änglane iämsköt som the waro
 10 skapadhe, patriarchane oc prophetane gladdos,
 oc aff tässe wärdogaste iomffrunne täslikes som
 offtha rört är, här äpther komber nw enkan-
 neliken andeliken frögdh iblandh iordherikes
 ängla, Thz är christi wtualda brudher, aff
 15 tässe älskelikaste iomffrunnas renasta afflingh
 oc hälgasta födzlo, aff huilke änglane glädhias
 i hymerike, oc alle rätwise i iordherike, Oc
 begynna nw choren mz alle hiärtans frögdh
 tilsamman sywngha aff iomffrunnas oppgangh,
 20 thz är hennas afflingh oc födzla oc sötelika
 hedhrandis herran christum iomffrunnas son
 sighiandis [in] jnuitatorio

Ortum virginis, wi loffwom högtidhelika marie
 födzlo, som är iomffru oc modher, oc nidher
 25 bögdhe ödhmyuklika hedhrom wi herran christum
 hännas son

150 ympnus Errorum J tässe ympno sigx hwru
mörkka wärldhen aff mykle willo oplystes i marie
födzlo, lywset som är maria borth alte dödzsens
mörke, Maanen wtan mörkt sky, är maria skin-
andhes som solenna straal, förwara os för fiand- 5
ans skoth Maria är som brwdhahws aff cristallo
giorth, I hwilko äronnas konwngher sithiandes
giordhe ändelykt oppa wara ysäldh om tik o
maria, thz är för thina wärddughet skuld

Textus **E**rrorum pleno tenebris Thäntidh iom- 10
ffru maria wtgaar aff modhrennas sancta
annas qwidhz lönlika rwme ällar lönlikom kammara,
tha opprindher lywset i wärldhenne, hwilken fwl är
är mz willonnas mörke Lux lucem I tik hälge
iomffru o maria oppenbaras lywset, aff sik lyws 15
födhandis, thz är gudhfadher, födhandes aff sik
sonen, borthältom dödzsens skugga, oc j tik opp-
lösis syndhennas bindhnigh Tu luna, O maria
151 thu äst maane mistandis sky glosa Thz är klar-
lika skinande wtan smitto, Thu äst oc solennas 20
straal, hwilkom skinande wndhanflys warlikare
owenzsens skoot Tu cristallinus O maria thu
äst brudhahws, aff cristal giorth, i hwilko äronnas
konwngher sithiandis, mildher giordhe han ändhan
til wara ysäld Maria mater &c 25

Rwbrica Corrige virgo Här bidher choren
sniällasta iomffrwna rätta wara fawidzsko, oppa thz
at hennas son skuli se os wndherstandandis sik opp-
letha, glosa thz är jñnerlika fly til sik Textus Cor-
rige virgo O aldra sniällasta iomffru maria, rath 30
war osniälla hiärta at thin son seandhis aff hymlenom
skuli os see wäl wndherstandandis sik wilia oppletha

Rwbrica Repelle Här bidher choren iomffrwna
 borth alta aff warom tiällom alla arghet, sätian-
 dhis til henna alla sina bewarnigh Textus Repelle
 O millasta iomffru maria allas syndaras hop wth-
 5 alt aff warom tiällom glosa thz är aff warom
 kroppom oc siälom, alla arghet, thy at wi latom
 alla wara liith til tik

Rwbrica Gloriose dei Här haffwer choren 152
 ena ödhywka bön til iomffrwanna at hon wili wara
 10 siäla frälsa aff diäfflenom Oc wara föther thz är
 war begärilse aff synda faal, at wi mattom täkkias
 gudhi Textus Gloriose dei Ärofffulle gudz modhers
 marie nadh frälse wara siäla aff döddenom oc
 wara föther, thz är war astwndilse aff syndhafaal,
 15 at wi mattom täkkias när gudhi i theras lyws som
 liffwandis ärw, thz är mz them som äwärdhelika
 liffwa mz gudhi ¶ Ab innicio &c Aff opp-
 hoffweno är maria skikkadh gudz modher, Huilken
 sannelika älskadhe gudh ower all tingh aff alt
 20 sith hiärta Absol. Nostre tenebras, Thz är en
 liten oc nytteliken bön textus Nostre Iomffru
 maria som är wisdomsens modher, opplyse waras
 fawiskhethz mörker

ERant homines ante legem Här lather äng-
 25 ilen gudz brudher wndhersta huilken ande-
 liken blindhet war i blandh mankönet i tree första 153
 wärl dennas aldhra, oc hwru gudh gaff människionne
 laghen i moysi daghom, äpther huilken han sik
 styra skulle til gudh oc sin iämcristin oc hwru
 30 hionelaghen skullo skepas i höffwiskhet oc i häl-
 oghet, swa at hälogh frwkt matte thär aff komma,
 Oc ändhas tässen predican aff thz hälgasta hione-

lagit som är ioachim oc sancta anna, Oc hwru
 gudh aldzmäktogher oc hálge ängla älskadhe thz
 ämpneth aff huilko iomffrun gudz modher skulde
 wardha &c Oc skulu gudz brudher göma sin
 hiarta i alle iomffrulike renlikhet, oc enkte likam-
 likit tänkia nar them predicas aff hionelaghet, akt-
 andis at gudz ängil som andeliken är predica
 här för christi iomffrum om eth aldra höffwiskasta
 hionelag, huilkit i sinne akt oc hálgom wilia, waro
 maxan som iomffrur, Oc prisas thy tassen hálga
 modhren sancta anna aff änglenom för thz ligg-
 iandhe fåa oc the dyrasta haffwor som hon wärdogh
 war at bära i sin höffwiskasta qwidh, glädz oc nw
 154 iomffru choren mykyt sötelika för samma saak
 skuld, böriandes nyan loffsangh aff sancte anne i
 responsorio

Rwbrica Beata mater anna I huilko sancta
 anna liknadh hymerikis konungx arch i huilke
 jnnelyktes dyrasta haffwor, aff huilkom the fatike
 wordo rike Beata mater O hälogh modher sancta
 anna äwärdelikx konnwgx arch, huilken i tik jñe
 gömdhe rika haffwor sik aldra tåkkasta, i huilkom
 han arffdeloghan giordhe sin engasta son, oc rikt-
 adhe the, fatikka, oc wsla fangha giordhe han lösa,
 allar frälsa & Exulta O aldra wärdogasta modher
 sancta anna, frögda tik oc glädz aff thinne ald-
 25 wärdogaste dotter maria, huilken thän födde som
 altingh skapadhe absol. Stella maria Thetta är
 en trygh akallan til mariam och hálst i haffs nödh
 Stella O aldra mildasta haffsens stiärna, maria
 30 komme os til hiälp

Deinde postquam &c Här predikar ängilen
 för christi brudhom, huru daghrandhen nalkas 155
 daghenom, thz är iomffru marie afflingh, skynda
 sik til födzlona nar gudh ingöt siälena i marie
 15 wärdogasta likama, oc i samma stwndh gladdos
 här aff änglane osighelika, witandhes at aff tässe
 claraste daghrandenne skulle snarlika solen födhäs,
 thy at tässen iomffrwn war sannelika thän qwisten
 som ysaias prophethe före spadhe framgaa skol-
 10 andis aff iesse root, thz är aff konungx dauidz
 affkömdh, aff huilkom quiste eth blomster skulle
 wtgaa oppa huilket tän hälge andhe skulle sik
 huila, Oc här aff glädz mykyt iomffrwnnas chor
 görandhis sik nyan loffsangh aff thän wälsignadha
 15 qwisten, sighiandis in responsorio Stirps iesse &c
 lesse affkömd framledde en quist, oc quisten eth
 blomster, oc ower thetta blomstret skal huilas then
 hälge ande * Virgo dei Iomffrun gudz födhirska
 är qwisten blomstret är hennas son ihesus

20 Declar. Är här märkiandis at konungx dauidz 156
 fadher haffde tw nampn, som är cis, oc iesse aff
 huilkens aff kömdh är iomffru maria födh, oc
 kallas thy ihesus marie son, in ewangelio, konungx
 dauidz son, oc i psalmomen täslikes, oc här aff
 25 grwndas thetta responsorium Stirps iesse &c Oc
 wttydhes som sakt är, oc wärsen äpther respon-
 sorium thz lywslika wttrykker, At iesse tässe
 manzsens root ällar aff kömdh framledde en qwist
 thz är han födde aff sik ena iomffru Oc qwisten
 30 eth blomster, Thz är iomffrun födde en son, thz
 är ihesum, ower huilken thän hälge ande hwilas
 thy at thän hälge ande omkringh göth ihesum mz

guddomsens äro oc dygdh oc syntes ower honom
i iordans flodh i christi döpsom, Oc i thz klar-
asta skyth som kom ower christum oppa bärgit
jn transfiguracione Absol. Matris christi &c Ihesu
christi ärofulla modhers födzla, wari os äwärde-
liken frögdh oc glädhi Amen

- 157 ^{leccio} **J**gitur sicut eternaliter I tässe lexenne
gör ängilen dyrasta sermonem för christi
iomffrum, hwru tre guddomsens kärlekx logha aff
the hálga treffalloghet fram gangandis hetelika
brwnno til mankönsens atherlösn, aff huilkom kär-
lekxens brännande logha, änglane gladdhos Oc
kwnne togh tässen glädhi ey komma til mankönet
för än iomffru maria födh war, äpther huilkens
födzlo opptändos andre tre brännandes kärlekx
logha i iomffrunne til gudh mykyt osighelika,
thy at iomffru maria aff enkannelike gudz nadh
wnfik i sin barndom, ythermer än nakor annwr
barn, lywst wndherstandh til gudz kärlek, Oc thy
gladdos i hymerike aff hennas födzlo badhe gudh
oc ängla, Oc glädhias oc nw gudz brudher i iordhe-
rike aff tässe iomffrwnnas födzlo, oc hennas wärd-
oghet at gudh wille henne swa enkannelika wt-
wälia ower all creatur, oc lata födhas i blandh
syndara, huilken allom syndarom skulle födha
158 theras atherlösara ihesum christum Oc böria thy
nw choren enkanneliken loffsang in responsorio
Textus Solem iusticie &c Iomffru maria som är
haffsens stiärna, fram gik skinandhes til sinna födzlo,
födha skolandes framdelis högxta konungen rät-
wisonna sool thz är ihesum christum ¶ Cer-
nere O alle crisne glädhens at see gudelikit lyws

glosa som skiin i tässe nyföddhe iomffrunne ¶ Hec
virgo textus Tässen iomffrun war före teknadh i
prophetanna röst, Oc är hon os födh aff dauidz
affkömdh

5 Rwbica Natiuitas gloriose Här sigx hwar aff
iomffru marie födzla haffwer sith opphoff allar grwnd
textus Natiuitas gloriose &c Äroffulle iomffru ma-
rie födzla är aff abraham sädh, thz är aff hans aff-
kömdh, opprwnnen aff jwdha patriarchas släkte, clar
10 glosa Thz är wälboren aff konungx dauidz affkömdh
glosa Oc wtrykkes här iomffru marie wälbyrdoghet,
thy at abraham war hægaste patriarcha thy at han 159
apther gudz budh war redhoben at offra sin son
ysaac för hui[ll]kit herran gudh sagdhe til honom, I
15 thinne aff kömdh skal alla släkter, Thz är alla
människior wälsignas, oc thetta fulkomnadhes i iom-
ffru maria, huilkas son ihesus alla wärldena ather-
löste, Iwdas war frommast i iacobs patriarcha sönom
oc aff honom bär jwdha släktet sith nampn oc alla
20 sina wärdoghet, dauid war konungher oc prophete
oc baar priis i cristnom oc iämwal jwdhom oc swa
bepröwas marie wälbyrdoghet

ympnus Tu miro micans &c I tässe ympno
prisas iomffrun aff marghskona dygdh oc liknas
25 widh mangh ärleken tingh som är haffstiärnan,
adhlasta wiin, clarasta sool, wälluktandis lylia, oc
bedhz choren thy hiälp aff henne i manghe matto
Textus **T**u miro O maria skepinanna stiärna i 160
haffwit skinandhe mz wndhersamliko
30 lywse, thu framledh os aff dödzsens haffswalgh til
hymerikis rike Tu nectare, O maria thu äst
sötare än adhlata wiin allom them tik andelika

smaka, thu äst clarare än solinnas lyws them som
 widherfresta tik andelika skodha Tu vere Thu
 sannelika äst wällwktandis lilia, aff hwilkens godha
 lokt, gudh dragx til tik at han maghi i tik haffua
 wällustelikit heman Ergo pie Hwar före bidhiom
 wi tik o maria at thu wili os wsla syndara milde-
 lika til tik dragha mz thinne dygdhes wällwkt, at
 wi ey skolom draghas til hälwitis aff wärldennas
 kätthe oc löslikhet Maria mater ⁊ Stella solem
 pariens Stiärnan som är iomffru maria födh-
 andis solena, thz är ihesum christum, oppstar som
 161 daghrandhen Quam celi Huilka stiärno hyme-
 rikis konungx gardher loffuar oc prisar mz wänasta
 loffsangh

ant. Natiuitas tua Här wttrykkes hwru iom-
 ffrwnnas födzla gladde alla wärldena textus Nati-
 uitas tua, O iomffru maria gudz födhirska, thin
 födzla tilbudhade glädhi alle wärldenne för thy
 at war herra oc gudh christus ihesus rättwisonna
 sool, är aff tik opprwnnen, huilken lösandis för-
 bannilsen, gaff wälsignilse, skamfärandis dödhenn,
 gaff os äwärdelikit lifff glosa alt thetta giordhe
 iomffrwnnas son ihesus i sin bitherlikasta dödh
 oppa korsset textus Benedicamus pro natiuitate
 Görom taak oc wälsignilse äwärdelikx konungx-
 sens son ihesum, som är herra ower hymerike, iordhe-
 rike oc hälffwitte för sinna modhirs hälgasta födzlo,
 Deo gracias Sighiom gudhi taak oc äro

Ad horas diei ympnus Ignis ardore, I tässe ympno sigx
 162 hwru wärldennas fäghrindh wanskadhis aff trigge-
 handa syndennas eeldh, än iordhen blomstradhes
 aff enne källo opprinuandis aff jordennas midh-

wakt ¶ Iomffrun är glädhinnas källa, aff huilke
 wisin hiärta watnas, bliffwandis blomster bärande
 i dygdhomen, än tassen try synda kön, maa wara
 wärlden, kötit oc diäffwllen, allar skörheten swalg
 5 oc giri Textus Ignis ardore Världennas fäghrind
 wisnadhe glosa Thz är människionnas andelik
 prydilse som i wärlden bygga, wanzskadhis aff
 trigghiahanda eldz brändagha glosa thz är aff try
 synda kön Än en källa thz är iomffru maria i
 10 sinne wälsignadhe födzlo, oppsprak allar oppran
 i iordhennas midhwakt, thz är i jwdha landit aff
 huilke wärlden, thz är människian aff nyghia
 blomstradis O virgo &c O iomffru maria som
 äst glädhinas källa, thu wärdoghas watna war
 15 wisna hiärta mz nadhennas dagh, at the matte 163
 bliffwa blomstrandis i allom dygdhom Maria
 mater

ant. Natiuitatem recolamus Här oppwäkkes
 koren til at hedhra högtidhelika iomffrunnas födzlo,
 20 huilkens ärlika liffwerne opplyste alla cristna
 mannas samffwndher textus Natiuitatem reco-
 lamus O wi alle cristne aminnomps mz idkelike,
 oc högtidhelike dyrkan hälge iomffru marie födzlo
 huilkens ärosamma liffwerne opplyser alla cristna
 25 manna samffwndher, thz är the hälga kirkia

ant. Regali Här wttrykkes iomffru maria Ad terciam
 wärdogha släkte oc bidhiom wi henne gudelika
 os hiälpa textus Regali Maria är skinandes, thz
 är wälboren, oc opprwnnen aff konwgxlika släkte,
 30 för huilkens hälga böner wi bidhiom ödhmyuk-
 lika, oc aldra gudelikast aff hogh oc anda, thz är
 aff liff oc sial, hiälpas i alle widhertorfft ¶ Ab

164 *innicio* Aff opphoffweno är maria skikkadh gudz
modher, Huilken sannelika älskadhe gudh ower
all tingh aff alt sith hiarta

ad sextam Ant. Corde et animo Här oppwäkkes iom-
ffru choren til at loffua gudh aff liff oc sial för 5
iomffru maria födzlo *textus* Corde &c wi skolom
sywnghe ihesu christo äronnas loffsangh aff hiarta
oc hogh, i höghborne iomffrwennas marie gudz
modhers födzlo aminnilse ¶ Hec virgo, Tässen
iomffrun är före teknadh i prophetanna röst Oc 10
är hon os födh aff dauidz affkömdh

ad nonam Deus et angeli Här kungörs at gudh oc
alle ängla glädhias aff iomffrwennas födzlo *textus*
Deus et angeli Gudh oc ängla the ärw gladhe
giordhe aff iomffru marie födzlo, oc för thänskuld 15
görom oc wi människor högtidh aff henne mz alle
frögdh ¶ Stella solem Stjärnan som är iomffru
maria födhandes solena, oppstar som daghranden
165 Huilka stjärno himerikis konungx gardher loffuar
oc prisar mz wänasta loffsangh ¶ Regnum dei 20
Här sigx ad iomffrunnas födzla glädher hymerikis
rike oc aff henne är wärlden opprwnnen äwärde-
liken frögdh *textus* Regnum dei ihesu christi
modhers födzla glädher gudz rike Aff huilke
äwärdeliken frögdh är wärlden opprwnnin 25

ad vespas Gloriose virginis Här oppwækker sik gudz
brudh at högtidhelika aminos iomffru marie födzlo,
huilken wnfik modherlika wärdoghet, tho ey mist-
andis iomfrulika blyghet *textus* Gloriose vir-
ginis marie, wi högtidhelika oc mz gudelikom 30
aminnilsom dyrkom äroffulla iomffru marie wärd-
ogasta oppgang thz är födzla, huilken aff gudhi

wnfik modherlika wärdoghet, oc förtappadhe ekki
iomffrulika blywghet glosa här menas mz at hon
är modher oc thär mz renasta iomffru

ympnus Gaude visceribus I tässe ympno

5 talar iomffru choren til wara andelika modher the
hälga kirkio bidhiandis henne frögdhas jñnerlika 166
aff iomffru marie födzlo högtidh, oc wtrykkes i
tässe ympno marghfal iomffrwnnas priis oc ära oc
mykyn glädhi oc fördel henne aff gudhi giffwin,
10 som wtttydhes enkannelika widh hwan werssen
aatskelelika för sik

textus **G**aude visceribus &c O thu aldra säl-
asta war andelika modher the hälga
kyrkia, thz är allas cristna mannas samqwämdh,
15 glädz aff allom tinom jñnersta inälffwom, thz är
aff säl oc hiärta, thu som nw oc offta marghfald
gör hälgasta iomffru maria högtidher, här aff iäm-
wäl glädhes hymelen, iordhen, oc haffwit Cuius
magnifica &c hwilkes som är iomffru marie släkt,
20 är höghboren allar mäktog, huilkas liffwerne war
widhelika skinandes i hälgom gärniggom, hwilkas
ändelykt haller wtan ändha högxta hedher Que
virgo hwilken iomffru som är maria födde son
oc bliffwer iomffru, hon gaff dia alzmäktoghom 167
25 gudhi aff sinom eghnom spenom oc ödhmyuk baar
hon then, mz skälffwandes armläggjom som henne
aff sinne guddoms makt oppe hiölt Felix mul-
tiplici O maria konungxsens christi modher
säl äst thu i margfallom priis oc myklo loffwi,
30 thu äst äwärdelika konungxsens tillwakter porter,
thu äst flytandis wärldhennas stiärna, thu äst
blomstrens som är ihesus konungxligen spira Te

nunc O thw hālgasta āwārdelikx konungxsens
 gudz modher oc brudh, wi syndara bidhiom tik
 nw, at thu aff thinne millaste gaffwo wārdogas os
 altidh oc i allom stadhon nadelika wārna Sanctis
 optineas O iomffru maria förwārffua os mz thinna 5
 hāлга böner, ena sötha oc hwgnelika wārñ i fridz-
 sens langlikhet, oc hāлга hymerikis rikes āwārde-
 lika gaffuor Presta summe O hōgaste gudh-
 fadhēr, oc thu enaste gudz fadhers son ihesu oc
 iām wāl idher bāgges then hāolge ande, thre per- 10
 168 soner oc en āwārdeliken gudh, giff oc wn os thz
 wi bedhoms i tāsom loffsangh thu som liffwer oc
 styrer i allan wārldennas tima, thz ār āwārdelika
 Amen * Stella solem som förra wttyt ār

ant. Quando nata es Hār sigx huru wārlden 15
 war opplyst andelika i iomfru marie födzlo textus
 Quando nata es O aldra hālgasta iomffru maria
 nar thu war födh, tha wart wārldhen opplyst thz
 ār inānniskian i wārldenne liffuandhis, o iomffru
 maria en hālogh slākt oc en hālogh root, o wāl- 20
 signadh wari thins liffs frwkt som ār ihesus

ad complet. Castitatem, Hār sigx hwru iomffrun loff-
 wadhe gudhi sin iomffrudom oc hwru hon iblandh
 människior hāffde āngla liffwerne textus Casti-
 tatem Tāssen klenasta pighan iomffru maria loff- 25
 uadhe aldra hōgxta gudhi sin renlek i blandh
 människior hallandis āngla liffwerne, huilkens iom-
 ffrudom gudh alzmāktogher hedhersamlika giordhe
 fruktsamman

169 ympnus Fit porta I tāsse ympno sigx hwru 30
 ful mz nadh warth gudz porter, oc konungen
 gaar om honom oc bliffwer porthen likkawāl

tillwcter oc sigx sidhan hwru herran födhis aff
henne

textus **F**it porta Maria wardher christi gönom
gangandes porter, oppstoppadh oc ful
5 mz alle nadh, oc konunghen christus gar gönom
porthen, oc han bliffwer tillwcter som han haffwer
awärdelika warit Gen[u]s högxsta lyusens, kön
thz är christus gudz fadhers son framgik aff iom-
ffrunnas konungx gardhe glosa thz är aff iom-
10 ffrunnas wälsignadha qwidh, the hälge kyrkios
sinnes brudz brudhgöme atherlösare oc skapare
Honor glosa Ihesus som är modhrennas hedher
oc glädhi, oc cristna manna omälelikit allar
osighelikit hopp han atherlöste wara syndher, mz
15 dödzsens mörka drykkiom glosa thz är mz dödz-
sens beskhet Maria

ant. O mulierum I tässe antiphone inne- 170
lykkes en nytteliken böen til iomffru maria O
mulierum O maria sälasta iomffru i blandh alla
20 qwinnor, hiälp os osälighom syndarom, oc thu
millasta iomffru huilka alzmäktogasta gudz dygdh
som är then hälge andhe giordhe twngha, glosa i
ihesu christi affling opplyfft mildelika them som
syndennas byrdh betyngger

25 warffru loff

O florens rosa, O blomstrandes roos herrans
faghra modher O mildh modher iomffru o frukt-
sammasta winträ clarare än dagx randh bidh idke-
lika för os

Feria quinta

Inuitator.

Aue maria alskona creatur plägga sik
 frögdha i dagh randennas opgangh, än mykit
 almännelikare glädhias the i siälffwe solennas
 clara närwara Swa haffwer i blandh christi iom- 5
 ffrur i nästa förlidhna daghen warit en stoor
 andelik frögdh aff daghrandenne, thz är aff iom-
 171 ffru marie renasta afflingh oc hälgasta födzlo
 Än i dagh oppstigher i iomffru choren aldra en- 10
 kannelikasta loffsangher aff eth wndherliket tekn
 som nw i wärlden händhe, at stiärnan mothe
 natwrliken skipilse, affladhe oc födde aff sik
 solena, thz är iomffrun som liknas widh haff-
 stiärnona, oc affladhe oc födde aff sik ihesum 15
 christum, Huat kan människian lywslikare
 tänkia i sith hiärta än thetta at en renasta
 iomffru födde en son, ekki äpthe almänne-
 like sidhwänio som andhra qwinnor plägga
 födha, wtan häldher i enkannelikaste matto, 20
 thy at iomffrun födde gudz son, hwilken na-
 twrlika war hennas son, oc hennas skapare,
 oc alzmäktogaste gudh, oc haffwer tässen
 glädhin sit opphoff aff ängilsens ordhom mz
 huilkom han bwdhade iomffrunne at hon skulle 25

födha gudz son sighiande [in] Inuitatorio

Aue maria gracia plena, Heel maria ful mz
 nadh herran är mz tik

ympnus Quem terra I tässe ympno wttrykkes 172

iomffru maria största wärdoghet aff thy at hon
wärdogh war bära thän i sin qwidh huilken all
skikkilse styre, i hymerike, iordherike oc hälffwitte,
5 oc iordhen, haffwit oc hymblana hedhra, Sool
mane stiärnor tiäna oc thän som alla wärldhena
skapadhe, oc jñne haldher i sinne göpn, jnnelykto
iomffrunnas jñälffwer, oc sigx här jomffrun hälog,
thy at hon affladhe aff them hälga anda oc wtgöt
10 aff sin wälsignada qwidh thän som all wärldhen
astwndadhe

textus Quem terra Iomffru maria jnnelykkelse
bära thän som styrandis är all skipilse
i hymerike iordherike oc hälffwitte, hwilken iordhen,
15 haffwet skyn dyrka, hedhra oc predica Cui luna
Pighonnas jñälffwe omguthne mz hymelsens nadh,
bära then herran hwilkom sool oc mane oc all
skapadh tingh tiäna i alla thima Beata mater
munere hälog modher glosa ästh thu o iomffru 173
20 maria aff sadhana gaffuo wndher huilkens qwidz
arch, höxste mästaren glosa är jnneläster allar
jnnelykter, thz är christus wärldeenna skapare jñne-
hallandes wärldena i sinne göpn Beata celi
nuncio &c hälog äst thu maria som fruktsam
25 giordhis aff them hälga anda, mz hymmelska budhit
änglenom, om huilkens qwidh wtgwtin är glosa thz
är födder, aff allom hedhnigom astwndadher glosa
thz är christus aff iomffrunne födder, oc aff
allom astwndadher glosa hälst aff patriarchom
30 oc prophetom, som i them hälga anda wndher-
stodho honom skola födhas Maria mater Glo-
ria tibi

- Ant. Clamauiumus här sigx aff prophetannas
röst hwru the ropadhe til gudh oc han sändhe
them sin son, mz sinne brudh maria, oc the som
groffuo graffuena the fullo i henne, Tässen anti-
phona är oc cristna manna röst til gudh, sighiandis
textus Clamauiumus glosa wi arme syndara wndher-
174 bundhne oppboffsens syndh j mangh tusandh aar,
clamauiumus, wi ropadhom til höxsta gudhen
glosa thz är gudh fadher, oc han sändhe os mz
sinne wtwaldhe brudh maria sina sannindh glosa 10
thz är ihesum, som i ewangelio sigher, ego sum
via et veritas Iak är wäghen oc iak är san-
nindhen, Oc the som os groffwo graffwena, thz
ärw diäfflana, som försto föräldrana nidherstörto
i pinonnas graffwa för syndennas skuld, fullo 15
siälffue i pinona, nar sannindhen christus ather-
löste mankønet oppa korsset mz sin bitherlika død
ant. Congratulamini Här oppwäckias gudhe-
lika siäla til andelika glädhi, aff thy at gudz son
är wordhin iomffrwnna son, hwilken sargadhe 20
leonanna käffta, thz är diäfflanna hwilke grymme-
lika os gnogho til siälenna textus Congratula-
mini &c O i människionnars söner samman-
glädhins, glosa gudz sone, thz är loffuen oc ären
175 gudz son ihesum, huilken wordhin är iomffrunnas 25
son, änglommen thär aff frögdandhis Oc thenne
ihesus gudz son oc iomffrwnnas sündherbröth
leonannas tannagardh os grymelika gnaghandis
ant. Flectatur Här sigx at all knä skulu
sik nidherböia för herranom ihesu, at han wille 30
wardha människia oc iomffrun skulde wardha modher
Flectatur, all knä nidher böghis för tik o thu

wälsignadhe ihesu, som wille tik wardha människio,
oc iomffrun skulde wardha modher, at thu matte
giffwa hymerikis arffdeel them som rådhas tith
nampn ⁊ Venit deus in mundum &c Thz wth
5 tydhis i thidhomen

absol. Alma virgo hälog iomffru ower alla
iomffrur i mällan ganghe mz sinne bön för os til
herran

leccio **B**enedictum marie corpus &c Här gör
10 angilen fäghersta sermonem, om iomffru
maria fäghrindh, liknandhis henna likama renasta
kari, oc hennas siäl clarasta sool, oc hwru gudz
kärleker war rothadher i iomffrunnas siäl, Oc 176
iomffrun war prydth mz triggehande andelikom
15 dygdhom, oc swa som gudh oc hälge ängla gladdos
aff iomffrunne i hymerike, swa gladdos oc män-
niskior i iordherike, oc om nakon thän som til-
bögdher war syndenne sik seth haffwa tässa iom-
ffru, iämsköt wtsläktes syndennas brändaghi, Oc
20 för swadana nadh som iomffrunne aff gudhi giffwin
war, prisar iomffru choren tässa iomffruna mz nygh-
iom loffsang sighiandis in responsorio Sancta et
immaculata Hälogher oc osmittadher iomffru-
domber glosa doctores tydha här virgo för vir-
25 ginitas, oc sighia swa, hälog oc osmittat iomffru,
mz hwat loffsang oc priis skal iak tik framföra
ällar nämpna, thz weth iak ekki, för thy at thu
gaff os then aff thino sköte, huilken hymblane
förmatto ekki begripa ⁊ Benedicta tu wäl-
30 signadh wari thu o maria i blandh qwinnor, oc
wälsignadh wari thins qwidz frukt

absol. Virgo ab angelo Iomffrun som helsat
war aff änglenom, wärdhoghis affskrapa wara
syndher

leccio **N**ulla lingua, Här oppenbara ängilen
secunda iomffrunnas snille, oc hwru hennas

wndherstandh war opplyfft til aldzmäktogan gudh,
oc hans kärlek oc budhordha gömo, oc astwndadhe
hon kärleka lidha alzskona dröffwilse för gudz
kärlek skuld, i tässom kärlekenom nalkadhes iom-
ffrun gudhi swa at gudhfadher gaff henne sin son 10
nar hon swaradhe änglenom sighiandis Ecce an-
cilla domini, Oc i samme stwndh tilfögdhis
guddomen mandomenom i iomffrunnas lifvue, oc
wart gudhfadhers son, oc sannelika iomffrunnas
son, oc här före loffwar choren jñnerlika alz- 15
mäktoghan gudh för sadana nadh i iomffrunne
giordha, oc täslikes iomffrunnas wärdoghet, sigh-
178 iandis in responsorio Videte miraculum O alla
cristna människior seen här eth iärtekne, at gudz
modher affladhe oc är iomffru, ey witandhes nakors 20
manz salskap Standandhis betyngdh, maria mz
adhela byrdh, oc wiste hon sik wara gladha modher,
huilken sik ey wiste wara nakors manz hustru
✕ Hec speciosum glosa Tässen modhren som är
oc iomffru, affladhe i renlifvsens inälffwom wän- 25
asta son i wälskapnadh ower alla människiors
söner, oc hon som är wälsignadh äwärdelika fram
bar os gudh oc man glosa i sinne wälsignadhe
byrdh absol. Nos cum prole Iomffru maria mz
milla barnet wälsigne os 30

leccio **O** coniuncionem pulcherrimam &c Här
tercia sigher ängilen at iomffrun war ful mz

them hálga anda i siäl oc likama, oc hwru hon
 liknas widh brinnande buskan som moyses saa,
 huilken hetelika bran wtan allan skadha, swa bran
 oc iomffrunna likame i hetasta kärlek til ald-
 5 mäktogan gudh, aff huilko gudh gladdes oc alle 179
 patriarcha propheta oc otalike andre gudz wener,
 oc för thän kärleken thär iomffrun swa brinnandhe
 haffde til gudh, wärdogadhis gudz son sik jngywta
 i alla hännas kropps limi, thär sik mandom anam-
 10 andis, oc aff iomffrunne födhas i alle höffuiskhet,
 för huilkit choren in responsorio prisar oc hedhrar
 iomffruna sighiandis Felix namque O aldra
 hālgasta iomffru maria för the saak skuld äst thu
 sāl, thy at aff tik är opp rwnnen rätwisonna sool
 15 christus som är war gudh ¶ Ora pro populo,
 O maria bidh för almoghanom, oc för klärkkana,
 bidh oc för gudhelika qwinkönet lät alla them
 wtrona thina hiälp haa hälst the ärw som hög-
 tidhelika göra thin aminnilse ¶ In vterum Höxste
 20 herran gudh nidhersteg i iomffrunnas qwidh i
 honom anamandhis wars frihetz wärdh

O admirabile Här sigx hwru gudh alz- ad laudes
 mäktogher giordhe eth wndhersamliket bythe ällar
 widherskifte mz mankönet, nar han tok til sik man-
 25 domen, oc gaff människionne guddommen, thz är
 nar han samman fög[d]he guddomen oc mandomen
 i iomffrunne oc wärdogadhis aff henne födhas 180
 textus O admirabile O aldra wndhersamlikasta
 ombyte, at mankönsens skapare anamadhes aff
 30 iomffrunne liffwandis likama, wärdogadhis, fram-
 gangandhis människia wtan sädh oc gaff os sin
 guddom

ympnus Ysayas que cecinit I tāsse ympno
sigx hwru ysaie prophete spadomber är fulkom-
nadher i iomffrunne, oc mykyt annat som arörer
ihesu christi wndhersamlika födzlo oc stora ödh-
myukt, at han wille läggias i asna iäthw

Ysaia que cecinit Hwat ysaia prophete
sangh glosa thz är han före spadhe at gudz
son skulle födhas i iordherike, Thz är fulkomnat
i iomffrunne, ängilen budhade henne, oc thän
hälge ande opfylte henne Maria ventre Maria
afflar aff troens ordhens sädh glosa gudz ordh är
gudz son, huilkit ordh sadhes i iomffrunne, nar
iomffrun affladhe aff them hälga anda, oc pighonnas
jnalffuer bära thän huilken all världen förna ekki
begripa Radix iesse Iesse roth gaff eth blomster
oc qwisten föddhe frukt, hon som fruktsam war
181 frambar fostridh, oc modhren bliffwer iomffru
glosa jesse är eghit nampn, oc heth konung dauidz
fadher jesse, hans rooth är hans affkömd gaff
blomster, oc qwisten är iomffru maria gaff frukt
nar hon föddhe ihesum Presepe thän som är
lywsens skapare han wille tola allar lidha läggias
i iäthw, mz fadhrenom skapadhe han hymnana,
wndherbögdher modhrenne, klädhes han i fatik
klädhe Maria mater & Tamquam spon[sus]
Gudz son framgik aff iomffrunnas qwidz lönlika
kammar som prydher brudhgomme aff skinande
brudhahwse

super bene-
dictus

ant. Latuit in bando Här sigx hwru owenen
diäffwlen lönte sik allar döldhe för människionnas
förtappilse än guddommen ihesus christus skylte
sik wndher gratandhes barssens hampn för män-

niskionna atherlösno skuld j troloffuadhe modh-
 renne maria gömdhe sik iomffruliken höffwiskhet
 at owenen skulle swa owerwinnas oc förffaras, oc
 är i tässe antiphona stor andeliken beskadilse
 5 *textus* Latuit in blando Etherlika owensens swek
 doldhe sik i swiklika ormsens hwitzlo aller smeke-
 likhet, oppa thz at människian skulle gripas til
 syndhena, än guddomsens omälelikhet doldhe sik 182
 ödhmyuklika i gratandhis piltzsens klena likama,
 10 oppa thz at människian matte atherwinnas, oc iom-
 ffruliken höffwiskhet waar lönlika i troloffwadho
 modhrenne, oppa thz at owenen skulle faa blygdh
 oc skamfåras, oc swa allaledhis wart en konst
 gabbat, aff the andre konstenne, oc swekit i gån
 15 kom til sin mästara, Oc thy wari loff oc äro son-
 enom mz modhrenne, oc modhren mz sonenom,
 huilkom ånglane sywnga loffsangh i högdhenne,
 Benedicamus Här sywngher choren loffsangh
 litla piltenom ihesu som diddhe ållar sögh ödh-
 20 mywkasta pighonnas iomffrulika spena *textus* Be-
 nedicamus deuotis wälsignom glosa mz loffsangh
 aff gudelikom haghom obegripelikom herra ihesu
 christo, swghandis ödhmyukasta litla pighonnas
 iomffrulika spena Deo dicamus Sighiom gudhi
 25 loff oc taak

ympnus Rex christe I tässe ympno bidhiom
 wi gudh ågha war hiårta, at wi thås haldher mattom
 loffua gudh i allom thimom, Oc är tassen första
 wårsen rex christe mykyt nytteliken at lāsas nar
 30 som gudeliken människia wil begynna nakra böner
 ållar lāsigh, hwat haldher thz är dagx tidher 183
 ållar andra böner, thy at fafånghe tanka, oc hiårtans

orolikhet borthåltas om thenna wärsen wardher
gudelika läsin, wi bidhiom oc i tässe ympno herran
minnas at han fordhom anamadhe aff rene iomffru
wars likamas skapilse, thz är sin mandom

Rex christe O aldra mildaste konungher ihesu
christe äägh war hiarta glosa thz är bliff
sithiandis i warom hiärtom, oppa thz at wi mattom
giffua tik wärdzskyllokt loff i allom thimom Me-
mento, O ihesu christe helsonnas skapare aminz,
allar thu skalt aminnas, at thu fordhom födhandis
takit haffwer wars likamas skapilse aff osmittadhe
iomffru Maria mater

ad primam

ant. Quando natus es Här sigx hwru skriffen
i gamla tästamenthet fulkomnadhis i ihesu christi
födzlo textus Quando natus es O ihesu christe
thentidh thu est osigherlika glosa thz är swa wndher-
samlika at enghen kan thz sighia, födder aff iom-
ffrunne, tha ärw skriffenar fulkomnadhe, thz är
the figure oc liknilse som i gamla tästamenthet
teknadho gudh skola födhas aff iomffru, oc enkan-
nelika tässen figura som här staar jn antiphona
184 Sicut pluua in vellus &c swa som räghnet
nidher fylol i wllafätten, swa nidher stegh thu
ihesu christe til iomffrunna at thu skulle frälst
göra människionna kön, hwar före loffwom wi tik
oc ärom wan gudh glosa Är skriffwat i biblia i
the bokenne som kallas jwdicum i siätte capitulo,
at en her greffue som heet gedeon, nar han wille
gaa til stridhz mote israels fianda som hetha ma-
dianite, tha bedhes han tekn aff gudhi sighiandis
O herra gudh om swa är at israel skall frälsas
om mina händher thz är mz thz stridz folk här

samnadh är, tha wari thz mik för sant tekn, at
 thenne wllafätten iak lägher här oppa bara iordhena
 oppfylles mz dag, i tässe nattenne, oc all iordhen
 om kring bliffwi tör, hwilket oc wart, thy at ge-
 5 deon fan wllafätten allan fullan mz dag, swa at
 han wredh eth kar fult mz the daggenne Sidhan
 sagdhe gedeon annantidh til herran gudh O is-
 rael's gudh ey wredhgas thin grymhet mothe mik,
 om iak bedhis annantidh tekn aff tik, Om wlla-
 10 fätten bliffwer töör i tässe nath oc all iordhen
 waat aff daggenne, tha bliffwi thz mik ympnet
 tekn mik til sigher, hwilkit oc swa skedhe &c Oc
 war thenna wllafätten en figura allar tekn til ihesu 185
 christi födzlo, thy at som daggen nidher faller
 15 lantelika swa at enghen kan förnimma thz för än
 iordhen oc gräset är fult mz wädzsko, swa kom
 oc then hälge ande hemelika oc wndhersamlika
 ower iomfrwna nar hon i en punkth affladhe gudz
 son fwlkomliken man, mz siäl oc likama oc allom
 20 lymmom oc lidhamotom, oc thetta tydher the
 ordhen Sicut pluuiä in vellus

ant. Rubum quem Här röres en annor ad terciam
 figura aller liknilse aff iomffrunnas renlikhet,
 i thy at moyses saa en buska staa i brännande
 25 logha oc tho ey förnöthas, swa war oc gudz
 modhers renleker gömdher aff alle smitto, Oc kan
 ey tässen antiphona wäl wttydhas wtan mykyn
 tilläggilse textus Rubum quem viderat O iom-
 ffru maria wi withom oc fulkomlika kännom thin
 30 loffsamlika iomffrudom wälbewaradhan oc gömdh-
 an, som then bwskan thär moyses fordhom saa
 obrändhan, o thu gudz födhirska bidh för os

✧ Venit deus in mundum Herran gudh kom i
wårdhena om iomffru mariam, oppa thz at han
186 skulle atherledha i hymerikis ära förtappadha
människiona

ad sextam   Germinauit Här wttrykkes twa figure om 5
iomffru maria aff gambla tästemanthet, Förste at
iesse root blomstradhes, annar at en stiärna opp-
rindher aff iacob patriarcha, huilkit som händhe
tha iomffrun födde för huilket choren loffwar gudh
textus Germinauit Iesse root blomstrades ällar 10
grönskadhes oc en stiärna oppran aff iacob patri-
archa, iomffrun födhe frälsaren O war herra oc
gudh wi loffwom tik oc ärom ✧ In vterum
virginis, Högxste herran gudh nidherstegh i
iomffrunnas qwidh, i honom anamandhis wars frii- 15
hetz wårdh

ad nonam   Ecce maria Här sigx at maria födde fräls-
aran ihesum, huilken iohannes baptista saa oc
sagdhe see gudz lamb textus Ecce maria O thu
glosa cristen människia see oc skadha i cristne 20
troo, at maria födde os wan frälsara ihesum hwilken
sanctus iohannes baptista seandhis ropadhe mz
höghe röst sighiandis glosa oc mz fingrenom tekn-
andis see gudz lamb, huilkit borttaker wärldennas
syndh ✧ Tamquam sponsus Gudz son fram gik 25
aff iomffrunnas qwidz lönlika kammara som prydher
brudhgomme aff skinandhe brudhahwse

187   Elegit sibi dei Gudz son wtwalde sik modher
j iordherike, oppa thz at han skuli göra människ-
ionne gudh til fadher i hymerike 30

ad vesp ras   Beatus populus Här sigx at the ärw säle
som haffwa ihesum sik til gudh, oc vee är them

som trösta oppa wärldhenna höffdingha, oc är them thetta til warnaghla som meer rädhas för människiom än för gudhi, oc meer älska wärdzlikhetena än andelika gudhelikhet *textus* Beatus populus Hälokt är thz folket, huilken ihesus som iomffrun gaff dya, är theras gudh, än vee är människionnas sönom sik tröstandis oppa höffdingana, i hwilkom ey är helsa

ympnus Aue maris stella I tässe ympno
 10 liknas iomffrun widh haffsens stiärno, oc hymerikes porth oc sigx hwru iomffrun tok aff änglenom Aue omskiftandhis eua nampn oc bidher choren iomffruna lösa boyonar aff them som sake ärw oc giffwa blindhom sina syn Oc at hon wili
 15 bewisa sik wara modher, oc giffwa syndarom frälsan, görandhis honom millan, thz är rätwisan Oc at hon wili tilredha wäghin til at see ihesum, som tydhas skal äpther hwan wärssen

188

textus Aue maris stella Heel haffsens stiärna,
 20 gudz hælga modher altidh iomffru bliffwandes, sälasta hymerikis porther Sumens illud Anamandhes aff gabrielis munne thz ordhet Aue, stadhfäst os i fredhen om skiftandis eue nampn Solue vincla O maria haffsens stiärna, opplös
 25 saakom boyonar glosa thz är syndarom theras häktilse som the haffwa i pinonne, frambär blindhom lywset glosa thz är willefarandom oc andelika blindhom i sydenne, opplys samwithet, borthält wart ondha, thz är wara syndher oc wara onzsko
 30 oc bedz alt goth, thz är förwärfua os aff gudhi alzs-kona dygdher Monstra te esse matrem O maria haffsens stiärna, bethe allar bewisa tik wara modher

glosa os syndarom til gudh för os bidhiandes, at
 thän som för wara skuld wildhe lidha at wardha
 thin son, han wärdoghis taka wara bön om tik
 glosa thz är för thina förskullan Virgo singu-
 laris O maria haffsens stiärna enkannelikasta iom-
 ffru, millast iblandh alla, gör os renliffuandes oc
 189 mildha aff lösta aff warom syndhom Vitam presta
 pu[ram] O maria haffsens stiärna giff os clart
 liffwerne oc til redh os tryggan wägh at wi skullum
 altidh tilsamman glädhias ihesum skodhandes Sit 10
 laus deo Loff wari gudhi fadhre höxsta christo
 hedher, oc them hälga anda Oc allom trem glosa
 som är fadher oc son oc then hälga anda wari en
 hedher

ant. Gaude eternaliter Här loffuas oc äras 15
 iomffrun aff sinne mykle dygdh oc äro, oc storom
 hwgnadh, thy at hon är allom ympnet gudhi oc
 änglom oc iämwäl människiom oppa iordherike
 textus Gaude eternaliter Glädz äwärdhelika
 osmittat modher maria thu som allom är alt 20
 giordh glosa thz är allom til ympnoghet, thu äst
 the hälga treffalloghetz högxsta ära, änglommen äst
 thu största frögdh fanghomen äst thu frälserska,
 them som sywke ärw äst thu läkerska, owergiffnom
 oc dröffdom hogxswalirska, rätwisom äst thu främ- 25
 yärska, sakom syndharom hiälperska, gudz sone
 äst thu modher, wälsignadh wari thu äwärdelika,
 oc wälsignadh wari thins qwidz frukt

190 Quoniam mandauit Här loffwas wälsignilse
 ad complet. allom them som ödhyuklika tiäna iomffrwne 30
 textus Quoniam mandauit dominus Hedhrom oc
 ärom idhkelika herrans ihesu christi modher mz

ödhmywke oc gudhelike tjänist thy at herran
ihesus haffwer budhit, thz är loffwat äwärdeliken
wälsignilse, allom hedhrandis hans hálga modher

ympnus Sponse iungendo I tässe ympno röris

5 andeliken siälennas sötme hwru gudhfadher mz
them hálga anda sammanfögdho sonen mz brudh-
enne marie i kärleksens brudhahwse Oc hwru
thenne ädhela wnghe herran ihesus iföres nyghian
kiortil, gangandhes prydher som brudh, Marie
10 qwidher war brudhahwset, oc iomffrunna siäl war
brudhen, brudhgommen ihesus, hans klädhe iom-
ffrunnas köt, nw wordhit konungxlikit klädhe

textus Sponse iungendo Fadhren oc thän hálge
andhe war sonenom oppsidhes mädhbrodher

15 i kärlekxsens brudhahwse sammanföghandis brud-
enne glosa Thetta är swa wndherstandandhis, at
i thz brölloppet som war mällan gudh fadher oc 191
iomffruna, nar han henne gaff sin endha son, thär
war thän hálge andhe som en mädhbrodher, mz
20 sonen, thy at thetta ärandhet som är christi
incarnacio, Thz är christi mandoms anamilse,
giordhes allaledhis aff the hálga treffalloghet, tha
saa at sonsens persona anamadhe kötliken hampn
i kärleksens brudhahwse, som war i iomffrunne,
25 huilka guddomsens kärleker wtwaldhe för wärld-
ennas opphoff Stola noua, Thenne wälborne
wnghe herran ihesus i föres nygan kiortil, oc gaar
han i wänasta höghfärdh, liker enne brudh i klädhe-
bonadh glosa decora pompa &c höghfärdh i wärdz-
30 like matto sigx wara i prydilse oc i kroppsens
wälskapnadh, oc kroppsens renlikhet, Swa sigx oc
i andelike matto hälogh oc faghor höghfärdh i

dygdhannas prydsom oc samwitzsens renlikhet,
 thär siälen är wtan alla syndha smitto, oc swa
 haffwer här wnghe herran ihesus ena faghra högh-
 fardoghet kläddher aff iomffrunnas renasta köthe
 192 wänaste som brudh wtan smitto Venter marie 5
 marie qwidher är brudhahuset oc konungxsens
 brudh är marie siäl, oc brudhgommen är herran
 ihesus christus klädhen är kötlike konungxklädhit,
 glosa thz är thz renasta iomffrunnas köth oc blodh,
 aff huilko gudz son ihesus giordhe sik klädhe i 10
 iomffrunnas liff O sponsam fecundissimam O
 aldra fruktsammasta brudh glosa som är maria
 huilken oppfyller hymerikis konungx gardh mz wän-
 asta barnssens skara, äronnas konunge til loff oc
 priis glosa hymerike oppfylles mz barnssens skara, 15
 thz är mz allom cristna manna siälom, huilka barnet
 ihesus atherlöste aff äwärdelikom dödh, oc wart
 thetta mz fruktsammasta brudhennas marie mödh-
 hialp, huilken wärdogh war födha thz faghra
 barnet Maria mater 20

ant. Glorificamus te Här ära choren iom-
 ffruna gudz modher bidhiandis henne frälsa alla
 them som henne ära textus Glorificamus te O
 maria gudz födherska wi ärom oc loffuom tik för
 193 thy at christus är föddher aff tik fräls thy alla 25
 them som tik loffua oc ära

warffru loff

Aue stella matutina Heel morghon stiärna
 syndaras läkedomber wärldinna förstinna oc drot-
 nigh, alenast wärdogh at kallas iomffru, moth 30

owenzsens skoth sãth helsonna skyöldh thins dygx
 tekn, o gudz wtwaldha brudh war os rãther wãgher
 til ãwãrdhelika glãdhi Amen

Rwbrica Til thenna hãr daghen i wikusanghen
 5 haffwer iomffrunnas chor äpther fölkt iomffrunne
 mz myklom loffsangh aff hennas mykla glãdhi,
 nw begynna mörka skyn gaa för solennas
 skeen, thz är menth at sörghen nidher kwãffwer
 glãdhina, nar sörghenna swãrdh nalkas iom-
 10 ffrunnas siäl, naar hon saa sin kärasta son oc
 gudh lidha bitherlikasta pino oc beskasta dödth
 Oc hãr aff gör iomffrunna choor aminnilse i
 allan thenna daghen i sanghenom, warkwñnande
 sik ower sorghfulla modhrena, ower sonsens
 15 plagho oc bitherlika dödth, Oc begynnas thy
 jñwitatorium Regem virginis Oc samman-
 kallas hãr aller chooren til at hedhra oc ära
 wãlsign[a]dha iomfrwnnas son för os kors-
 fãstan

20 **R**egem virginis filium, O i alla christi 194
 textus iomffrur kommen samman oc hedhrom
 oc ärom konunghen som är iomffrunna son, för
 os korssfãstan •

ympnus Relictis &c I första wãrsen i tãsse
 25 ympno sigx hwru the skulu wara skipadhe som
 tãnkia wilia iomffrunna sons pino I thãñ andhra

wärsen sigx, hwru herran ihesus rensadhe wara
 syndher mz triggia handha watn I tridhia wärsen
 sigx hwru iomffrunnas hiarta sargadhis aff sins
 sons margffalla pino I fiärdha wärsen sigx hwru
 liffsens källa torkadhis oc herranom skänktes galle
 för honogh I fämthe wärsen sigx at sonsens
 sorgh öktes aff modhrennas dröffuilsom, oc modh-
 rennas sorgh öktes aff sonsens obrygdilsom I siätte
 wärsen bidher choren ihesum christum at hans
 pina oc kärleker maghe gönom gaa allas thera
 hiarta

textus **R**elictis mundi &c Omwändhom i warom
 siälom iomffrunnas sons pino ower-
 giffno alla wärldennas draffwel faffanghan leek
 oc onyttelika glädhi glosa Thetta är swa meent
 at the människia som wil fruktsamlika tänkia gudz
 195 pino, tha skal hon wtelykkia aff sith hiarta alla
 löshet, oc alt wärdzlikit draffwel i lek, stim oc
 fafanghe glädhi the hon seet haffuer ällar hört,
 thetta är moth them, som i choren haffwa sik
 20 ostadhelika i teknom oc löghe ällar kathom oc
 faffanghom teknom Qui vere Omkring wändhom
 iomffrunnas sons pino i warom siälom huilken
 sannelika os som smittadhe warom i margfalle
 syndh, rensadhe mz triggia handa watn som är
 25 mz tharomen, swettenom oc blodhenom Pensemus
 Aktom oc owerwäghom modhrennas skälffwandhis
 hiartas aldra hwassasta thorner, nar hon saa sons-
 ens likama lidha swa margfalla pinor Fons vite
 Liffsens källa som giffwer liffsens dryk torkadhes
 30 oc wisnadhe, huilkom oppa korsset hängiande gaff
 galle för hon[o]gx kaka nar han klaghade sik törsta

Ausit do[lores] Modhrennas sorgh förökte sons-
ens dröffuilse oc the obrygdilse oc pina som sonen
ledh förökte modhrennas bedröffwilse Sic corda
nostra O herra ihesu christe, swa gönom ganghe
15 war hiarta thin bitherlika pina, at thin sanna
älskelikhet jñne bygge altidh i os Maria mater

ant. Proppter preces Tässen antiphona jñne
haldher ena gudelika bön til herran ihesum at 196
han för sinna modhers bön oc sinna pino skuldh
10 wili os miskunna

textus **P**ropter preces O herra ihesu christe
aldrä starkaste frälsare, huilken för wara
skuld är wordhen människia oc ledh försmäilse
thu wärdoghas för thinas hālgasta modhers böner
15 skul os frälsa aff syndennas trāk at wi ey skullom
oppswālgas i hālrites dyuphet

ant. Ne elongeris En nytteliken bön til
iomffru maria at hon wili bidhia för os til sin
son, huilkom gallen skänktes för war broth textus
20 Ne elongeris O iomffru maria war enasta akall-
erska ey wili thu fiārka tik fran os, wtan bidh
haldher för os, at thin son ihesus som mz gallan
war skänkter för war broth oc syndher skul, wili
os drwkna göra aff sinom kärke

25 ant. Benedictum sit Här wālsighnas iom-
ffrunnas sons wālsignadha nampn huilkin os köpte
liffwit mz sinom dödh, för huilkit all iordhen, thz
[är] alla människior byggandes i iordherike, opp-
fylles mz loffsangh gudhi takkandis oc alla twnghor
30 sighia thär til, ja, ja, allar thz wardhe, thz wardhe 197
textus Benedictum sit wālsignadh wari iomffru
marie sons wärdoghetz nampn, som är ihesus,

huilken os köppte liiffwet mz sinom dödh, alt
iordherike oppfylles mz hans loffwe oc alla twnghor
sighia thär til, wardhe thz wardhe thz, glosa thz
är amen amen ällar ja ja

✠ Spineo serto Här sigx at ihesus kron- 5
adhis mz tornkrono oppa thz at han skuli os
prydha mz äwärdelike äronnas krono textus Spineo
serto Äronnas konungher war gabbadher mz torn
krono, oppa thz at han skuli os prydha mz äwärde-
like äronnas krono Item skal lectrix wetha at 10
thetta ordhit, Sertum är kranz sadana som wnkt
folk pläghar sik göra aff yrther ällar aff roser,
ällar aff andhro ärliko blomster, än herranom
ihesu giordhes kranzser ekki aff yrther ällar lilior,
wtan aff hwassasta törne som wäxte i them landh- 15
om absol. Christo qui nos Iomffrun som föddhe
christum hon förlike oc os mz herranom christo
huilken os atherlöste

Gloriosa virgo maria Här läre gudz ängil
christi iomffru toleligha sik beuisa i allom 20
198 mothegang oc säther iomffrwna gudz modher för
them som en spegil huilken i blandh dröffuilsen
war som rosen är i blandh törnet, sigher oc ängilen
at gudz räddoghe war iomffrunna första dröffwilse
Iomfrwn lärth aff them hælga anda oc prophetanna 25
ordhom, at christus skulle födhas oc lidha pino,
sörgdhe margffallika lankt för än hon wiste sik
wardha skola hans modher, Oc som iomffrun
haffdhe osigherlika glädhi i ihesu christi affling
oc födzlo swa ympnadhes henne dröffwilsen i hans 30
tilstwndandis pino oc tha likkawäl i allom dröff-
uilsom, war hon stadogh bliffwandhis som rosen

i blandh törnet, Oc här aff gör iomffru choren
 faghran loffsang jn responsorio Sicut spinarum
 Huilkit lydher nakraledhis i tässe matto Sicut
 spinarum &c Swa som tornennas nalkilse allar
 5 samgrandh minskar ekki blomstrandes rosenas
 wällukt Swa förmatte oc ekki sorghennas omäle-
 likhet förminska stadughetennas dygdh oc krafft
 i tik ihesu christi modher, thy at thu war wal-
 luktandhis i aldzskona dygdhennas godha lwkt
 10 ¶ Assiste spes O maria wart enasta hopp, när 199
 stat os thinom ödmywkom thiänarom, redhaboen
 tilhialp, at wärldennas wällost skuli ey os opp-
 höya oc wärldennas motheganger ey nidhertrykkia
 absol. Qui nos saluauit Thän som os frälste mz
 15 sins blodz wärdhe, han beskärme os för sinna
 modhers bön skuld, som är iomffrunnas marie
 leccio **J**Nter alia que voces prophetice I tässe
 secunda lexenne läre gudz ängil christi iomffrum
 at bära sorghennas swärdh mz iomffrunne marie,
 20 Oc röre hwru prophetana skriffw oc före spaddo,
 at herran skulle lidha pino, oc sorgdhe iomffrun
 herrans komaskolandes pino lankt för än hon wiste
 sik siälffua skola wardha herrans modher Än sidhan
 hon haffde afflat oc föth herran, oc saa oc han-
 25 theradhe hans hälga lidhamot händher oc föther,
 wiste hon mykyt meer aff them hälga andha än
 nakre propheta, at pinonnas anbudh som är spikana
 oc spyutet skullo gönom gaa bitherlika hans hälga
 lymme, oc i tässe matto ökthes altidh hennas
 30 sorgh Oc tha likkawäl bleff iomffrun i all sin
 dröffwilse som rosen i blandh törnet toleligha mz
 andelike glädhi bärandhes sörghennas swärdh i 200

siälennas hiärta Oc här aff gör choren ärleken
 loffsangh in responsorio Perhenniter &c O maria
 modher til äwärdelika glädhi, wälsignadh wari
 thiin menlösasta siäl äwärdelika, huilka sorghennas
 swärdh gönom gik oc thz swärdhet ledh thu wäl-
 wiliogh oppa thz at wara wanskelika oc syndogha
 siäla skulle ekki äwärdelikx dödzsens swärdh
 gönom gangha ¶ O vere, O maria aldra ymp-
 nogasta i sannasta kärlek, giff os til, at honom
 fulkomplika älska hwilken wndhersamlika os dödhom
 i syndenne köpthe eth sälikt liff mz sins hiärtas
 eghno blodhe absol. Passio virginis Iomffrunnas
 sons pina antwardhe os i högxta fadhersens händher

EO denique tempore &c Här lather gudz
 ängil christi iomffrur wndhersta i hwilke
 matto sorghennas swärdh gönom gik iomffrunnas
 siäl thy at för hwan punkten hon saa ällar wndher-
 stodh aff christi pino, tha fik hon en hwassasta
 styongh i sina siäl, thy at hon saa hwru henna
 201 käraste son wart kinpustadher flängdher dömdher
 til dödh, hon hördhe jwdhannas ropp sighiandis,
 crucifige, crucifige, oc at han kalladhis wärste för-
 radhare I alle hans pino tha äptherfoldhe modhren
 sin millasta son som lambet sinne modher, Än
 tha iomffrun hördhe lyudhit aff hammaromen nar
 herran mz spikomen wart gönom slaghin i händher
 oc föther nidher fiöl hon som halff dödh, oc blik-
 nadhe hennas kindher, Oc här aff göra iomffrunar
 loff sangh in responsorio Palluerunt Millasta
 modhrensas marie kinben bliknadho, thentidh hon
 saa sins iomfrudoms son rödhlitadhan mz sino eghno
 blodhe, oc iämsköt begynnadhe hon wanzskas i

allom sins likama krafftom, seandhis sonsens händher
 oc föther gönom stinghas, huilken oc nidher fallen
 war oppa iordhena swa som halffdödh allar danat
 aff mykle sorgh, hörande saadana sins sons gröthe-
 5 lika roopp i dödzsens stridh ¶ O immensam
 O aldhra obegripelikaste kärleker, huilken drogh
 gudh som alltingh styre oc menlösasta iomffruna
 at lidha tolken dröffuilse oppa thz at fördömdhe 202
 tiänarana, thz är syndogha människior skuli frälsas
 10 ¶ Vidit virgo Iomffrun saa i sins milla sons
 anlite, O milla manna spoth, mz dyra blodzsens
 rinnilse allar fiodh

ant. Misereatur nostri Thz är en gudhe- ad laudes
 liken bön til iomffrunna til at wnffa gudz nadh
 15 Misereatur O maria liffsens modher miskunne
 os aldzmäktogher gudh, tik för os bidhiande,
 huilken os är ödhmyklika tilfögdher tik lydhande
 oc för wara skuld dömdher mz smälekasta dödh,
 tik aseande

20 ympnus Rogatus deus &c I tässe ympno sigx
 hwru prophetana badho gudh söndher slitha hymb-
 lana, oc hiit nidher stigha, här wtrykkias oc ihesu
 christi pinos anbudh som är spoth, flānghior spywtet
 törnet huilkit iomffrun saa sinom sone tilredhas
 25 oc herren opphängdes a korsset tilfögdher röffwar-
 omen, oc hwru blodzsens bäkkia wtrunno aff christo,
 oc tarane aff iomffrunne oc är i tässe ympno stor
 aminnilse aff ihesu christi pino oc beskodilse aff
 iomffru marie dröffuilsom Oc märkes här j texten
 30 at exilium tydher borth förnigh, allar aff landhe 203
 sino wt körnigh som the biltoghe wt köras fran
 hws oc hem, oc iāmwäl aff sino fādher nis landhe,

swa war mankōnet för syndennas skul wtkört äwärde-
lika aff hymerikis rike som är wart fādhernis rike,
til thās ihesus kom oc atherlōste os aff sadana
biltoghet oc thz kallas här twnggh landh flytan, oc
war hon sannelika twnggh, thy at fran them tima
budhordit brōdz i Paradis oc til tās herran ihesus
ledh sina pino waro meer än fām twsandh aar oc
fretighe oc hwndradha

Rogatus deus, Herran gudh wiliandis os frälsa,
kom til os i iomffrunne, thär om bidhin aff
prophetomen at han skulle slita hymblana oc hiit
nidherfara Sputa flagella Sputhor, flānghor,
spyuthet, hotan, försmäilsen, korset, slaghen, spikane,
törnen, dödhē, saren, gallen, bandhen, kötzsens
swlme, Hec sunt que Tässen för nämndha tingh
ärw the huilken iomffrun saa tilredhas sinom son
huilken til iordherikis kommen war, at frälsa os
aff ware twnge landhflykt Patibulo suspen-
ditur, ihesus opphängdhes a korssens galga til-
204 ffōgdhes röffwarom oc försmas maxan aff allom
oc saa döō han aff allom offwergiffwin O quam
predigni O hwru wärdoghe bākkia oppa korsset
wtgwtos i ihesu christi blodhe, oc wärdoghe tara
aff iomffrunne oc modbrenne som hennas ōghon
wtguthu wndher korsset standandis Sic nostra
corda O herra ihesu christe swa gönom ganghe
thin pina war hiārta at thin sanna ālzskelikhet
matte i os altidh jñne byggia Maria mater O
quantos O hwru största drōffwilse liffsens modher
ledh, nar liffwet som är ihesus bleff döth oppa
korssens trä henne aseande

ant. O virgo post deum Tassen antiphona
 jnnehaldher ena gudelika bön til iomffru mariam
 O iomffru maria arma syndara enkanneliken til-
 flykt näst gudhi som wi wisselika trom, oc engha-
 15 ledhis twäkom, at thu jnfördhe tässe mörke wärld-
 enne äwärdheliket l[i]wsens skeen, huilkit opplyste
 sitiandhis i dödzsens skugga, thw wärdogha fru,
 wärdoghas nw jnföra j war mörka hiärta thz lyuset
 som thu födhe, oppa thz at war mörkgiordh hiärta
 20 maghin känna sannindhena, försmadhe alla fa- 205
 fanghlikhet, oc ekki mista thz wärdogasta wärdit
 aff störstom kärlek aff gudhi giffwit äär os til
 atherlösn

Benedicamus jnnocenti wälsigh[n]om mz
 15 loffsangh menlösa iomffrunna son, för synd-
 arom dödhenom til dömdhom, nw äwärdheligha
 liffwandis herra, Deo dicamus syunghom sigh-
 iandis gudhi oändelika takker, os atherwinnandhe
 aff häluities käfftom, oc ather ledhandis til hyme-
 20 rikis konungx gardh

ympaus Summe mater I tässe ympno sigx ad primam
 at som iomffrun war höxt i frögdenne, swa war
 hon oc dywpast i sörghenne oc thy bidher choren
 at wi mattom försmä wärldena oc idhkelika tänkia
 25 hwat dröffuilse iomffrun ledh mz sinom son, är oc
 witandhe at the glädhin som iomffrun haffde aff
 sinom son war blandat mz sorgh, thy at hon wiste
 sannelika at han war alzmäktogher gudh, swa wiste
 hon sannelika at han skulle lidha beskastan dödh
 30 oc thy sigher här texten at iomffrun war högxsta
 glädhinnas modher tha hon beskodhade hans al-
 zmäktogha guddom, oc war hon sorghful modher

Jungfru Marie Örtagård.

206 nar hon beskodadhe hans dödhelika mandom lidha-
skolandis bitherlikan dödth oc thz märkes i texten
nar som sigx at iomffrun wndhergiffwer äronnas
konungh dödzens nödth thz giordhe iomffrun be-
skodhandis mandomsens dödhelikhet

Summe mater O maria största glädhinnas
S modher, oc tho högelikast fwl mz sorgh, ran-
sakandes äronnas konung wndhergiffwer thu han
dödzens nödth Da nobis O maria giff os för-
sma wärldena glosa thz är, giff os nadhena til at
wi mattom alla ledhis försma alla förgänglikhet,
Et sedulo oc idhkelika ather tänkia, hwat thu
lidhit haffwer för os mz thinom swa millom sone
glosa Thenna wärsen da nobis, är nytteliken at
läsa, hålst them som haffua glömt sino lyffte som
är at owergiffua wener oc frändher oc alt thz i
wärldenne är Sic corda O herra ihesu christe
swa gönom gange thin pina war hiärta at thin
sanna älskelikhet matte i os altidh jñnebyggia
Maria mater

ant. Christe patris Thetta är en nytteliken
bön til ödhmyuka herran ihesum christum at wi
mattom ödhmyuklika hedhra gudh textus Christe
207 patris O herra ihesu christe högha fadhersens i
hymerike oc ödhmyukasta iomffrunnas endhe son,
huilken för wara skul oppa korsset wast opp-
högdher, ödhmyuka miskwñnelika war förbulgna
hiärta, at wi mattom mz hälgom änglom ödhmyuk-
lika tik hedhra

ad terciam Ihesu benigne Thetta är en gudheliken
bön til ihesum christum at faa lastennas frihet
ällar fiärkan, för iomffrunnas böen skul

textus **J**hesu benigne O ihesu millaste ather-
lösare, swa som thu för fadhersens lydhno
skuld, lankt fran os giordhe wara arghet mz thinne
pino, swa borth rör oc nw lankt aff os öghnannas
15 oc kötzsens begärlse, oc liiffsens höghfärdh, för
thinna modhers bön skuld

Tremor terre Här sigx hwru iordhen, ad sextam
bärghen oc solen gaffwo aff sik tekn i christi
dödh, oc bidhiom wi at war hiärta matthen
10 söndher skäras i sannom syndha angher oc gudhi
takka för wara atherlösn textus Tremor terre
lordhännas skälffuan bärghännas söndher riffnigh,
oc solennas mörke, the witna oc widherkännas
then wara allas tinghas skapara som iomffrun
15 födde oc thy aff hennas gaffuo söndherskärnis wara 208
hiärtas hardhet, mz sannom angher, oppa thz at
wara siäla matten honom wälsighna för sina
atherlösn

Confiteantur Här loffuas oc äras hymerikis ad nonam
20 konungher hwilken i blandh roffuara wille skepas
at han skulle os atherlösa fran owenen textus Con-
fiteantur Hymerikis konungher hedhre oc loffue
hans eghen stora miskundh, huilken ey owärdhadis
skikkas i blandh roffwara, oppa thz at nar aldra
25 wärste röffwaren glosa som är diäffwllen ware
ower wnnin, tha matte han os tilföghia sinom
hålgom ånglom, huilkens millastom handhom hans
wärdogasta modher presentere, oc antwardhe wara
siäla & In vite morte Grymme dödhhen ather
30 wändhe at lifftwa i liffsens dödh Oc modhrenne
gladhiandis ather kom milda liffwet aff likeno, thz
är aff dödhenom glosa I ihesu christi dödh doo

heluitis dödher, oc milla liffuet kom i gån opp-
standandis aff dödha om paska ottho, oc tha
gladdis iomffrun

ad vesp̄as

Anuncietur Hār sigx hwru gudh är loff-
209 wandis för sina marghfalla miskundh han i ware
atherlösni giordhe *textus* Anuncietur I alle wärldh-
enne skal bodhas oc predikas hwru then herran
huilken äwärdelikx konungxsens brudh os föddhe
storligha giordhe, i iordhenne är han jnnelykther
oppa thz at han skulle sätia i clarhethzsens rike, 10
them som aff iordhenne waro skapadhe, han war
gripin aff dödhenom oppa thz at han skuli gripa
dödzsens mästara, han bröth dödzsens jnnelykke,
oc oppenbaradhe liffsens döör

ymnus Sol occidit Hār sigx först om the 15
tekn som wordho i ihesu christi död, Annan-
tidh hwru iomffrunnas son sköffladhe hälwithe
Tridhiatidh at iomffrun war kogreth, i huilko
gudhfadh̄er holdhe skothet, som gönom sköt owenen,
alla wärldena dröffwandis, Fiärdhatidh at ihesus 20
christus war then pilen som wtsändhes, Fänte
puncten är en gudeliken bön til iomffrunna

textus Sol occidit Rätwisonnas sool bärghadis
hymelsens twngel swartnadho stora sten-
hallanar rympnadho, oc all wärldennas skipilse 25
skulffuo Lux oritur lyuset opprindher i mörket
210 hälffuittet miste sith roff iomffrunna son komber
i gån mz oker, huilket han köpthe mz blodzsens
wtgywtilse Celsi tonantis Iomffru maria gudz
fadhers kogher jnnelykkiandhis i sik skothet allar 30
pilen, gönom skywtandis grymma owenen, huilken
alla wärldhena bedröffdhe Emissum telum,

Christus ihesus är skotthet, wt sänth aff fadhrenom,
 slaandhis oc sarghandis dödhen, oc nar dödhen
 slaghin war, liffaktoghade os christus liffandhis
 til fadhren ather kommandis O summi plena O
 5 modher maria ful mz höxste glädhi äpther sonsens
 död, wtthöm os aff syndhomen oc oppfyl os mz
 dygdhannas nadh Maria mater

ant. Exulta Här oppwäckes modhren maria ^{super mag-}
 til mykla frögdh aff sins sons mykla sigher, oc ^{nificat}
 10 store miskundh som han människionne giorth haffuer
 textus Exulta Glädz helsesämlika o maria som äst
 owinnelikasta sigher winnandhis modher huilken
 som drap dödhen margffallelika skinggradhe the
 högfärdogha ödmyuka opphögdhe han, atherlöste
 15 fanghana, han rensadhe them som illa lwktadho
 glosa thz är the syndogha, han mättadhe the 211
 hungrogga Oc tik o maria sina modher oc älske-
 likasta brudh gladdhe han i sinne ärofulle opp-
 standilse, wälsighne honom oc hedher wördhe all
 20 creatur oc honom til hedher oc äro wälsighnå oc
 hälogga berope tik o maria alla släkther glosa
 thz är alla människior som haffwa warit oc nw äru
 oc här äpther bliffua äwärdelika

ant. Sancte spei mater här prisas iomffrun
 25 aff tronnas stadughet, hwilken ey twäkadhe om
 christi opstandilse textus Sancte spei mater
 Iomffru maria som är modher til hälogth hopp
 odeelaktogh i wantröstennas mörke hon twäkadhe
 ekki sin iordadha son oppsta aff dödhen ower
 30 huilken höxsta fadhersens wälsignilse wtblomstradis

* In pace patris Här sigx hwru christus
 nar han war iordhader, huiladhis i gudz fadhirs

fridh, oc then som föddis aff iomffrunnas tillwktom
 qwidh han kwnne ekki jnnelykkias i graffwenne
 i dödzsens häktisom Jn pace patris Ihesus
 han soff oc huiladhis i äwärdelikx fadhirs fridh
 Qui nascens Huilken fram gik födhandis aff iom-
 212 ffrunnas tillwktom qwidh han förmatte ekki ather-
 hallas i dödzsens jnnelykkisom, sigher winnandis
 i oppstandilsen

ympnus Rubens rosa Tässen ympna röre
 flere puncta om iomffrunnas dröffuile, oc hwru
 christus aff allom i sinom dödh försmadhes, än
 iomffrun al enast bleff i sanne tro, oc thy liknas
 hon widh clarasta lyкто oc widh dwffuona som
 fördhe olio quisten til noe arch, Oc lyktas ymp-
 nan mz enne nyttelike bön til iomffrunna

textus **R**ubens rosa &c Rödhmandes rosen maria
 tha bleknadhe hon, nar iomffrun sörgdhe
 sonsens dödh, huilken prophetannas röst sagdhe
 tolket skola lidha Aurum in luto Gulleth hööls
 i träkkenom mz huilko wärlden köpes thentidh
 christus antwardhas iordhenne oc ey troes aff
 nakrom oppstandha skolandis Marie spes, O
 iomffru marie hopp förgars ekki, än thy at alt
 folk fran gik tronne, tässen ensam maria behölt
 trona hoppandes wardha skola thz som christus
 haffde sakt O lucernam O maria aldra clar-
 asta lyкта huilken mz sino lyuse opplyste alla
 wärldhenas skipilse huilken all omskygdh war aff
 213 mörket glosa iomffrunnas lyus war marie stadhuga
 troo wärldennas mörke war människionnas wantro
 Ramum columba Quisten som duffuan fördhe
 noe war nadhennas tekn, oc teknadhe han marie

liknilse tilförandis wärldinne nadhinna hopp Me-
mento O millasta frw maria minz oppa os, opp-
lys wara hogha, glosa thz är wara siälar oc sam-
weth mz eth stadugth hopp fulkomlike tro oc
5 brännande kärleke Maria mater

ant. O mitissime, Thetta är en märkeliken
bön til frälsaren herran ihesum christum textus
O mitissime saluator, O aldra millaste frälsare
ihesu thu som badh gudhfadher för thinom kors-
10 fastarom förlat os wara syndher thinne millaste
modher för os bidhiande, oc giff os i war hiarta
sanna milhet ⁊ Qui de terra, O aldra lywffuaste
skapare som os skapadhe aff iordhenne, tik siälffuan
holde frälsa os, huilka thu swa älskadhe, O wäl-
15 uiliogaste skapare Parce nostre Spar ware wanz-
skelikhet, thu som för wara skuld ey spardhe
thinne wärdoghet, O mille atherlösare ⁊ Qui ex
nostro O aldra owinnelikaste sigherwinnare frälsa
os aff siälennas dödh thu som wtualde tik modher 214
20 aff waro släkte, huilke thu tik oppenbaradhe lif-
wandis, dödhenom ower wnnom glosa Thz är sidhan
thu oppstandhin war aff dödha

Mundi domina &c O wärldenna Fru hyme-
rikes drotnigh, iomffrun oc christi modher maria,
25 hör ropande, hiälp tik bidhiande, oc för them thin
son wtgöt blodhen, thu för them ilät oatherwändhe-
lika helewagh

Oc swa är nw thenne daghin framlidhin i
ihesu christi pino aminnilse oc böger nw christi
30 brudh sik til huilo äpther sith andelikit ärfwodhe
granlika ower wägandis alla the puncta hon i dagh
hört haffuer aff brudhgommans stridh oc obegripe-

lika kärlek som han henne bewist haffuer i sinom
bitherlika dödh honom dywprika takkandis aff alt
hiarta oc begynna sin sömpn i atankom oppa ihesu
christi millasta godhhet astwndandhis gärna om
swa möghelikit ware lidha pino oc dödh för hans
kärlek skuld

[sabbato]

Lögherdaghen kallas i gamla tästamenthet
sabbatum oc war han jwdhomen mykyt hög-
215 tidheliken, än nw i nyghia tästamentet är 10
then daghen skepadher iomffru marie til loff
oc hedher oc görs aff cristnom människiom
mykyt loff i the hälge kirkio iomffrwnne oppa
lögherdaghen oc besyndherlika aff iomffrumen
i sancti saluatoris ordhon huilke mykla ande- 15
lika frögh haffua aff iomffru maria ophögdh
til hymbla oppa thenna daghen Oc som gudz
brudher waro mykyt sorghfulla i gaar som
war fredaghen oc warkwnnadhe the millaste
modhrenne i ihesu christi pino Swa äru the 20
i dagh mykyt frögdandhis i andelike glädhi
aff iomffrunnas glädhi til huilka hon är opp-
takin oc saat ower alla ängla chora thär äwärde-
lika bliffua skolandis för huilka glädhi iomffru
choren som nw är samnadher begynnar loffua 25
oc ära alzmäktoghan gudh för swadana största
iomffrunna glädhi sighiandis [in] Inuitatorio

JN honore virginis &c Sywngnom jñner-
 liken loffsangh herranom alzmäktoghom i iom-
 ffrunnas marie hedher nw opptakne i hymelen

ympnus O gloriosa domina Här loffuas oc
 5 prisas iomffrun aff sinne opphögilse til hymbla oc
 för thz at hon gaff igän thz som eua borthtogh
 tassen iomffrun är hymerikes fönster, konungxsens 216
 döör aff hwilke alla människior frögdhas

O gloriosa domina O ärofful frw högh ower
 10 hymeltwnglen, thu dya gaff sniällelika aff
 hälgom spena honom som tik skapadhe Quod
 eua O maria thu igängiffuer mz thinne hälge
 affkömdh glosa som är thin son ihesus thz som
 bedröffdha eua borthtogh, oc thu äst giordh hyme-
 15 rikis fönster oppa thz at grathandes syndara maghe
 jngaa Tu regis O maria thu äst högha kon-
 ungxsens döör, oc skinandhes lyussens porther, o
 i atherlösta människior frögdhens aff liffuet som
 giffuit är om iomffruna Maria mater

20 ant. Exaltata es O häloggh gudz födherska thu
 äst ophögdh til hymerikes rike ower alla ängla chora
 ant. Paradisi O maria om tik ärw os opplatne
 paradysi portha huilka thu ärofulla frw sigher
 winnandis glädz mz änglomen ant. Speciosa, O
 25 häloggh gudz modher maria thu äst wordhin söth
 oc full mz fäghrindh i thinne kräselikhet glosa
 iomffrunnas kräselikhet är the osighelika frögden
 som hon nw haffuer opphögdh ower änglana 217

Ecce mulier Här röris en figwra som
 30 skriffwen är in genesi nar ormen haffde swikit
 euam Tha sagdhe herran gudh til ormen thu
 skal wara förbannadher i blandh all dywr som

röras oppa iordhenne, oc skal iak sätia owenskap
mällan qwinnona oc tik, oc mällan thina afffödzlo
oc qwinnonna affkömdh, oc qwinnan skal söndher-
krasa tith hwffudh &c Oc wtrykkes nw här i
texten hwat qwinna thz göra skulle, thy at iom-
ffrun skulle dräpa ormen diäffwlen textus Ecce
mulier See qwinnan söndherkrosadhe swik fulla
ormsens hwffudh Affwndandis owenlika första för-
äldrannas äro Absol. Confirmet nos Äroffulgudz
modher millasta maria stadhfäst os i ihesu christi
hålgasta tro

De longinquis partibus, Här lære ängilen
gudz brudher at oppletha sannan wisdom
sammwledhis som drotnighen aff östra riken kom
til salomonem at höra hans wiissdom Swa giordhe
218 iomffrun seandhis sin son mz mykle snille haffua
ower wnnith owenen oppfylte hon otalika män-
niskior mz sanne cristne troo, än thy at skriffen
wtrykker ekki at iomffrun taladhe mykyt äpther
christi oppfärdh til hymbla, likkawäl war hon
apostlanna mästerinna oc martiribus hogswalirska
them störkiandis til tolomodh i sinom pinom hon
lärde confessores, Oc allom iomffrum gaff hon
lärdom til alla höffwidzkkhet, oc enkannelika at
the skullen atwaktelika fly mykyt taal oc alzskona
faffanghet, haffuandis före tanka i allom sinom
gärnighom andelikom oc lekamlikom, Änkiom war
hon til hwgnadh, Oc hionelaghen styrkte hon til
gudz kärlek, oc för thy at iomffrun stadhelika
trodhe allo thy som gudh henne saakt haffde thy
priisar choren henne in responsorio mz storom
loffsang sighiandis Beata es virgo &c Hälogh

äst thu gudz modher iomffru maria som trodhe
 herranom, all the tingh som tik sagdh ärw, ärw
 nw fulkomnadh i tik, See nw äst thu opphögdh
 ower alla ängla chora thy bidh nw för os til
 5 herran ihesum christum & Aue maria Heel maria 219
 ful mz nadh absol. Filius marie Iomffrunnas
 marie son rense os aff syndennas smitto Amen
 Quoniam ex sacri &c Här wttrykker ängilen
 Q mz hwadh glädhi iomffrunnas siäl war oppfördh
 10 til hymerike, wiliandis at christi brudher skullo
 gyrnas at komma oc see iomffrunnas mykla frögdh
 oc stora waldh, thy at änglane thiäna henne mz
 store astwndan oc glädhias aff iomffrunnas opp-
 högilse Adam oc alla patriarcha siäla göra gudhi
 15 hedher oc loff för iomffrunnas skuld Appostlane
 än bliffwandis när iomffrunnas liik i iordherike
 hedhrado hennas siäl mykyt wördhelika Oc som
 wtan twäkan är troandis at iomffrunnas älske-
 likaste son oppfördhe hennas siäl nw mz störste
 20 wördhnigh Swa är oc sant oc fulkomlika troandhis
 at iomffrun är mz kropp oc siäl nw äwärdelika
 skipadh oc saat ower alla ängla chora, näst sinom
 älskelikasta son sithiandis, oc waro änglane i hyme-
 rike mykyt wndrandhis oppa iomffrunnas wärdog-
 25 asta oppfärdh, sighiandis som här nw sigx in re- 220
 sponsorio oc sywngher nw choren samma ordhen
 sighiande Que est ista Haa är tässen iomffrun
 huilken framgik som solen oc aldra wänast oc
 skönast som ierusalem, syons döther sagho henne,
 30 Oc sagdho henne häloga wara, oc mangha drot-
 nigha prisadho oc loffwadho henne & Que est
 ista Haa är tässen iomffrun-huilken oppfaar ower

öknena som en lithin qwister aff rökilse giordho
 aff ädhlasta mirra oc wällwktandis rökilse glosa
 Är witandhis at swa som wi samman stötom nakot
 conffekt aff manghskona bästa yrthom i the landen
 wäxandis som är mirra trä oc annor tolken, huilken
 aff sik giffua dyrasta wällukt, än här i texten staar
 virgula fumi, thz är en liten oc smaal röker far-
 andhis i wädhrit som en qwister, huilkit enkanne-
 lika händher aff thän röken som wtgaar aff thz
 rökilset huilkit giorth är aff the dyro trä oc yrther
 som sakt är Oc märkes här mz hægasta iomffrun
 huilken oppfoor ower öknena, Thz är tässa willa
 221 wärldena, lättelika som röken ffaar, thy at synd-
 ennas twnghe war ekki i henne Item in respon-
 sorio staar filie syon, thz är syons dotter, Är
 märkiandis at syons dotter är stadhen iherusalem
 huilken bygdher är aller nidhan för bärghit som
 kallas syon, oc lath fordhom konung dauid byggia
 eth sloth mykyt starkt oppa samma bärghet, aff
 huilko aldher stadhen haffde stora wärn oc tryg-
 het, som barnet haffwer aff modhrenne, oc thy
 märkes här mz syons dotter stadzsens iherusalems
 jnnebyggia, oc menas tha likkawäl thz andelika
 oc högxsta iherusalem oc thäs borgara som är
 hymerikis rike oc ängla oc häloga siäla som thär
 mz glädhi byggia absol. Ad gloriam Änglannas
 drotigh maria ledh os til glädhinna i hymerikis
 äro Amen

leccio **Q**uia ipsa veritas Här lykker gudz ängil
 terciä **Q**sina predican aff iomffrunnas wärdogasta
 wärdoghet oc som i alla gudz brudher wäl hördhen
 oc wndherstodhen mz thz första i tässe ängilsens

predican aff iomffrunnas wärdoghet, huilken när
 gudhi war för wärldeennas opphoff os mykyt obe- 222
 gripäliken i hans wälsignadha före syn swa lyktar
 oc ängilen sina predican aff hennas obegripelika
 5 äro frögdh, glädhi oc största wärdoghet til huilka
 hon är nw opphögdh ower alla ängla chora, oc
 skal thär äwärdelika bliffua, mangha dyra puncta
 jñnehaldher tassen ytersta läxen, gudelike siäl til
 största hwgnat oc andeliken beskadilse, Oc be-
 10 syndherlika lather ängilen gudelikom människiom
 wndhersta i thz ytersta, at huilken siäl som täckias
 wil iomffrunne tha skal hon i wördhnig haffua
 ihesu christi wärdogasta likama som här mz os i
 wärldenne hanteras oppa altaret, huilken iomffrunne
 15 är aldra älskelikast, oc kallas thetta wärdogha
 sacramentet aff änglenom lifsens trä aff huilko
 syndara i iordherike oc änglana i hymerike haffua
 sina andelika födho, oc radher ängilen allom
 cristnom thz wärdogha sacramentit mz alle gude-
 20 likhet idhkelika anama oc mz allom kärlek hedhra
 oc i wördhnig haffua, Oc för sadana wärdoghet 223
 som gudh aldzmäktogher haffuer mz tässe wärd-
 oghe iomffrunne swa höghelika giorth gör koren
 loffsangh gudhi för sadana älskelikhet som han til
 25 iomffrunna haffuer, sighiandis in responsorio Super
 salutem O maria thu äst herranom gudhi älske-
 liken ower alla fäghrindh oc sälikhet, oc wärdogh
 at kallas hymerikis drotnigh, glädhis thy alla
 ängla chora thine sambrödher oc samborgara
 30 ⁊ Valde eam Mykyt bör os hedhra oc wördha
 henne, huilken swa hälogh oc osmittat iom-
 ffru är

✠ Ad coronam Thetta är en hwgneliken
versiculus hwru iomffrun opphögdís oc diäffwllen
nidhertryktes Ad coronam Sigher winnirskan ma-
ria opplyftes til gläddinnas krono Oc diäffwllen nw
aff iomffrunne swikin tilskipas oc antwardhas mörko
fangha hwseno glosa thz är hálwithet

ad laudes   Assumpta est Maria är opptakin i hymelen
gläddhis thy änglane loffuandis oc wälsignandhis
herran gudh

ympnus Non passus est I tässe ympno synes
224 iomffrunnas wärdoghet i thy at gudh wille ey at
hon skulle rothna i iordhenne wtan haldher opp-
höghias til äwärdelika gläddhi mz kropp oc siäl,
oc swa som all the hálga trefalloghet bleff i iom-
ffrunne här i iordherike, swa skulle oc all iom-
ffrun äwärdelika bliffua i the hálga trefalloghet i
hymerike, oc här aff glädz oc frögdhas hymerike
oc iordherike, mz alzskona creatur gudhi loff oc
äro giffuandis, oc enghen twnga skal tighia allar
lätias til gudz loff för tassa mykla äro

textus   Non passus est glosa Ihesus christus
äronnas konungher wille ey lidha allar
tilstädhia at hans wälsignadha modhers likame
skulle rothna aff huilkom han togh offridh som
är mandomen, mz huilkom han oppenbaradhe
högxsta oc största nadh, nar han os ather löste
Ymmo vexit, wisselika oppfördhe herran gudh
sinna modhers likama mz siälenne i hymerikis
paladz anamaskolandis mz the hálga trefalloghet
äwärdelika gläddhi Vt sicut, Oc swa som all the
225 hálga trefalloghet tilhopa bleff i iomffrunne, swa
skulle oc all iomffrun bliffua wtan ändha i the

hálga treffalloghet Hinc plaudat Hár aff frögðhas
 hymerikis konungx gardher, gláðhis oc all wärld-
 ennas skipilse oc all skapadh tingh frögdes oc
 sywnge gudhi loff Linguarum, enghen twngha
 5 skulle tighya oc engxsens hiärta lätias allar slyögth
 göras i gudz lwffui wtan haldher gláðhias oppa
 thz at thz maghe gudhi taak oc äro framföra
 Maria mater glossa Är märkiande widh thän
 versen Vt sicut tota trinitas &c, at all the
 10 hálga trefalloghet war i iomffrunne, thz är gudh-
 fadher gudhson, gudh thän hálghe andhe tha likka-
 wäl at enast anamadhe sonsens persona mandomen
 fadhrenom oc them hálga andha mädhiälpande, Oc
 all iomffrun, thz är mz likama oc siäl bliffuer
 15 äwärdelika i the hálga treffalloghet Thz är opp-
 swppin aff guddomsens sötma, som stiärnonnas
 lyws aff solenne

¶ Transplantatur Här röres en faghor
 liknilse, i huilke iomffrun liknas widh rosena som 226
 20 wäxer i ierico oc sigx här at rosen i ierico föres
 til iherusalem oc thy är märkiande at tesse twa
 städherne ierico oc iherusalem liggia i hálga landet
 oc ligger ierico sith nidher wndher bärghen oc
 iherusalem ligher i högdenne Item thetta ordhit
 25 ierico tydher manen, huilken altid är ostadogher,
 thy at han ökes oc minzskas stwndhom är han
 fuldher oc stwndhom är han mörker, oc märkes
 här mz wärlden som altidh är ostadugh, thy at
 hon gaar mz oc moth jherusalem tydher fridzsens
 30 syn oc märker hymerikes ära, huilken stadugh är
 oc äwärdeliken, oc sigx thy här i liknilsom, at
 rosen thz är iomffru maria, hon föres aff ierico,

thz är aff tässe ostadughe wärlddenne, oc til iherusalem, thz är til äwärdelika fridzsens syn i hymerikis rike, huilkit händhe i iomffrunna oppfärdh til hymbla oc thetta sigx här i texten snarlíka mz faa ordh i tässe matto textus Transp[1]antatur Rosen owerföres aff ierico oc til iherusalem 227 Samgladha görändis gudh oc ängla mz sinne fäghrindh glosa oc wänhet

ant. Que est ista Tässen ordhen tilegnas änglomen huilke i iomffrunnas oppfärdh waro 10 wndrandes sik i mällom aff iomffrunnas hálga afflingh hwilken klar oc faghor war som daghranden oc i sinne födzlo war hon hwit oc skindandes som manen oc i sith hálga liffwärne war hon wtualdh til äpthedöme som solen, huilken 15 alla wärldena opplyser mz siith sken, swa opplyste maria allan cristendomen mz sinne häloghet, iomffrun kallas oc terribilis &c, Thz är grym oc rådheliken som skikkadher speedz aff stridzmannom huilkom grymth oc faselikit är at mötha, oc 20 thenna grymma spedzsen märkkes diäfflane, huilke mykyt grymme ärw mothe siälomen Än iomffrun är them grym i sinne alzmäktoghet, thy at the dirffuas enkte mothe henne, Oc thy sammwledhis som änglana i hymerike loffua oc ära iomfrwna, 25 för the fira förnämndha puncta, swa göra oc hálga iomffru choren i iordherike loffuandis oc prisandhis 228 iomffruna för samma dygdher sighiandis textus Que est ista Haa är tässen iomffrun hwilken oppstigher som opprinnandhis daghrandh faghor oc 30 wän som mane, wtualdh som solen, grym oc rådheliken som wälskepadher härspedz i sin tiäl,

Benedicamus in laudem Här wälsignar
 oc loffuar iomffru ch[o]ren herran ihesum huilken
 som är sinna modhirs marie skapare oc son thy
 at iomffrun är badhe christi modher oc iämwäl
 15 dotter, oc thy skal swa thenne wärsen badhe
 tydhas oc wndherstas textus Benedicamus in
 laudem Thz är sywnghom loffsangh herranom i
 fadhersens äro glosa thz är ihesu christi, hwilken
 sina modher mariam wälsignadhe äwärdelika Deo
 10 gracias Sighiom aldzmäktoghom gudhi tak oc äro
 ympnus Virgo pa[s]centem Tässen ympnan ad horas diei
 jñnehaldher ena nyttelika bön til iomffrunna at
 hon som födho gaff them huilken anglana födher
 oc all tingh oppe haldher wili ey os owerigiffua
 15 som fadherlöse ärom wtan see nadhelika til os aff
 sino högxta loffte oc hogxswale os oc födhe oc 229
 gyri os gudhelika sinom sone

textus **V**irgo pascentem, O maria ful mz nadh
 thu som mathade then som födher äng-
 20 lana, oc oppehaldher all tingh owerigiff ekki os
 wärnlös barn A tuo O maria see oc skodha
 them som tik oppletha i thino högho loffte, födh
 them oc hogxswala, oc gör them gudelikheth haffwa
 skolandis til thin son Maria mater

25 ant. Maria virgo Här sigx i hwat wärdoghet
 iomffrun är oppsaat i hymerike textus Maria virgo
 Iomffru maria är optakin til hymmelska brudha-
 hwset i huilko konunghen ower alla konunga sither
 i stiärno prydhlo loffte

30 In odore &c Här liknas iomffrunnas dygdher ad terciam
 widh wälloktandes smörilse Jn odore wi löpom
 i thinna smörilsa wällokt, wngha iomffrur älskadho

Jungfru Marie Örtagård.

tik ganzska mykyt glosa Tässen antiphona In
 odore, Är hálga iomffrurs loffsangher, huilke
 framkompne ärw til hymerikis, huilke nw mykyt
 230 gládhias aff thy at the äptherfölgdho iomffrunne
 i hennas dygdha wällukt oc thy sighia the til
 iomffrunna mz mykle gládhi oc äro O maria wi
 löppom &c, Adolescentule &c wngha iomffrur
 som är agnes, agatha, barbara, cristina, huilke i
 sin wngdham lidhu martirium för iomffrunnas son
 skuld älskadho tik mykyt, oc aff tásso ordheno 10
 skulu alla gudz brudher oppwäckias til dygdha-
 fwlt liffwerne oc iomffrwnnas kärlek oc löpa i
 hennas dygdha wägh ✕ Ecce mulier See qwinnan
 söndher krosandis swikffulla ormsens hwffud Pro-
 thopl[a]ustorum affwñndandis owenlika första 15
 föräldrannas äro

ad sextam

Benedicta filia Thetta maa wäl wara hálga
 förfädrannas röst som waro i gambla tästamentet
 wälsignandis iomffruna som födh är aff them
 hwilka the kalla sina dotter aff huilke the oc wn- 20
 fingho liffsens frukt thz är ihesum christum sik
 til atherlösilse, the magho oc wäl wara sancte
 ioachim oc sancte anne ordh til sinna glädisfulla
 dotter mariam för samma saak skuld Maa oc the
 ordh wälsighias almännelika aff the hálge kirkio 25
 231 til iomffrunna textus Benedicta O maria hál-
 asta dotter wälsignadh wari thu aff herranom
 gudhi thy at om tik deelakthadom wi os liffsens
 frukt glosa Thetta ordhit communicare, wttydhis
 margffallelika, som är wnfaa, omgaa, deelaktogher 30
 wardha, berätta &c, Än här märker thz som sakt
 är i nakre matto &c thy at iomffrunnas frukt

som är ihesus kom alle wärldenne til deelaktoghet
oc atherlösn ⁊ Sigherwinnirskan maria opplyftes
til glädhinnas krono Oc diäffwllen nw aff iom-
ffrunne swikin, tilskipas oc antwardhas mörko
5 fanghahwseno

Pulchra es, Här liknas iomffrun widh ihe- ad nonam
rusalems dotter oc sigx wara fagher them som
rätwise äru, än diäfflomen oc ilhärskom syndarom
är hon rädheliken oc grym som för är sakt i the
10 antiphona som är Que est ista textus Pulchra
es O maria ierusalems dotter thu äst fagher oc
wän, thu äst oc grym som wälskepadhers spedzser
i sin tiäl glosa i blandh stridz män ⁊ Transplan-
tatur Rosen owerföres aff ierico til ierusalem
15 Samgladha görandis gudh oc ängla mz sinne fagh- 232
rindh oc wänhet Nos terrigenas &c Iomffru
maria är the som os widherqwekiandhis är i
iordherike mz sinne sötmas wällwkt Huilke besk-
lika sywke warom aff förbudhna mathen glosa thz
20 är äplät som eua mothe gudz budh tok

Iam letaris Här wttrykkes the ära oc glädhi ad vespervas
som iomffrun wnfik aff sinne optakilse til hyme-
rikes rike i blandh ängla

textus Jam letaris O war hālgasta frugha iom-
25 ffru maria nw glädz thu margfallelika i
tāssō som tik sakt är thu äst jngangen i herrans
hws bārandis äwārdelikx hedhers krono i blandh
hālgā ängla glādhis oc frōgdhes thy all iordhen,
thz är alla människior oppa iordhenne byggiandis,
30 mz ānglomen

ympnus O quam glorifica Tāssen ympan
är diktat aff sancto gregorio pawa oc sywngx

almennelika i allan cristendomen, oc priisas här
iomfrwn marghfallelika aff mykle äro som är aff
konungxlika släkte, oc at hon är höghelika opp-
233 sat ower hymerikes jnbyggjara Swa oc aff thy
at hon födde christum bliffuandhis iomffru oc täs-
likes för thy at henna son han hedhras aff allom,
Oc lyktas ympan mz enne bön til the hálga
treffalloghet

O quam glorifica, O iomffru maria thu äst
konungxliket barn aff dauidz släkthe o hwru 10
thu skiin aff ärofwillow lywse, thu höghelika sit-
iandhis ower alla hymerikes jnfödda, glosa Thz
ärw háloghe ängla, hwilke i hymerike ärw skapadhe
Tu cum virgineo, O maria thu äst modher mz
iomffrulekom hedher thu renasta til reddhe äng- 15
lannas herra brytzsens konungx gardh i thinom
hålgasta jnållfwom, thz är i thinom iomffrulika
qwidh, oc thär aff är christus som är sandher
gudh föddher i sin likama Quem cunctus, Oc
thänna herran christum, hwilken thu iomffru föddhe 20
wördher oc hedhrar all wärldhen, huilkom oc nw
rättelika böghis all knä, aff huilkom wi oc nw
bedhoms lywsens glädhi, tik iomffru för os bidh-
iandis, mörkeno borth kastadho glosa Thz är synd-
234 enne borthlagdhe Hoc largire O aldzmäktogher 25
gudh fadher som äst opphoff til alt lyws, thz är
alla hymerikes äro, thu giff os thz som är lywsens
glädhi om thin eghin son oc mz them hálga andha,
huilken mz tik liffwer styrandhes oc all tingh
skepandis i skinandhis skyn thz är i hymerikes 30
glädhi äwärdelika amen

ant. Maria Thz är en gudeliken bön til iom-
ffru maria textus Maria maria tocius O maria
o maria thu äst alla häloghetz ypersta finepärla
giff os nadhena til at tik ödhmyuklika thiäna oc
5 göm os aff gambla owenssens twsandha faldh
twsandha swik o maria

Cum iocunditate Här sigx at wi gladhe- ad complet.

lika skolom högtidher göra aff iomffrwnnas opp-
taknigh til hymbla, oc gladhelika göra alla henna
10 tiänist textus Cum iocunditate, wi cristna män-
niskior högtidhom iomfru marie oppfärdh til
hymbla mz alle glädhi, at hon thäs haldher wili
bidhia för os til herran ihesum christum

ympnus Trina celi I tässe ympno oppwäkkes
15 oc til manas at loffua gudh för iomffrunnas ära 235
oc wärdoghet alla ängla chora mz all hymels
twngäl oc all element mz the creatur som i them
ärw, oc alzskona ära oppa iordhenne wäxer, oc
all knä i hymerike iordherike oc hälffwitte skulu
20 böghias för samma saak, alla thima stwndher oc
ögnablik som gaa i tusandha twsandha trappom
skulu loffua gudh för iomffrunnas äro

Trina celi &c Hymerikis treffaldh ierarchia,
thz är nio ängla chora sool stiärnor mane oc
25 all lönliken hymmeltwngel loffua gudh för tik o
maria gudz modher Aer cum, wädhrit mz allom
foghlom, haffwet mz alzskona fiskom oc iordhen
mz all creatur a henne kryppandhe, oc alzskona
androm dywrom Nix ymbrium Snyö, rägn-
30 skwra droppa, blomster frukther oc gräs giffwi
gudhi loff för thina ära o maria mz margskona
loffsangx gaffwom Omne genu All knä i hyme-

rike halffwithe oc iordherike bögyös för herranom
 236 i hymerike, tik o maria sathiandis i swadana
 glädhi Omne momentum All öghnablik oc
 minste timans deele, gangandis i tusandha sinnom
 tusandha trappom, äre oc loffue treffallan gudh 5
 före tik o maria som swa wärdog äst allo lwffwi
 Maria mater

O iocundissimam, Tässen antiphona wt-
 trykker eth canticum canticorum, Thz är ena wt-
 korlika frögdh, huilken i nakre matto synes ower 10
 gaa alzskona andelika frögdhär thär gudeliken siäl
 kan haffwa i tässe wärldh, oc kan ey söthelikare
 ämpne wara gudelike siäl til andelik beskadilse
 än tässen som röras om iomffrunnas glädhi oc
 obegripelika frögdh huilka hon wnfik i sinom opp- 15
 högilsom til hymerikis glädhi, hwat är lustelikare
 at tänkia i iomffrunnas frögdh än thetta, at gudh-
 fadher aldzmäktogher omfämpner sina brudh ma-
 riam, oc gudhfadhers oc iomffrunnas son ihesus
 omfämpner sina sötasta modher mariam, Oc gudh 20
 then hälge andhe omffämpner sith hälgadoma kaar
 237 allar sina sacherstia mariam Oc alt hymerikis
 ridderskap widherkännes sina wärdogasta fru mz
 eth osighelikit loff Mädh tässom punctom maa
 gudz brudh wnffa största andelika frögdh oc iom- 25
 ffrunnas täknadh, om the granlika oc andelika
 wilia owerwägha oc beskadha i sinne siäl tassa
 iomffrunnas glädhi textus O iocundissimam, O
 aldhra lostelikasta lostelikhet är at tänkia, gudh-
 fadher omffämpner brudhena, sonen sina modher, 30
 then hälge andhe sina sacristia, alt hymerikes
 ridderskap widherkännis sina wärdogasta Fru,

iomffru mariam mz osigheliko lwffwi glosa sigher
 lomffrun kallas thās hālga anda sacristia, thy at
 gudhfadhers son ihesus affladhes i henne aff them
 hālga andha oc gömdhes thär i ix manadha som
 5 wärdogasta hālgadoma, See thy til hwar en gudz
 brudh at hon oc bliffwer thās hālga andha sacristia,
 hwilkit som skee nar i bāren ihesum i iddart hiarta
 i sannom gudz oc iāmcristens kärlek

Item här äpther börias warffru loff

10 Salue regina &c Heel miskwndhenna drot- 238
 nigh, heel wart liff sötme oc hopp, til tik ropom
 wi biltoghe äwo söner, til tik sokkom wi snopp-
 andhe oc gratandhe i thenna taranna dalenom o
 war förswarerska wānt thy til os thin miskwn-
 15 samlika öghon oc the os äpther thetta liffwit ihe-
 sum thins wälsignadha liffs frukt * Salue celi
 Saäl wari thu, wärdogh glosa wara i hymmerike,
 mildh oc lywff, thu äst christi lwsteliken bloma
 oc bækker heel thu mildha modher oc lioffwasta,
 20 O maria Aue christi cella heel thu christi
 chamare, giff os altidh försma wärldennas sötma
 oc ower winna grynma fiandhen, heel milda
 modher oc lyoff O maria Vale pulchrum Magh
 wäl, allar faar wäl, wänasta lilia, blidhka os thin
 25 son, at han os rensse aff syndenue för thina mildha
 bön skuld, magh wäl mildha modher oc söth, O
 maria

* Virgo mater ecclesie, O iomffru thās post salue
 hālga kirkio modher, äwärdelikx äro porther war
 30 os tilflykt när fadhrenom oc sonenom Virgo

239 clemens Lywff iomffru mildh iomffru sōth iom-
ffru o maria bōnhör alla mannas böner til tik
mildelika ropandhom Funde preces, wthgywt
böner thinom sone för os sargadhom oc flängdhom,
oc skänktom mz törne, spoth, oc galla 5

Här äpther staa try warffru loff thz första
loffwet liknas widh daghrandena oc kallas thz
loffwet De te virgo Thy at daghranden
synes för än alstingx lyws dagher oc märkes
här prophete oc hälge förfädher i gambla 10
tästamenthet huilke oc förespado at iomffrun
skulle födhas huilken frandelis födha skulle
världennas frälsara huilket oc röres i thenna
loff sangh

De te virgo na[s]citurum, O iomffru fför- 15
ffädhrena begäradho wärldinna atherlösara
födha skolandis aff tik, prophetane the spadhot,
figurane the teknadhet, Omsidhe bodhade thz
hymerikis sändhabot, gabriel helsandhe, thän hälge
andhe omskyggiandhes giordhet fruktsamt, O nar 20
komber han begäradher är, O nar skal han födhas
aff tik som swa länghe är wänther, O herra kom,
240 kom kom nw gönom iomffrwana jnälffwe sökiandhis
os oprinnandhe aff högdenne

collecta Deus qui de beate, Gudh som aff 25
hälogx iomffru marie quidh, änglenom bodh-
ande, wille anama likama, giff thinom ödmyukom,

at wi som trom henne sannelika wara gudz födher-
ersko, skulwm hiälpas när tik mz hennas midhlan
aller bön för then samma christum wan herra

Thetta andhra warffru loff är Gaudendum
5 nobis oc liknas hon widh ledhestiärnona
thy at thetta loffwet lydher om ihesu christi
födzlo aff huilke cristna mäniskior mykyt
glädias

10 Gaudendum nobis, Os är glädhianthes at
christus gudz oc människionnas midhlare,
föddher aff aldra hālgasta iomfru ower alla iom-
ffrur, opphögdhe wara natwr i sina guddoms per-
sona, honom skolom wi loffwa, honom skolom wi
älska ower all tingh offta tilföiandhes maria maria
15 maria al häloghetz dyrbersten, wärna os tik ödh-
myu[k]lika thiänande, aff twsandha twsandha gambla
owensens swek ¶ Post partum Äpther födilsen
bleff thu o iomffru okränt Gudz födhirska bidh 241
för os

20 Collecta Deus qui salutis, Gudh som gaff
mankönena äwärdelikx helso lön aff iomffru maria
fruktsamma iomffrudom wi bidhiom giff os at wi
skwlom wndhersta henne för os bidhia, aff huilko
wi förskulladom anama lifsens skapara wan herra
25 ihesum christum thin son, huilken mz tik liffwer
oc styrer i then hālga andhas tilfögilse gudh
äwärdelika Amen

Tridhia warffru loff är Regina celi thär märkes
 mz morghon stiärna mz hwilke maa wndher-
 standas ihesu christi opstandilse, aff huilkom
 opstandilsom the sannasta morghonstiärnan
 iomffru maria begynnade opprinna aff mörke
 nattenne, thz är aff them storom dröffwilsom
 som hon aff christi pino oc död haffde hafft
 fran langa freedagh oc til oppstandilsen

Regina celi, Glädz hymerikes drotnigh alle-
 luya, thy then thu förskulladhe bära alleluya 10
 han oppstodh som han sagdhe alleluya, bidh gudh
 för os, alleluya ¶ O iomffru som är oppstand-
 arans modher, wn os faa bliffwandis liffs födho
 242 alleluya ¶ Speciosa fac[ta] Thu äst giordh
 fagher oc söth alleluya I thine kräselikhet hälogh 15
 födhirska alleluya

collecta **P**rosit nobis, Alzmäktogher fadher fränia
 os altidh gudz födhirskas iomffru marie
 idhkeliken aminnilse oc enkannelika i blandh thenna
 thins sons paska högtidher huilken när stodh sarghat 20
 aff kärlek honom hängiande oppa korsseno oc nw
 när staar drotnigh a höghro handh them samma
 christo warom herra styrande i hymerike Amen

Här äpther fölgia nakra memorie oc collector 25
 aff ware wärdoghe modher sancte birgitte
 mykyt nyttoghe oc gudelike mz faa ordh oc
 tho mykyt märkiande

Gaude birgitta Glädz oc frögdhas sancta bir-
 gitta tik tilbör äronnas loffsangher ledh os 30

aff ysaldennas groop, oc juledh os i glädhennas
 hwilo allar widherqwekilse ✕ Ora pro nobis
 beata O hälogh modher sancta birgitta ihesu
 christi wthwaldha brudh bidh för os Oppa thz
 5 at han som är christus wari os rätter wägher til 243
 hymelska fädhernes landhet

Sponsa regis, O sancta birgitta konungxsens
 brudh, laganas mästerska, äptherföliandes starka
 mannas äptherdöme, thu bant thina läppa mz
 10 rödhum hwiffwe, thentidh thu talandhis allar
 tighiandis älskadhe gudz son, bidh konungen för
 os, at han os sina hiordh ledhe til hymerikis
 glädhi

Domine ihesu christe, O herra ihesu christe
 15 thu som stadgadhe oc wille kalla sanctam bir-
 gittam thina brudh för hennas enkanneliken dygdha
 prydilse, oc mangha lönluka tingas jngywtilse skul,
 wi bidhiom tik at thu os giffwi nadhena, at wi
 mattom henne widherliknas i liiffwernet oc hälogom
 20 sidhom oc mz henne aff wärldhennas smitthelikheth
 ower föras til hymmelska tingannas asyn oc be-
 skadilse Amen

Rosa rorans, O sancta birgitta nadhennas
 kaar thu äst rosen daggandes godhetena, thu äst
 25 stiärnan droppandhis clarhetena, giff thina dagh,
 thz är hymmelsens mildhet dryppa til os, liiff-
 wernsens renlikhet i thenna yseldennas daal

O birgitta mirre gutta, O sancta birgitta 244
 adlasta mirra, atherhalssens oc renleksens äpthe-
 30 döme thu samman blandadhe syndogha folkeno
 syndhabättringennas plosther, tha thu skreff ihesu
 christi ordh, thu äst kyrkionnas, thz är cristnom

mannom nyth lyws, war thy thinom ödmyukom
thiānarom fostermodher oc beskärmerska, Amen

Deus qui ecclesiam, O aldzmäktogher gudh
huilken som wärdogadhis opplysa thina kyrkio om
sanctam birgittam mz hälogom radhom oc äpther- 5
dömom, giff os mildelika för hennas bön skuld,
at wi mz gudelikom hoghom mattom äptherfölia,
thz som thu lywfflika henne oppenbarade, för
waras syndhas rensilse skuld, Amen

Här wttydhis capitula i sanghenom
enfallelika

10

Ecce virgo concipiet Thetta capitulum
scriffwar ysaias prophete, huilken opplyster aff
them hälga anda förespade at en iomffru skulle
affla oc födha wärl dennas frälsara, oc bliffua iom- 15
ffru i byrdh oc äpther byrdh

245

textus

Ecce virgo See iomffrun skal affla, oc
födha son, oc hans nampm skal wara
emanuel glosa som thydher gudh mz os, han skal
ätha smör oc honagh, at han skuli wetha wan- 20
wördha thz onth är, oc wtwälia thz goth är

ad sextam

Egredietur, En qwister skal wtgaa aff iesse
roth, oc aff qwistens rooth skal opplöpa eth blom-
ster, oc ower thz blomstret skal hwilas herrans
andhe, wisdompsens oc wndherstandilsenna andhe, 25
radhsens oc starkhetennas ande, wiithsens oc mild-
hetennas ande, oc gudz räddughas ande skal honom
oppfylla glosa, Thetta cappitulum tydhis andelika
i responsorio, stirps iesse, see thär findher thu
wttydhnigena

30

Rorate celi, O i hymblane daggens, thz ad nonam
 är wtgiffwen idhra dagh, oc skyn rägne then rät-
 wisa iordden öppnes oc wtblomstre allar födhe
 aff sik frälsaren oc rättwisan tilhopa opplöpe, iak
 5 herran skapadhe honom glosa Thetta är prophet-
 annas röster til gudh, astwmdandis than skola
 födhas som loffwadhes i moysi laghom 246

Dominus possedit me Tässen äptherföli-
 andis try capitula scriffwer wise salomon Oc lydha
 10 oppa iomffru marie äwärdelika föresyn, som ower-
 meer sakt är i thenna sanghen oc besyndherlika
 i andre lexenne om sönedaghen, Thy at för än
 gudh nakot tingh allar creatur skapadhe tha war
 iomffrun i hans guddoms föresyn, oc röre här
 15 salomon i mörkom ordhom oc lönlikom i iomffru
 marie persone sigiandis

Dominus possedit, Herran atthe mik i sinna
 wäghas opphoff för än han nakot skapadhe
 aff opphoffweno, iak är skikkat aff äwärdeliko oc
 20 aff gambloom allar aldroughom för än iordhen waart

Nec dum erant, Ey än waro iordhennas ad sextam
 dywphether, oc iak war nw affladh, ey waro än
 watu källona oppsprwngna ey waro än bärghen
 i sinne twnghet skikkat iak föddhes för bärgh
 25 klakkana

Beatus homo qui audit me Hälogh är ad nonam
 the människa mik höre, oc then som wakar för 247
 mina döra daglika, oc gömer til mina döras
 triskulla Then mik oppfindher, han skal oppfinna
 30 liffwet, oc skal han ösa helsona aff herranom
 glosa Herran ihesus är helsonnas källa aff huilke
 allom syndarom wardher helsonnas ympnoghet för

iomffru marie bön skuld, hālst them som wak-
andhes oc gōmandhes ārw daghlika för hennas
dōra triskulla i gudelika böner oc gudelikom loff-
sangh

Ecce ego mitto, Tāssen ordhen takas aff :
prophetan malachia, huilkom aff them hālgā anda
oppenbarat wart andelika at iomffrunna son föddher
skulle presentheras i mōnstret oc menadhe pro-
pheten malachias nar han sigher

Ecce ego See iak sāndher min āngil, huilken 10
til redha skal wāghen för mith ānlite, oc
stragx oc i samma stwndh skal then herran, oc
testamentzens āngil, huilken i āpther spōrien oc
haffwa wilien komma til sith hālgā mōnster glosa
År mārkkande at āngilen som til redha skulle 15
wāghen för herrans tilqwāmdh i mōnstrit ār
248 sanctus iohannes baptista, Ån āngilen som kallas
angelus testamenti, thz ār herran ihesus som
predicadhe oc stadffāste nyghia tāstamenthet

Rwbrica Ego quasi witis Tāssen ordhen som 20
lāsas i sext oc noon scriffwer vise mannen ecle-
siasticus oc sighias hār the ordhen oppa iomffru
marie persona wāghna Thy at the dygdher hār
opnāmpnas magho henne rāttelika tilskriffwas, thy
at hon ār sanna wiintrāt bārandis sōtasta frukt, 25
hennas ālskelikhet ār fagher, oc hennas hopp ār
hālokt oc all dygdh ār i henne, oc thy sigx hār
ad sextam **E**go quasi lak giordhe frukt som ār wāl-
loktannas sōtma, swa som wiintrā, oc min
blomster ārw hedherssens oc hōffwiskhetennas frukt 30
ad nonam Ego mater pulchre, lak ār fagers ālske-
likhetz oc rāddogans oc kännilsennas modher oc

hålogx hopp i mik är alla wāghas oc sannindh-
ennes nadh i mik är liiffsens oc dygdennas hopp
glosa All tāsseen stykken ärw i iomffrunne

Rubrica Ecce iste Tāsseen try capitula takas
5 aff canticis canticorum, Thz är wisa salomonis
älskogha wisa, Oc wāndher the hālgā kirkia the 249
ordhen til iomffru marie visitacionis högtidh hwar
aminnilse görs, hwru iomffrun baar ihesum i sik
affladhan fran nazareth, oc ower ierusalem's höga
10 bārgħ til sancti zacharie heman oc elyzabet sancti
iohannis bapptiste modher, oc liknar brudhen the
hālgā kirkia brudhgomman ihesum widh marghs-
kona ādela dywr, oc rörer i andelikom liknilsom
flere älskogha ordh som talas mällan brudhgomman
15 oc brudhena

Ecce iste, See thenne glosa ihesus komber
springandhes i bārgħomen owerstigandis bārgħ
klakkana, min älskelike är liker hindhenne oc
hiortenom, see han star bak ware wāgh seandhes
20 gönom fönstret oc skadhandes gönom grinddenar

En dilectus See min älskelike talar til mik, ad sextam
stat opp oc nalkas min wen, min duffwa, oc min
wānasta, kom nw thy at wintren gik borth nw,
rāgnskwren foor hādhan sin wāgh, oc blomstren
25 syntos i warth landh oc tymen är kommen til
wiingardz rensilsen 250

Surge propera, Opp stat oc nalkas min ad nonam
ween oc min wāna, oc kom min duffua i bārg-
hallannas holom, i wiingardzsens smwghom allar
30 lönlikom holom, the mik tith ānlite, lywdhe thin
röst i minom örom thin röst är söth oc tith
ānlite är fagert

Rubrica Quasi cedrus Tässen ordhen taghas aff wisa manzsens ecclesiastici ordhom oc liknas här iomffrunne i sinne opptakilse til hymbla widh the trä som högxst oc ädlasta ärw, oc dyr i sinne naturlike krafft

Quasi cedrus Iak är ophögdh swa som cedrus oppa lybani bärgh, oc swa som cedrus oppa syon bärgh, Oc är iak opphögdh swa som palma som wäxer i cades glosa i thän stadhen oc swa rosenas plantheringh i ierico i thenna stadhen

¶ Thetta är [aff] canticis canticorum oc til lög iomffrunne Tota pulcra, O thu min älskelikasta wen, thu äst allfaghor oc i tik är ekki smitta o min brudh, kom aff lybano kom aff libano, kom
251 oc skal thu kronas Quasi olyua, Iak är opphögdh swa som eth fagerth olywa trä oppa markenne, oc swa som löönrät widh watnet i gathomen, oc gaff mina wällokt swa som canel oc balsamus, widhergangandis sina ädleghez kraffter, oc swa som wtualdh myrra, gaff iak wälloktandhis sötma
Item Ego quasi Oc Ego mater &c Tässen thu capitula ärw owermeer wttydh

Transite Tässen ordhen ärw ecclesiastici ordh oc til läggias iomffrunne Transite, I alle som mik astwndhen, gangen til mik, oc i skwlin mättas ällar oppfyllas aff mine släkt, thz är aff minom dygdhom, thy at min ande är söther ower honagh oc honagxkakw

Rubrica ¶ Audite obsecro, Tässen äptherföliandis capitula taghas aff sancti ieremie propheta sorg oc grath som han ower the ömkelighet haffde som han före wiste owerkomma skulde

stadhenom ierusalem tha i[s]raels almoghe skulle
gripas oc föras i babiloniam, mz konungenom,
prästomen oc ypersta almoghanom hwar the fangne
waro i lxx aar, oc mönstret i iherusalem nidher
5 slos, oc all thās rikedomā borth fördhos i babi- 252
lonem, Oc tillegx tassen sorghen iomffrunne som
hon haffde i ihesu christi pino oc död

Audite obsecro, O alle crist[n]e människior iak
bidher idher hören oc seen mina sorg Mina
10 iomffrur, oc mine wughe män bort gingho i fäng-
ilsen, iak kalladhe mina wener oc the swiku mik

Sacerdotes mei Mine präste, oc mine alles
män ärw förtärdhe i stadhen thy at the opplettho
sik maath til at widherqwekia sina siäl

15 Vide domine Herra see at iak dröffwes
min qwidher är bedröffdher, i mik siälffwe är mith
hiärta om wänth thy at iak är ful mz beskhet

Foris interficit, wtwärttis dräper swärdet,
oc hema är dödhen liker, the hördho at iak grather
20 oc enghen är thān mik hogxswalar

Omnes inimici Alle mine owener hördho
mith ondha, oc the gladdos, thy at thu giordhet,
mykyn är min sokkan oc dröffwilse oc gratandhis
är mith hiärta Deo gracias 253

25 O i alla ihesu christi brudher akten nw oc
ower wāghen athwaktelika i idhwr hiärta, hwat i
läsith oc swnghit haffwen i tassen wikusanghen
Sannelika i haffwen hörth oc rörth thz högxta
mz thz d[i]wpasta, som är grwndhen i the hālge
30 cristne tro, oc blomstret oc blomen i the hālge
skriff I haffwen hört hwru ophoffwet, hwilket

ey haffuer opbörgilse, thz är the wärdogasta hálga treffalloghet i sinne äwärdelikhet haffuer wtualt, före seth oc enkorlika wtkest tässa wärdogasta iomffrwna, aff huilke i alle mz hiärtans andelike glädhi haffuen nw mz loffsangh ärat oc prisat 5

¶ I haffuen nw hört, hwru iomffrun war i the hálga treffalloghetz föresyn, wtwaldh för wärdennas opphoff, oc länghe aff patriarchom oc prophethom förespadh för än hon föddes, aff änglomen älskat för än hon affladhes, hälogh för än födh 10

254 Mädh hwilke glädhi oc störste wärdwghet hon födde gudz son, Oc nw oppa thz ytersta i sinne opptakilse til hymbla är hon tilfögdh the hálge trefalloghet i the äwärdelikhet som enghen haffuer ändhan, ower alla ängla sithiandis i the glädhi, 15 som enkte wndherstandh kan allar förma begripa, Oc thy haffwen i gudz brudher stoor tilfalle at samman läggia storu andelika rikedoma i tassom sanghenom huilken fuldher är mz gudz marghfallom nadhelikom gaffwom, oc andelikom beskod- 20 ilsom om tässa iomffru wärdogasta wärdoghet oc obegripelikasta häloghet, Sywnghen thy iomffrunnas loff gladhelika här i iordherike i blandh människior, witandhis wtan twākan at i aff gudz nadh oc store miskundh i blandh ängla i the 25 hálga treffalloghetz asyn, frandelis äwärdelika sywngha mz störste frögdh thenna samma sanghen i hymmerikis rike Amen

---

[Sid. 255—257 blanka. S. 258 upptager å hela sidan ett inklistradt träsnitt, föreställande S:a Birgitta om- 30 gifven af ordensbröder och -systrar.]

Rwbrica här börias sancti saluat[o]ris systra 259
sangher jn processione, fförst aff ware hälge
modher sancte birgitte

5 **R**egnum mundi &c Iak försmadhe wä[r]ldenna
rike oc alla wärldhennas prydlise, för mins
herra ihesu christi kärlek skuld, huilken iak saa,
huilken iak älskadhe, i huilken iak trodhe, huilken
iak älskadhe ¶ Eructauit cor meum Mith
hiärta fram sagdhe eth goth ordh, iak sigher kon-
10 ungenom mina gärninga, Gloria patri Quem
vidi, huilken iak saa

Hec sursum Tässen sancta birgitta oppkipt
i them hälga andha, saa i andelike syn ihe-
sum standandis mz all sin hälgon huilken opplät
15 glosa thz är han oppenbaradhe wärldenna syndh,
oc sagdhe sik försmadan wara, oc biltoghan ällar
landzflyktoghan aff sinom glosa thz är aff cristnom
människiom ¶ Lux venit Lywset kom i wärldena,
oc människionar älskadho meer mörket än lywset,
20 Gloria patri

Ministrans, O sancta birgitta thu ifördhe
tik christum tiänandhis fatikom, nakudhom oc wan- 260
förom, huilken thu rådhandis idkelika, oc älsk-
andhis sötelika, astwndadhe thu brudhgomman Nw
25 brukar thu oc nytia brudhgomman sköthe glosa
hwarföre thu sötha christi brudh tiigh ällar för-
wärna os wslom hiälpena glosa aff syndha bandhom

Astans dei Sancta birgitta när standandis gudz
domum saa hon hwru omilla människior slaktas
mz marghallom pinom O hwru twng rensilsen

äro, O hwru gräseliken är fördömlsen pinonar
 witna thz ¶ Cum exarserit Hälöge ärw alle
 the som trösta i honum glosa thz är oppa gudh,
 nar hans wredhe oppbrinner i stakkottan tidh

Birgitta christi famula O sancta birgitta 5
 christi tjänirska, troen i tith ämbete, thu äst
 the säla ankian anna, idkandis tjänist i mönstrit,
 thu äst brinnandis i kärleken som rachel täkk-
 iandes iacobs salskape, thu äst helsa krankom,
 261 tåk gudelikom, thu äst skinandes hwgxswalan, 10
 rätwisa manna genstigher widherquekilse dröffdhom,
 wari war gudelikhet gudhi tåk, för thina för-
 skullan, thu som opläser lönlik tingh offra os
 lywsens strala

O facies mosayca, O moysi änlethe skin- 15
 andes aff solennas stralom, mykyn oc mäktogh
 i häloghetenne, thu skiin i storom iärteknom, nw
 brukandhis brudhgommans gaffwor i fridhsamme
 huilo ¶ O femina O wndhersamlik qwinna gör
 thina tjänara gladha mz idkelike wnsättnigh ällar 20
 hiälp

Virtutis dei Sancta birgitta giordh riik mz
 trefalle gaffwo, gaff ärona gudz dygdelike
 högre handh, som styre wärl dennas trefalle skip-
 ilse glosa thz är hymerike iordherike oc häluite, 25
 Fanghat i wärl dennas mörkohwse, gömandes siälena
 rena ¶ Soluta Löst aff kötzsens byrdhe, oc til-
 fögdh brudhgommanom mz fridhe wtualdhe hon
 bästa deelen

262 **A**rdenti desiderio, Nar sancta birgitta aff 30
 brännandhe astwndan war omhoxsande före
 syndogha almoghans hiälp ällar wnsättnigh, Tha

oppenbaradhe henne christus hwru syndherna ärw
twngha, oc tåkka lakedoma christus giffwer ✠
Loquetur, christus skal tala fridh ower sin al-
mogha, oc ower them som til hiärtat omwändas,

⁵ Gloria patri

Qui maris fluctus &c, christus som drogh
ionam prophetan oppa törre iordh milla gör-
andhes haffsens bölgghio, lättandhis modhrena,
borttagher all dröffuilsen budhandes säla byrdh,
¹⁰ han twäfalla gör modhrenne glädina ✠ Spon-
sam nube klara görandes brudhena mz skyn,
sötha görandes twngona mz hanogh, han giffwer
dristoghetena allar dirffwena til at talaa

¹⁵ **C**orona sponsa, O cristi brudh mz krono
beprydh, oc presenterat om iomffruna mariam
sök gudelika almogan styr thina släkt, thz är thin
iämcristin opplys dödzens skugga, oc tagh borth
nattennas mörke, gör wisa wara föther i fridzens
fäghrindh

²⁰ **H**erba surgit, Gräset oppstar, glosa thz är ²⁶³
thz wäxer i stiälkan, dywpom rothum stad-
fästan, stiälken bär ena fruktsamma gren prydda
mz faghro blomstre, blomstret fran bar nyttelika
frukt, folkeno til lakedom allar til helso ✠ Dum
²⁵ parens Naar födherskan födher wälborna bir-
gittam sik lika clara allar skinandis i wndher-
sammom dygdhom

Rwbrica Här äpther skriffuas sanghen som
sywngas skal jn processione aff iomffru marie
[högtidh] purificacionis

Gaude maria, Glädz iomffru maria thu alena
fördärffuadhe ällar dödhdaghe alt kätterii, 5
thu som trodhe högxta ängilsens ordhom, Nar thu
iomffru födde gudh oc man, oc äpther byrdhena
bleff thu osmittat iomffru ⁊ Gabrielelem, Högxta
ängilen gabrielem witom wi haffua aff gudhi tik
tiltalat, Thin qwidh trom wi fruktsamman wara 10
aff them hælga anda, blyghis thy osäle ywdhen
som sigher christum wara föddan aff ioseps sädh

264 **A**dorna, O thu syon prydha tith brudhahus,
oc widhertak konungen christum omfämpna
mariam henne som är hymerikes porther, thy at 15
hon bar äronnas konungh mz nyio lywse är hon
iomffru tilledhandis sonen i handdomen, för än
morghon stiärnan syntes huilken symeon anam-
mandes i sin sköthe ällar sina arma, predicande för
folket at thenne herran war gudh ower dödhen 20
oc liffuet oc wärl dennas frälsare

Hodie beata, Iomffru maria presenterade
ällar offradhe i dagh pilten ihesum i mönstret oc
symeon opfylther mz them hælga anda tok honom
oppa sina arma ällar i sin sköthe oc wälsignadhe 25
gudh äwärdelika

Item i warffru högtidh anunciacionis in
processione

Hec est dies, Thenna daghen är, huilken
herran giordhe, i dagh skodadhe herran sins 30

folkx twangh allar dröffwilse, oc sändhe ather-
lösighena i dagh bort alte qwinnan maria dödhen,
huilken qwinnan eua jnfördhe I dagh wart gudh
giordher människia thz han war thz bleff han,
5 oc oppa sik tok han thz han ekki förre war, oc
för thenskuld dyrkkom oc högtidhom mz gudelik-
het wphoffuet ware atherlösno, oc frögdoms sigh- 265
iandis ära wari tik herra

10 **Q**uomodo fiet, Maria swarandis änglenom
sagdhe, hwru skal thz wardha för thy iak
känne ekki man, Ängilen swaradhe här til, thän
hälge ande skal owerkomma i tik, oc högxta
herrans dygdh skal omskyggia tik, alleluya, loffuen
gudh * Ideoque Oc för thy thz häloga huilkit
15 aff tik födhis skal heta gudz son

Item warffru dagh natiuitatis jn pro-
cessione

Ad nutum Äpther herrans wilia rikan görandis
wan hedher, swa som törnebusken födher
20 rosenä, swa födde jwdha landet mariam * Ut vi-
cium, Oppa thz at dygdhen skuli ower tåkka
lastena, oc nadhen syndena, Gloria patri

Item aff the äro fulle modhrenne sancta anna
högtidh aff sacristio

25 **O**laus grandis, O hwru stort är modhrennas
sancte anne loff oc priis thy at hon är gudz
fadhers clarasta fatatur i huilkom han jnnelykte
högxta allar ypersta guddomsens gul, oc aldra
bästa liggiande fää, som owergaar alla dyrasta 266

haffwor & Candor est, Thy at thz är awärde-
likx lywsens sken oc hans godhetz beläthe

Nobis erat, Os war thz widhertorfftogt, at
jesse roth grönska[n]dis matte jnledha en qwist,
aff huilkom quiste wtga skulle eth blomster huilkit
klädha skulle nakudha, oc widherquekia the sywka,
oc owerwonnom dödzsens galla os oppresa mz
guddomsens häloga hanoge thz giffui os faghra
blomstret maria, oc ihesus söther oc wälsmakandis
för thina bön skuld, o sancta anna 10

O maria maris stella, O maria haffsens
stiärna göm os, at ekki kötzsens bölia dränke
os i syndhomen, för thinna modhers bön skuld,
oc at wi mattom glädhias aff änglannas sangh oc
theras lönom & Tu es mater, Thu äst modher 15
faghre älskelikhetz, oc kännilsennas oc hälogho
hoppe

Omnes noscens, Gudz wisdomber kännandis
all creatur, swa när warandhis som komma
267 skolandis, han fan ekki i bland hionelaghen likt, 20
oc swa täkt, oc i dygdhom pröwat glosa som ioa-
chims oc anne & Non est inuentus, Them
liker är ekki fwnnen huilken swa gömdhe högha
herrans lagh

Anne matrimonium, Sancte anne hiona- 25
lagh fram gik i häloghet i sannom renleke för
alla dödhelika människior

Felix orbis, Säl är wärlden oc thimen är
säl thentidh sancta anna staar iblandh sina dotter
som eth fagorth ällar wänasta lyws giffwandhis 30
toktennas framstank glosa thz är alla dygdhas
äpthedöme owergångande

Dominica palmarum jn processione

Ante sex dies, Săx dagha för pascha hög-
tidhena, nar herran kom i stadhen iherusalem,
lupw mothe honom piltane bärandes palm qwista,
5 oc ropadho mz store röst sighiandis, Osanna
in excelsis, Thz tydher swa, iak bidher fräls
os i högdinne, wälsignadhər thu som komber i
nadhennas myklighet, Osanna in excelsis glosa
som the wildhen sighia, Ey är helsa wtan i dauidz
10 son, Cum audisset populus, Thentidh almoghen
fik höra at ihesus kom til iherusalem toko the 268
palm grena allar qwista oc wtgingho honom til
möthis, oc ropadho piltane sighiandis, här är thän
huilken kommaskolandis är i folksens helso, Thenne
15 är war helsa, oc israels atherlösn, hwru stor allar
mäktogher är thenne, huilkom änglane som kallas
troni oc dominaciones mz glosa wördhnig mothe
gaa, O syons dotter rädz ekki, see thin konungher
komber [til] tik sithiandis oppa asna foolan som
20 skriffwat är, heel konungher wärl dennas skapare
som kommen äst til at atherlösa os

JNgrediente domino, Naar herran jngik i
häloga stadhen, ebreiska piltane glosa thz är
jwdha barnen, förebadhandes lifsens opstandilse
25 mz palm qwistom ropandhe osanna, i högdinne
* Cum audisset, Thentidh almoghen fik höra
at ihesus kom til iherusalem wtgingo the mothe
honom

Item tässa antiphonæ skulu haffuas a pascha
dagh oc omskifftelika mällan paska oc
pingesdagha

269 **S**urrexit dominus Herran opstodh aff graff-
uene, huilken för os hängdhe oppa trāno, 5
alleluya, thz är loffwen gudh

Cum rex glorie, Thentidh äronnas konungher
christus jngik i hälffwithet, thz affstridha
skolandis, oc änglannas chor budhu borth taka
höffdingannas portha för hans änlite, tha ropadhe 10
folket hālga mannas som hyöllos fangadhe i dödhen
mz gratande röst sighiandis thu astundeliken äst
nw kommen, huilken wi bidhat haffwom i mörkeno,
at thu skuli os wtledha i tāsse nattenne, bundhna
aff fanga hwsit, war sokkan haffua tik kallat ympne- 15
liken grater haffwer tik wtkrafft, thu äst giordher
owergiffnom oc dröffdhem eth hopp, Oc pinomen
stor hogxswalan alleluya

Ego sum alpha, Är först märkiande, at alpha 20
är förste bokstawen när jwdhomen, som mz
os är a oc o är en rundher bokstaffwer ey haff-
uandis opphoff allar ändhelykt, oc thy likna sik
herran gudh mz tässom twein bokstaffwom sigh-
iandis Ego sum, Iak är alpha oc o förste oc
ytarste opphoffuet oc ändhen, huilken som för 25
270 wärldhennas opbegynnan, oc fran wärldh, oc til
wärldh liffwer, oc äwärdelika Mina händher huilka
idher giordho, ärw nägldhe, för idher är iak
flängdher, iak är kronadher mz törne, hängiandhes

bedhes iak watn, oc the skänkto mik atikio, i
min maat gaffuo the galla oc i mina sidho spyttet
Iak är dödher oc iordadher, Iak oppstodh oc är
mz idher, Sen thy at iak är then samme, oc ekke
5 är gudh wtan mik, alleluya, loffuen gudh ⁊ Ego
sum vestra, Iak är idher atherlösilse, iak är idher
konungher, iak skalidher opresa i ythersta daghenom

Item aff allom hālgadomommen

10 **P**reciosi sancti dei, I gudz dyra hālgon
huilkas atherleffuor här gömas hiālpn os,
nw oc före gudhi

Item aff allom hālgonom

Saluator mundi &c, wārldeennas frālsare frāls
os alla, gudz hāлга fōdhirska, altidh iomffru,
15 maria bidh för os, wi bidhiom oc ödmywklika
för hāлга mannas bōn skuld som är alla hāлга
apostla, martyrum confessorum, oc alla hāлга iom-
ffrur at wi maghom frālsas aff allo ondho oc 271
wārdoghe wara nw oc altidh wnfaa nytia oc bruka
20 i allo godho

Item tässen ordh taladhe christus til apostlana
j sinne oppfārdh Oc sywngas jn processione
assencionis domini

25 **J**te in orbem, Gaan i alla wārlдена oc prēdiken
sighiandis, alleluya, loffuen gudh, huilken
hālst som tror, oc wardher dōpther han skal sāl
wardha, alleluya alleluya alleluya loffwen
gudh, loffuen gudh, loffuen gudh ⁊ In nomine

patris I nampm fadhers sons oc tās hālga anda
Gloria patri

O rex glorie, O äronnas konungher, dygdennas herra, thu som i dagh oppstegh sigher winnandis ower alla hymblana, ower giff ekki os fadherlösa, wtan haldher sänth fadhersens lyffte i os, sannindhennas anda, alleluya, loffwen gudh

Item oppa pingisdagha jn processione aff
them hālga anda

Apparuerunt, Marghskifftelika twngher synthos 10
apostlomen, swa som eeller alla loffuandhe
gudh, oc saat oppa hwaria thera then hälge ande
272 alleluya & Spiritus domini Herrans andhe opp-
fylthe alt hwsit hwar apostlane waro sithiandis

Veni sancte spiritus, O thu then hälge 15
ande kom oc oppfyl trona människiors hiarta oc
optänth i them thins kärlekx eeld thu som sam-
man sankadhe hedhningana om allas twnghor
marghfallighet, skingradhe i tronnas enlikhet,
Alleluya alleluya 20

Item oppa hälga lekama dagh jn pro-
cessione

Homo quidam, En man giordhe en storan
natwardh oc sändhe sin thiänara om nat-
wardz tima at sighia budhnom at the wilie komma, 25
thy at alt war til reth & Venite comedite,
kommen oc äthen mith brödh, oc driken wineth
thz iak idher blandadhe Gloria patri

O sacrum conuiuium, O hālgaste samliiff-
 nadher, i huilkom christus anamas glosa i
 kost oc hans pinos aminnilse högtidhas oc dyrka,
 siālen oppfylles mz nadhenne, oc panthen giffs os,
 5 kommaskolandis āra alleluya

‘Gloriosi principes, Äroffulle wārldeenna
 höffdingha, swa som the sik jnbyrdhes ālskadho 273
 här i liffuēt, swa ārw the oc dōdhe ekke aat-
 skildhe Alleluya

10 Zachee festinans, Zachee nidhstig snarlika
 tik skyndandis, thy at i dagh bōr mik wara
 i tith hws, oc zacheus stegh nidher snarlika oc
 widhertok honom glādiandis, i siit hws Alleluya,
 I dagh ār tāsso hwseno helso aff gudhi giordh
 15 Alleluya, loffuen gudh

JN ciuitate domini I herrans stadh som ār
 hymerike, thār lywdha idkelika hālga manna
 orghor, thār ār canelabarch oc balsamus sōtasta
 lwkt, thār ār hālga manna sangher thār ār āng-
 20 lane oc högxta āngla, oc sywngħa the gudhi loff
 fram fōre gudz stole alleluya

Gloria tibi trinitas, Ära wari tik o hālga
 trefalloghet, iāmliker en guddomber oc fōr alla
 wārldhēr oc nw oc āwārdelika

25 Libera nos, O thu hālga trefalloghet frāls
 os oc lōs os, oc gōr os rātwise

Sub tuum presidium, O hālog gudz fōdh-
 irska wi flym wndher thina wārn, ey wili thu
 fōrsma wara bōner i warom drōffuilsom, wtan
 30 frāls os aff alzskona wadha altidh, thu wāl- 274
 signadha iomffru Da pacem domine O herra
 gudh giff os fridh i wara dagha thy at ekke

är annar thän som för os stridher wtan thu war
gudh

Rubrica Här äpther skriffwas oc kwngörs,
hwru the tre gang daghana som hallas oc
högtidhas i the hälge kirkio, tre dagha näst
för hälga torsdagh, ärw opptakne, oc för
hwat saak wi pläghom tha fasta

¶ Är märkiande at arom äpther gudz byrdh
cccc oc viij, nar kesar leo war styrandis, tha war
en hālogher biskopper som kalladhes mamertus i
en mäktoghan stadh som kallas wienna I them
timanom wart mykyn plagha, oc hāndhe mykyn
grāseliken tingh, widh then förnempdha stadhen
wienna i tāsse matto at iordhen wart skālffuandes
oc rördhes starklika, oc nidher föllo mangha kyrkior
oc mykyn stenhws oc drapo folket, Tāslikes om
nattatidh hördhes mykyt grynt lywdh oc stygge-
liket roopp, Hāndhe oc eth annat grāseliket
ārandhe, at om en paska dagh, nidherfiöl ellen
275 aff hymlenom oc oppbrāndhe konungxsens pala-
cium, Hāndhe oc ān eth annat grymt wndher-
samlikit tekn, som war at diāfflane gingho jn i
swinen aff gudz tillat, för människionnas syndher
skuld, oc tāslikes i warghana oc annor oskālik
dywr, oc hāfdho the dywren enghen widher-
styggilse för nakre människio, wtan lwpu diārfflika
ower alla wāgha oc wāghamöte, oc iāmwal jn i
stādherna oppenbarlika, sargandhes, drāpandhes
oc opswālgandhes barn, qwinnor oc män, wngha

oc gambla, enghom sparandhes ällar wäghiandis,
 Oc skedhe tässen iämmerlikheten daghlika oc
 langhan tima oc dröffwilsen wordho mykyn i
 folkeno, Tha lyste förnämde biskop namertus
 5 för almoghanom, oc bödh them fasta i tre dagha,
 oc skikkadhe at processiones skullo hallas i them
 daghomen, oc letanie skullo syunghas, oc at badhe
 andelike personer oc wärdzlike, wnghe oc gamble
 skullo akalla all hælgon sik til hiälp, oc nar swa
 10 giort war tha stilte sik plaghan, Oc wordho 276
 sidhan tässe processiones ällar ganghdagha skikk-
 adhe ällar samtykte ower allan cristendomen för
 mangha sakar skul, för thy at i tässom timanom
 som är om warena, opphögher sik solen i hymlenom,
 15 oc dragher opp aff iordhenne mykla wädzsko, aff
 huilke framdelis födhis mangffaldher sywkdomber
 som är febres pestilencie, oc mangha andra
 sotter jnwertes i människionne, oc iämwal i annor
 creatur som människian pläghar haffua sik til
 20 gagn oc hugnadh, I tässom thimanom omröres
 oc blodith i människionne, opwäkkiande i henne
 orolikheth til örlög misdräkt, oc wndherstundom
 til syndeliken ködz rörilse meer än annantidh om
 aret Täslikes händher oc at the wätzskan som
 25 solen opp dragher i skyn, wändhes i grofft hagel,
 oc nidher faller fördärffuandhes sädhena, huilken
 än mykyt klen är, Sighia oc hælge kännefädher,
 at wädhret som är wndher nästa hymelen, är fult
 mz otalikom diäfflom, huilke aff gudz tillaat opp-
 30 wäkkia offtha storm oc toordhön, oc skadheliket 277
 owädher människionne til skadha för syndenna
 sku[l]dh, Oc thy för tässa saker, oc flere andra,

äro tässe gangh daghana allar böne daghane skikkadhe almennelika i the hálge kirkio, mothe swadana plagho skadha oc swadana människionnas fördärff som föresakt är, Oc thy är widher-torfftelikit at alla människior bewisen sik gudelika i tässom gangdaghom, oc enkannelika andelika personer som sywngha skulu gudz loff oc roppa til hálga män, som är til Appostla martyres, confessores hálga iomffrur oc hálga qwinnor, at the bidhie för os til herran ihesum christum, 10 oc til hans wärdogha modher mariam, at wi mattom frälsas [aff] allo ondho,

Nw oppa thz at sanghen matte wardha gudhi täs tåkkare at enfallogha christi iomffrur latino ey kwnnandis, nakor ordh matten wndhersta aff 15 sangenom oc täs gudelikare han fram föra tha är här nakot lithet wttyth aff samma sangh som plägha sywngas i samma gangdaghom Först op-
 278 lyffter iomffru choren sina röst til gudh alzmäktoghan sighiandis 20

Exurge domine, O herran gudh stat opp oc hiälp os, oc frälsa os för tith hálga nampm skuld alleluya ✠ Deus auribus, o herra gudh wi hördhom mz warom örom, wara förfädher tilbudhade thz os glosa The wndhersamma tingh 25 hwilken thu herra gudh giordhe mz israels folke i öknenne them frälsandis aff sin dröffuilse, then haffuom wi hört, oc thy bidhiom wi at thu frälse os som them, Gloria patri &c Ära wari fadhrenom oc sonenom oc them hálga anda Som han war 30 i ophouet, oc nw oc altidh oc äwärdelika, oc wtan ändha, amen

Thär näst wändher iomffru choren sina böner
til all hælgon sighiandis

Surgitte sancti, O i all hælgon stan opp
aff iidhart heman allar hembyggilse, hællog gören
all rwm, allar städher, wälsignen folket, oc gömen
os syndogha människior i fridhi, alleluya,

Thär näst böyör iomffru skarin sina gude-
likhet til the hælga treffalloghet sighiandis

Summe trinitati Högxta treffalloghet, en-
falloghom gudhi, en guddomber iämlig ära, iäm- 279
äwärdhelik wärdoghet fadhrenom oc sonenom oc
them hælga anda, huilken alla wärldena wndher-
giffuer sinom laghom, Alleluya ⁊ Prestet nobis
Hæloghe guddomen giffui os nadhena, fadhersens
sonsens oc thäslikes thäs hælga anda

Sidhan gör iomffru skaren annantidh aminnilse
aff ihesu christi opstandilse sighiandis

Christus resurgens, Christus oppstandandis
aff dödhom, nw döo han ekki, dödhen skal
ey offtharmer herras ower han, thy at thz han
liffuer thz lifffuer han gudhi Alleluya alleluya
Dicat nunc, Iudhane sighia nw, hwru för tap-
padho riddarana konungen gömandes graffuena,
nar stenen war opplagdher, hwi gömdo the ekki
rätwisonnas haal allar sten glosa thz är christum,
allar igängiffuin then iordadha, allar honom til
bidhie mz os, then som oppstandin är sighiandis
Alleluya alleluya,

Här äpther bidher iomffru choren ödhmyuk-
lika til gudz bedhandis wälsignilse ower thetta
hwsit som är alt jnnelykkit, Oc thär mz margha

280 dygdher ower them som här jnnelykte ärw sigh-
iandis

Benedic domine, O herra gudh wälsigna thetta
huset, oc alla them som boandhes ärw i tässo
hwse, wari i thy helbrigdha ödhmyukt, häloghet, 1
renleker, dygdh segher, tron, hoppet oc kärleker,
liwffhet, mattelikhhet allar tämpran, twloimodh,
andeliken tokt, oc lydhna, om otalika wärldher
glosa thz tydher ä förwtan ändha Alleluya * Con-
serua domine, O herra gudh göm oc bewara i 10
thetta huset tik rådhandis, klena mz them som
större ärw, Gloria patri,

Item nw wändher choren sina bön til sancta
anna sighiandis Felix orbis som förra star wttyt
i sancta anna sangh Item thär näst wändha the 15
oc sina bön til modhrensna sanctam birgittam sigh-
iandis O facies mosayca Som förra är wtttyth
i hennas sangh, Item här bögies choren til alla
apostlana, astwändandhes theas böner för sik til
gudh sighiandis 20

281 **C**iues apostolorum, Apostlana, borghara oc
herrans gudz hemelike glosa wener tilkomme
os i dagh, bärändhes bloseth oc oplysandhes fädher-
nes landet, giffwandhes folkeno fridh, oc frälsa
herrans almogha * Audite preces O i häloghe 25
apostoli hören ödhmyuka männirskiors böner,
bidhiandis äwärdelikh liffs lön i som bären i
höghro händherna rätwissonas neker, oc tilkommen
i dagh frögdandes

Item här äppther wändher choren sina böner 30
til all hælgon sighiandis

Beati estis, O all gudz hælgon, hælloghe ären
 i som förskulladen wardha mz brödher allar
 salskap, mz hymerikis änglom glosa som kallas
 virtutes oc nytia allar bruka äwärdelika clarhetz
 5 äro, Oc thy bidhiom wi at i oppa os mynnandis
 wärdoghens bidhia för os, til wan herra oc gudh
 * Gaudete Glädhins oc frögdhens thy at idhwr
 nampm ärw skriffuen i hymerike, Gloria patri,

Item här äpther wändher choren sina böner
 10 til iomffru maria sighiandis

Regina celi, O hymerikes drotnigh glädz Alle-
 luya, För thy at then thu förskulladhe bära 282
 Alleluya, han stodh nw opp som han sagdhe Alle-
 luya bidh för os herran gudh alleluya * Virgo
 15 mater, O iomffru oc modher thäs som oppstodh,
 lät os wnfaa glädhina äwärdelikx liffs Alleluya,
 thz är loffwen gudh

Item om tisdaghen görs processio aff iom-
 ffrumen, Oc siwngha the först Exurge, oc sidhan
 20 responsoriis oc antiphonas som här tilförandha
 staa alla wttydha, än the ena som är, De ihe-
 rusalem, skal här wttydhas

De iherusalem Aff iherusalem wtgaa hælga
 domor, oc frälse allar atherlösnig aff bärghit
 25 syon, oc för then skuld skal wardha beskärmilse
 tässom stadhenom, oc han skal frälsas för herrans
 tjänara skuld som är dauid Alleluya

Item om odhensdaghen Exurge domine &c
 Oc sidhan

30 **C**um iocunditate Mz frögdh skolen i wtgaa,
 oc mz glädhi skolin i owerledhas, thy at
 bärghen oc smaa kwellane spritta bidhandis idher

mz glädhi Alleluya, Sidhan flere responsorias oc antiphonas som förra staa i sinom wttydilsom

---

283 Här skal wttydhas sanghen aff mandato, först skriffuas här prologus som swa börjas

Discite a me quia mitis sum et humilis corde, Tässen ordhen äru wtflytandhes aff the honogxf[y]tandhe källonne som är aff ihesu christi wälsignadha munne Här talar brudgommen til sinna brudher som han här i thetta conuentit sammansankat haffwer, aff sinne millaste milhet, 10 han talar til them som kärlexfuldher fadher, til sina älskelika dötter sighiandis, Lären aff mik thy at iak är mildher, oc ödhmyuker i mith hiärta, Latandhis här mz wndherstanda sin wilia at i tässe samqwämdenne skal wara san milhet oc dywpasta 15 ödhmyukt, thy at lyoffhet oc mildhet öker oc gömer fridhen, oc störker kärleken i samqwämdenne, Oc san ödhmyukt wt älther höghfärdhena, som är rothen oc opphoffuet til alla syndher, gamla owenen som är dyaffulen, swek adam oc 20 euam i paradiis mz högfärdenne sighiandis i skolen

284 wardha som gudha om i äthen aff förbudhne frukt-
enne, Än millaste herran ihesus wiliandhes nidhra oc igändriffua högfärdhena, ödhmyukte sik nidherfarandhes aff fadhersens sköt, kommandis til ödh- 25 myukasta iomffruna, aff huilke han framgik som brudhgomme aff sith brudha hws, framdelis sik ödhmyukandes wndher alzskona människionna ysäld oc wanzskelikhet, som är hwngher törster hitta

oc frost, mykyt ärwodhe oc mödho, som ewan-
gelia lywslika i sik wttrykkia,

Oc näst thz ytersta, nar han wärdogadhis wilia
nalkas korssens beskasta dödh för wara atherlösn
5 skuld, Oc natwardhen then ytersta giordher war,
Tha täktes herranom ihesu atherleffua synom känne-
swenom, oc täslikes allom cristnom människiom,
oc enkannelika andelikom personis, hälst them som
sammanliffua i closterlikom samqwämdhom, oc ödh-
10 myuktennas exemplum ällar äptherdömom i thy
at han wärdogadhis sik nidherböghia oppa sin wäl-
signadha knä, oc twätta oc törka apostlanna föther, 285
oc them liofflika kysse mz alle ödhmyukt, äpther
thy som skriffwat är i lästenne som plägha läsas
15 om skärdagh för conuentit,

Oc är nw thy aff täs hälga andas inskiwtilse
skikkat oc skepadh i allom andelikom samqwämdh-
om, i blandh wärdzlika klärka, widh domkyrkio-
nar oc allom clostrom, at höxta prelatar som är
20 biscopa, abotha, priiara, oc andre förmän skulu
hwar i sin stadh oc samqwämdh oppa förnämmdha
torsdagh, göra oc halla mandatum, thz är budhit,
huilkit herran ihesus siälffuer bödh, at the skullo
sik jnbyrdes twätta ällar twa hwar annars föther
ödhmyuklika oc lyofflika som han siälffwer giordhe
apostolis, Än besyndherlik i sancti saluatoris
ordhines clostrom oc samqwämdhom badhe när
systrom oc brödhrom, är gudhelika stadhgat
til mere gudelikhet oc dygdha ökilse, at entidh
30 hwan manadh om lögherdaghen skal mandatum
hallas för samma sak skuld, oc är thy thetta man-
datum göra skolandis mz alle gudelikhet, godh- 286

uilia oc ödhmyukt wtan löghe oc all löshetz tekn,
 tänkkiandis hwar mz siälffuom sik som herran
 ihesus oc hans hálge apostoli thär när warandis
 waro, the som sithia anamandis twätsens tiänist,
 tänken at thz är herran iomfrunnas son, som them 5
 gör tiänist, tänkiandis thz i hiärtat som dauid
 sigher i psalmen Lauabis me et super niuem
 dealbabor, Thz är, O herra ihesu thu skal mik
 twa, oc mer än snyön skal iak hwither wardha,
 Oc thär mz sighe lönluka mz sik siälffuom thz 10
 ordhit som sanctus petrus apostolus sagdhe til
 wan herra, Domine non tantum pedes, sed
 et manus et caput O herra ihesu twa ey at
 enast mina föther wtan iämwäl huffudith oc händh-
 erna mädh fothomen, Mz fötherna i skriffterne 15
 märkes människionnas astundhan oc begärilse Mz
 händherna människionnas gärninga Mz hwffudit
 alla siälennas kraffther oc wndherstandh mz män-
 niskionnas fäm sinnom som ärw i huffuodhet, oc
 287 skal här mz wndherstas at gudeliken människia 20
 sithiandis i mandato skal lönluka bidhia til gudh,
 at som han wärdogadhis twa sinna apostla föther,
 för än han wille lidha sin dödh, swa wärdogas
 han aff twa alla hennas syndher, för tässa sina
 ödhmyukt, oc för sin betherlika dödh oc pino 25
 skuld

¶ The som twa fötherna allar thiäna til man-
 datum, skulu jñnerlika tänkia ihesu christi ödh-
 myukt, huilka han beuiste i apostla fotha twät,
 oc mz allom ödhmyukom kärlek göra sith äm- 30
 bete, mothe enghom styggiandis, tänkiandis at
 herran gudh twadhe sin förradhara ödhmyuklika

mz andhrom, Oc thär mz tänke mz sik lönlika som
 thz ware nw när warandis ihesu christi apostla
 the som hon gör tässa tjänist, ällar oc som hon
 nw saghe them i there clarhet oc äroffulle glädhi,
 5 som the äpther oppstandilsen haffwa skolandis ärw
 i hymerike, Oc thentidh thetta mandatum görs
 gudelika, ödhmyuklika oc kärleka som nw före-
 sakt är, tha wari enghen twäkande om gudz
 ängla när waru, huilke altidh plägha wara när 288
 10 stadde gudz thiänarom, hwar the göra gudz loff-
 sang, Oc är thy gudeliken sangher tilskepadher
 tässe gudz tjänist oppa thz at större andeliken
 glädhi maghi opwäckias mz gudelikom beskadilsom
 i samqwämdenne aff ihesu christi ödhmyukasta
 15 aminnilse som görs i mandato

¶ Är oc thenna sanghen mykyt hwgneliken
 oc gudeliken, mykyt opwäckkiandis gudelik hiärta
 til sannan gudz kärlek, oc iämcristens rätffärdogha
 älskelikhet, haffuer oc thenna sanghen sin grwndh
 20 aff ewangelio som sywngx om skära torsdagh,
 sammwledhis oc aff thy ewangelio, i huilko amin-
 nilse görs, hwru maria magdalena twadhe wars
 herra ihesu christi wälsignadha föther mz sina
 taara, ödhmyuklika them kyssandis, oc mz sith
 25 huffudh haar, ällar lokkom, them törkandis, oc
 mz dyrom smörilsom them omgywtandis

¶ Oc för thy at tässen tw ärandhen som är
 at herran ihesus twadhe apostlanna föther, oc
 hælgha qwinnan maria magdalena ihesu christi 289
 30 föther, haffde ophoff aff jñnerlikom kärlek, thy
 röres oc mykyt om kärleken i tässom sanghenom,
 aff hwilko wäl maa wndherstandas at thetta äm-

bethet som är fothatwätten, är thy aff gudhi skepat i tässe hælge samqwämnenne, at sandher kärleker skuli thäs hældher opwäckias oc stadhelika bliffua iblandh alla conuentzsens personas, thy at engha godhgerniga, allar gudeliken tjänist kwnno gudhi 5 tåkka wara wtan the göras aff sannom gudz kärlek, oc iämcristens gudelike älskelikhet, oc sigher skrifften Deus caritas est Gudh är kärleken oc then som bliffuer i kärlekenom han bliffuer i gudhi oc gudh i honom, Oc är thy kärleken thz 10 teknet aff huilko gudz söner ärw wt märkte fran mörksens barn

¶ Nw oppa thz at andelike personer, oc besyndherlika gudelika qwinkönet ihesu christi twaldha brudher matten thäs ytherlikare främias 15 290 i dygdhom, oc ökias i gudhz kärlek, i tässom sanghenom som pläghas til gudz loff sywnghas i förnämmdha mandato tha aktar iak then sangh wtydha som här äpther star enfallelika

Dominus ihesus &c, Herran ihesus christus 20 sidhan han mz sina känne swena natwardhen giort haffdhe, twadhe han theras föther oc sagdhe til them, i within hwat iak idher giort haffuer, som är idher herra oc mästare, iak gaff idher äpthedöme, oppa thz at i sammaledhis göra skolin 25 ¶ Deus misereatur nostri, Gudh miskunne os, oc wälsigne os, opplyse sith änlite ower os, oc miskunne os

Postquam surexit dominus, Sidhan herran oppstodh aff natwardhen, jnläth han watn i 30 mwölghena oc begynnadhe twa känneswenannas

föther, thetta apthedömet atherleffde han them,
 Audite hec, Alla människior hören thetta, oc i
 som jnbyggen wärldena wnfanghen thetta mz idher
 öron Si ego dominus För thy at iak idhar
 15 herra oc mästare, twadhe idhra föther, hwru mykyt
 mera skolin i idher jnbyrdhes twa hwar annars 291
 föther & Exemplum enim, Thy at iak gaff idher
 aptherdöme oppa thz i skolin sammwledhis göra

Vos vocatis me Ikallen mik mästara oc herra,
 10 oc i sighin wäl, för at iak är swa, apther thz iak
 idhar mästare oc herre twadhe idhra föther, oc
 skolen i hwar annars föther twätta & Dixit do-
 minus, Sagdhe herran sinom kanneswenom

Mandatum nouum, Iak giffuer idher nyth
 15 budh, at i skolen jnbyrdhes älskas, som iak idher
 älskadhe, sigher herran & Beati immaculati
 häloge ärw osmittadhe i wäghenom, huilke som
 fordhas i herrans laghom glosa Här mz menas at
 menlöse ärw häloghe i thetta dödhelika liffueth,
 20 huilke wäl halla allar göma gudz budhordh

JN hoc cognoscent omnes, I tässo skulu alla
 människior wetha oc känna at i ären mine
 kanneswena om i jnbyrdhis haffuen älskelikhethena
 & Pacem meam, Iak giffuer idher min fridh, oc
 25 fridhen atherleffuer iak idher

JN diebus illis I them daghomen som herran 292
 ihesus predicadhe i iherusalem, oc qwinnan som
 warit haffde en syndherska i thän stadhen nw
 wiste at ihesus fik sik maat i symons hws som
 30 kalladhis spittelsker, fram togh hon eth albaster
 kaar mz dyrom smörilom, oc standandis baak när
 herrans ihesu föther begynnadhe hon wätha hans

föther mz sinom tharom oc mz sins hwffudz lokkom
torkadhe hon, oc kyste hon hans föther oc smordhe
mz smörilsom * Maria optimam Maria glosa
magdalena wtualde bästa delen, huilken henne
skal ey aff händas

Maria ergo, Maria smordhe ihesu föther oc
mz lokkana them torkadhe, oc hwsit wart opfylt
mz smörilsanna wallokt Dimissa sunt Mangha
syndher ärw henne förlatne, för thy at hon mykyt
älskadhe

Domine tu michi, Herra hwat ey skuli
thu twätta mina föther, ihesus swaradhe oc sagdhe
honom, om iak ey skuli twa thina föther tha
skalt thu ey haffua deel mz mik glosa i hymerike
293 * Domine non tantum, Herra twätta ey at 15
enast fötherna wtan iämwal händerna mz hwffudit

Caritas est, kärleken är aldra högxsta goth
oc en widh gaffwa i huilke hängher budhordhsins
all skikkilse om huilka fulkompnas gamul oc nya
laghen om huilka gudh oc iämcristen älskas, om 20
huilka hymerikes rike förwarnas * Ille namque,
Thän som gömer kärleken i sinom sidhom allar
omgango han haldher oc haffuer thz som oppen-
bart är, oc thz som lönluket är i gudz ordhom
allar lärdomom glosa, Thetta är swa wndherstand- 25
andis, at kärleken är dyrasta andeliken rikedomber
i huilkom jnnelykkias natwrlika alla dygdher, Thy
at then som haffuer sannan gudeliken kärlek, i
ordhom gärninggom oc allom sinom athäffuom,
han gömer oc gör alt thz herran gudh lärt oc 30
budhit haffuer lönluka oc oppenbarlika i gambla
oc nya laghen

Ubi caritas est Hwar som kärleken är oc
 älskelikheten, thär är hálga människiors samqwämdh
 ¶ Ibi nec ira est Thär är ey wredhe allar owördh-
 nigh, wtan haldher äwärdeliken stadugher kär- 294
 5 leker

Christus descendit, Christus nidherstegh aff
 hymelin, oppa thz at han skuli atherlösa wärlden,
 oc frälsa människiona aff döddenom, Exemplum
 prebuit, Han bethede sinom discipulis apthe-
 10 döme at the skullo sik inbyrdhis twa sina föther

Diligamus nos, Älskom os jnbyrddis thy
 at kärleken är aff gudhi, oc thän som älska sin
 brodher han är aff gudhi föddher oc han see gudh,
 Et hoc mandatum, Oc thetta budhordit haffwom
 15 wi aff gudhi, at thän som älska gudh, han älske
 oc sin brodher

Ubi fratres, Hwar som brödhrene glosa här
 mz märkes alla cristna människior ära tilsaman,
 thz är i sinne samquämdh thär skal gudh giffua
 20 wälsignilse, Et vitam Oc skal gudh giffua liff
 äwärdelika

¶ Är märkiandes at herran ihesus sigher i
 lästenne, hwar som twa allar tre samman komma
 i mith nampn, thär är iak thän tridhi, thz samma
 25 menas oc här i sanghenom Ubi fratres, Oc
 hwar som cristna människior loffua oc ära gudh 295
 i sinne samqwämdh thär giffuer gudh sin wäl-
 signilse, här i nadhennas tima oc apther dödden
 äwärdelikit liff, hwar före är mildelika troandis at
 30 herran ihesus giffwer sin wälsignilse ey at enast
 här i mandato wtan iämwal til hwaria daghtidh
 som honom sywngx til äro

Congregauit nos, Christus sammansankadhe
 os til at loffua oc ära sik sialffuan O herra gudh
 oppfyl wara siäla aff them hälga anda, A solis
 ortu Aff solennas oppgangh, oc hennas nidher-
 gangh aller bärghin fran nordhan oc haffuet, 5

Thenne wärsen är taghin aff psalmen, Con-
 fitemini, Thz tridhia i lögherdagx nocturnit,
 Oc är then psalmen jñnehallandis mykyt loff oc
 stora äro oc tak gudhi göraskolandis för thz, at
 han frälste offta israel's almogha aff fångilsom, träl- 10
 dom oc mykle nödh oc dröffuilsom som skriffuat
 staar i gambla tästamentet, Oc är thz frälset en
 296 figura oc liknilse til thz nyghia tästamäntit i
 huilko wi cristna människior loffuom oc ärom
 ihesum christum i thenna psalmen, för wara ather- 15
 lösn som han giordhe mz sin bitherlika dödh oppa
 korsseno, oc thz wtttrykker then wärsen som näst
 förestandher A solis Som är, Dicat nunc qui
 redempti &c Huilken wärs sua wtttydhes, The
 som atherlöste ärw aff herranom ihesu, huilka han 20
 atherlöste aff owenssens handh som är diäffwlin,
 Dicat nunc, Sighe nw, thz är sywnghe nw gudhi
 loff äro oc tak, Et de regionibus congre-
 gauit eos, Oc herran ihesus samman sankadhe
 them, thz är cristna människior aff manghom rikom 25
 allar landhom, oc äro nw cristna människior en
 samqwämdh i enne cristne tro, alle eth hiarta oc
 en siäl in christo ihesu, honom loffuandis oc tak-
 kandis i enne lydhno wndher en herdda som war
 hälge fadher pawen, Oc hwadhan cristna män- 30
 niskior äru samnadha, Thz wtttrykker wersen A
 solis ortu thz är aff öster oc wester, Nor oc

sudher thy at christi tro är predicat i alla wärld-
ennas ändhar, i texten staar aff nordhan oc til 297
haffuit, oc märkes här mz haffuet swnnan thy at
haffuet ligher til swnnan widh hälga landet aff
5 huilko dauid talar i psalmen,

Är nw ythermer märkiande at swa som christus
haffuer samman kallat cristna människiors sam-
qwämdh som kallas the hälga kirkia aff allas wärld-
ennas ändhom, huilkit dauid i psalmen märker
10 sighiandes De regionibus congregauit eos,
Swa haffuer oc thän millaste herran ihesus sam-
mansankadhe tässa hälga samqwämdhena i thetta
conuenthet aff manghom tässe rikesens landz-
ändhom aff öster oc wäster, fran swnnan oc nordhan
15 som allom witherliket är, oc thy sywngx i man-
dati sangh, Congregauit nos, Herran ihesus
haffuer os samman sankat i thetta conuentit, til at
loffua oc ära sik siälffuan Oc hwru herran skal
aff samqwämdhenne loffuas oc äras oc haffuas i
20 räddogha thz wttrykkes nw i sanghen som sigher
ythermera

Congregauit nos in vnum Ihesu christi 298
kärleker sammansankadhe os i en hopp, ällar
i ena enlikhet rädhoms thy oc älskom wan gudh
25 christum, hwar som kärleken är, oc älskelik-
heten thär är gudh ✕ Ecce quam bonum, See
oc skadha hwru got oc lustelikit är, brödhrena,
thz är alla cristna människior, boo oc byggia til
samman i ihesu christi kärleke Maneat in nobis
30 Bliffue oc wari i os tässen try, som är tron hoppet
oc kärleken, än i tässom dygdhom är kärleken
störste ✕ Nunc autem, Än nw bliffua tässen try

tron, hoppet oc kärleken, än i them är kärleken större

Benedicat nos deus, Är märkiande at i thenna värssen nämpnas trem sinnom deus, thz är gudh, thy at i the hálga treffalloghet ärw tre 5 personer, oc the alle en äwärdeliken oc sandher gudh, oc thy skal wersen swa tydhas Benedicat nos deus wälsigne os gudh fadher, gudz son, wälsigne os gudh thän hálge ande ¶ Et metuant Oc alle iorddenna andha rådhes honom thz är 10
299 människior byggjandis i allom wärldennas andhom rådhes honom, Thz är gudh the hálga treffalloghet,

Oc maa gudheliken människia wäl märkia i tassom sanghenom en fruktsamman wagh andelika gangha skolandis idhkelika i tässe wärld, i sinom 15 beskodilsom, först aktandhis ihesu christi kärlexfulla ödhmyukt, i apostlannas fotatwath, oc bodhet thz han bödh sighiandis, iak gaff idher nw lärdom oc äpthedöme i thenna twätten at i skolen oc swa jnbyrdhes göra Oc är mz thenna twätten wndher- 20 standandis alzskona ödhmyuka gärninga oc kärlikhet, som hwar cristen människia skal sinom iäm-cristne bewisa, Annantidh hálga qwinnonnas sancte marie magdalene, kärlekxfulla syndha angher oc hiärtans ödhmyukt mz huilke hon sik nidherbögdhe 25 til ihesu föther, Tridhiatidh, akte kärlekxsens dygdh oc matto om huilken röres i thenna sanghen, Är
300 thz swa at människian tassén try gudelika aktar oc äptherfölgher herrans bodh, sannelika tha wnffa hon äwärdeliken wälsignilse aff gudhi, mz huilkom 30 wälsignilsom thenne sanghen lyktas

Här äpther skriffwas all the officia som wi
sywnghom i mässomen

ROrate celi &c, I hymblane giffwen dagh aff
offwan, oc skyn nidher rāghne them rātwise,
5 iordhen öpnes oc fōdhe frālsaren Celi enar[r]ant
Hymlane sighia oc lyuslika wttrykkia gudz āro,
oc firmamentit, thz ār hymblana tilbudha hans
handa gārningh, Gloria patri

Kyrieleyson, Thetta ordhet ār ekki latyns
10 ordh, wtan thz ār grecum āllar grest, oc
tydher swa mykyt som o herra miskunna, thy at
kyri oppa gredzsko tydher herra, heleyson tydher
miskunna, Oc christe heleyson Tydher christe
miskunna, āllar oc swa, kyri, thz ār christe, el,
15 Thz ār gudh, eys, thz ār miskunna, son, thz ār 301
os, Oc sywnghas tāssem ordhen nio resor

¶ Fōrst fōr thy at tiondhe āngla choren som
fiōl aff hymbl[en]om, oc ār nw aff mǣnniskiom op-
byggia skolandis matte tilfōghas them nighio chor-
20 omen som stadhelika stodho

¶ Annantidh oppa thz, at almennelika the
hālga kyrkia maghe komma i sǣlskap mz nighio
āngla chorom

¶ Tridhiatidh moth nighio handa syndha kōn,
25 som ār ophoffsens syndh, nadheliken syndh, dōdhe-
liken syndh, mothe syndelika tanka, syndeliken
ordh, syndelika gārningga,

Item sywnghz thz kyrieleyson trem sinnom
til gudhfadher, oc trem sinnom til gudhz son,

christeleyson, Oc trem sinnom til gudh then halga anda, kyrieleyson, Än til gudhfadher, oc til gudh than halga anda sywngx thz wndher eth ordh at enast som är kyrieleyson, Än til gudz sonen wardher eth annat ordh, som är christeleyson 1
 302 Saken är thy at fadhren oc than halge andhe ärw at enast en natwr som är gudh, än sonen är ey at enast gudh wtan iämwal människia, oc sigx för thy trem sinnom til hwaria persona at man maa märkia, at fadhren är i sonen, oc sonen i fadhren- 10 om, oc then halge ande i them badhom,

Item haffua tässen ordhen stora krafft, thy at thz är skriffwat at naar sanctus basilius ropadhe thetta ordhet kyrieleyson, Tha öpnadhes papiensis kyrkio döra, Oc annantidh nar sanctus geminianus 15 i enne stridh ropadhe kyrieleyson, Tha sigx at v konungha omwändho sik til flykt, oc kan thy wäl wara sant at kyrieleyson märker nakot annat än herra miskunna os, huilkit wi likamlika ekki withom 20

Gloria in excelsis Thenne sanghen hördhes aff änglomen i ihesu christi födzlo tima som sanctus lucas skriffuar i ewangelio, oc skal thz sywngas mz atwakt oc gudelikhet

303 **G**loria in excelsis deo &c Ära wari tik x gudhi i högdiinne, oc fridher wari i iordherike människiom haffuandis godhan wilia, O herra gudh wi loffuom tik wi wälsignom tik, wi bidhiom til tik, wi ärom tik, wi görom tik taak för thina stora äro glosa, O herra gudh hymerikis konwnggher, 30 O herra gudh fadher aldzmäktogher, O herra endaste son ihesu christe, O thu than häloghe andhe

wärnlösa hwgswalare, O herra gudh, gudz lamb
 fadhersens son, Förste födher modhernas iom-
 frunnas marie, huilken borttagher wärldennas
 syndher miskwnna os, Tu som borttagher wärld-
 5 ennas syndher anama wara bön til marie äro,
 Thu som sither oppa fadhersens höghro miskunna
 os, Thy at thu ensamber äst hälogher, häloga
 görandis mariam, Thu ensamber äst herra styr-
 andis mariam, thu enaste äst högxte kronandis
 0 mariam O ihesu christe mz them hälga anda i
 gudz fadhers äro Amen Item thz högtidhelikare
 Gloria in excelsis, Ära wari tik gudhi i
 G högddinne, oc fridher wari i iordderike män- 304
 niskiom haffuandhom godhan wilia, O herra gudh
 5 wi loffuom tik, wi wälsighnom tik, wi bidhiom til
 tik, wi ärom tik, wi görom tik taak för thina
 stora äro, O herra gudh hymerikes konungher
 gudh fadher alzmäktogher, O herre enaste marie
 son ihesu christe, O herra gudh, gudz lamb
 0 fadherssens son, huilken borttagher wärldhennas
 syndher miskunna os för thinna millasta modhers,
 iomffrunnas marie bön skuld, thu som borttagher
 wärldennas syndher, anama wara bön, at wi matthom
 tik tåkkias idhkelika oc thinne hälge modher iom-
 5 fru marie, Thu som sither oppa fadherssens höghre
 miskunna os för marie bön skuld, Huilken sins
 barns är modher oc dotter, thy at thu ensamber
 äst hälogher Maria ensammen är osmittat modher,
 Thu ensamen äst en herra Maria ensammen är
 0 en fru, Thu enast är aldra högxte, Marie fadher
 oc henna son, ihesu christe mz them hälga andha
 i gudz fadhers äro, Amen

Jungfru Marie Örtagård.

305 Graduale **T**ollite portas I dödzsens höffdingha
 bort taken idhra porta, oc i äwärdelika
 porta ophögens oc äronnas konongher skal jnga
 * Haa skal opp stigha i herrans bärgh, allar haa
 skal staa i hans hálga stadh, menlös i handomen, 5
 Thz är thän som haffuer menlösa gärningga oc
 eth renth hiärta Alleluya, Loffwen gudh * Virga
 iesse Iesse wandher allar qwister blomstradhis,
 iomfrun födde gudh oc man, gudh igångaff
 fridhen förlikandis i sik thz nidhersta mz thz 10
 högxsta, thz är människian mz gudhi

Credo in vnum deum, Iak troor i en gudh
 alzmäktoghan fadhren som skapare är hym-
 nelsens oc iordhennas, allas synlika tingha oc
 osynlika, iak tror i en herra ihesum christum 15
 gudz endasta son, oc wtan opphoffuet aff fadhren-
 om föddan, gudh aff gudhi, lyus aff lyuse, sannan
 gudh aff sannom gudhi, föddan oc ekki giordhan
 306 iämwarlighen fadhrenom om huilken all tingh ärw
 giordh, huilken för os människior oc för wara 20
 helso nidherfor han aff hymblomen, oc wart köt-
 liken aff them hálga andha, aff iomffru maria, oc
 är giordher människia, oc iämwäl för os kors-
 fäster, wndher poncio pylato, oc är han pinadher
 oc iordadher, oc opstodh han tridhie daghen, 25
 äpther skrifftenne, oc opp stegh i hymmelen, oc
 sither oppa fadhersens höghre, oc är atherkomma-
 skolandis mz ära döma liffuandis oc dödha huilkens
 rike ey är ändhe, iak tror i herran thän hálga
 anda, oc liffaktoghan görande, huilken fram gaar 30
 aff fadhrenom oc sonenom, hwilken iämlika tilbidz
 mz fadhrenom oc sonenom oc iämlika äras, huilken

oc taladhe gönom prophetana, Iak tro ena al-
 mennelika hálga oc apostligha kirkio, Iak widher
 kánnis eth döpilse i syndennas förlatilse oc bidhar
 iak dödha mannas oppstandilse oc liffwet i komma-
 5 skolandis wärld Amen Offertor. Aue maria Hel
 maria

Sanctus, Tassen sanghen är hördher fförst 307
 aff änglomen som wi läsom i ysaie propheta bok,
 oc táslikes i apocalipsi bok som sanctus iohannes
 10 ewangelista skreff

Sanctus Sanctus Sanctus Hälogher häl-
 ogher hälogher O herra gudh saboth, thz är äng-
 lana oc människiors gudh, pleni hymblana oc
 iordherike äro fulle aff thinne äro, Osanna, thz
 15 är gör os säla i högdynne, Benedictus wäl-
 signadher then som komber i herrans nampm,
 Osanna, gör os säla i högdhenne

Agnus dei, Gudz lamb som borth taker wärld-
 20 ennas syndher miskunna os &c, Sigh swa tre
 resor, oc thz tridhi lykta, dona nobis, Thz är
 giff os fridh

Ecce virgo, See iomffrun skal affla oc skal
 födha son, oc hans nampm skal kallas emanuel
 5 Lux fulgebit Lywset skal skina i dagh ower
 os, thy at herran är os födder, oc skal han
 kallas wndhersamliken gudh, fridzsens höffdinge,
 komma skolandis wärldzsens fadher, huilkens rike 308
 ey skal ändhen wardha ¶ Dominus regnauit,
 Herran styrdhe, ifördhe sik prydilsen, herran klädhe
 0 sik mz starkhetenne, oc om giordhade sik mz dygd-
 ynne Gloria patri Graduale Benedictus wäl-
 signadher är thän som komber i herrans nampm,

herran gudh, oc opplyfte han os ¶ A domino
 Aff herranom är thz giort, oc är thz wndhersam-
 likit i warom öghom Alleluya, Loffuen gudh
 Dominus regnauit Herran styrdhe, ifördhe sik
 prydilsen, herran klädde sik mz starkhethinne, oc
 omgiordadhe sik mz dygdenne Offertor. Deus enim
 Herran stadhfäste wärldena allar iordherike, huilken
 ey skal omröras o herra gudh tha är tith sätthe
 til redho thu äst aff ophoffuit Communio Exulta
 Syons dotter glädz, iherusalems dotter loffua, see
 thin konungher komber hälogher oc wärl dennas
 frälsare

309 **V**ultum tuum Alle rike i almoghanom skolo
 bidhia tith änlite o maria, iomffrunar skolw
 tilledhas konungenom äpther henne, hennas näste
 tilledhis tik i glädhi oc frögdh ¶ Eructauit
 Mith hiarta opp ropadhe eth goth ordh, iak skal
 sighia konungenom mina gärninga, Gloria Graduale
 Speciosus forma, wänaste i sin skapnat ower
 alla människiors söner, nadhen är gwtin i thina
 lippa ¶ Eructauit cor me[um] Mith hiarta
 opp hoff eth goth ordh, iak skal sighia konung-
 enom mina gärninga, min twngha är som lag-
 mestarens skriff pänne, snarlika skriffuandis Al-
 leluya, loffwen gudh ¶ Post partum O maria
 thu bleff osmittat iomffru äpther byrdh, gudz
 födhirska bidh för os Offertor. Offerentur Iom-
 ffur offras konungenom hennas näste, offres tik
 i glädhi oc frögdh tilledhis the herra konungenom
 i mönstrit Tolle puerum, Tak pilten oc hans
 modher oc gak i jwdha landith, thy at the ärw dödhe
 310 huilke äpthe piltzsens siäl spordho allar letadho

Suscepimus deus, O herra gudh wi anam-
 5 adhom thina miskundh, i midhwakt thins
 mönsters, o herra gudh äpther tith nampm, swa
 är oc tith loff jntil wärldennas ändha, thin högre
 10 glosa handh är ful mz rätwiso ¶ Magnus do-
 minus, Herran är stoor thz är mykyt mäktogher
 oc mykyt lofflighen, i wars herra stadh i hans hælga
 berghe, Gloria patri Graduale Suscepimus O
 herra gudh wi anamadhom thina miskundh i midh-
 15 wakt thins mönsters, äpther tith nampm o herra
 gudh, swa är oc tith loff jntil iordherikis ändha
 ¶ Sicut audiuius, Swa som wi hördhom swa
 haffuom wi oc seet i wars gudhz stadhe Alleluya
 Post partum, O maria thu bleff osmittat iom-
 20 ffu äpther byrdh, gudz födhirska bidh för os
 Communio Responsum &c Symeon togh swar aff
 them hælga andha at han ekki see skulle dödhæn
 wtan han finghe herran, smordhan, Är witandis
 at thetta ordhit, christus, tydher smordher, oc
 25 kallas thy i skrifftenne konungane smordhe som 311
 thz i saltaren Nolite tangere christos meos
 et in prophetis meis nolite malignari, Thz
 är i skolen ey tagha ällar röra mz owerwald mina
 smordha, oc i skolen ey ilhärskas i prophetomen,
 30 görandhes them owerwaldh, Oc är thy här i com-
 munionen christus dominus swa mykyt som ihesus
 christus marie son

Salve sancta parens, Heel hælga födhirska,
 35 modher födde konungen, huilken som styre
 hymel oc iordh äwärdelika ¶ Senciant, Alle
 kända thina hiälp haa som hælst the äro som hög-
 tidha thin aminnilse, Gloria patri Graduale Bene-

dicta wälsignat oc hedhersamliken äst thu iomffru maria huilken wtan blygha hanlan är fwnnen frälsarans modher * Virgo dei O iomffru gudz födhirska thän jnnelykte sik i thinom inälffuom, giordher man huilken all wärlden ekki begriper 5

Tractus **G**aude maria, Glädz iomffru maria thu ensam dödghadhe alt kätteri nar thu 312 trodde högxsta ängilsens gabrielis ordhom Dum virgo, Thentidh thu iomffru födde gudh oc män- niskio, oc äpther byrdh bleff thu iomffru In- 10 uiolata Osmittadh orördh oc ren äst thu maria Que es &c thu som är wordhin hymerikis skin- ande porther, O mater, O modher o hälogh christi kärasta modher Suscipe O milla iomffru anama priisen aff myklo loffwe, Que nunc Huilken 15 loffs priis nw bedhas gudheliken hiärta oc munna Nostra vt oppa thz at war bryst oc gärninga maghen wara ren oc clar Tua per precata För thina sötlyudandes böner skuld Nobis concedas O maria giff os nadhena äwärdelika O maria 20 O liwffuasta O maria Que sola Huilken aal ena bleff osmittat Dei genitrix Gudz födhirska bidh för os Offertor. Recordare O iomffru oc modher, nar tik händher staa i gudz asyn tha tänk oppa at thu tale goth för os, oc at thu affwende hans 25 ogönst allar wredhe aff os Communio Beata vi- 313 scera Häloghe ärw iomffrunnas marie jnälffwer, huilke som baro äwärdelikx fadhersens son Aue regina Heel hymerikis drotnigh, änglannas konugx modher, O maria, iomffrunnas blomster, thu äst 30 som roos allar lilya, wtgyut thina böner til sonen för cristna manna helso

De conceptione

Gaudeamus omnes Glädhoms alle i herranom,
 högtidandhes en hälogan dagh wndher iom-
 ffrunnas marie hedher, aff huilkens afflingh äng-
 5 lane glädhias oc tilsamman loffuom gudhz son
 ✠ Concepcio tua, O iomffru gudz födherska, thin
 affling tilbudadhe glädhi alle wärlden, Gloria
 Graduale Conceptionem Högtidhom högtidhelika
 närwarandhis äwärdelika iomffrunnas marie gudz
 10 modhers afflinga dagh ✠ Concepcio est I dagh
 är iomffrunnas sancte marie afflingh, huilkens klar-
 asta liffwerne oplyser alla kirkior thz är allan
 cristendomen Alleluya ✠ Concepcio gloriose
 Äroffulle iomffrunnas marie afflingh, aff abrae
 15 sädh oprwnnen aff judha slekth klar aff dauidz 314
 affkömdh Offertor. Felix namque O hälogh iom-
 ffru maria thu äst sannelika sääl, oc allo loffwe
 wärdogasta för thy at rätwisonna sool, war gudh
 christus är aff tik opprwnnet Beata visce[ra]

20 De assumptione

Gaudeamus Glädhoms alle &c Item wndher
 G iomffrunnas marie hedher aff huilkens op-
 takilsom änglane glädhias &c ✠ Exaltata es O
 hälogh gudz födherska thu äst ophögdh til hyme-
 25 rikis rike ower alla ängla chora Gloria patri
 Graduale Assumpta est Maria är optakin i hymelen,
 änglane glädhias, oc tilsamman loffuandis wälsigna

herran ¶ Maria virgo Iomffru maria är optakin
 til hymmelska brudhahwset, i huilko konunghen
 ower alla konunga sither oppa konugx stol, om-
 pryddan mz stiärnor Alleluya ¶ Hodie &c Iom-
 ffru maria opstegh i dagh i hymblana, glädhiens
 thy at hon styre äwärdelika mz christo Offertor.
 oc Communio som för

De natiuitate

315 **G**audeamus in domino &c Item wndher iom-
 frunnas marie hedher, aff huilkens födzlo
 änglane glädhias &c ¶ Natiuitas tua, O iom-
 ffru gudz födherska, thin födzla tilbudadhe alle
 wärlden glädhi Graduale Natiuitatem wi hög-
 tidhom högtidhelika gudz modhers äwärdelika iom-
 frunnas marie närwarandis födzlo ¶ Natiuitas
 Häloghe iomffrunnas marie födzla är i dagh, huilkens
 klarasta lifferne oplyse alla cristna samqwämdher
 Alleluya Loffuen gudh ¶ Natiuitas gloriose
 Äroffulle iomffrunnas marie födzla aff habrae sädh
 opp runnen aff jwde släkt, klar aff dauidz affkömdh
 Offertor. Felix namque Communio Beata viscera

Sequencia, Sighia wise kännefädher at thenne
 loffsangen är söther i notomen än i ordhomen
 är han nakot hardher til at wndersta, thy at
 okwnnogh ordh finnas thär oc okwnnokt dikt,
 Oc teknar thz at gudz loff är os i thetta dödhe-
 lika liffuet maxsan som okwnnogth oc oförstande-
 316 liket, än i hymerike wardha all tingh klar oc ful-
 komliken i wnderstandhet oc frögdenne Sywngh

thy nw gladelika här i thenna choren mz thinom
 samsystrom, än tho at thu ekki wndherstar thz
 thu sywngher thy at nar thu framdelis skalt
 sywngha mz änglomen i hymerikis koor tha faar
 5 thu fulkomliket wndherstandh &c Item är märk-
 iandhe at i allom här äptherföliandom sequenciis
 är ey annat wtan iomffru marie loff, ära oc priis
 sywngh thy gladelika

Tota pulchra, O maria änglannas konungx
 10 I wen, thu äst alfagher, thu äst en snial oc
 blyugh iomffru thu äst hymblannas clarhet Jntus
 Thu bewisas sannelika faghor, jnwörtis oc wtwörtis,
 faghor wördheliken i allom timom, thu äst modher,
 odeelaktogh manne Jntus Thu pryddes jnwertis
 15 mz fagherstom dygdhom, oc wtwärtis äst thu skin-
 andis i höffuiskastom sidhom A uerticis Aff
 iässens allar benonna lokka oc til nidhersta thins
 fodz ylia äst thu wtan smitto, gudhi tik gömande 317
 Nulla Enghen är the dygdh, hwi[l]ken tith hiarta
 20 förmatte owerstigha, än sanleka thu wiste wäl
 tik tildragha alla dygdher mz huilkom thu täktis
 gudhi oc hymmelska ängla choromen, oc gangnadhe
 wärlddenne, huilken belagdh war i mykle sorgh,
 Ergo, Oc för then skuld äst thu sannelika dygdhe-
 25 likare ower all skapadh oc ower all giordh tingh
 wänasta creatur, ewe barn swärttat aff syndennas
 sothe, gör thu hymerikes konunghe täkt aff thinne
 fägrindh, Summa virtus, Högxsta dygdhen som
 är gudh, the hälga trefaloghet skikkade tik dygd-
 30 ena här i iorderike, o maria, hwilkom högelika
 täktis tik tilfögias oc i tik frögdas Unde virtus
 Här aff gik dygden aff hymelen til tik dygdhena,

at människionna kön matte helbrigdha oc salt
 wardha huilket förtappat war Junctus Skaparen
 är tilfögdher creaturet, gudh som är aff all lagh
 wördhaskolandes, är tilfögdher människionne, barn-
 byrdhen är tilfögdh iomffrunne Juncta virtus, 5
 Dygdhen är tilfögdh dygdinne, wänheten är til-
 318 fögdh fäggrindenne, helsan är tilfög[d]h helsonne,
 söthmen är tilfögdher söthmanom Deus homi-
 nem Gudh skapadhe människiona til sith än-lite
 til huilkit han skapadhe i tik sik siäluan liknise 10
 oc thy äst thu swa myklo meer paradiso wärdugare,
 hwru mykyt thin frukt är nyttogare O quam O
 hwru faghor thu wast thentidh christi anlethe är
 giort likt tik modhrenne, huilkom thu i wilianom
 kärlekenom, oc mildhetenne äst ey olik giordh, 15
 haffde ekki gudh seth tik aldra bästa creatur, tha
 haffde han tik oc ekki wtualt sik til älskelikasta
 modher Ergo virgo, Hwar före o thu aldra
 fäghersta iomffru, försma ekki os slema män-
 niskior, wtan läth os rensas aff alskona syndhenna 20
 smitto, oc gör thz, at wi tåkkias maghom thinom
 älskelika sone, oc at wi säle maghom gangha aff
 tässens dödzsens landhe Solis lune Solennas, oc
 manans ällar stiärnonnas sken synes lithet, ällar
 oc annor hymblannas kraffther fulkomlika, ey 25
 319 oppenbaras tha man fulkomlika aktar, hwru mykyt
 christi modhers wärdoghetz dygdher ärw skinandis,
 hwilka ower alla gudzfadhers skinaktoghet oplyste
 Cristallinum Hymmelen som är som cristal, ällar
 stiärnonnas hymmel, ällar oc hymelen i huilkom 30
 the hælga treffalloghet boo, som kallas empyrien,
 ärw ey gudhi mere tåkke, än thz härberghet,

renasta qwidzsens i huilkom thu lönlika holdhe
 ihesum gudz son, o milla iomffru gör thenna
 os millan i dödhenom Laus eterno Loff wari
 äwärdhelikom fadhrenom, loff wari äwärdelikom
 5 sonenom, warom milla atherlösara, wari oc wördh-
 nig nadhannas jngywtara, thz är then hälge andhe,
 gudz modhers hogxswa[la]re, oc wars hoppes äwärde-
 lik frögdh

Item om manedaghen

10 **A**ue virgo graciosa, Heel nadhaful iomffru,
 heel ä[r]offul modher oc iomffru, äronnas kon-
 ungsens modher Aue fulgens Heel skinandis
 finapärla, om huilka kommen är wärldeennas liiff,
 christus rätwisonnas liws Oliua fructifera, O 320
 15 ffruktbarandis olye trä, thu atherlykke enghe
 människio thina mildhetz jnälffwe Nos ex Thu
 gör os wtländis människior gladha, som winträth
 nar thu gör frukt födhandis herran wan frälsara
 Aue virgo Heel iomffru gudz modher thu äst
 20 sol i hymmelsens daghe, oc mane i wärldeennas
 nath Clemencior, Thu äst millare för andhra,
 hialp os wslom, dödhelika manna enasta hopp
 Aue decus &c Hel iomffruliken fäghrindh, gudz
 enkanneliket mönster, om tik wardhe nadhelikit
 25 alt thz som wi syndhom Tu nobis Thu äst os
 syndarom enkanneliken, leedh os thu som är
 haffsens stiärna thu beskerma os altidh, see wi
 flym til tik, Ad te pia, O milla maria wi sokkom
 til tik, om thu os ekki ledher tha ganghom wi aff
 30 wäghen, lär thy os hwat wi göra skolom, at wi

leffwa mattom apther thenna liffs ändan mz all
 321 halgon äwärdelika Jhesu christe, O ihesu christe
 gudz son, all helsa til wart hopp, för thinna
 modhers bön skuld lät os glädhias idhkelika i
 anglannas samsangh, Amen

5

Om tisdaghen

A ue virgo virginum Hel iomffru ower alla
 iomffrur, hel thu lyws ower all lyws hel thu
 föregangandis stiärna Mediatrice, Hel människiors
 midhlirska, oc syndennas twättirska, hel konungx- 10
 liken iomffru Castitatis, Renleksens lilia, alla
 manna hwegswalirska, syndannas förlatelse Munda
 sordes Rensa syndennas orenlighet torkka sar-
 annas aar thu ful mz nadh De peccati Aff
 syndannas bandh, aff fiandenom, kyteno oc wärld- 15
 enne fräls os o maria Tu nostrum Thu äst
 war tilflykt, giff sakom läkedomen driff lastena
 fiärran Jnfirmos, Thu sök the kränka, opp rees
 the dödha, oc giff bedröffdhom hogswalilsen Per
 te Om tik giffs rättwisom nadhen, om tik giffs 20
 322 sakom för[la]telse oc glädhin Virgo carens, O
 iomffru mistandes tik lika, thu som gaff glädhina
 grötelike wärldenne Nos digneris, Thu wärld-
 oghas idkelika see til os, at wi mattom liffua mz
 christo i äronne Amen

25

Om odinzdaghen

Saluatoris Atherlösarens milda modher tässa
 S wärldennas hopp, maria, hel ful mz nadh Porta
 celi Hymerikis porther gudz mönster, haffsens

hampn, til huilka sakä löpa mz tröst Summi
 regis Högxta konungxsens wäl wärdogh brudh,
 ower alla mildh oc liwff mz gärnighanna hiälp
 Cecis lumen, Thu äst blindhom lyws, haltom
 5 wägher, nakwdhom martha, oc maria mz hogxsens
 astwndilsom Jnter spinas I mällan törnet wast
 thu som blomster, swa war thu blomster, oppen-
 bar blomstreno ihesu christo mz milhetennas nadh
 Verbum verbo, Ordhet affladhe thu mz ordhet,
 10 thu födde konunghen ower alla konunga, jomffru
 ey wetandis man Regi nato, Thu widherbleffst
 födda konungenom, huilken thu gaff dya oc opp- 323
 föddhe, mz wärdzskylloghe modhers sidhwänio
 Que coniuncta Huilken nw tilfögdh äst them
 15 samma, oc giordh drotningh som til foreнна för
 thinnas gärnigha förskullan Reis ergo För then
 skuld o mäktog drotnigh gör thz när konungenom,
 at för skullat faal i pinona maghe sakom opp-
 lösas Et regnare Oc läth the döpta som rens-
 20 adhe ärw aff syndenne, styra i glädinne, äpther
 thinom mildhetz wana

Om torsdaghen

Gaude virgo Glädz jomffru ihesu christi modhær,
 huilken som affladhe gönom örat nar gabriel
 25 tik budadhe Gaude quia, Glädz thy at thu äst
 fwl aff gudhi, thu födde oc wtan pino mz blyugxsens
 lylio Gaude quia Glädz thy at thins sons op-
 standilse är nw skinandis, huilken thu sörgdhe at
 han skuli lidha dödhæn Gaude christo Glädz
 30 at christus nar han oppfor i hymelen tik aseandis,

at han föres aff enghom rörilsom glosa thz är at
 324 christus opfor aff sinne guddoms krafft, wtan alla
 annars hiälp Gaude quod Glädz at thu äpther
 honom opstigher, oc är tik nw stor hedher i hyme-
 rikes paladz Ubi fructu Hwar os syndarom för 5
 thina bön skuld giffwis at nytia thins qwidz frukt
 i äwärdelike glädhi

Gaude mater Heel thu ihesu christi modher,
 G thu afflade ordhet aff ordeth, thentidh thu
 sagdhe änglenom gabrieli, see herrans tianirska 10
 maria Gaude mater Hel thu modher, owthrönt
 manne hymerikis porthet, haffsens stiärna thu
 födher ihesum, gladh iomffru, gudhi til föghan
 människionne maria Gaude parens, Glädz gudz
 sons födhirska omskornan, tik tåkkom, huilken 15
 kom at lidha för os, war thu os wslom mil maria
 Gaude videns, Glädz seandes konungana för-
 andes gul, myrram oc rökilse, widherkännandis
 ihesum o hymerikis drotnigh maria Gaude quia
 Glädz thy at thu iomffru oc modher äptherfölgher 20
 325 thin son offradom i gudz mönster oc omfäpn-
 adhom aff symeone maria Gaude ihesus, Glädz
 at ihesus opstodh, görandes them gladha huilka
 han älskadhe, alla rätwisa fördhe han mz sik, göm
 os aff hälffwitith maria Gaude mater cuius, 25
 Glädz o thu modher huilkens son ihesus, opfar-
 andhes kronadher är satter oppa fadhersens högre
 fräls thina dötter Gaude quia ihesus, Glädz
 thy at ihesus sändhe them xij apostlom then hælga
 anda, huilken han loffuadhe them som han wt- 30
 sändhe, styr oc ledh os wille farandhes maria
 Gaude licet, Glädz at än tha at thu äst dödh,

likawel warandes oförtärdh, oc äst opptakin ower
all creatur mz sonenom ihesu maria Jhesu mater,
O ihesu modher miskwnna os, oc them som eua
loth gratha, them läth thu glädhias hwar thu glädz
5 i äwärdelike frögdh maria Amen

Om fredaghen

S tabat juxta konungxsens ower alla konunga
modher, stodh wndher christi kors, seandes
sanna lyuset lidha pino Vidit capud Hon saa 326
10 huffuodhit kronadh mz törne, sidhona gönom
stwnгна, hon saa sonen dö Vidit corpus hon
saa lekamen flänggias, händher oc föther gönom
stingas, then milla aff them grymma, Vidit capud
Hon saa hwffuodit nidherbögh, allan kroppen
15 blodoghan, herdans för faren Vidit potum hon
saa drykken blandadhan mz galla, sin son saa hon
korsffästan styrandis all ting Christum pati
Modhren oc pighan saa christum lidha tässa
flänghior, hon saa oc obrygdilsen Vidit virgo,
20 Iomffrun saa sin menlösa son thetta sighia, see
modher thin son Pati virgo Iomffrun saa sonen
lidha oc sighia, thz är fulkomnat, oc swa giik
swärdit Jn dolore, O thu milla iomffru, tha
wast thu i dröffwilsom, nar thu saa thin son dö
25 Dolor ingens Meer än twsandha hälge män
sighia at the stora sorghen oc the dröffuilsen
owergangher martyrium Virgo clemens, Lyuff
iomffru mildh iomffru, syndaranna hopp liffsens 327
wägher jomffru ful mz nadh Jube natum Byudh
30 thinom son, oc bidh honom giffwa thinom tiänar-
om wtan dwala äwärdelika glädhi

aff lögherdaghenom

Thz är wäl witherliket allom cristnom at
 lögherdaghen är skepadher aff the hælge kirkio
 iomffru marie til loff, huilken stadugh bleff i
 christi tro, nar alle andre twä[ka]dho, oc prisas 5
 thy marghfallelika thenne daghen i tässe sequencie
Jvblemus in hac die, Glådhioms oc frögdhoms
 i thenna daghen, huilken the hælga kirkia
 haffuer til wikt hymerikis drotnigh Hec est dies,
 Thenne daghen är i huilkom thine tiänara o iom- 10
 ffru giffwa tik sina gudelikhetz lyffthe Omne
 seclum, I alla manz aldra oc i alla dagha tha
 tiäna iomffrunne marie, än oppa thenna daghen
 mykyt gudelikare Jn hac die, I thenna daghen
 sywngh oc läs böner j thenna daghen loffua oc 15
 ärffwoda oc sywngh lwstelikare Virgo que non,
 328 jomffru hwilken ey haffwer sin lika, tilegnar sik
 ey orätwislika enkanneliken dagh O quam O
 hwru wärdzskyllelika, ower wäghin saak wttrykker
 thenna daghen giffwas oc til wighias iomffrwnne 20
 Hodierne Thenna dagxsens lyws war alla tinga
 skapare hwilo dagher Sic quieuit &c Swa huiladis
 han i maria, nar iomffrun i tässom wäghenom wart
 hans härbärghe Cuncte All creatur wara tha
 giordh, nar gudh i thenna daghenom fulkomna 25
 naturennas gernigh Uniuersa, Gudh förnyadhe
 tha all tingh, nar then som os giordhe fulkomna
 nadhennas gärnigh i modhrenne Dies olim,
 Thenne sywnde daghen war then, huilken fordhom

kalladis wälsignadher oc hālogher Quam bene-
dicta, O enkanneliken iomffru wi witom huru
thu sigx wälsignadh oc hwru thu äst aldra hālgasta
Dum transis, Thentidh thu gaar til then glādis
5 fulla daghen, owergiffwandis then pino fulla, thenna
daghen är midhwaktes Hec de penis, Thenne 329
daghen ledher os wt aff pinomen, midhlirska, oc
tilledher til öffra glādhina Jn hac I thennadaghen,
tha the litla hiorden wanhopadhe, som oppa
10 thentidh war, haldher iomffrun trona stadhelikare
Jn hac die suspi[rantes] I thenna daghenom
bōnhöre iomffrun idkelikare swkkandis til sik, oc
henne bidhiandis Omnes ergo Hwar före hedhrom
alle i thenna daghen iomffruna, oppa thz at wi
15 maghom hiālpas aff christo Exorantes vt Bidh-
iandes at han os hādhan samman ledhe, oc fram-
ledis ower ledhe til then sötman Amen

Missus gabriel de celis, Gabriel sändher aff
hymblenom, ordhens troeth budh, talar wis-
20 lika mz hāloghe iomffrunne mz hāloge talan Ver-
bum bonum Han oppenbara eth goth oc sōth ordh
jnwertis i chamaren görandis aff eua aue, om-
wāndho eue nampne Consequenter Framdelis
āpther thz som samtykt war är ordhit när stat,
25 oc wordhit kōt, likkawäl är pighonnas skōthe al- 330
tidh orört Patrem pariens, Fōdhandes sonen
weth ekki fadhren, oc huilka mannen ekki aff-
blomstre, hon pinas ekki, oc ey ärwodha then-
tidh hon fōdher sonen Signum audis Thu hōre
30 nyhetsens tekn tro athenast oc thz är nogh, thz
är ekki aff thinne konst lösa skotwänggen Grande
sig[num] Eth stort tekn, oc eth ärlikit tekn är

i buskanom, oc i ellenom, oppa thz at ekki nakor
 skodher skuli owarlika nalkas Virga sicca En
 tör qwister wtan dagh nyo sidhwānio oc nyom
 wana fram bar ffructena mz blomstret swa föddhe
 oc iomffrun Benedictus walsignadh wari saa dana 15
 frukt, glädhennas frukt oc ekki sörghennas, ekki
 skal adam wardha swiken om han smaka aff tāsse
 frukt Jhesus, war ihesus oc godher ihesus, milla
 modhrennas milla byrdh, huilkens stool är i hyme-
 rike, han föddhes i stallenom Qui pro nobis, 10
 331 Then som för os saa är födher, han aff plane wara
 syndher, thy at war aländha stadhge är här i
 wadhanom

Item i hedhendomenom waro i rom *quinnor*
 som haffdo spadoms andha, oc kallados the si- 15
 bille, en aff them kalladis sibilla romana, oc tās-
 sen skreff mykyn komma skolandis tingh oppa wārs
 oc riim, oc iblandh andra skreffit är eth at en
 iomfru skulle födha en son, som tās- sen seqwāncia
 oppa lydher som här äpther staar 20

Letabundus Cristna manna chor, thz är sam-
 qwāmdh cristna manna, frögdhes nw mykyt
 gladh alleluya Regem regum, Osmittat iom-
 ffrunna säng, fram göth konungen ower alla
 konunga thz är eth wndherliket tingh Angelus 25
 Radzsens ängil, thz är ihesus, är föddher aff iom-
 ffrunne, solen aff stiärnonne Sol occasum Solen
 ey witandhis nidhergangen stiärnan altidh skin-
 andis oc altidh clar Sicut sidus, Som stiärnan
 frambär skenet allar stralen, swa födde iomffrun 30
 sin son i samma skipilsen Neque sydus, Ey
 kränke skenet alla stralen stiärnona, oc modhren

smittas oc ekki aff sonenom Cedrus Höghe cedrus, 332
 aff lybani bärgh, widherlikas ysopo i warom dale
 Verbum ordhet som är täs högxsta gudz sons
 warilse, thz tilstadde wardha likamlikit, tha thz
 5 tok kōtet Ysaïas cecinit, ysaias förespadhet,
 jwda kyrkian mynnes thz, likauel owergriffuer hon
 aldriqh wara blindh Si non suis, Om judha
 kirkian ekki wil tro sinom eghnom prophetom,
 tha tro hedniggommen sibille wersom, om thetta
 10 föresagdha Jnfelix propera O thu osaligha
 slekt, nalkas oc tro, hwi skal thu osäl oc gamul
 släkt fördömas Quem, huilken skrifften aff pro-
 phetommen sagdh, tik läre, akta sonen, honom
 födde barnsens modher, Alleluya

15 **D**ies ista, Thenne daghen högtidhes i huilkom
 mille marie afflingh amynnes Huius laudes
 Fulfoliom thy hennas loff wi som frögdhoms aff
 swa store gudz wälsignigh Felix qui[dem], Säl
 är sannelika tässen afflinghen om huilka wärlden
 20 haffuer wnfangit helsonnas läkedom Hunc pro- 333
 phete Thenna daghen föresagho prophetana, patri-
 archana förespadho, nadhinne jnbläsande Virga
 florem Quisten afflaskolandis blomstret, stiärnan,
 solena födha skolandes, afflas i dagh Flos de
 25 virga, Blomstret framganga skolandis aff quisten,
 solen födha skolandis, aff stiärnonne wndherstars
 christus O quam O hurw säl oc klar, wärldhene
 tak, oc gudhi kär, war tässen afflingen Qua sa-
 lute I huilke aff sattom, helsonne i gån komber
 30 hoppet, til sanna helso, graten wndan wiker glädh-
 inne Virga Iesse quister blomstradis, iomffrun
 födde christum iomffrun wärldenna fru Nouo

quodam aff ennehanda nyiom skipilsom födher
 qwinnan man, wtan manzsens sädh Noua mater,
 Ny modher nyt barn, ny stiärna nyia sool, nyth
 framföre nadhen Noua prorsus Allaledhis är
 oc en ny födilse, creaturet födher skaparen, dottren
 334 födhe fadhren O miranda O wndhersamlika ny-
 het, oc nyghia wärdoghet, sonsens afflingh gör
 rika modhrennas renlek Gaude virgo, Glädz
 nadafful iomffru, fäghersta quister aff blomstreno,
 wälbwren modher aff barnet, fulkomlika ful mz
 glädhi Tu spes cer[ta] Thu äst armom allar
 wslom wist hopp, fadherlösom san modher, thu
 äst nidher trodhnom hiälp, sywkom äst thu läke-
 domber, allom äst thu alt Te rogamus wi bidh-
 iom tik mz likom wilia, som wärdogh äst enkanne-
 15 liko loffwe, at thin nadh skipe allar skikke os
 willer farandhom i tässo haffwenom i helsonnas
 hampm AMEN

Presens dies, Thenne närwarandes daghen skin
 högtidheliken, huilken os för marie idkelika
 böner skuld rense aff allo ondho mörke, oc köt-
 likom lusta Jn hoc I tässo frögdhas nw modhren
 the hälga kirkia, görandis mz glädhifful amynnilse,
 at iomffrun aff nazareth söker elyzabeth Gabriele
 335 Gabriel ängil talande, gudz ordhe affladho aff hym-
 blenum maria christum förandis mykyt snarlika gik
 hon i bärghen Jam tunc Nw tha ofruktsamma
 gambla qwinnan staar haffuandis, badha ödhyuka,
 mötto the sik, modhren sik mz tianistom oc gude-
 likom ordhom Elyzabeth prophetans, Elyza-
 30 beth spaandes ropadhe, see mins herra modher
 söker mik oc aff thy wart frögdh piltenom i

qwidhenom Benedicta wälsignadh thu i blandh
 qwinnor thu trodhe ängelsens hälgom ordhom,
 oc thär aff sywngher maria psalmen magnificat
 Illic mense, I then stadhen stodh maria stadugh
 5 tre manadha oc wardher förelöparans bärerska,
 thz är iorddagumma, see wngha syons dotther hon
 tiänar Felix mater Sälä mödher badha frukt-
 samma, iomffrun haffwandes, ofruktsam födandes,
 aff huilkens frukt fördömda wärlden oppresis O
 10 marie, O hwru tåk marie ödhmyukt, förelöparens
 högga häloghet, swa maktogom wndherliken frukt- 336
 samlikhet oc wärdoghet Jhesu christe, O ihesu
 christe wäghen oc sannindh, thu som wördelika
 thina wener här söker, leedh os om rättwisonna
 15 wägh, tiith som thu bygge AMEN

Congaudent angelorum, Änglannas chora
 mädhglädias äroffulle iomffrunne Que sine
 Huilken son födde wtan manz samblandh Fi-
 lium qui suo hwilken wärldena läkte mz sino
 20 blodhe Nam ipsa Nw glädz hon at hon see hyme-
 rikis höffdingha Jn terris cui huilkom hon fordh-
 om iomffru bödh sina pappa i iordherike swgha
 Qua[m] celebris O hwru högtidheliken änglomen
 maria ihesu modher är troandes Qui filii Huilke
 25 sik bekännas wara hennas sons wärdzskyllogha
 tiänara Qua O mz huilke store ära tassen iom-
 ffrun dyrkas i hymerike, huilken hymerikes herra
 bödh härbärghe i sinom hälgasta likama Quam
 splendida O hwru skinandes i hymmelen, iom-
 30 ffrun oc modher glymmar, hwilken som födde 337
 allas tingha lyws i hymmel twngulen i blandh män-
 niskior oc andha Te celi Thy hymerikis drot-

nigh högtidhar thenne almoghän mz millom
 hoghom Te cantu Folket mz anglomen opp-
 högher tik ower skyn mz sötastom sanghe Te
 libri, prophetannas böker samman sywngha tith
 loff o iomffru prestannas choor fröghdar sik, 5
 apostla oc martyres christi prædica Te turba
 Almoghen twaggia köns æptherfö[l]gher tik, ålskandis
 iomfruliket liffuerne, oc fölghe i renliffue them
 som ålska hymmerikis tingh Ecclesia ergo, Oc
 för thenskuld högtidhar tik almenneliken the hælga 10
 kirkia mz loff sanghom oc hiärtom Tibi suam
 The hælga kirkia oppenbara tik sina gudelikhet
 mz ödhmyuke bön tik bidhiandis maria Ut sibi
 At thu wärdoghas wara henne til hiälp när herran-
 om christo åwärdelika, Amen 15

Natiuitas marie, Iomfrunnas marie födzla
 högtidhas i dagh, huilken os twättadhe aff
 338 syndennas smitto nw är glädhinnas dagher De
 radise Sanna solennas lyws, mz wisdomsens hand,
 wtledde tässa iomffruna aff iesse slaktes roth, sinne 20
 åras mönster Stella noua Ny stiärna är ny-
 leka opganghen, i huilkas oppgangh war dödher
 dödghas, eue faal giffs nw i gän, i maria Ut
 aurora Milla iomffrun oppstandandis, gaar fram
 som daghrandhen, hon beskriffuas faghor som 25
 manen, hon wt wäls ower all tingh som solen
 Virgo clemens Miskunsam iomffru, oc enasta
 iomffru, en röks qwister oc tha wällwktandis, i
 tik glädz hymerikes oc wärl dennas skapnadher
 Te signarunt, prophetanna mw nna teknadhe tik, 30
 salomon sywngher tik til priis ålskogha sanghen,
 cantica canticorum, ånglanna röst widher kånnas

tik Verbum patris Fadhersens ordh thz är
 gudz son, äpther thimans före lopp, gaar jn i tith
 likamliket lönlika rwm oc war ordhet badhe til
 hoppa alt jnnan oc alt wtan til Fructus virens 339
 15 Grönskandis frukt, oppa wisnandhe trä, är kämpen
 christus, i omälelike starkhet, han frälse os aff
 grötelika pantzsens bandh O maria dulce, O
 maria thu gömde jñne i thina sköte en söthan
 köpenskap, i huilkom syndarom giffs helsonnas
 20 läkedomber O uera O maria, santh hopp, oc
 san glädhi förwärffua os äpther thetta när war-
 andhis lifsens lopp, at astundat lön matten os
 giffwas i hymerike Amen AMEN

Virgini marie laudes, Cristna människior
 15 ophöghia iomffru marie loff O beata do-
 mina, O hälogh fru, för thina böner skuld
 skulu syndarane mz gudhi förlikas Fiant per te,
 O maria wardhe om tik alla anamandhis paska
 offrit frie aff gambla swrdegghenom Da nobis
 20 O maria, lioff oc mildh iomffru, giff os nytia
 liffuandis christi asyn, oc bruka ärona thäs som
 opp standin är Tu prece Förlika os mz thinne
 mille bön christo, thu som är all ena giordh osmittat
 modher gudz sons födhirska Credendum est 340
 25 Thz är troandes at gudh oc människia aff tik
 födher, är oppstandhin oc äroffuldher giordher
 Scimus christum, wi withom christum sanne-
 lika framgangnan thz är föddan aff mario, o
 modher maria göm os oc bewärna Alleluya

30 Virgini marie laudes Cristne människior
 sammansywngha loffuet iomfrwnne marie til
 priis Eua tristis &c bedröffdha eua togh borth,

än maria baar fram sonen, then som ather löste
 syndharana Mors et vita, Dödhen oc liffwet
 samnadhos i wndherlike matto, marie son styre
 liffwandis Dic nobis O maria, lywff oc mill
 iomffru, segh os hwru thu äst wordhen modher 5
 likkawäl bliffwer thu osmittat iomffru Angelus
 est Hymmelske ängilen til mik sändher är witne,
 warth hopp christus fram gik aff osmittadho iom-
 ffrunne Credendum Ensampnom starka gabrieli
 är bäter troandis än jwdhanna ondha sannigh 10
 341 Scimus christum, wi wethom sannelika christum
 haffua fram gangit aff maria, thu christe kon-
 ungher miskunna os Alleluya Thz är loffuen
 gudh

¶ Tässen bok är skriffuat i wastena closter 15
 aff enne owärdoghe conuentz syster Arom äpther
 gudz byrdh :M:d: oc oppa thz .x. Oc wari thetta
 mith ärwodhe gudhi til hedher oc alment alle
 conuentonne til andeliken hwgnat Oc wart hon
 wändh aff latino oc oppa swänsko aff enom gude- 20
 likom brodher som heth her nigils rawaldi, thy
 bidhis för honom Oc glömen ey hans ärwo[d]he
 j tässo mz pater noster oc Aue maria oc Reque-
 scant in pace Amen Amen

Rättelser i den tryckta texten.

Ord eller bokstäfver inom [ ] äro tillagda af utg. En del onödiga skiljetecken hafva ej återgifvits i aftrycket.

Sid.	rad	
3	3	sancti rättadt från sancta (förkortadt)
4	17	ärwodhet » » ärwodhetz
5	6	andas » » andandas
—	23	i tillagdt
6	4	framgangne r. fr. framganne
—	13	ett j efter oc utelemnadt
—	31	hymmelin r. fr. hvmmelin
8	14	som tillagdt (på första stället)
9	5	hälst r. fr. hälstz
—	28	labia » labi
—	30	ett öfverflödigt mina läpa utelemnadt
13	9	antiphone r. fr. antihone
—	23	tankom » tankon
15	6	litet » litetz
17	28	ploremus » pleremus
18	2	pascue » pascu
—	10	lydno » lyno
—	29	hymblenom » hymbenom
19	8	mothesäggh » mothesängh
—	28	är tillagdt
20	18	wttynigh r. fr. wttynigh
—	29	äwardhelikom » äwardhelikom
25	18	ipse » ipsi
27	14	ganh är en rättelse af senare hand i st. f. ghangh som först nedskrifvits. Bägge formerna förekomma.
28	3	skriffwat r. fr. skiffwat
30	30	sigher » siher
31	10	i tillagdt
32	7	fordhom r. fr. förddhom

Sid.	rad		
33	13	biblia	r. fr. bibilia
—	17	propheten	» prophete
—	31	siäffwiliandis,	» siäffwiliandis,
35	15	människionne	» människinne
36	7	treffalloghet	» treffloghet
38	13	nampn	» nampz
42	3	cristne	» cristte
44	18	bliffwer	» biffwer
46	5	herrans	» herras
—	23	sagdhe	» saghe
47	7	genitore	» gnitore
48	28	skikka	» skilka
49	11	änglannas	» anglannas
51	15	ängil	» angil
—	30	war	» wär
54	3	ära utgör ett tillägg af senare hand ofvan raden; man skulle väntat äro	
—	11	görirska	r. fr. göriska
—	26	konugh	» kanugh
56	29	sigher winnerska	» sigher winnrka
62	9	christum har stått i hdskr. efter ihesum men utstrukt.	
63	22	ällar r. fr. allar	
—	23	mortis utfylt för mor-	
64	25	ära r. fr. äro	
—	28	domine utfylt; handskr. har endast d	
66	12	landit r. fr. landitz	
—	16	atherlösa » atherlosa	
—	31	i handskr. är af annan hand tillagdt det onödiga ordet hon efter födde; ej upptaget i aftrycket.	
68	10	filia utfylt för hdskr:s fi-	
70	3	tribulaciones r. fr. tribulacionis	
72	12	föräldhromen » föräldhomen	
—	29	nobis tillagdt enligt den kända lat. texten.	
74	11	iordherike r. fr. iordherke	
76	20	skodhande i hdskr. genom skrapning ändradt från skadh- ande, som möjligen ansedts dubbeltydigt.	
77	16	glädhias r. fr. gladhias	
—	22	in tillagdt	
78	1	tässe r. fr. tässo	
—	32	skuli » skulu	
80	19	haffwor » haffwar	
81	15	Stirps » Sstirps	
83	5	Rwbrica flyttadt främst, ehuru i hdskr. stående näst före Här	

- Sid. rad
83 14 huilkit *r. fr.* huikit
— 23 I 2 *ggr i hdskr.*
86 19 stiärno *r. fr.* stiärnon (Jfr sid. 84: rad 12)
87 27, 28 multiplici (*i öfverensstämmelse med hymnens kända form och meterns fordran*) *r. fr.* multipliciter
88 16 födzlo *i hdskr. tillagdt af senare hand.*
— 19 människian *r. fr.* manniskian
89 4 oppstoppadh » oppstopppadh
— 7 Genus *r. fr.* Gens *i öfverensstämmelse både med den kända lat. texten och den följande svenska öfvers., som har kön*
90 26 in tillagdt
— 28 herran är mz tik *utgör ett senare tillägg i hdskr.*
91 29 hälst *r. fr.* hälstz
95 14 sääl » saal
— 26 fögdhe » föghe
96 25 sponsus *utfyllt för hdskr:s spon*
98 14 christi *r. fr.* christo
101 16 rätwisan » ratwisan
102 8 puram *utfyllt f. pu*
— 19 textus *r. fr.* ant.
— 30 complet. *i margin. r. fr.* complectorium
103 6 sonen *r. fr.* sanen
105 18 wälsignadha » wälsignadha
106 16 människia » manniskia
— 21 ällar » allar
— 32 honogx » hongx
107 1 dolores *utfyllt f. do-*
— 28 är tillagdt
108 28 skola *r. fr.* slola
110 15 hwilke » hwilko
111 8 fördömdhe » fördömdhe
113 5—6 wärldenne » warldenne
— 6 liwsens » lwsens
— 14 wälsighnom » wälsighom
116 13 dödzens » dodzens
119 27 *Af senare hand är ett tillägg här gjordt, hvarigenom textens lydelse blir: helewaghens bön eller värdug-asta bön I ett (därmed samtidigt) tillägg i nedre margen lemnas följande förklaring: Är märkkiandes, at i blandh israels almogha, kallades thera dyrasta rökilse thymeania, ok vptändes thz, nar presten badh til gudh dyrastha böner för almogans nagre störste nödh, ok thy likas här saadhana böner widh helewaghor*

Sid.	rad	
120	7	sabbato tillagdt enligt latinska texten.
—	27	glädhi r. fr. gladhi
—	—	in tillagdt
125	31, 32	iomffru r. fr. iomffrun
127	1	plaudat » plaudant (i öfverensstämmelse med lat. texten, där det följande subjektet är: aula celica)
—	9	Vt r. fr. Et såsom versen börjar i lat. orig. och redan citerats här (jfr s. 126: r. 30)
128	5, 6	Transplantatur r. fr. Transpantatur
129	2	choren » chren
—	11	pascentem » pacentem (jfr r. 18)
130	9	iomffrunnas » iomffunnas
—	14, 15	Prothoplaustorum (i öfverensstämmelse med den kända lat. texten) r. fr. Prothoplustorum
131	10	Pulchra r. fr. Pupera
134	8	O 2 ggr i hdskr.
136	15	nasciturum r. fr. naciturum
137	7	mäniskior » näniskior
—	15, 16	ödhmyuklika » ödhmyulika
138	14	facta utfylt f. fac-
140	16	oc äpther byrdh 2 ggr i hdskr.
141	5	Thetta r. fr. Theta
—	14	röre » rore
142	29	oc 2 ggr i hdskr.
144	11	aff tillagdt
—	17	löönrät r. fr. loonträt
145	1	israels » iraelis
—	8	cristne » criste
—	29	diwpasta » dwpasta
147	1	saluatoris » saluatrix
—	4	wärlidenna » wäldenna
149	9	budhandes » budhandens
—	13	ällar » allar
—	24	folkeno » falkeno
150	3	högtidh tillagdt (jfr samma sida: r. 27)
151	14	thy r. fr. at
152	4	grönskandis » grönskadis
153	11	höra » hora
—	15	atherlösn » athrlösn
—	19	til tillagdt
156	19	tronnas » tronans
—	24	sändhe » sandhe
159	4	folkeno » falkeno

Sid.	rad		
159	32	skuldh	<i>r. fr.</i> skudh
160	12	aff tillagdt	
161	18	Christus	» Xpristus
162	8	andeliken	» andelikenn
—	9	ändha	» andha
—	13	wändher	» wandher
—	17	mosayca	» mosaycam
—	30	äppther	» appther
163	24	bärghit	» barghit
164	7	honogxflytandhe	» honogxflytandhe
—	18	älther	» alther
165	30	skal	» slal
168	18	aktar	» äktar
170	16	hwffudit	» hwffudit
—	20	älskas,	» älskals,
172	13	tästamäntit	» tästamäntitz
174	10	Oc	» O
—	27	huilken	» huilkan
175	5	enarrant	» enarant
—	18	hymblenom,	» hymbenom,
177	2	födher	» fädher
—	11	<i>raden slutar i hdskr. med ett g (förmodligen början till gloria)</i>	
178	8	blomstradhis	<i>r. fr.</i> blamstradhis
180	21	meum utfylldt för me	
181	26	dominus	<i>r. fr.</i> dominum
183	19	viscera utfylldt för visce	
185	3	sywngher	<i>r. fr.</i> sywndher
—	18	äst	» ast
—	19	hwilken	» hwiken
186	7	tilfögdh	» tilfögh
187	7	hogxswalare	» hogxsware
—	11	ärofful	» äoful
—	14	liws tillagdt af annan hand	
188	21	förlatilse	<i>r. fr.</i> förtilse
192	5	twäkadho	» twädho
193	11	suspirantes utfylldt för suspi	
—	32	signum	» » sig
195	18	quidem	» » qui-
—	32	Nouo	<i>r. fr.</i> Noua
196	11	certa utfylldt för cer-	
—	24	<i>Efter Gabriele står ett n början till lat. textens narrante</i>	
197	6	dotther	<i>r. fr.</i> totther

Sid.	rad	
197	23	quam celebris i <i>enlighet med lat. texten r. fr. qua</i> celeber
198	7	äptherfölgher <i>r. fr. äptherfögher</i>
200	20	oc <i>tillagdt öfver raden af annan hand.</i>
—	22	ärwodhe <i>r. fr. ärwohe</i>

CANTUS SORORUM
ORDINIS SANCTI SALVATORIS
IN HORIS DIURNIS ET NOCTURNIS.

ORIGINALET TILL

JUNGERU MARIE ÖRTAGÅRD.

Dignare me laudare te, virgo sacrata. R. Da michi virtutem contra hostes tuos.

Ave maria gracia plena, dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui ihesus christus.

Domine labia mea aperies. R. Et os meum annuntiabit laudem tuam.

Deus in adiutorium meum intende. R. Domine ad adiuuandum me festina.

Gloria patri et filio et spiritui sancto, Sicut erat in principio et nunc et semper et in secula seculorum. Amen. Alleluja.¹⁾

Psalmus (xciv) Venite.

(Svenska texten s. 15—35.)

Venite exultemus domino, iubilemus deo salutari nostro. Preoccupemus faciem eius in confessione, et in psalmis iubilemus ei. Quoniam deus magnus dominus, et rex magnus super omnes deos.²⁾ Quia in manu eius sunt omnes fines terre, et altitudines montium ipse conspicit [*Vulgata har: ipsius sunt*]. Quo-

---

¹⁾ Med ofvanstående åkallan, som utfördes af veckans horista i växling med jungfrukoren, inleades hvarje dags gudstjänst. (Jfr svenska texten sid. 9—11.)

²⁾ I den »andliga uttydning» af psalmen Venite, som den sv. öfversättaren gifver (sid. 20—35), följer efter denna punkt versen: Quoniam non repellit dominus plebem suam (sid. 24: 31), hvilka ord ej återfinnas i Vulgata, som den sv. öfversättaren i det hela troget följt. Texten i »uttydningen» ansluter sig till en äfven i svenska brevriarier förekommande version af psaltaren, som något skiljer sig från Vulgata och troligen är en af de äldre psaltare-öfversättningar (af Hieronymus), som af ålder begagnades i den katolska ritualen.

niam ipsius est mare, et ipse fecit illud, et siccam manus eius formauerunt. Venite adoremus et procidamus et ploremus ante deum [*Vulg.*: dominum], qui fecit nos, quia ipse est dominus deus noster, Et nos populus pascue eius et oues manus eius. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, Sicut in irritacione secundum diem temptacionis in deserto, Ubi temptauerunt me patres vestri, probauerunt [*Vulg. tillägger: me*] et viderunt opera mea. Quadraginta annis offensus [*Vulg. tillägger: fui*]¹⁾ generacioni illi et dixi, semper hi errant corde. Ipsi vero [*Vulg.*: Et isti] non cognouerunt vias meas, quibus [*för detta ord har Vulg.: ut*] iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam.

Dominica.

(Sv. texten s. 36—46.)

Ad matut. Inuitator. Trinum deum et vnum pronis mentibus adoremus,
107 Virginique matri gratulantibus animis jugiter jubilemus. ps. Venite &c.

Ymnus O trinitatis gloria, | celestis decus curio, | sponsa regis altissimi | suique mater filij.

Te deus ab initio | sanxit reginam glorie | super cuncta que fecerat | te dominam patrauerat.

Vnde poli, tellus, mare | et quidquid in se continent, | te laudant iure debito, | tam gratam summo domino.

Virgo deo gratissima | cunctorum que creauerat, | sibi gratos nos effice, | quos sanguine redemerat.

Maria mater gracie, | mater misericordie, | tu nos ab hoste protege, | et hora mortis suscipe.

Gloria tibi domine, | qui natus es de virgine, | cum patre et sancto spiritu, | in sempiterna secula. Amen.

In nocturn. Ant. O amabilis virgo, a deo super montem sanctum suum syon regina constituta, fac nos filio tuo seruire in timore, et exultare ei cum tremore. ps. Quare fremuerunt gentes &c.

¹⁾ I den nämnda »uttydningen» är ordet offensus uttygt mot proximus (s. 33), som Vulgata ej känner, men som går igen i den i förra noten nämnda versionen af psalmen, hvilken användes i somliga breviarier.

Ant. O susceptor et gloria marie semper virginis, exurge contra aduersarios nostros, et veniat super populum tuum benedictio tua. **ps.** Domine quid multiplicati &c.

Ant. Interueniente te o dei genitrix, dignos deus nos faciat sibi offerre iusticie sacrificium, super quos signatum est lumen 108 vultus sui. **ps.** Cum inuocarem &c. ✠ Inclina aurem tuam nobis, o regina celorum, Ad quam pro nobis se inclinauit dominus dominorum. **Pater noster** &c.

Collecta Precibus et meritis sanctissime dei genitricis et virginis marie et omnium sanctorum suorum saluet et protegat nos omnipotens pater pius et misericors dominus. **Amen.**

Iube domine benedicere.

Absol. Summe trinitati virgo gratissima Nos tueatur sua prece dignissima.

Leccio ja¹) Verbum de quo euangelista &c. **R.** Summe trinitati, simplici deo vna diuinitas, equalis gloria, coeterna maiestas, patri prolique sanctoque flaminj, Qui totum subdit suis orbem legibus. ✠ Prestet nobis gratiam trinus deus et vnus, cui ab eterno o maria summe placuisti. **Absol.** Succurre nobis mater christi, Que mundo flebili gaudium intulisti. **Amen.**

Leccio ija Tu quoque o maria &c. **R.** O maria dignissimum vehiculum, per quod rex glorie languentes pauperes visitare dignatus est. Per te quoque preciosi lapides de valle nostra in montem domini ad reparacionem celestis iherusalem iugiter deferuntur. ✠ Infer igitur cordibus nostris eius veram dileccionem, qui per te ad nos venit. **Absol.** Deum nobis faciat propicium, Que ipsius facta fuit hospicium. **Amen.**

Leccio iij:a Diligebat abraham patriarcha &c. **R.** Maria summe trinitatis, te et omnia in se concludentis, domicilium,

¹) *Lektierna (till antalet tre om dagen, alla infogade i matutino) anföras här endast med sina begynnelseord, af det skäl att de ej äro i sin helhet öfversatta, endast resumerade, i den nu utgifna svenska texten. De utgöra tillsammans den s. k. Sermo Angelicus, hvilken ingår bland hel. Birgittas uppenbarelser och, fördelad i tjuguen lektier, användes till daglig uppläsning i birgittin-nornas veckoritual (Cantus Sororum). Den gamla svenska öfversättningen af »Sermo Angelicus», med titel: »Engelens diktamen till H. Birgitta», är utgifven af G. E. Klemming i »Hel. Birgittas uppenbarelser», d. 4, Sthlm 1862, sid. 213—276. Latinska urtexten ingår i de kända upplagorna af Revelationes S:tæ Birgittæ.*

omnium virtutum floribus redimitum, dispensatrix prudentissima, circumda miseros protectione tua, Et refoue famelicos tua benigna
 109 prouidencia. ✠ Respice propicia pericula populorum, captiuorum gemitus, tribulationes orphanorum, vt omnes sibi senciant tuam prouidentiam profuisse. Gloria patri &c. Te deum laudamus &c. ✠ Esto nobis adiutrix, ne derelinquas nos, Nec despicias nos, o altissima domina.

Ad laudes Ant. Domum tuam domine mariam virginem, in qua de-
 corem induisti et te virtute precinxisti, decet sanctitudo in longi-
 tudinem dierum. ps. Dominus regnauit &c.

Ymnus Alme pater, qui filium | fecisti vnigenitum | nasci pro
 nobis miseris | ex aluo caste virginis.

Da nobis te diligere | semper pro tanto munere, | natum cum
 matre colere, | caste ac pie viuere.

Ne mors incaute veniens | mortis reos perpetue | inueniat, nos
 faciens | vita carere glorie.

Patris natique spiritus, | te nostris infer cordibus, | quos pur-
 gasti baptisate | tuo foue carismate. ✠ In eternum permanet
 110 verbum patris altissimi, Quod aulam inhabitauit virginalis vteri.

Ant. Benedictus dominus deus israel, pater et filius et spi-
 ritus sanctus deus noster, quia sicut loquutus est ore prophetarum,
 visitauit nos per virginem, quam ab eterno preordinauit fieri
 intemeratam matrem, fecitque per eam redemptionem plebis sue.
 ps. Benedictus &c.¹⁾

¹⁾ På detta ställe, nämligen vid slutet af Laudes, infogas hvarje dag en antifon, ett s. k. suffragium, till hel. Birgittas ära, hvilket under vanliga förhållanden utgöres af sången Gaude birgitta, canticum | tibi debetur &c. (sv. texten s. 138), vid högtidligare tillfällen af sången Sponsa regis, doctrix legis (sv. texten s. 139; bägges utförliga lydelse på latin meddelas längre fram under »Memorie et Collecte», s. 239). Så är förhållandet i de flesta kända exemplar af »Cantus Sororum», handskrifna och tryckta. Men i den svenska öfvers., »Jungfru Marie örtagård», förekomma båda dessa suffragier (s. 42) i något förändrad form och äro ställda till Birgitta och Katarina samfäldt. Förändringen är dock ej öfversättarens, i ty att den återfinnes äfven i ett »Antiphonarium S. Birgittæ», afskrifvet för ett tyskt birgittinkloster (ovisst hvilket) år 1761 och numera tillhörigt Kongl. Biblioteket i Stockholm. Sångerna lyda där, i fullständig öfverensstämmelse med den s. 42 tryckta öfvers., sålunda. Den ena:

Sponse legis, | christi regis | secute mores fortium, | o birgitta et
 catharina | vestrum moderastis labium, | dum loquendo | vel tacendo |

Benedicamus virginis filio cum patre et flamine sacro, vero deo et domino. Deo dicamus gracias.

Ymnus O veneranda trinitas, | o trium vna deitas, | lustra Ad horas diei vero nos lumine | pro virginis precamine.

Quam matrem ante secula | lucis eterne sanxeras, | vt bona semper agere | cernamus, mala fugere.

Ant. O speciose forma pre filiis hominum, fili immaculate Ad primam virginis, fac nos sine macula in legis tue semita iugiter ambulare.

ps. Eructauit cor meum &c. Beati immaculati &c. Retribue seruo tuo &c. Quicumque vult &c.

℟ Jhesu christe fili dei viui, Miserere nobis. ✠ Qui natus es de virgine maria. Gloria patri &c. ✠ Ora pro nobis, sancta dei genitrix virgo maria, Vt digni efficiamur promissionibus ihesu christi.

Ant. Auerte oculos nostros, honestissima mater, ne videant Ad terciam vanitatem, disciplina filij tui nos instrue, eius enim manus plasmauerunt nos. ps. Legem pone &c.

℟ Inclina aurem tuam nobis, O regina celorum. ✠ Ad quam pro nobis se inclinauit dominus dominorum. ✠ Esto nobis 111 adiutrix, nec derelinquas nos, Nec despicias nos altissima domina.

Ant. Omnia mandata tua veritas, deus altissime, sit igitur te Ad sextam donante tuum verbum lucerna pedibus nostris, pro tue dignissime matris gloriosis intercessionibus. ps. Defecit in salutare &c.

℟ In eternum permanet Verbum patris altissimi. ✠ Quod aulam inhabitauit virginalis vteri. ✠ Da nobis domina mentis et corporis castitatem, Ne unquam offendamus tue castitatis filium.

Ant. Reconcilia nos virgo mater tuo iustissimo filio, ne sicut Ad nonam oues que perierunt oberremus, eius namque misericordie multe sunt. ps. Mirabilia &c.

℟ Pax multa Diligentibus legem virginis filij. ✠ Et non est illis scandalum, sed honor perpetuus. ✠ Errauimus sicut ouis que periit, Reduxit nos pastor bonus, quem virgo genuit.

amastis dei filium. | Orate regem | vt nos gregem | ducat ad celi gaudium. (Ant. Birg. mscr. s. 119.)

Den andra:

Gaude birgitta, canticum | tibi debetur glorie | et Catharine viaticum | date de hoc lacu miserie. (Ibid. s. 120.)

Ad vesp̄as   Ant. Beati metuentes dominum et filii virginis a dextris
 patris residentis mandata observantes, illis enim dicturus est,
 110 venite benedicti patris mei, percipite regnum vobis paratum ab
 origine mundi. ps. Dixit dominus &c. Confitebor &c. Beatus
 vir &c. Laudate pueri &c. Lauda iherusalem &c.

Ymnus Lux deus indeficiens, | cedente solis radio | illustra do-
 micilium | pie nostrorum cordium.

Qui virginem inhabitans | fulgebas super ethera, | nunc ha-
 bitans in ethere | nos infimos illumina.

O stella solem pariens, | mortis tenebras effuga, | quas solet
 hostis jnuisus | vagis inferre mentibus.

Vt sopitis corporibus | deo corda adhereant, | voluntas sem-
 per maneat | ad nutum prompta dominj.

Correctrix cogitatum, | verborum sis et actuum, | vt te iu-
 uante omnia | tuo nato sint placita. ✠ Pax multa diligentibus
 legem virginis filii, Et non est illis scandalum, sed honor per-
 petuus.

Ant. Patrem cum filio, et spiritum cum utroque, vnum ve-
 rum deum, anime nostre exultantes iugiter magnificant, qui no-
 stram fragilitatem eternaliter prenoscens, ab initio nobis adiutri-
 cem mariam virginem preordinauit, cuius anima in deo exultans
 ipsum summe magnificauit.

ps. Magnificat &c.

Ad complet.   Ant. Jocundum est eis in vnum habitare, qui ex cordis in-
 118 timo deum ac suam matrem assidue venerantur. ps. Memento &c.
 Ecce quam bonum &c. Ecce nunc benedicite &c.

R. In manus tui filii, o virgo inclita, nos commenda. ✠ Quem
 redemptorem nostrum confitemur deumque veritatis.

Ymnus In genitore genitus | et genitor in genito, | in vtro-
 que paraclitus, | vterque in paraclito.

Hij marie virginea | manentes intra viscera, | sedem inter
 angelica | summam tenebant agmina.

In hiis vna diuinitas | et in hac sola femina | fulget clara
 virginitas | et fecunda maternitas.

Eiusque solum filium | verum deum et hominem | confitemur
 nec alium | matrem habere virginem.

Vbiq̃ue presens optime | deus et potentissime, | nos te timētes respice, | precantes te non despice. ✠ Ecce ancilla domini, Fiat michi secundum verbum tuum.

Ant. O regis pacifici illibata genitrix, in tui filij salutari pace seruos tuos et ancillas benigniter constitue.

ps. Nunc dimittis &c.

Ant. Alma redemptoris mater, que pervia celi | porta manes et stella maris, succurre cadenti, | surgere qui curat, populo. Tu que genuisti, | natura mirante, tuum sanctum genitorem, | virgo prius ac posterius, gabrielis ab ore | sumens illud aue, peccatorum miserere.

Collecta Famulorum tuorum quesumus, domine deus, delictis ignosce, vt qui tibi placere de actibus nostris non valemus, Genitricis filij tui domini dei nostri intercessionem saluemur. Per eundem iesum christum dominum nostrum. Amen.

Feria secunda.

(Sv. texten s. 49—61.)

Inuitator. Regem angelorum de eius matre exultantium Venite adoremus. ps. Venite &c.

Ymnus Per se lucens carbunculus | luce non eget alia, | sic deus eternaliter | sibi solus sufficiens. 114

Claros creauit angelos | ex bonitate propria, | volens eos participes | effici sue glorie.

Exercitus angelici, | mox vt se factos viderant, | ipsorum quidem tumidi | suum factorem spreuerant.

Hij ruunt in miseriam, | deum laudantes reliqui | per te maria nouerant | suam fracturam erigi. | Maria mater &c.

Ant. Benedictus dominus, quem pro sue matris dignissimis Ad nocturn. precibus exaudire speramus vocem deprecationis nostre. ps. Ad te domine clamabo &c.

Ant. Filij hominum afferte filio virginis gloriam et honorem, vt filij dei efficiamini. ps. Afferte domino &c.

Ant. Conuerte domina, mater gaudij, luctum nostrum in gaudium, et circumda nos leticia, vt letantes annunciemus dei veritatem. ps. Exaltabo te &c. ✠ Angelorum domina potentissima cunctorum, Esto nobis protectrix a fraude malignorum. Absol. Ad societatem ciuium supernorum Perducat nos regina angelorum. Amen.

Leccio j:a Sciens itaque deus &c. R. Te sanctum dominum in excelsis laudant omnes angeli dicentes, Te decet laus et honor domine. ✠ Cherubin atque seraphin omnisque celicus ordo pro
115 tua gloria o virgo laudes proclamant domino. Absol. In matrem dei virgo preelecta Nobis ostendat que sit ad patriam via recta. Amen.

Leccio ij:a Intendens igitur deus &c. R. Benedicta terra, cuius flores non marcescunt, cuius fructus vita est omnium viuencium, Tribuens omni carni nutrimentum. ✠ Vere hec terra est virgo mater, flores eius opera, fructus filius suus. Absol. Corona virtutum regina decorata Sit nobis in tutamen iugiter parata. Amen.

Leccio iij:a Virtutum omnium operator &c. R. Christi virgo dilectissima, virtutum operatrix, opem fer miseris, Subueni domina clamantibus ad te iugiter. ✠ Quoniam peccatorum mole premimur, sanctissima te precamur. ✠ Benedicat deum tota celestis milicia Pro sue dignissime matris ineffabili gloria.

Ad laudes Ant. Angeli, archangeli, virtutes, potestates, principatus, dominaciones, throni, cherubin et seraphin regem celorum pro virgine, quam sibi in reginam preelegit, collaudate, nos quoque ad ipsorum laudem dignos effcite. ps. Dominus regnauit &c.

Ymnus In throno deo proximo | tu virgo sacra residens, | super cuncta placabilem | te sibi thronum exhibens.

116 Te throni cum angelicis | collaudant potestatibus, | te concinunt altisonis | celi celorum laudibus.

In te creator omnium | quieuit temporaliter, | in quo tu virgo virginum | quiescis eternaliter.

Ex te letatur iugiter | tota celestis curia, | ex te speramus gaudia | qui sumus in angustia. ✠ Sacra mater cum angelis iocundetur ecclesia, Quam illustrat feliciter marie vita inclita.

Ant. Sis tu eterne deus eternaliter benedictus pro tue matris eterna gloria, quam ineffabili laude glorificant cetus angelici, quam tremiscunt inferorum cunei, cuius ope saluari speramus nos peccatores miseri, hinc laus, honor et gloria tibi benigne conditor resonet in secula. **ps.** Benedictus &c.

Benedicamus superni regis vnigenito, quem benedicit angelorum infinita concio. O virgo maria, quem genuisti nos com-menda domino. Deo dicamus gracias.

Ymnus Virgo fulgens virtutibus | pre creaturis omnibus, | Ad horas diei. nostris pulsus criminibus | infer virtutes mentibus.

Tu nos errantes corrige, | tu nos cadentes erige, | manum benignam porrige, | nociuam semper abige. | Maria mater &c.

Ant. Non obliuiscatur nos tua benedicta proles, o virgo vir-Ad primam ginum, vt exaltetur inimicus noster super nos. **ps.** In domino 117 confido &c. Saluum me fac &c. Vsquequo domine &c.

Ant. O victrix robustissima, in cuius conspectu ad nichilum Ad terciam deductus est malignus humani generis inimicus, per te nobis restituta est hereditas nostra. **ps.** Dixit insipiens &c. Conserua me &c. Exaudi domine &c.

R. Angelorum domina, Potentissima cunctorum. **V.** Esto nobis protectrix a fraude malignorum. Gloria patri &c.

Ant. Preueni nos domina in benedictionibus dulcedinis, ne Ad sextam meminerit tuus filius delicta et ignorancias nostras, sed suarum miseracionum reminiscatur. **ps.** Exaudiat te dominus &c. Domine in virtute &c. Ad te domine leuaui &c.

R. Benedicat deum Tota celestis militia. **V.** Pro sue dignissime matris ineffabili gloria.

Ant. Adiua nos sponsa regis altissimi, ne perdantur anime Ad nonam nostre cum impiis, quas redemit verbigena deus veritatis. **ps.** Iudica me domine &c. In te domine speraui &c. Illustra faciem 118 tuam &c.

R. Sacra mater cum angelis Jocundetur ecclesia. **V.** Quam illustrat feliciter marie vita inclita. **V.** O laudabilem virginem, que deum letificat et angelos, Per quam deus homines fecit angelorum socios.

Ant. Deus noster es tu bone ihesu, fili virginis illibate, Ad vespas recta igitur fide corda nostra illumina, ardenti caritate inflamma

et spe firma corroborata, succurre nobis o mater gratie, tu es enim porta dominj, per quam iusti intrabunt in regnum glorie. ps. In exitu israel &c. Credidi &c. Laudate dominum &c. Confitemini &c. Lauda iherusalem &c.

Ymnus Deus plasmator hominis, | intacte fili virginis, | qui libertatem dederas | nobis, quos tu condideras.

Qui angelos et homines | hac abutentes gracia | tua, iudex equissime, | afflixisti iusticia.

Tu induratos despicias, | tu penitentes respicias, | se deprimentes releuas, | se extollentes superas.

Qui monita complentibus | tua vitam promiseras, | confer nobis alacriter | complere quicquid iusseras.

Vt cum iudex adueneris, | ite, venite referens, | matris prece nos
119 socies | hiis quos dextra locaueris. | Maria mater &c. ✠ Sacra mater &c.

Ant. Magnificetur rex celestis milicie, qui ancille sue humilitatem respiciens, super omnia que creauit ipsam magnificauit. Laudetur incessanter eius benigna caritas, qui ipsam nobis matrem constituit caritatis. ps. Magnificat &c.

Ad complet. Ant. Exultant sancti de maria sanctificationis archa, que ex gratie, quam apud deum inuenit, plenitudine omnium ad se fugiencium depellit inopiam. ps. Memento &c.

Ymnus Celestis erat curia | pulchris repleta floribus, | pars nona quorum marcuit | ex aquilonis furia.

Hinc austro flante placido | tellus rigatur sterilis | ymbre vere saluifico, | per quem fiebat fertilis.

In valle virens lilium | creuit, ex cuius semine | montis dei fastigium | decoro floret germine.

Christe semen peroptimum | pulchre florentis lilij, | nobis teipsum insere | dando fructum solacij. | Maria mater &c. ✠ Ecce ancilla domini, fiat michi secundum verbum tuum.

Ant. Angelorum imperatrix, nos ipsorum assigna custodie, ne circuiens ferox leo inueniat quem deuoret in tua plebicula. ps. Nunc dimittis &c.

120 Ant. Ave regina celorum, | ave domina angelorum, | salue radix sancta,¹⁾ | ex qua mundo lux est orta. | Gaude gloriosa, |

¹⁾ I st. f. salue radix sancta. har Brev. Birg. af 1610 (dåremot ej uppl. 1512): salue radix, salue porta, som mera tillfredsställer både rimmet och meterns fördringar.

super omnes speciosa, | vale o valde decora | et pro nobis semper
christum exora.

Feria tertia.

(Sv. texten s. 61—76.)

Inuitator. Filium dei, quem prophete letantes precinuerunt
de virgine nasci, Venite adoremus iubilantes. ps. Venite &c.

Ymnus Decepte verbo coniugis | primus homo consenciens, |
stulte iussis dominicis | factus est inobediens.

Hic electus est misere | a paradysi gloria, | mundum coactus
visare | viuendo in penuria.

Immortalis qui fuerat | factus est morti deditus, | vir fere
compar angelis | mundi ferarum socius.

Huic [*Brev. Birg. har: Hinc*] deus intelligere | dedit quod
nasci voluit | ex vna clara virgine, | nam se peccasse doluit. |
Maria mater &c.

Ant. Ab omnibus jniquitatibus nostris erue nos domina nostra, Ad nocturn.
reconciliando nos filio tuo piissimo, qui ex iusticia delinquentem
corripuit hominem. ps. Dixi custodiam &c.

Ant. Emitte nobis fili dei lucem et veritatem tuam, vt per-
ducamur in sinum misericordie gloriose matris tue. ps. Judica
me deus &c.

Ant. Salua nos salutis et vite mater de affligentibus nos,
ne cooperiat nos vmbra mortis, quoniam expandimus manus no-121
stras ad tuum filium deum verum. ps. Deus auribus &c. * Actor
mortis elisus est a regione viuencium, Humanum genus alliciens
in sternum exilium. Iube domine benedicere &c.

Leccio j:a Protestatur sacra pagina &c. R. Eva mater hosti
consenciens, se ipsam cum viro eliminavit a gloria, vitam com-
mutans in mortem, Cuius felix filia deo obediens hostem sup-
plantavit, gloriam restituit, mortem fugavit, et vitam reportavit.
* Laus deo sit et gloria, qui fragili matri talem prouidit filiam,
que et sui genitoris est electa [*Brev. Birg.: effecta*] genitrix.
Iube domine benedicere. Absol. Adiuvā nos o virgo amabilis In
huius mundi seuis periculis. Amen.

Leccio ij:a Eiectus denique Adam de paradiso &c. R. Intelligens abraham successionem suam stellarum numero coequari, de te tuoque filio, o iuuentrix gracie, Magis letatus est quam de ceteris sue propaginis filiabus et filiis. ✠ Exultet igitur et summe iubilet concio nostra, de te tuaque benedicta prole, sicut et pater abraham. Iube domine benedicere. Absol. Mater vere caritatis Dissoluat vincula nostre prauitatis. Amen.

Leccio iij:a Vere caritatis amator &c. R. O ineffabiliter diuitem in paupere oppido puellulam, Que missum sibi superni regis filium suscepit in aulam iocunditatis, desideratis paut de-
122 liciis et armis potencie circumcinxit. ✠ Hic ad patriam triumphator rediens, in perhenni laude ipsam reginam constituit. ✠ Hosti fallaci creditur | eua sibi consenciens, | Prolem, quam nondum edidit, | dire neci subiciens.

Ad laudes Ant. Scitote populi, quoniam filius virginis ipse est deus qui fecit nos, quem patriarche desiderauerunt, quem prophete predicauerunt, cuius misericordia manet in eternum. ps. Dominus regnauit &c.

Ymnus Dolens adam ex fame, | quod eue serpens edidit, | lugens ex penitudine | quod ipsa sibi credit.

Gauisus est de virgine, | quam nouit deum parere, | suggestoris intelligens | verbis hanc nunquam credere.

Luxit vxorem propriam | fuisse superbissimam, | gaudens presciuit filiam | in omnibus humillimam.

Que per obedienciam | celi portas aperuit, | quas mater per superbiam | cunctis precludi meruit. | ✠ Eue maria filia, | seue matri compaciens, | Aufert eius obprobria | actorem vite pariens.

128 Ant. Benedictus sis tu dignissime sator, qui optimi frumenti granum optime terre sancti spiritus rore irrigate inseruisti, quod mirabiliter multiplicatum est mortuum, quo reficiuntur angeli, quo reuiuiscunt mortui, quo sanantur egroti, quo viuunt omnia, quo restaurantur vniuersa. ps. Benedictus &c.

Benedicamus, quem nobis ora prophetica nasci spondebant ex matre criminis nescia, domino. Deo dicamus gracias.

Ad horas diei Ymnus Veni creator spiritus, | qui prophetarum cordibus | illapsus es, vt canerent | deum nasci de virgine.

Qui paraclitus diceris | sis consolator miseris, | huius precatu
virginis, | quam castam matrem feceris. Maria mater &c.

Ant. Multe tribulaciones iustorum, et de omnibus eis liberabit Ad primam
eos tuus natus, o virgo mestorum consolacio. ps. Exultate &c.
Benedicam &c. Judica domine &c.

Ant. Pretende benigne deus tuam misericordiam sicientibus Ad terciam
te, qui tue voluptatis torrente mariam potasti, super omnia si-
cientem te. ps. Dixit iniustus &c. Noli emulari &c. Melius
est modicum &c.

R. Actor mortis elisus est A regione viuencium. ✠ Huma-
num genus alliciens in eternum exilium. 124

Ant. Benedicta sis tu maria aula pulchritudinis, templum Ad sextam
regis glorie, cuius misericordiam suscepimus e medio tui sacra-
tissimi vteri. ps. Deus noster refugium &c. Omnes gentes &c.
Magnus dominus et laudabilis &c.

R. Hosti fallaci credidit | Eua sibi consenciens. | ✠ Prolem,
quam nondum edidit, | dire neci subiciens.

Ant. Noli domina nos relinquere in tremendo tui filij iudicio, Ad nonam
cui pater omne iudicium contulit, cuius iusticiam celi annuncia-
bunt, cuius aspectum omnis potestas formidabit, dum venerit
discernere populum suum. ps. Audite hec omnes gentes &c.
Deus deorum &c. Quid gloriaris &c.

R. Eue maria filia, | seue matri compaciens, | Aufert eius
obprobria | actorem vite pariens. | ✠ Tu plasmatorum omnium |
o mira prepollencia, | Tu placa nobis filium, | plena referta gracia.

Ant. Omnem potestatem, omnem virtutem tuo excelso filio, Ad vespervas
o puellarum humilima, ascribimus, qui reges constituit et desti-
tuit, qui omnia fecit quecunque voluit in celo et in terra et in
mari et in abissis vniuersis. ps. Laudate nomen dominj &c.
Confitemini domino &c. Super flumina babilonis &c. Confitebor
tibi &c. Lauda iherusalem &c.

Ymnus Virgo deum letificans, | solamen prestans angelis, |
dans prothoplaustis gaudium, | te nascituram presciis.

Patriarcharum cordibus | prestitisti solacium | et prophetarum
mentibus, | te nasci precinencium.

O quanta tuis gaudia | collata sunt parentibus, | ex dei magna
gracia | te talem prescientibus.

Quis est quem non letificet | matris dei concepcio, | ipsius
ei si placet | iocunda generacio.

Da nobis ergo domina | ortum tuum sic colare, | vt nostra
soluas crimina | tuo pro precamine. | Maria mater &c. * Tu
plasmatorum omnium | o mira prepollencia, | Tu placa nobis
filium, | plena referta gracia.

Ant. Sancta maria succurre miseris, iuua pusillanimes, re-
foue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro
126 deuoto femineo sexu, senciant omnes tuum iuuamen, quicunque
celebrant tuam commemoracionem. ps. Magnificat &c.

Ad complet. Ant. Memor dominus mansuetudinis sponse sue, cum iocan-
ditate introiuit in tabernaculum eius. ps. Memento domine &c.

Ymnus Victum vitalem tribuit | deus humano generi, | in quem
virus euomuit | hostis verbo mendacij.

Corda vatam ingurgitat | sacrum flamen dulcedine, | quos ad
profandum incitat | de mira quadam virgine.

Que sicut aaron virgula | fructum daret mirifice, | qui vite
ferret pocula | levis hostis affamine.

O ihesu summa veritas, | mane nobiscum iugiter, | hostis aui
ne falsitas | nos perimat fallaciter.

Ant. Lumen verum quod nobis protulisti, o stella clarissima,
nos vbique circumfulgeat eliminando tenebras mortis a nostris
sensibus. ps. Nunc dimittis &c.

Ant. Speciosa facta es et suavis in delicijs virginitatis sancta
dei genitrix, quam videntes filie syon vernantem in floribus ro-
rum et lilijs conuallium, beatissimam predicauerunt, et regine
laudauerunt eam.

Ant. Ave regina celorum, | mater regis angelorum, | o maria
flos virginum | velud rosa vel lilium, | funde preces ad filium |
pro salute fidelium. | Amen.

Feria quarta.

(Sv. texten s. 77—89.)

Initator. Ortum virginis et matris marie celebremus, Christum eius natum dominum adoremus. ps. Venite &c.

Ymnus Errorum pleno tenebris | mundo lumen exoritur, | 127
matris ex alui latebris | maria dum egreditur.

Lux lucem gignens panditur | pulsa mortis caligine, | nexus
peccati soluitur | in te sacrata virgine.

Tu luna carens nebula, | superni solis radius, | quo reful-
gente iacula | hostis vitantur caucius.

Tu cristallinus thalamus, | quo residens rex glorie | per te
fecit propicius | finem nostre miserie. | Maria mater &c.

Ant. Corrige virgo prudentissima nostra corda insipientia, Ad nocturn.
vt respiciens de celo tuus filius videat nos intelligentes et re-
quirentes se. ps. Dixit insipiens &c.

Ant. Ropelle a tabernaculis nostris omnem nequiciam, maria
spes omnium, super te enim iactamus curam nostram. ps. Ex-
audi deus oracionem meam et ne despexeris &c.

Ant. Gloriose dei matris gracia eripiat animas nostras de
morte et pedes nostros a lapsu, vt placeamus coram deo in
lumine viuencium. ps. Miserere mei deus quoniam conculcauit &c.
✠ Ab initio ordinata est mater dei maria, Que vere deum dilexit
toto corde super omnia. Absol. Nostre tenebras ignorancie Illu-
minet virgo mater sapiencie. Amen.

Leccelo j:a Erant homines ante legem &c. R. Beata mater 128
anna, archa regis eterni, qui in the thesaurum sibi gratissimum
recondidit, quo suum vnigenitum hereditauit, inopes locupletauit
Et miseros captiuos liberauit. ✠ Exulta reuerenda mater de reue-
rendissima filia tua, que eum virgo genuit, qui omnia creauit.
Absol. Stella maria maris, Succurre pijssima nobis. Amen.

Leccelo ij:a. Deinde postquam illa benedicta &c. R. Stirps
iesse virgam produxit, virgaque florem, Et super hunc florem
requiescit spiritus almus. ✠ Virgo dei genitrix virga est, flos
filius eius. Absol. Matris christi gloriosa natiuitas Sit nobis per-
petua iocunditas. Amen.

Leccio iij.a Igitur sicut eternaliter patri et filio &c. R Solem iusticie regem paritura supremum, Stella maria maris renitens processit ad ortum. ✠ Cernere diuinum lumen gaudete fideles. ✠ Hec virgo presignata est voce prophetica Et nobis genita de stirpe dauitica.

Ad laudes Ant. Natiuitas gloriose virginis marie ex semine abrahe orta de tribu iuda, clara ex stirpe dauid. ps. Dominus regnavit &c.

Ymnus Tu miro micans lumine | maria stella nautica, | nos 129 a mortis voragine | perduc ad regna celica.

Tu nectare suauior | cunctis te pregustantibus, | tu solis luce clarior | te cernere conantibus.

Tu vere fragrans lilium, | cuius odore trahitur | ad te deus, vt habeat | te sibi domicilium.

Ergo pie nos miseros | trahe tua fragrantia, | ne trahamur ad inferos | a mundi petulancia. | Maria mater &c. ✠ Stella solem pariens surgit vt aurora, Quam celi curia laude canit decora.

Ant. Natiuitas tua dei genitrix virgo gaudium annuncianit vniuerso mundo, ex te enim ortus est sol iusticie christus deus noster, qui soluens malediccionem dedit benediccionem, et confundens mortem donauit nobis vitam sempiternam. ps. Benedictus &c.

Benedicamus pro natiuitate sue matris eterni regis filio, celi terreque ac infernorum domino. Deo dicamus gracias.

Ad horas diei Ymnus Ignis ardore triplicis | mundi decor emarcuit, | erupit fons in medio | terre, per quem reffloruit.

O virgo, fons leticie, | tu corda nostra marcida | irriga rore gracie, | sint vt virtute florida. | Maria mater &c.

Ad primam Ant. Natiuitatem recolamus sancte marie virginis, cuius vita 130 inclita cunctas illustrat ecclesias. ps. Deus repulisti nos &c. Exaudi deus deprecationem meam &c. Nonne deo subiecta &c.

Ad terciam Ant. Regali ex progenie maria exorta refulget, cuius precibus nos adiuuari mente et spiritu deuotissime poscimus. ps. Exaudi deus oracionem &c. Jubilate deo omnis terra &c. Exurgat deus et dissipentur &c.

R Ab inicio ordinata est Mater dei maria. ✠ Que vere deum dilexit toto corde super omnia.

Ant. Corde et animo christo canamus gloriam, in memoriam Ad sextam
natiuitatis precelse genitricis dei marie. ps. Quam bonus &c.
Vt quid deus repulisti &c. Confitebimur tibi deus &c.

℞ Hec virgo presignata est voce prophetica. ✠ Et nobis
genita de stirpe dauitica.

Ant. Deus et angeli de natiuitate marie virginis sunt letati, Ad nonam
nos igitur eam recolamus cum iocunditate. ps. Notus in iudea
deus &c. Voce mea ad dominum clamaui &c. Deus venerunt 131
gentes &c.

℞ Stella solem pariens Surgit vt aurora. ✠ Quam celi curia
laude canit decora. ✠ Regnum dei letificat christi matris natiui-
tas, De qua mundo exorta est perpetua iocunditas.

Ant. Gloriose virginis marie ortum dignissimum recolamus, Ad vespervas
que et genitricis dignitatem obtinuit et virginalem pudiciam non
amisit. ps. Domine probasti me &c. Eripe me domine &c. Do-
mine clamaui &c. Voce mea &c. Lauda iherusalem &c.

Ymnus Gaude visceribus mater in intimis, | felix ecclesia,
que sacra replicas | festa sancte marie, | plaudant astra, solum,
mare.

Cuius magnifica est generacio, | cuius vita sacris claruit ac-
tibus, | cuius finis honorem | summum sine tenet fine.

Que virgo peperit virgoque permanet, | lactauit propriis vbe-
ribus deum, | portantemque gerebat | vlnis prona trementibus.

Felix multiplici laude puerpera, | regis porta sui clausa per-
henniter, | mundi stella fluentis, | floris virgula regia.

Te nunc suppliciter, sancta theotocos, | regis perpetui spon-
samque petimus, | vt nos semper vbique | miti munere protegas. 132

Sanctis obtineas virgo precatibus | pacis presidium dulce
diutine | nobis atque beati | regni dona perhennia.

Presta summe pater patris et vnice | amborumque simul
spiritus annue, | qui regnas deus vnus | omni tempore seculi.
Amen. ✠ Stella solem pariens surgit vt aurora, Quam celi curia
laude canit decora.

Ant. Quando nata es virgo sacratissima, tunc illuminatus est
mundus, stirps beata, radix sancta, et benedictus fructus ventris
tui. ps. Magnificat &c.

Jungfru Marie Örtagård.

Ad complet. Ant. Castitatem vouit altissimo tenera puellula, inter homines vitam ducens angelicam, cuius virginitatem deus honorifice fecundauit. ps. Memento domine &c.

Ymnus Fit porta christi peruia, | referta plena gracia, | transitque rex et permanet | clausa, vt fuit per secula.

Genus superni luminis | processit aula virginis | sponsus, redemptor, conditor, | sue gygas ecclesie.

Honor matris et gaudium, | immensa spes credencium | per atra mortis pocula | resoluit nostra crimina. | Maria mater &c.

Ant. O mulierum felicissima, succurre nobis infelicibus peccatoribus, et quos grauat sarcina peccaminum, tu eos pie releua, quam grauidam fecit virtus altissimi. ps. Nunc dimittis &c.

Ant. O florens rosa, | mater domini speciosa, | o virgo mitis, | o fecundissima vitis | clarior aurora, | pro nobis iugiter ora.

Feria quinta.

(Sv. texten s. 90—105.)

Ad matut. Inuitator. Ave maria gracia plena, Dominus tecum. ps. Venite &c.

Ymnus Quem terra, pontus, ethera | colunt, adorant, predicant, | trinam regentem machinam | claustrum marie baiulat.

Cui luna, sol et omnia | deseruiunt per tempora, | perfusa celi gracia | gestant puelle viscera.

Beata mater munere, | cuius supernus artifex, | mundum pugillo continens, | ventris sub archa clausus est.

Beata celi nuncio | fecunda sancto spiritu, | desideratus gentibus | cuius per aluum fusus est. | Maria mater &c. Gloria tibi domine.

In nocturno Ant. Clamauius ad deum altissimum, et misit nobis per
183 mariam sponsam sibi preelectam veritatem suam, et qui nobis foneam foderunt, inciderunt in eam. ps. Miserere mei deus &c.

Ant. Congratulamini filio dei filij hominum, qui ouantibus angelis factus est filius virginis, hic enim confregit molas leonum nos atrociter corrodencium. ps. Si vere vtique iusticiam &c.

Ant. Flectatur tibi benedictæ ihesu omne genu, qui virginem matrem et te hominem fieri voluisti, vt hereditatem dares timen-
tibus nomen tuum. **ps.** Eripe me de inimicis &c. ✠ Venit deus in mundum per mariam virginem, Vt in celi gloriam reduceret perditum hominem. **Absol.** Alma virgo virginum Intercedat pro nobis ad dominum.

Leccio j:a Benedictum marie corpus &c. **R.** Sancta et immaculata virginitas, quibus te laudibus referam nescio, Quia quem celi capere non poterant, tuo gremio contulisti. ✠ Benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui. **Absol.** Virgo ab angelo salutata Nostra dignetur abolere peccata. Amen.

Leccio ij:a Nulla lingua narrare sufficit &c. **R.** Videte miraculum, mater domini concepit, virgo virile ignorans consortium, Stans onerata nobili onere maria, et matrem se letam cognouit, que se nescit vxorem. ✠ Hec speciosum forma pre filiis hominum castis concepit visceribus et benedicta in eternum deum nobis protulit et hominem. **Absol.** Nos cum prole pia Benedicat virgo maria. Amen.

Leccio iij:a O coniunctionem pulcherrimam &c. **R.** Felix namque es sacra virgo maria, et omni laude dignissima, Quia ex te ortus est sol iusticie, christus deus noster. ✠ Ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto femineo sexu, senciant omnes tuum iuuamen, quicunque celebrant tuam commemorationem. ✠ Jn vterum virginis descendit deus altissimus, Jn eo suscipiens nostre libertatis precium.

Ant. O admirabile commercium, creator generis humani, ani- **Ad laudes**
matum corpus sumens de virgine nasci dignatus est, et procedens homo sine semine largitus est nobis suam deitatem. **ps.** Dominus regnavit &c.

Ymnus Ysaïas que cecinit | completa sunt in virgine, | annunciauit angelus, | sanctus repleuit spiritus.

Maria ventre concepit | verbi fidelis semine, | quem totus orbis non capit | portant puelle viscera.

Radix iesse florem dedit | et virga fructum edidit, | fecunda partum protulit | et virgo mater permanet.

Presepi poni pertulit | qui lucis auctor extitit, | cum patre **185**
celos condidit, | sub matre pannos induit. | **Maria mater &c.** ✠ Tan-

quam sponsus ornatus de redimito thalamo, Processit dei filius ex alui virginei cubiculo.

Ant. Latuit in blando serpentis sibilo hostis pestiferi dolo-
sitas, vt homo caperetur, latuit humiliter in vagientis pueri exili
corpore deitatis immensitas, vt homo reuinceretur, latuit in de-
sponsata matre virginalis honestas, vt hostis confunderetur, sic
denique arte ars delusa est, et fraus in suum factorem reuersa
est. Laus igitur et gloria sit filio cum matre et matri cum filio,
cui canebant angeli laudes in excelsis. **ps.** Benedictus &c.

Benedicamus deuotis mentibus sugenti humilime puellule vir-
gineas mammillas immenso domino. Deo dicamus gracias.

Ad horas diei **Ymnus** Rex christe clementissime, | tu corda nostra posside, |
vt tibi laudes debitas | reddamus omni tempore.

Memento salutis actor, | quod nostri quondam corporis | ex
illibata virgine | nascendo formam sumpseris. | Maria mater &c.

Ad primam **Ant.** Quando natus es ineffabiliter ex virgine, tunc implete
186 sunt scripture, sicut pluuiæ in vellus descendisti, vt saluum fa-
ceres genus humanum, te laudamus deus noster. **ps.** Qui regis
israel &c. Exultate deo adiutori &c. Deus stetit &c.

Ad terciam **Ant.** Rubum quem viderat moyses incombustum, conseruatam
agnouimus tuam laudabilem virginitatem, dei genitrix intercede
pro nobis. **ps.** Deus quis similis &c. Quam dilecta tabernacula
tua &c. Benedixisti domine terram tuam &c.

R. Venit deus in mundum Per mariam virginem. **✠** Vt in
celi gloriam reduceret perditum hominem.

Ad sextam **Ant.** Germinauit radix iesse, orta est stella ex iacob, virgo
peperit saluatorem, te laudamus deus noster. **ps.** Inclina domine
aurem &c. Domine deus salutis mee &c. Domine refugium &c.

R. Jn vterum virginis descendit deus altissimus. **✠** Jn eo
suscipiens nostre libertatis precium.

Ad nonam **Ant.** Ecce maria genuit nobis saluatorem, quem iohannes
187 videns exclamauit dicens, ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata
mundi. **ps.** Qui habitat &c. Bonum est confiteri &c. Deus
vlicionum &c.

R. Tanquam sponsus ornatus de redimito thalamo. **✠** Pro-
cessit dei filius ex alui virginei cubiculo. **✠** Elegit sibi dei filius
matrem in terris, Vt homini patrem faceret deum in celis.

Ant. Beatus populus cuius est ihesus, quem virgo lactabat, **Ad vespas**
 deus eius, Ve confidentibus in principibus filiis hominum, in
 quibus non est salus. **ps.** Laudate pueri &c. Laudate domi-
 num omnes gentes &c. Letatus sum &c. Nisi dominus &c.
 Lauda iherusalem &c.

Ymnus Ave maris stella, | dei mater alma | atque semper
 virgo, | felix celi porta.

Sumens illud aue | gabrielis ore, | funda nos in pace | mu-
 tans eue nomen.

Solve vincla reis, | profer lumen cecis, | mala nostra pelle, |
 bona cuncta posce.

Monstra te esse matrem, | sumat per te precem | qui pro
 nobis natus | tulit esse tuus.

Virgo singularis, | inter omnes mitis, | nos culpīs solutos |
 mites fac et castos.

Vitam presta puram, | iter para tutum, | ut videntes ihesum |
 semper collemur.

Sit laus deo patri, | summo christo decus, | spiritui sancto, |
 tribus honor vnus. | Amen.

Ant. Gaude eternaliter intacta mater, que omnibus omnia
 facta es, trinitati summa gloria, angelis leticia, captivis liberatrix,
 egrotantibus curatrix, desolatis consolatrix, iustis promotrix, reis
 adiutrix, filio dei genitrix, benedicta sis tu perhenniter et bene-188
 dictus fructus ventris tui. **ps.** Magnificat &c.

Ant. Quoniam mandavit dominus perpetuam benedictionem **Ad complet.**
 suam matrem colentibus, ipsam obsequio deuoto et humili iugiter
 veneremur. **ps.** Memento domine &c.

Ymnus Sponse iungendo filio | in claritatis thalamo | colla-
 teralis socius | pater erat et spiritus.

Stola noua induitur | hic domicellus nobilis, | decora pompa
 graditur | sponse vestitu similis.

Venter marie thalamus | sponsaque eius anima, | sponsusque
 christus dominus, | vestis trabea carnea.

O sponsam fecundissimam, | que replet celi curiam | ad
 laudem regis glorie | venuste prolis agmine. | Maria mater &c.

Ant. Glorificamus te dei genitrix, quia ex te natus est chri-
 stus, salua omnes qui te glorificant. **ps.** Nunc dimittis &c.

Ant. Ave stella matutina, | peccatorum medicina, | mundi princeps et regina, | sola virgo digna dici, | contra tela inimici | clipeum pone salutis, | tue titulum virtutis. | O sponsa dei electa, | esto nobis via recta | ad eterna gaudia. | Amen.

Feria sexta.

(Sv. texten s. 105—120.)

Ad matut. Inuitator. Regem virginis filium, pro nobis crucifixum, Venite adoremus. ps. Venite &c.

Ymnus. Relictis mundi friuolis, | iocis vanisque gaudiis | reuoluamus in animis | nati tormenta virginis.

139 Qui vere linpha triplici, | fletu, sudore, sanguine | mundauit nos multiplici | coinquinatos crimine.

Pensemus matris tremuli | spinas cordis acerrimas, | dum vidit corpus filij | penas pati quam plurimas.

Fons vite siti aruit, | qui vite potum tribuit, | cui fel pro fauo redditur, | dum de siti conqueritur.

Ausit dolores filij | dolor matris, et auctus est | matris dolor obprobriis, | que cum penis perpessus est.

Sic corda nostra penetret | o ihesu tua passio, | ut semper nos inhabitet | tua vera dileccio. | Maria mater &c.

In nocturno Ant. Propter preces tue sanctissime matris christe liberator fortissime, eripe nos a luto peccati, ne absorbeamur in profundum baratri, qui pro nobis factus homo obprobria sustinuisti. ps. Saluum me fac &c.

Ant. Ne elongeris a nobis nostra vnica aduocata, sed intercedente te nos inebriet sua caritate ihesus tuus filius, pro nostris
140 reatibus felle potatus. ps. In te domine speraui &c.

Ant. Benedictum sit nomen maiestatis marie virginis filij, qui nobis vitam sua morte mercatus est, repleatur omnis terra laude eius, et dicat omnis lingua fiat fiat. ps. Deus iudicium &c. ✠ Spineo serto illusus est rex glorie, Vt nos decoraret corona perpetis leticie. Absol. Christo, qui nos redemit, Reconciliet virgo, que eum genuit. Amen.

Leccio j:a Gloriosa virgo maria &c. R Sicut spinarum vicinitas florentis rose odorem non minuit, ita tribulacionum immensitas in te christi mater minorare non valuit virtutem constancie, Omnium enim virtutum fragrantia redolebas. V Assistere spes nostra in auxilium parata nobis tuis supplicibus, ne nos extollat prosperitas nec deprimat aduersitas. Absol. Qui nos saluauit precio sui sanguinis, Defendat nos prece sue matris virginis. Amen.

Leccio ij:a Inter alia que voces prophetice &c. R Perhenniter sit benedicta tua innocentissima anima, o mater eterne leticie, quam dolorum gladius pertransiit, illum namque libens sustinuiisti, Vt nostras fragiles animas non pertransiret gladius mortis perpetue. V O vere dileccionis plenissima, da nobis eum per-141fecte diligere, qui nobis miserabiliter mortuis felicem vitam comparauit proprii cordis sanguine. Absol. Passio virginis filij Nos commendat manibus patris altissimj. Amen.

Leccio iij:a Eo denique tempore, quo filius virginis &c. R Palluerunt pie matris maxille, dum sue virginitatis filium cernebat proprio sanguine rubricari, cuius manus et pedes perforari conspiciens, corporis sui viribus cepit mox tabescere, Que flebilem tanti filij in mortis agone clamorem audiens, in terram vt exanimis ex doloribus prostrata est. V O immensam caritatem, que deum cuncta regentem et virginem innocentissimam traxit ad sufferendum talia, vt serui dampnati saluarentur. V Vedit virgo in facie pij filij Jniquorum sputa cum fluxu sanguinis preciosi.

Ant. Misereatur nostri deus altissimus, o mater vite inter-Ad laudes ueniente te, qui nobis humiliter sociatus est obediente te, et pro nobis morte turpissima dampnatus vidente te. ps. Cantemus domino &c. Domine audiui &c. Audite celi &c. Jgnis succensus 142 &c. Laudate dominum de celis &c.

Ymnus Rogatus deus rumpere | celos et huc descendere | venit nobis in virgine, | nos volens saluos facere.

Sputa, flagella, lancea, | mine, probra, crux, verbera, | clauis, spine, mors, uulnera, | fel, vincla, carnis tubera.

Hec sunt que virgo viderat | suo parari filio, | qui liberare venerat | a graui nos exilio.

Patibulo suspenditur, | latronibus coniungitur, | a cunctis fere
spernitur, | sic desolatus moritur.

O quam predigni riuli | in cruce christi sanguinis | et quos
fuderunt oculi | sub cruce matris virginis.

Sic nostra corda penetret | o ihesu tua passio, | vt semper
nos inhabitet | tua vera dileccio. | Maria mater &c. ¶ O quantos
vite mater dolores sustinuit, Dum ipsa cernente vita in ligno in-
teriit.

Ant. O virgo post deum miserorum singulare refugium, sicut
te non ambigimus splendorem lucis eterne huic tenebroso mundo
143 inuexisse, qui sedentes in vmbra mortis illuminauit, dignare nunc
domina lumen quod genuisti obscuratis cordibus inferre, vt omni
vanitate contempta veritatem valeant agnoscere, et dignissimum
precium pro se ex caritate donatum non amittere. ps. Bene-
dictus &c.

Benedicamus jnnocenti virginis filio pro reis morti tradito,
perhenniter viuenti domino. Deo dicamus, reuincienti nos a fauce
tartari, ad aulam celi reducenti, jnfnitas gracias.

Ad horas diei Ymnus Summe mater leticie, | summe plena mesticie, | per-
scrutans regem glorie, | subdi mortis angustie.

Da nobis mundum spernere | et sedulo recolere | que passa
es cum filio | pro nobis tam propicio.

Sic nostra corda penetret, | o ihesu tua passio, | vt semper
nos inhabitet | tua vera dileccio. | Maria mater &c.

Ad primam Ant. Christe patris excelsi et humilime virginis vnigenite,
in cruce pro nobis exaltate, humilia misericorditer nostra tu-
mencia corda, vt cum tuis angelis te valeamus humiliter adorare.
ps. Cantate domino &c i. Dominus regnauit &c. Cantate do-
mino &c ij.

Ad terciam Ant. Jhesu benigne redemptor, sicut pro patris obediencia
longe a nobis fecisti nostras iniquitates tua passione, ita et nunc
oculorum et carnis concupiscenciam viteque superbiam a nobis
144 procul dimoueas tue matris intercessione. ps. Dominus regnauit &c.
Misericordiam et iudicium &c. Benedic anima mea &c i.

Ad sextam Ant. Tremor terre, petrarum scissure solisque obscuracio,
ipsum quem genuit virgo puerpera omnium factorem testificantur,
ipso igitur largiente scindatur duricia nostrorum cordium vera

conpuncione, vt eum benedicant anime nostre pro sua redemp-
 cione. ps. Benedic anima &c ij. Confitemini domino &c i.
 Et intransit israel &c.

Ant. Confiteantur regi celorum eius magne misericordie, qui Ad nonam
 non dedignatus est inter latrones deputari, vt deuicto nequissimo
 predone nos suis angelis sociaret, cuius piissimis manibus sua
 reuerendissima mater nostras animas representet. ps. Confite- 145
 mini domino &c iij. Paratum cor meum &c. Deus laudem
 meam &c. ✠ Jn vite morte seua mors desiit viuere, Et gaudente
 matre pia vita rediit a funere.

Ant. Annuncietur in vniuersa terra quam magnifice fecit Ad vespervas
 quem nobis peperit sponsa regis eterni, jn puluere clausus est,
 vt de puluere plasmatus in regno claritatis collocaret, a morte
 captus est, vt mortis auctorem captiuaret, fregit mortis clausuras
 viteque ianuam patefecit. ps. Confitebor tibi domine quoniam
 iratus es &c. Domine ne in furore &c i. Exultauit cor meum
 &c. Domine deus meus in te speraui &c. Lauda iherusalem &c.

Ymnus Sol occidit iusticie, | poli nigrescunt sidera, | petre
 scinduntur ardue, | mundi tremiscit machina.

Lux oritur in tenebris, | orcus priuatur spoliis, | cum lucro
 natus virginis | reddit pro dono sanguinis.

Celsi tonantis pharetra | maria condens iaculum, | hostem
 ferum trahiciens | totum turbantem seculum. 146

Emissum telum christus est | a patre mortem feriens, | qua
 cesa nos viuificat | ad patrem viuus rediens.

O summi plena gaudij | mater post mortem filij, | a culpis
 nos euacua, | reple virtutum gracia. | Maria mater &c.

Ant. Exulta feliciter mater inuictissimi triumphatoris, qui
 mortem mortificauit, superbos disperdidit, humiles exaltauit, cap-
 tiuos redemit, fetidos purgauit, famelicos saturauit et te sibi ma-
 trem ac sponsam amantissimam sua gloriosa resurreccione letifi-
 cavit, benedicat eum et veneretur omnis creatura, et ad eius
 gloriam te eternaliter beatam proclament omnes generaciones.
 ps. Magnificat &c.

Ant. Sancte spei mater, diffidencie expers caliginis, non dubi- Ad complet.
 tabat suum sepultum resurgere filium, super quem effloreat
 sanctificacio patris superni. ps. Memento domine &c.

147   & In pace patris eterni Dormiit et requieuit. ✠ Qui nascens clauso virginis vtero prodiit, triumphans in mortis clausuris detineri non valuit.

Ymnus Rubens rosa tunc palluit, | dum nati mortem doluit |
virgo, quem vox prophetica | dixit passurum talia.

Aurum in luto conditur, | quo totus mundus emitur, | dum
christus terre traditur, | nec surrecturus creditur.

Marie spes non periit, | plebs tota quamuis abiit, | hec sola
fidem tenuit, | sperans quod ipse dixerit.

O lucernam clarissimam, | que totam mundi machinam | obum-
bratam caligine | suo lustrabat lumine.

Ramum columba deferens | noe signum clemencie, | marie
typum gesserat | spem afferentis venie.

Memento nostri domina, | nostras mentes irradiat, | spe firma
fide integra | et caritate feruida. | Maria mater &c.

Ant. O mitissime saluator, qui pro tuis crucifixoribus patrem
148 precatus es, precante tua pia matre nostra nobis ignosce facinora,
nostrisque cordibus veram largire mititatem. ✠ Qui de terra nos
plasmasti | et in terra te velasti, | salua nos quos sic amasti.
| O benigne creator. ✠ Parce nostre fragilitati, | qui pro nobis non
pepercisti | tue magne dignitati. | O pie redemptor. ✠ Qui ex nostro
genere matrem elegisti, | cui deuicta morte te viuum ostendisti.
| O iunctissime triumphator, a morte anime eripias nos.

Ant. Mundi domina, celi regina, virgo et mater christi maria,
audi clamantes, iuua te rogantes, et pro quibus tuus filius fudit
sanguinem, tu pro illis funde incessanter thymiamata precum.

Sabbato.

(*Sv. texten s. 120—136.*)

Ad matut.   Inuitator. In honore virginis marie in celum assumpte Jubilemus domino. ps. Venite &c.

Ymnus O gloriosa domina, | excelsa supra sydera, | qui te
creauit prouide | lactasti sacro vbere.

Quod eua tristis abstulit, | tu reddis almo germine, | intrent
ut astra flebiles, | celi fenestra facta es.

Tu regis alti ianua | et porta lucis fulgida, | vitam datam
per virginem | gentes redempte plaudite. | Maria mater &c.

Ant. Exaltata es, sancta dei genitrix, super choros angelorum Ad nocturn.
ad celestia regna. ps. Domine dominus noster &c.

Ant. Paradysi porte per te nobis aperte sunt, quas virgo
gloriosa cum angelis triumphas. ps. Celi enarrant &c.

Ant. Speciosa facta es et suavis in deliciis tuis, sancta dei
genitrix. ps. Domini est terra &c. ✠ Ecce mulier conterens 149
caput dolosi serpentis Prothoplaustorum glorie hostiliter inui-
dentis. Absol. Confirmet nos in fide sanctissima Gloriosa dei
mater piissima. Amen.

Leccio j:a De longinquis partibus regina &c. R. Beata es
virgo maria dei genitrix, que credidisti domino, perfecta sunt in
te que dicta sunt tibi, ecce exaltata es super choros angelorum,
Intercede pro nobis ad dominum ihesum christum. ✠ Ave maria
gracia plena, dominus tecum. Absol. Filius marie virginis Mundet
nos a sorde criminis. Amen.

Leccio ij:a Quoniam ex sacri euangelij &c. R. Que est ista,
que processit sicut sol et formosa tanquam iherusalem, Vide-
runt eam filie syon, et beatam dixerunt, et regine laudauerunt
eam. ✠ Que est ista que ascendit per desertum sicut virgula
fumi ex aromatibus mirre et thuris. Absol. Ad gloriam regni ce-
lorum Perducat nos regina angelorum. Amen.

Leccio iij:a Quia ipsa veritas &c. R. Super salutem et om-
nem pulchritudinem dilecta es a domino, et regina celorum vo-
cari digna es, Gaudent chori angelorum consortes et conciuēs tui.
✠ Valde eam nos oportet venerari, que tam sancta et immaculata
est virgo. ✠ Ad coronam leticie triumphatrix subleuatur, Leuia-
than supplantatus tetro carceri mancipatur. 150

Ant. Assumpta est maria in celum, gaudent angeli, laudantes Ad laudes
benedicunt dominum. ps. Dominus regnauit &c.

Ymnus Non passus est rex glorie | corpus matris putrescere, |
ex quo suscepit hostiam, | qua summam pandit gratiam.

Ymmo vexit cum anima | hoc in celi palacia | suscepturum
perhennia | cum trinitate gaudia.

Vt sicut tota trinitas | simul mansit in virgine, | ita cum ipsa sisteret | tota virgo sine fine.

Hinc plaudat aula celica, | mundi letetur machina, | omnis factura iubilet | laudesque deo personet.

Linguarum nulla sileat, | nec in laudando torpeat | vilius cor, sed gaudeat, | vt deo grates referat. | Maria mater &c. ✠ Transplantatur ab iherico rosa in iherusalem, Deum et angelos sua pulchritudine colletificans.

Ant. Que est ista, que ascendit sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata. ps. Benedictus &c.

Benedicamus in laudem patris, qui matrem suam mariam benedixit jn eternum, domino. Deo dicamus gracias.

Ad horas diei Ymnus Virgo pascentem angelos | et sustentantem omnia | que
151 pauisti, nos pupillos | non linguas plena gracia.

A tuo celso solio | te requirentes respice, | pasce, solare, filio | tuo deuotos effice. | Maria mater &c.

Ad primam Ant. Maria virgo assumpta est ad ethereum thalamum, in quo rex regum stellato sedet solio. ps. Ad dominum cum tribularer &c. Leuau i oculos meos &c. Letatus sum in his &c.

Ad terciam Ant. Jn odore vngentorum tuorum currimus, adolescentule dilexerunt te nimis. ps. Ad te leuau i oculos &c. Nisi quia dominus &c. Qui confidunt in domino &c.

℞ Ecce mulier conterens caput Dolosi serpentis. ✠ Prothoplaustorum glorie hostiliter jnuidentis.

Ad sextam Ant. Benedicta filia tu a domino, quia per te fructum vite communicauimus. ps. Jn conuertendo &c. Nisi dominus edificauit &c. Beati omnes qui timent &c.

℞ Ad coronam leticie Triumphatrix subleuatur. ✠ Leuiathan
152 supplantatus tetro carceri mancipatur.

Ad nonam Ant. Pulchra es et decora filia iherusalem, terribilis vt castrorum acies ordinata. ps. Sepe expugnauerunt &c. De profundis &c. Domine non est exaltatum cor &c.

℞ Transplantatur ab iericho Rosa in iherusalem. ✠ Deum et angelos sua pulchritudine colletificans. ✠ Nos terrigenas suauitatis odore refocillans, Qui ex vetito cibo amariter egrotauimus.

Ant. Jam letaris domina nostra jn hiis, que tibi dicta sunt, Ad vesp̄as
 jngressa es domum domini gestans coronam honoris eterni, cum
 angelis igitur letantibus deo iubilet omnis terra. ps. Benedictus
 dominus deus &c. Exaltabo te &c. Lauda anima mea &c. Lau-
 date dominum quoniam bonus &c. Lauda iherusalem &c.

Ymnus O quam glorifica luce choruscas, | stirpis dauidice
 regia proles, | sublimis residens virgo maria | supra celigenas
 etheris omnes.

Tu cum virgineo mater honore | angelorum domino pectoris 153
 aulam | sacris visceribus casta parasti, | natus hinc deus est cor-
 pore christus.

Quem cunctus venerans orbis adorat, | cui nunc rite genu
 flectitur omne, | a quo nos petimus te veniente | abiectis tenebris
 gaudia lucis.

Hoc largire pater luminis omnis | natum per proprium fla-
 mine sancto, | qui tecum nitida viuit in ethera | regnans ac mo-
 derans secula cuncta. | Amen.

Ant. Maria maria tocus sanctitatis tu principalis gemma,
 nos tibi humiliter da seruire, et ab hostis antiqui mille millenis
 fraudibus conserua maria. ps. Magnificat &c.

Ant. Cum iocunditate assumptionem beate marie celebremus, Ad complet.
 vt ipsa pro nobis intercedat ad dominum ihesum christum. ps.
 Memento domine &c.

Ymnus Trina celi ierarchia, | sol, stelle, luna, sidera | deum 154
 laudent o maria | pro te virgo puerpera.

Aer cum volatilibus, | fretum cum natatilibus | et terra cum
 reptilibus | cunctisque animantibus.

Nix, ymbrium stillamina, | flores, fructus et gramina | deo
 pro tua gloria | dent laudum dona varia.

Omne genu celestium, | infernorum, terrestrium | flectatur
 celi domino, | locanti te in gaudio.

Omne momentum transiens | mille millenis gratibus | trinum
 deum glorificet | pro te tam digna laudibus. | Maria mater &c.

Ant. O iocundissimam iocunditatem, deus pater sponsam
 amplectitur, filius matrem, spiritus sanctus suum sacrarium, ce-
 lestis tota militia suam dignissimam dominam mariam virginem
 laude jneffabili confitetur. ps. Nunc dimittis &c.

Ant. Salue regina misericordie, vita, dulcedo et spes nostra
salue, ad te clamamus exules filii eue, ad te suspiramus gementes
et flentes in hac lacrimarum valle, eya ergo aduocata nostra,
illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte, et ihesum bene-
dictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende.

✠ Salue celi digna, | mitis et benigna, | que es christi flosculus, |
amenitatis et riuulus, | salue mater pia | et clemens, o maria.

Aue christi cella, | nobis mundi mella | semper da despicere |
et seuum hostem vincere, | aue mater pia | et mitis, o maria.

Vale pulchrum lylium, | nobis placa filium, | vt nos purget de
crimine | pro tuo pio precamine, | vale mater pia | et dulcis, o maria.

✠ Virgo mater ecclesie, | eterne porta glorie, | esto nobis
refugium | apud patrem et filium.

Virgo clemens, virgo pia, | virgo dulcis, o maria, | exaudi
preces omnium | ad te pie clamantium.

Funde preces tuo nato, | ihesu christo uulnerato, | pro nobis
et flagellato, | spinis, sputo, felle potato.

(Efter hdskr. C 8 Ups., kompletterad af Cod. Borghes.
i Kongl. Bibl. samt det tryckta Brev. Birg. Paginabeteck-
ningen i margen är den förstnämnda hdskr.s.)

[Memorie de beata virgine Maria.]

(Sv. texten s. 136—138.)

In aduentu domini vsque ad festum natiuitatis.

De te virgo nasciturum mundi saluatorem patres suspirau-
runt, predixerunt prophete, signauerunt figure, tandem ille para-
nimphus celestis gabriel salutando nunciauit, spiritus sanctus obum-
brando fecundauit. O quando veniet ille desideratus. O quando
ex te nascetur tam diu expectatus. Veni veni domine, iam veni,
per viscera virginis visitans nos, oriens ex alto.

Collecta Deus qui de beate marie virginis vtero verbum tuum
angelo nunciante carnem suscipere voluisti, presta supplicibus tuis,
vt qui vere eam dei genitricem credimus, eius apud te interces-
sionibus adiuuemur. Per eundem dominum nostrum ihesum chri-
stum. Amen.

(Brev. Birg. s. 298 o. f.)

A festo natiuitatis vsque ad festum purificationis.

Gaudendum nobis est quod christus mediator dei et hominum, de sanctissima virgine virginum natus, nostram naturam in sue diuinitatis sublimauerat personam, ipsum pre omnibus amemus, laudemus, glorificemus hoc sepe subnectentes. Maria maria maria totius sanctitatis tu principalis gemma, nos tibi humiliter serui-
entes ab hostis antiqui mille millenis fraudibus defendas. ✠ Post partum virgo inuiolata permansisti, dei genitrix intercede pro nobis.

Collecta Deus qui salutis eterne beate marie virginitate fecunda, humano generi premia prestitisti, tribue quesumus, vt ipsam pro nobis intercedere senciamus, per quam meruimus auctorem vite suscipere dominum nostrum ihesum christum. Amen.
(*Ibid. s. 299.*)

A festo pasche vsque ad octauam pentecostes.

Regina celi letare, alleluya, | Quia quem meruisti portare, alleluya, | Resurrexit sicut dixit, alleluya. | Ora pro nobis deum, alleluya. ✠ Virgo mater resurgentis, | fac nos vite permanentis | obtinere pascua, alleluya. ✠ Speciosa facta es et suavis, alleluya, In delicijs tuis sancta dei genitrix, alleluya.

Collecta Prosit nobis semper omnipotens pater, et precipue inter hec paschalia filij tui sollemnia, continuata dei genitricis et virginis marie memoria, que et astitit vulnerata caritate in cruce pendenti et astat nunc a dextris regina in celo regnanti, eidem domino nostro ihesu christo filio tuo, qui tecum viuit et regnat in vnitae spiritus sancti deus per omnia secula seculorum. Amen.
(*Ibid. s. 298.*)

[Memorie (Suffragia) et Collecte de s:ta Birgitta.]

(*Sv. texten s. 138—140.*)

Ant. Gaude birgitta, canticum | tibi debetur glorie, | deduc in refrigerium | de lacu nos miserie. ✠ Ora pro nobis beata mater birgitta, | sponsa christi predilecta, | Vt ad celestem patriam | sit ipse nobis via recta.

Ant. Sponsa regis, | doctrix legis, | exempla sequens forcium, |
o birgitta, | rubra vitta | tuum ligasti labium, | dum loquendo | vel
tacendo | amasti dei filium. | Ora regem, | vt nos gregem | ducat
ad celi gaudium.

Collecta Domine ihesu christe, qui beatam birgittam, propter
multorum secretorum inspiracionem et singularem virtutum adorna-
cionem, sponsam tuam vocari decreuisti, presta quesumus, vt
eidem in vita et moribus conformemur, et cum ea de mundi illecebris
ad visionem celestium transferamur. Amen. (*Ibid. s. 21.*)

Ant. Rosa rorans bonitatem, | stella stillans claritatem, | bri-
gitta vas gracie, | rora celi pietatem, | stilla vite puritatem | in
vallem miserie.

Ant. O brigitta | mirre gutta, | exemplar continencie, | con-
fecisti | plebi tristi | emplastrum penitencie.

Dum scripsisti | verba christi, | tu noua lux ecclesie, | esto
nutrix, | esto tutrix | tibi prone familie. | Amen.

Collecta Deus qui ecclesiam tuam per beatam brigittam sacris
illuminare dignatus es consiliis et exemplis, concede propicius eius
intercessione, vt que pro nostris purgandis excessibus clementer
reuelasti, deuotis mentibus exequamur. Amen. (*Ibid. s. 48.*)

[Capitula in cantu.]

(*Sv. texten s. 140—145.*)

In aduentu domini vsque ad natiuitatem.

Ad matut. et terciam et vespas Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen
eius emanuel, butyrum et mel comedet, vt sciat reprobare malum
et eligere bonum.

Ad sextam Egredietur virga de radice iesse, et flos de radice eius
ascendet, et requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapi-
encie et intellectus, spiritus consilij et fortitudinis, spiritus sciencie
et pietatis, replebit eum spiritus timoris domini.

Ad nonam Rorate celi desuper, et nubes pluant iustum, aperiatur terra
et germinet saluatorem, et iusticia oriatur simul, ego dominus
creaui eum. (*Ibid. s. 299 o. f.*)

In festo conceptionis b. virginis Marie.

Dominus possedit me in inicio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio, ab eterno ordinata sum, et ex antiquis, antequam terra fieret. Ad matut.
et terciam
et vesperas

Nec dum erant abyssi, et ego iam concepta eram, nec dum fontes aquarum eruperant, nec dum montes graui mole constituerant, ante colles omnes ego parturiebar. Ad sextam

Beatus homo qui audit me, et qui vigilat ad fores meas quotidie, et obseruat ad postes ostij mei, qui me inuenerit inueniet vitam, et hauriet salutem a domino. Ad nonam
(*Ibid. s. 300.*)

In festo purificationis b. v. Marie.

Ecce ego mitto angelum meum, qui preparabit viam ante faciem meam, et statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos queritis, et angelus testamenti, quem vos vultis. Ad matut.
et terciam
et vesperas

Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris, et flores mei fructus honoris et honestatis. Ad sextam

Ego mater pulchre dileccionis et timoris et agnitionis et sancte spei, in me omnis gracia vie et veritatis, in me omnis spes vite et virtutis. Ad nonam
(*Ibid. s. 301.*)

In festo visitacionis b. v. Marie.

Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles, similis est dilectus meus capree hinnuloque ceruorum, en ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestram, prospiciens per cancellos. Ad matut.
et terciam
et vesperas

En dilectus meus loquitur mihi, surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, et veni, iam enim hyems transijt, ymber abiit et recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tempus putacionis aduenit. Ad sextam

Surge propera amica mea, speciosa mea, et veni columba mea in foraminibus petre, in cauernis macerie, ostende mihi faciem tuam, sonat vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, et facies tua decora. Ad nonam
(*Ibid. s. 301 o. f.*)

In festo assumptionis b. v. Marie.

Quasi cedrus exaltata sum in lybano, et quasi cypressus in monte syon, quasi palma exaltata sum in cades, et quasi plantatio rose in iherico. Ad matut.
et terciam
et vesperas

Ad sextam   Tota pulchra es amica mea, et macula non est in te, ueni de lybano sponsa mea, ueni de lybano, ueni coronaberis.

Ad nonam   Quasi olyua speciosa in campis, et quasi platanus exaltata sum iuxta aquam in plateis, sicut cynamomum et balsamum aromatizans odorem dedi, quasi mirra electa dedi suauitatem odoris.

(*Ibid.* s. 302.)

Ad matut.   In festo natiuitatis b. v. Marie.

et terciam   Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris &c.¹⁾

Ad sextam   Ego mater pulchre dilectionis &c.¹⁾

Ad nonam   Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, et a generationibus meis adimplemini, spiritus enim meus super mel dulcis, et hereditas mea super mel et fauum. (*Ibid.* s. 303.)

In festo compassionis b. v. Marie.

Ad matut.   Audite obsecro vniuersi populi et uidete dolorem meum, virgines mee et iuuenes mei abierunt in captiuitatem, vocaui amicos meos, et ipsi deceperunt me.

Ad terciam   Sacerdotes mei et senes mei in vrbe consumpti sunt, quia quesierunt cibum, vt refocillarent animam suam.

Ad sextam   Vide domine, quoniam tribulor, conturbatus est uenter meus, subuersum est cor meum in memet ipsa, quoniam amaritudine repleta sum.

Ad nonam   Foris interficit me gladius, et domi mors similis est, audierunt quia ingemisco ego, et non est qui consoletur me.

Ad vespas   Omnes inimici mei audierunt malum meum, letati sunt quoniam tu fecisti, multi enim gemitus mei, et cor meum merens. Deo dicamus gracias. (*Ibid.* s. 303 o. f.)

---

¹⁾ *Utförd här förut s. 241.*

[Cantus sororum in processione.]

(Sv. texten s. 147—158.)

De sancta Birgitta.

R. Regnum mundi et omnem ornatum seculi contempsì propter amorem domini mei ihesu christi, Quem vidi, quem amavi, in quem credidi, quem dilexi. ✠ Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Gloria patri &c.

(Brev. Streng. T. ij.)

R. Hec sursum rapta spiritu | videt mentis intuitu | iesum cum sanctis stantem, | qui mundi scelus aperit | et se contemptum asserit | de suis exultantem. ✠ Lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Gloria patri &c.

(Kl. 1: 23. ✠ Joh. Ev. 3: 19.)

Ant. Ministrans pauperibus, | nudis et debilibus | christum induisti, | quem timendo iugiter | et amando dulciter | sponsum concupisti. | Iam sinu sponsi frueris, | opem deposce miseris, | dulcis sponsa christi.

(Kl. 1: 21.)

R. Astans dei iudicijs, | videt quantis supplicijs | impij macerantur. | Quam grauis est purgacio, | quam horrens est damnacio | tormenta testantur. ✠ Cum exarserit in breui ira eius, beati omnes qui confidunt in eo.

(Ibid. 1: 24. ✠ Ps. 2.)

Ant. Birgitta, christi famula, | fidelis in officio, | tu felix anna vidua, | templi vacans seruicio, | rachel amore feruida, | iacob placens consorcio, | salus egrotis placida, | deuotis consolacio, | splendens iustorum semita, | mestorum recreacio, | fiat per tua merita | grata nostra deuocio, | que reseras abscondita, | nos offer lucis radio.

(Ibid. 1: 12.)

R. O facies mosayca, | solis choruscans radijs, | sanctitate magnifica | magnis clarens prodigijs, | in requie pacifica | sponsi fruens encenijs. ✠ O femina mirifica, | continuis letifica | seruos tuos presidijs.

(Ibid. 1: 18.)

R. Uirtutis dei dextere, | trinam regenti machinam, | trino ditata munere | birgitta dedit gloriam, | captiua mundi carcere, | mundam conseruans animam. ✠ Soluta carnis onere | sponsoque iuncta federe, | partem elegit optimam.

(Ibid. 1: 14.)

℞ Ardenti desiderio | pro populi suffragio | peccantis dum
 anhelat, | quam graua sunt vicia, | quam grata dat remedia, |
 christus ei reuelat. ✠ Loquetur pacem in plebem suam et super
 sanctos suos, et in eos qui conuertuntur ad cor.

(*Kl. 1: 24. ✠ Ps. 84.*)

℞ Qui maris fluctus mitigans | ionam duxit ad aridam, | ma-
 trem christus allevians, | omnem tollit tristiciam, | partum feli-
 cem nuncians | matri duplat leticiam. ✠ Sponsam nube clarifi-
 cans, | linguam melle dulcificans | loquendi dat audaciam.

(*Kl. 1: 15.*)

Ant. Corona sponsa predita | presentata per virginem, | ple-
 bem deuota visita, | tuam rege progeniem, | vmbram mortis illu-
 mina, | noctis aufer caliginem, | pedes nostros iustifica | in pacis
 pulchritudinem.

(*Ibid. 1:21.*)

℞ Herba surgit in stipitem | altis fixa radicibus, | stipes fert
 ramum fertilem | pulchris fulcitum floribus, | flos fructum profert
 vtilem | ad sanitatem gentibus. ✠ Dum parens parit nobilem |
 birgittam sibi similem, | miris claram virtutibus.

(*Ibid. 1: 15.*)

In purificatione b. v. Marie.

℞ Gaude maria virgo, cunctas hereses sola interemisti, | que
 gabrielis archangeli dictis credidisti, | Dum virgo deum et hominem
 genuisti, | et post partum virgo inuiolata permansisti. ✠ Gabrielem
 archangelum credimus diuinitus te esse affatum, vterum tuum de
 spiritu sancto credimus impregnatum, erubescat iudeus infelix, qui
 dicit christum ex ioseph semine esse natum.

(*Brev. Linc. D ij.*)

Ant. Adorna thalamum tuum syon, et suscipe regem christum,
 amplectere mariam, que est celestis porta, ipsa enim portat regem
 glorie novo lumine, subsistit virgo adducens in manibus filium
 ante luciferum, quem accipiens symeon in vlnas suas predicauit
 populis dominum eum esse vite et mortis et saluatorem mundi.

(*Ant. Ups. mscr. s. 25.*)

Ant. Hodie beata virgo maria puerum ihesum persentauit in
 templum, et symeon repletus spiritu sancto accepit eum in vlnas
 suas, et benedixit deum in eternum.

(*Brev. Linc. D iij.*)

In annunciacione b. v. Marie.

Ant. Hec est dies, quam fecit dominus, hodie dominus afflictionem populi sui respexit et redemptionem misit, hodie mortem, quam femina intulit, femina fugauit, hodie deus homo factus, id quod fuit permansit, et quod non erat assumpsit, ergo exordium nostre redemptionis deuote celebremus, et exultemus dicentes, gloria tibi domine.

R. Quomodo fiet istud, respondens maria, quia virum non cognosco, angelus ad hec, spiritus sanctus superueniet in te, et virtus altissimi obumbrabit tibi. ✠ Ideoque et quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius dei. *(Brev. Nidr. kk iij.)*

In natiuitate b. v. Marie.

R. Ad nutum domini nostrum ditantis honorem, Sicut spina rosam genuit iudea mariam. ✠ Ut viciū virtus operiret, gracia culpam. *(Ibid. vv j.)*

De sancta Anna.

R. O laus grandis anne matris, nam preclarum dei patris est gazophilacium, in quo clausit summum aurum deitatis, et thesaurum thesaurorum optimum. ✠ Candor est enim lucis eterne et imago bonitatis illius. *(Ibid. ff ij.)*

Ant. Nobis erat hoc necesse, | quod viuendo radix iesse | virgam introduceret, | de qua virga flos prodiret, | qui nudatos reuestiret | et egros reficeret, | deuictoque mortis felle | deitatis sacro melle | nos sursum erigeret, | hoc maria, flos decorus, | ihesus dulcis et saporus | tua prece conferet. *(Ibid.)*

R. O maria maris stella, | serua carnis ne procella | nos mergat in vicijs, | tue matris interuentu | angelorum ex concentu | letemur et premijs. ✠ Tu es mater pulchre dileccionis et agnitionis et sancte spei. *(Ibid. ee viij.)*

R. Omnes [*Brev. har: Omnis*] noscens creaturas, | tam presentes quam futuras, | dei prescencia | non inuenit ita gratum | nec virtutum comprobatum | par inter coniugia. ✠ Non est inuentus similis illis, qui conseruaret legem excelsi. *(Ibid. ff j.)*

Ant. Anne matrimonium vera castitate pre cunctis mortalium
precessit beate. (Brev. Linc. B j.)

Ant. Felix orbis, felix hora, | dum stat inter filias | anna
velut lux decora, | morum dans premicias.

(Brev. Nidr. ee viij.)

Dominica palmarum.

Ant. Ante sex dies sollempnitatem pasche, quum venit dominus
in ciuitatem iherusalem, occurrerunt ei puerj, et in manibus
portabant ramos palmarum, et clamabant voce magna dicentes,
Osanna in excelsis, benedictus qui venisti in multitudine miseri-
cordie, Osanna in excelsis. Ant. Cum audisset populus quia
ihesus venit iherosolimam, acceperunt ramos palmarum et exie-
runt ei obuiam, et clamabant puerj dicentes, Hic est qui ven-
turus est in salutem populi, Hic est salus nostra et redemptio
israel. Quantus est iste, cui thronj et dominaciones occurrunt.
Noli timere filia syon, ecce rex tuus venit tibi sedens super
pullum asine [sicut scriptum est, Salue rex fabricator mundi], ¹⁾
qui venisti redimere nos.

(Ant. Ups. mscr. s. 34.)

¶ Ingrediente domino in sanctam ciuitatem hebreorum pueri,
resurreccionem vite pronunciantes, cum ramis palmarum osanna
clamabant jn excelsis. ¶ Cumque audisset populus ²⁾ quia ihesus
venit iherosolimam, exierunt obviam ei. (Ibid. s. 38.)

In die pasche.

Ant. Surrexit dominus de sepulchro, qui pro nobis pependit
in ligno, alleluya. (Miss. Ups. fol. 102.)

Ant. Cum rex glorie christus infernum debellaturus intraret,
et chorus angelicus ante faciem eius portas principum tolli pre-
ciperet, sanctorum populus, qui tenebatur in morte captivus, voce
lacrimabili clamauerat, Advenisti desiderabilis quem expectabamus
in tenebris, ut educeres hac nocte vinculatos de claustris. Te
nostra vocabant suspiria, te larga requirebant tormenta, tu facta

¹⁾ [ ] utfylldt efter Ag. Slesw. fol. lxxj.

²⁾ Så lyder stället i Ag. Slesw., fol. lxxix, hvarmed den sv.
öfvers. (s. 153: 26) stämmer. Den följda hdskr. har däremot Cumque
audissent quia &c.

es spes desperatis et desolatis, magna consolacio in tormentis,
alleluya.

(*Dan. 2: 315.*)

Ant. Ego sum alpha et o, principium et finis, dicit dominus
deus, qui est et qui erat et qui venturus est omnipotens. [*Det
öfriga ej funnet.*]

(*Brev. Streng. m vij.*)

De reliquiis.

Ant. Preciosi sancti dei, quorum reliquie hic continentur,
succurrite nobis nunc et ante deum.

(*Ibid. V iv.*)

De omnibus sanctis.

Ant. Saluator mundi, salua nos omnes, sancta dei genitrix,
virgo semper maria, ora pro nobis, precibus quoque sanctorum
apostolorum, martirum et confessorum atque sanctarum virginum
suppliciter petimus, vt a malis omnibus eruamur, bonisque om-
nibus nunc et semper perfrui mereamur.

(*Ant. Ups. mscr. s. 152.*)

In die ascensionis domini.

R. Jte in orbem vniuersum et predicate dicentes alleluya,
Qui crediderit et baptizatus fuerit, saluus erit, alleluya, alleluya,
alleluya. ✠ In nomine patris et filij et spiritus sancti.

(*Ibid. s. 85.*)

Ant. O rex glorie, domine virtutum, qui triumphator hodie
super omnes celos ascendisti, ne derelinquas nos orphanos, sed
mitte promissum patris in nos, spiritum veritatis, alleluya.

(*Ibid. s. 87.*)

In die penthecostes.

R. Apparuerunt apostolis dispartite lingue tanquam ignis,
alleluya. Seditque supra singulos eorum spiritus sanctus, alle-
luya. ✠ Spiritus domini repleuit totam domum, vbi erant se-
dentes apostoli.

(*Brev. Linc. p iij.*)

Ant. Veni sancte spiritus, reple tuorum corda fidelium, et
tui amores in eis ignem accende, qui per diuersitatem linguarum
cunctarum gentes in vnitatem fidei congregasti, alleluya.

(*Ibid. p ij.*)

In festo corporis Christi.

℞ Homo quidam fecit cenam magnam, et misit seruum suum hora cene dicere inuitatis vt venirent, quia parata sunt omnia. ✠ Venite comedite panem meum et bibite vinum quod miscui vobis. *(Ibid. q j.)*

Ant. O sacrum conuiuium, in quo christus sumitur, recolitur memoria passionis eius, mens impletur gracia, et future glorie nobis pignus datur, alleluya. *(Ibid. q iv.)*

Ant. Gloriosi principes terre quomodo in vita sua dilexerunt se, ita et in morte non sunt separati. *(Ant. Cist. s. 704.)*

Ant. Zachee festinans descendo, quia hodie in domo tua oportet me manere, at ille festinans descendit et accepit illum gaudens in domum suam, alleluya. Hodie huic domui salus a deo facta est, alleluya. *(Ant. Ups. mscr. s. 162.)*

Ant. In ciuitate domini ibi sonant iugiter organa sanctorum, ibi cynamomum et balsamum odor suauissimus, carmina eorum, ibi angeli et archangeli hymnum deo decantant ante thronum dei, alleluya. *(Brev. Linc. S ii j.)*

Ant. Gloria tibi trinitas, equalis vna deitas, et ante omnia secula et nunc et in perpetuum. *(Ibid. p vi j.)*

Ant. Libera nos, salua nos, iustifica nos, o beata trinitas. *(Ant. Ups. mscr. s. 94.)*

℞ Sub tuum presidium confugimus, sancta dei genitrix, nostras deprecationes ne despicias in necessitatibus, sed a periculis cunctis libera nos semper virgo benedicta. ✠ Da pacem domine in diebus nostris, quia non est alius qui pugnet pro nobis nisi tu deus noster. *(Brev. Nidr. h iv. ✠ ibid. T ii j.)*

[In diebus rogacionum.]

(Sv. texten s. 158—164.)

℞ Exurge domine adiuua nos et libera nos propter nomen tuum, alleluya. ✠ Deus auribus nostris audiuius, [patres nostri annunciauerunt nobis. Gloria patri et filio et spiritui sancto,

sicut erat in principio et nunc et semper et in secula seculorum,
amen.]¹⁾

(*Ant. Ups. mscr. s. 79.*)

Ant. Surgite sancti de mansionibus vestris, loca sanctificate,
plebem benedicite, et nos humiles peccatores in pace custodite,
alleluya.

(*Ibid.*)

R. Summe trinitati, simplici deo vna diuinitas, equalis gloria,
coeterna maiestas, patri prolique sanctoque flaminj, Qui totum
subdit suis orbem legibus, alleluya. ✠ Prestet nobis gratiam
trinus deus et vnus.

(*Ur Söndagens nocturn. Se s. 211.*)

Ant. Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors
illi vltra non dominabitur, Quod enim viuit, viuit deo, alleluya,
alleluya. **Ant.** Dicant nunc iudei, quomodo milites custodientes
sepulcrum perdiderunt regem ad lapidis posicionem. Quare non
seruabant petram iusticie, aut sepultum reddant aut resurgentem
adorent nobiscum²⁾ dicentes alleluya, alleluya, alleluya.

(*Ant. Ups. mscr. s. 63.*)

R. Benedic domine domum istam et omnes habitantes in
ea, sitque in illa sanitas, humilitas, sanctitas, castitas, virtus,
victoria, fides, spes et caritas, benignitas, temperancia, paciencia,
spiritalis disciplina et obediencia per infinita secula. ✠ Conserua
domine in ea timentes te, pusillos cum maioribus.

(*Ibid. s. 160.*)

Ant. Felix orbis &c. [*se s. 246.*]

R. O facies mosayca &c. [*se s. 243.*]

R. Ciues apostolorum et domestici dei aduenerunt hodie,
portantes facem et illuminantes patriam, dare pacem gentibus et
liberare populum domini. ✠ Audite preces supplicum, vite eterne
poscentes premia, qui fertis in dextris manipulos iusticie quique
gaudentes aduenistis hodie.

(*Brev. Linc. V ij.*)

R. Beati estis sancti dei omnes, qui meruistis consortes fieri
celestium virtutum, et perfrui eterne claritatis gloria. ✠ Gaudete

¹⁾ [ ] utfylt efter *Proc. Rom. s. 68.*

²⁾ *De två sista orden upptagna ur Ant. Norb. mscr. (s. 110).
Den eljest följda hdskr. har, säkerligen genom felskrifning, oderint
vobiscum.*

et exultate, quia nomina vestra scripta sunt in celis. Gloria patri &c. (Ibid. S iij.)

℞ Regina celi letare, alleluya, | quia quem meruisti portare, alleluya, | resurrexit sicut dixit, alleluya, | ora pro nobis deum, alleluya. ✠ Virgo mater resurgentis, | fac nos vite permanentis | obtinere pasqua, alleluya. (Se ofvan s. 239.)

℞ Exurge domine &c. [*se s. 248.*]

Ant. De iherusalem exeunt reliquie et saluacio de monte syon, propterea proteccio erit huic ciuitati et saluabitur propter dauid famulum eius, alleluya. (Ant. Ups. mscr. s. 79.)

Ant. Cum iocunditate exhibitis et cum gaudio deducemini, nam et montes et colles exilient expectantes cum gaudio, alleluya. (Miss. Husaby mscr. fol. clxiv.)

[De mandato.]

(*Sv. texten s. 164—174.*)

Dominus ihesus postquam cenauit cum discipulis suis, lauit pedes eorum et ait illis, Scitis quod fecerim vobis ego dominus et magister, exemplum dedi vobis, vt et vos ita faciatis. ✠ Deus misereatur nostri et benedicat nobis, illuminet uultum suum super nos et misereatur nostri.

Postquam surrexit dominus a cena, misit aquam in peluim, cepit lauare pedes discipulorum, hoc exemplum reliquit eis. Audite hec omnes gentes, auribus percipite qui habitatis orbem. Si ego dominus et magister vester laui vobis pedes, quanto magis vos debetis alter alterius lauare pedes. ✠ Exemplum enim dedi vobis, ut et vos ita faciatis.

Vos vocatis me magister et domine, et bene dicitis, sum etenim, si ego laui vestros pedes dominus et magister, et vos debetis alter alterius lauare pedes. ✠ Dixit ihesus discipulis suis.

Mandatum nouum do vobis, ut diligatis inuicem sicut dilexi vos, dicit dominus. ✠ Beati immaculati in via, qui ambulant in lege domini.

In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. ✠ Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.

In diebus illis mulier, que erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quod ihesus accubisset in domo symonis leprosi, attulit alabastrum vngenti, et stans retro secus pedes domini ihesu lacrimis cepit rigare pedes eius et capillis capitis sui tergebat et osculabatur pedes eius et vnguento vngebat. ✠ Maria optimam partem elegit, que non auferetur ab ea.

Maria ergo vnxit pedes ihesu et extersit capillis suis, et domus impleta est ex odore vngenti. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

Domine tu michi lauas pedes, respondit ihesus et dixit ei, et si non lauero tibi pedes, non habebis partem mecum. ✠ Domine non tantum pedes meos sed et manus et caput.

Caritas est summum bonum, amplum donum, in qua pendet omnis ordo preceptorum, per quam vetus atque noua lex impletur, per quam deus ac proximus diligitur, Per quam celorum regnum adipiscitur. ✠ Ille namque tenet et quod latet et quod patet in diuinis sermonibus, qui caritatem seruat in moribus.

Ubi est caritas et dileccio, ibi sanctorum est congregacio. ✠ Jbi nec ira est nec indignacio, sed firma caritas in perpetuum.

Christus descendit mundum redimere, ut liberaret a morte hominem. Exemplum prebuit suis discipulis, vt inuicem pedes lauarent.

Diligamus nos inuicem, quia caritas ex deo est, et qui diligit fratrem suum, ex deo natus est et videt deum. Et hoc mandatum habemus a deo, vt qui diligit deum, diligit et fratrem suum.

Ubi fratres in vnum glorificant deum, ibi dabit dominus benedictionem, Et vitam vsque in seculum.

Congregauit nos christus ad glorificandum seipsum, reple domine animas nostras sancto spiritu, A solis ortu et occasu, ab aquilone et mari.

Congregauit nos in vnum christi amor, timeamus et amemus christum deum, vbi caritas et amor, ibi deus. ✠ Ecce quam bonum et quam iocundum habitare fratres in vnum.

Maneant in nobis fides, spes, caritas tria hec, maior autem hiis est caritas. ✠ Nunc autem manent fides, spes, caritas tria hec, maior autem hiis est caritas.

Benedicat nos deus, deus noster, benedicat nos deus. ✠ Et metuant eum omnes fines terre.

(*Cod. Magl. s. 207—215.*)

[Officia misse.]

(*Sv. texten s. 175—184.*)

Rorate celi desuper, et nubes pluant iustum, aperiatur terra et germinet saluatorem. ✠ Celi enarrant gloriam dei, et opera manuum eius annunciat firmamentum. Gloria patri &c.

(*Brev. Birg. s. 300. ✠ Ps. 18.*)

Kyrieleyson, christeleyson, kyrieleyson.

(*Allmän.*)

Gloria in excelsis deo, et in terra pax hominibus bone voluntatis, laudamus te, benedicimus te, adoramus te, glorificamus te, gracias agimus tibi propter magnam gloriam tuam. Domine deus rex celestis, deus pater omnipotens. Domine fili vnigenite iesu christe. Spiritus et alme orphanorum paraclite. Domine deus, agnus dei filius patris, primogenitus marie virginis matris, qui tollis peccata mundi, miserere nobis. Qui tollis peccata mundi suscipe deprecationem nostram ad marie gloriam. Qui sedes ad dexteram patris miserere nobis. Quoniam tu solus sanctus, mariam sanctificans. Tu solus dominus, mariam gubernans. Tu solus altissimus, mariam coronans, iesu christe cum sancto spiritu in gloria dei patris. Amen.

(*Miss. Ups. fol. 79.*)

Idem tempore festivo.

Gloria in excelsis . . . [*de 4 första rad. = föreg.*] . . . deus pater omnipotens. Domine fili marie vnigenite iesu christe. Domine deus, agnus dei, filius patris, qui tollis peccata mundi, miserere nobis per precem pijssimam tue matris marie virginis. Qui tollis

peccata mundi suscipe deprecationem nostram, vt nos tibi placeamus iugiter et sacrosancte tue matri marie virgini. Qui sedes ad dexteram patris miserere nobis, per marie suffragia, que est mater sue prolis et filia. Quoniam tu solus sanctus, maria sola mater innupta. Tu solus dominus, maria sola domina. Tu solus altissimus, pater marie et filius, iesu christe cum sancto spiritu in gloria dei patris. Amen.

(*Ibid.*)

Graduale Tollite portas principes vestras, et eleuamini porte eternales, et introibit rex glorie. ✠ Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius, innocens manibus et mundo corde, alleluya. ✠ Virga yesse floruit, virgo deum et hominem genuit, pacem deus reddidit in se reconcilians ima summis.

(*Ibid. fol. 3. Sista ✠ Brev. Linc. v vij.*)

Credo in vnum deum, patrem omnipotentem, factorem celi et terre, visibilium omnium et inuisibilium. Et in vnum dominum iesum christum, filium dei vnigenitum et ex patre natum ante omnia secula, deum de deo, lumen de lumine, deum verum de deo vero, genitum non factum consubstantiali patri, per quem omnia facta sunt, qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de celis, et incarnatus est de spiritu sancto ex maria virgine et homo factus est, crucifixus etiam pro nobis sub poncio pylato, passus et sepultus est, et resurrexit tertia die secundum scripturas, et ascendit in celum, sedet ad dexteram patris et iterum venturus est cum gloria iudicare viuos et mortuos, cuius regni non erit finis. Et in spiritum sanctum dominum et viuificantem, qui ex patre filioque procedit, qui cum patre et filio simul adoratur et conglorificatur, qui locutus est per prophetas. Et vnam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam. Confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum, et expecto resurrectionem mortuorum et vitam venturi seculi. Amen. Offertor. Ave maria &c.

(*Brev. Linc. v vij.*)

Sanctus sanctus sanctus dominus deus sabaoth. Pleni sunt celi et terra gloria tua. Osanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine domini. Osanna in excelsis.

(*Ibid. x ij.*)

Agnus dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis. Dona nobis pacem.

(*Brev. Birg. s. 365.*)

Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen eius emanuel. *(Ibid. s. 299.)*

Lux fulgebit hodie super nos, quia natus est nobis dominus, et vocabitur admirabilis deus, princeps pacis, pater futuri seculi, cuius regni non erit finis. ✠ Dominus regnavit, decorem induit, induit dominus fortitudinem et precinxit se virtute. Gloria patri &c. *(Miss. Ups. fol. 8. ✠ ibid. fol. 10.)*

Graduale Benedictus qui venit in nomine domini, deus dominus et illuxit nobis. ✠ A domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris, alleluya. ✠ Dominus regnavit . . . [*se hār strax ofvan*]. Offertor. Deus enim firmavit orbem terre, que non commovebitur, parata sedes tua deus ex tunc, a seculo tu es. Communio Exulta satis filia sion, lauda filia hierusalem, ecce rex tuus venit sanctus et salvator mundi. *(Ibid. fol. 8.)*

Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis, adducentur regi virgines post eam, proxime eius adducentur tibi in leticia et exultacione. ✠ Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Gloria patri &c. *(Miss. Ab. fol. 243.)*

Graduale Speciosus forma pre filiis hominum, diffusa est gracia in labijs tuis. ✠ Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi, lingua mea calamus scribe velociter scribentis, alleluya. ✠ Post partum virgo inuiolata permansisti, dei genitrix intercede pro nobis.

(Miss. Ups. fol. 10. Sista ✠ Brev. Linc. D ij.)

Offertor. Offerentur regi virgines, proxime eius offerentur tibi in leticia et exultacione, adducentur in templum regi domino. Communio Tolle puerum et matrem eius et vade in terram iuda, defuncti sunt enim qui querebant animam pueri.

(Miss. Ups. fol. 194. Comm. ibid. fol. 10.)

Suscepimus deus misericordiam tuam in medio templi tui secundum nomen tuum deus, ita et laus tua in fines terre, iusticia plena est dextera tua. ✠ Magnus dominus et laudabilis nimis in ciuitate dei nostri in monte sancto eius. Gloria patri &c. *(Miss. Ups. fol. 123.)*

Graduale Suscepimus deus misericordiam tuam in medio templi tui secundum nomen tuum domine, ita et laus tua in fines terre.

✠ Sicut audiuius, ita et vidimus in ciuitate dei nostri, alleluya.
 ✠ Post partum . . . [*se förra sid.*]. Communio Responsum acceperat simeon a spiritu sancto non visurum se mortem, nisi videret christum domini. (*Miss. Ups. fol. 147. Comm. ibid. fol. 148.*)

Salve sancta parens enixa puerpera regem, qui celum terramque regit in secula seculorum. ✠ Senciant omnes tuum iuuamen quicunque celebrant tuam commemoracionem. Gloria patri &c. Graduale Benedicta et venerabilis es virgo maria que sine tactu pudoris inuenta es mater saluatoris. ✠ Virgo dei genitrix, quem totus non capit orbis, in tua se clausit viscera factus homo. (*Brev. Linc. v vij.*)

Tractus Gaude maria virgo, cunctas hereses sola interemisti, | que gabrielis ore archangeli dictis credidisti, | Dum virgo deum et hominem genuisti, | et post partum virgo inuiolata permansisti. (*Ibid.*)

Prosa Inuiolata, integra | et casta es, maria, | Que es effecta | fulgida celi porta.

O mater alma | christi charissima, | Suscipe pia | laudum preconia, | Que nunc flagitant | devota corda et ora,¹⁾ | Nostra ut pura pectora | sint et corpora.

Tua per precata | dulcisona | Nobis concedas | veniam per secula, | O benigna, | o regina, | o maria, | Que sola | inuiolata | permansisti. | Dei genitrix intercede pro nobis. (*Kehr. s. 216.*)

Offertor. Recordare virgo mater, dum steteris in conspectu dei, vt loquaris pro nobis bona, et vt auertas indignacionem suam a nobis. Communio Beata viscera marie virginis, que portauerunt eterni patris filium. (*Brev. Linc. v vij.*)

Aue regina celorum . . . [*se här ofvan s. 222.*]

De conceptione b. v. Marie.

Gaudeamus omnes in domino diem festum celebrantes sub honore beate virginis marie, de cuius conceptione gaudent angeli

¹⁾ Denna dubbelstrof, som i lat. orig. börjar Te nunc, har där sin plats efter nästa dubbelstrof (Nostra—corpora).

et collaudant filium dei. ✠ Concepcio tua dei genitrix virgo gaudium annunciauit vniuerso mundo. Gloria patri &c.

(*Miss. Ups. fol. 192. ✠ Brev. Birg. s. 146.*)

Graduale Concepcionem hodiernam perpetue virginis genitricis dei marie solenniter celebremus. ✠ Concepcio est hodie sancte marie virginis, cuius vita inclyta cunctas illustrat ecclesias, alleluya. ✠ Concepcio gloriose virginis marie ex semine abrahe orta de tribu iuda, claro ex stirpe dauid. Offertor. Felix namque es sacra virgo maria et omni laude dignissima, quia ex te ortus est sol iusticie, christus deus noster. Communio Beata viscera... [*se s. 255*]. (*Ant. Cist. s. 539. 1:a ✠ ibid. 520. 2:a ✠ Brev. Birg. s. 145. Off. ibid. 185.*)

De assumptione b. v. Marie.

Gaudeamus omnes [= *ofvan s. 255*]... marie, de cuius assumptione gaudent angeli &c. ✠ Exaltata es sancta dei genitrix super choros angelorum ad celestia regna. Gloria patri &c.

(*Miss. Ups. fol. 192. ✠ Brev. Birg. s. 265.*)

Graduale Assumpta est maria in celum, gaudent angeli, laudantes benedicunt dominum. ✠ Maria virgo assumpta est ad ethereum thalamum, in quo rex regum stellato sedet solio, alleluya. ✠ Hodie maria virgo celos ascendit, gaudete quia cum christo regnat in eternum. Offertor. & Communio ut supra.

(*Brev. Birg. s. 277. 1:a ✠ ibid. 281. 2:a ✠ Ant. Cist. s. 759.*)

De natiuitate b. v. Marie.

Gaudeamus omnes in domino [= *ofvan s. 255*]... marie, de cuius natiuitate gaudent angeli &c. ✠ Natiuitas tua, dei genitrix virgo, gaudium annunciauit vniuerso mundo.

(*Miss. Ups. fol. 192. ✠ Brev. Birg. s. 146.*)

Graduale Natiuitatem hodiernam perpetue virginis genitricis dei marie solenniter celebremus. ✠ Natiuitas est hodie sancte marie virginis, cuius vita inclyta cunctas illustrat ecclesias, alleluya. ✠ Natiuitas gloriose virginis marie ex semine abrahe orta de tribu iuda, clara ex stirpe dauid. Offertor. & Communio ut supra.

(*Ant. Cist. s. 539. 1:a ✠ ibid. 520. 2:a ✠ Brev. Birg. s. 145.*)

[Sequencie de b. v. Maria.]

(Sv. texten s. 184—200.)

Tota pulchra es, amica | regis angelorum, | virgo prudens et
pudica, | claritas polorum.

Intus pulchra, pulchra foris | vere comprobaris, | veneranda
cunctis [h]oris, | mater expers maris.

Intus pulchrioribus | ornaris virtutibus, | et decentioribus |
foris polles moribus.

A verticis cesarie | vsque ad imum plante | tu es sine carie |
te deo seruante.

Nulla virtus est, que possit | cor tuum transcendere, | imo
cunctas tibi nosti | virtutes attrahere.

Quibus deo placuisti | et choris celestibus, | quibus mundo
profuisti | perplexo meroribus.

Ergo cunctis es facturis | vere virtuosior, | sic et cunctis
creaturis | factura venustior.

Eue prolem, denigratam | peccati fuligine, | celi regi reddis
gratam | tua pulchritudine.

Summa virtus te virtutem | in terris constituit, | tibi iungi et
te frui | cui summe placuit.

Vnde virtus de supernis | te virtutem adiit, | vt humanum
genus sanum | fieret, quod perijt.

Iunctus deus est facture, | iunctus deus homini, | venerandus
omni iure, | iunctus partus virgini.

Iuncta virtus est virtuti, | decor pulchritudini, | iuncta salus
est saluti | et du[1]cor dulcedini.

Deus hominem creauit | ad suam imaginem, | ad cuius in te
formauit | se similitudinem, | tu es paradiso tanto dignior, | quanto
tuus fructus est vtilior.

O quam pulchra tu fuisti, | cum sit factus vultus christi |
tibi matris similis, | cui tu es voluntate, | caritate, pietate | facta
non dissimilis.

Si te deus non vidisset | creaturam optimam, | in matrem
non elegisset | te sibi charissimam.

Ergo [Balingh. har: Ecce] virgo pulchra tota, | nos viles
non despice, | sed a quauis mende nota | nos mundari perface.

Jungfru Marie Örtagd.

17

Fac vt tuo placeamus | predilecto filio, | et felices transeamus | a mortis exilio.

Solis, lune vel stellarum | splendor parum cernitur, | siue virtus planetarum, | plene dum attenditur.

Quanta digne christi matris | fulget virtuositas, | quam precunctis dei patris | illustrauit claritas.

Cristallinum vel stellatum | celum vel empyreum | non est deo magis gratum | quam illud hospicium.

Ventris casti, quo celasti | ihesum dei filium, | hunc in morte virgo pia | nobis fac propicium.

Laus eterno genitori, | laus eterno filio, | nostro pio redemptori | sit et veneratio.

Charismatum infusori, | marie solacio, | matri dei, nostre spei | perpes iucundatio.

(*Ant. de Balingh.*¹⁾ s. 350 o. f.)

Feria secunda.

Ave virgo graciosa, | virgo mater gloriosa, | mater regis glorie.

Ave fulgens margarita, | per quam venit mundi vita, | christus sol iusticie.

O oliua fructifera, | tu pietatis viscera | nulli claudis hominum.

Nos exules letificas | ut vitis, dum fructificas | salvatorem dominum.²⁾

Ave virgo, mater dei, | tu superne sol diei | et mundi noctis luna.

Clemencior pre ceteris | succurre nobis miseris, | mortalium spes una.

Ave decus virginale, | templum dei speciale, | per te fiat veniale | omne quod commisimus.

Tu nobis es singularis, | tu nos ducas, stella maris, | tu nos semper tuearis, | en ad te confugimus.

¹⁾ *Ofvanstående sequens, Tota pulchra, finnes tryckt endast i nämnda samling, enl. benäget meddelande af m:r le Chanoine Ulysse Chevalier, utgifvare af det berömda uppslagsverket »Repertorium hymnologicum». Den uppgifves af Balinghem hemtad ur ett »Missaordinis D. Birgittæ», som dock numera är alldeles okänt.*

²⁾ *Hos Mone följa här 14 strofer, som ej återgifvits af den svenske öfvers.*

Ad te pia suspiramus, | si non ducis, deviamus, | ergo doce
quid agamus, | post hunc finem ut vivamus | cum sanctis peren-
niter.

Jhesu christe, fili dei, | tota salus nostre spei, | tue matris
interventu | angelorum nos concentu | fac gaudere iugiter.¹⁾

(*Mone 2: 312.*)

Feria tertia.

Ave virgo virginum, | ave lumen luminum, | ave stella previa.
Mediatrix hominum, | ablutrixque criminum, | ave virgo regia.
Castitatis lilium, | consolatrix omnium, | peccatorum venia.
Munda sordes scelerum, | cicatrices vulnerum | terge plena
gracia.

De peccati vinculo, | hoste, carne, seculo | libera nos maria.
Tu nostrum refugium, | da reis remedium, | procul pelle vicia.
Infirmos tu visita, | mortuos resuscita, | da mestis solacia.
Per te iustis gracia, | per te reis venia | datur et leticia.
Virgo carens simili, | tu que mundo flebili | contulisti gaudia,
Nos digneris visere, | ut cum christo vivere | possimus in
gloria.

(*Ibid. 2: 61.*)

Feria quarta.

Salvatoris mater pia, | mundi huius spes maria, | ave plena
gracia.

Porta celi, templum dei, | maris portus, ad quem rei | cur-
runt cum fiducia.

Summi regis sponsa digna, | cunctis clemens et benigna |
operum suffragio.

Cecis lumen, claudis via, | nudis martha et maria | mentis
desiderio.

Inter spinas flos fuisti, | sic flos flori placuisti | pietatis
gracia.

Verbum verbo concepisti, | regem regum peperisti, | virgo
viri nescia.

Regi nato adhesisti, | quem lactasti et pavisti | more matris
debito.

---

¹⁾ Ännu två strofer följa hos *Mone*, ej återgifna af öfvers.

Que coniuncta tunc eidem | es regina facta pridem | operum
pro merito.

Reis ergo fac regina | apud regem ut ruina | relaxentur
debita.

Et regnare fac renatos, | a reatu expurgatos | pietate solita.

(*Ibid.* 2: 317.)

Feria quinta.

Gaude virgo, mater christi, | que per aurem concepisti |
gabriele nuncio.

Gaude quia deo plena | peperisti sine pena | cum pudoris lilio.

Gaude quia tui nati, | quem dolebas mortem pati, | fulget
resurreccio.

Gaude christo ascendente, | qui ad celos te vidente | motu
fertur proprio.

Gaude quod [*Mone har: que*] post christum scandis | et
est honor tibi grandis | in celi palacio.

Ubi fructu [*M. har: Ibi fructus*] ventris tui | per te nobis
detur frui | in perenni gaudio.

(*Ibid.* 2: 172)

Gaude mater ihesu christi, | verbum verbo concepisti, | ga-
brieli dum dixisti, | en ancilla domini, maria.

Gaude mater expers maris, | porta celi, stella maris, | ihe-
sum leta virgo paris, | deum iunctum homini, maria.

Gaude parens dei nati, | circumcisi tibi grati, | qui pro nobis
venit pati, | tu sis pia miseris, maria.

Gaude videns venientes | aurum, mirram, thus ferentes, |
magos ihesum confitentes, | o regina syderis, maria.

Gaude quia tuum natum | templo dei presentatum, | symeo-
nem amplexatum, | virgo mater sequeris, maria.

Gaude, ihesus surrexit, | letos reddit quos dilexit, | omnes
iustos secum vexit, | serua nos a miseris, maria.

Gaude mater, cuius natus | ihesus scandens laureatus, | dextra
patris est locatus, | salua tuos filios, maria.

Gaude quia ihesus misit | bis denis, quos dimisit, | sacrum
flamen, quod promisit, | tu nos rege deuios, maria.

Gaude, licet sis defuncta, | manens tamen inconsumpta | et
assumpta super cuncta | es cum ihesu filio, maria.

Jhesu mater miserere, | et quos eua fecit flere | vbi gaudes
fac gaudere | sempiterno gaudio, maria. Amen.

(*Kl. 2: 125.*)

Feria sexta.

Stabat iuxta christi crucem, | videns pati veram lucem, |
mater regis omnium.

Vidit caput coronatum | spinis, latus perforatum, | vidit mori
filium.

Vidit corpus flagellari, | manus, pedes perforari, | vinctum
[*Miss. Streng. har: mitis*] a crudelibus.

Vidit caput inclinatum, | totum corpus cruentatum | pastoris
pro ouibus.

Vidit potum felle mixtum, | natum suum crucifixum | guber-
nantem omnia.

Christum pati hec flagella | vidit mater et puella, | vidit et
opprobria.

Vidit virgo hec dicentem | natum suum innocentem, | ecce
mater filius.

Pati vidit virgo natum | dicentem, est consummatum, | et sic
transit gladius.

In dolore tunc fuisti, | virgo pia cum vidisti | mori tuum
filium.

Dolor ingens, dolor ille, | dicunt sancti plus quam mille, |
excellit martirium.

Virgo clemens, virgo pia, | spes reorum, vite via, | virgo
plena gracia.

Iube natum ac implora | seruis tuis sine mora | nobis dare
gaudia.

(*Miss. Ab. fol. 251.*)

Sabbato.

Jubilemus in hac die, | quam regine celi pie | dicavit ec-
clesia.

Hec est dies, in qua sua | vota tibi virgo tua | reddit hec
familia.

Omne seclum omni die | servit virgini marie, | sed in hac
devocius.

In hac psallas, in hac ores, | in hac laudes et labores | et
cantes iocundius.

Virgo, que non habet parem, | diem sibi singularem | non
iniuste vindicat.

O quam digne sibi dari | diem hunc et consecrari | res in-
specta predicat.

Hodierne lux diei | dies fuit requiei | plasmatoris omnium.

Sic [*Miss. Ups. har: Hic*] quieuit in maria, | dum ipsius
in hac via | virgo fit hospicium.

Cuncte tunc sunt creature | facte, dum opus nature | com-
plet deus hodie.

Universa tunc refecit, | dum in matre qui nos fecit | complet
opus gracie.

Dies olim benedicta, | dies quoque sancta dicta | fuit ista
septima.

Quam benedicta dicaris | scimus, virgo singularis, | et quam
sis sanctissima.

Dum [*Miss. Ups.: Cum*] transis ad gaudiosum | diem, re-
linquens penosum, | dies est hec media.

Hec de penis nos educit | mediatrix et adducit | ad superna
gaudia.

In hac die dum desperat | grex pusillus, qui tunc erat, |
finem tenet firminus.

In hac die suspirantes | ad seseque deprecantes | obaudit
frequencius.

Omnes ergo [*veneremur, | ut a christo adiuuemur,*] | in hac
die virginem.¹⁾

Exorantes ut conducat | nos hic et tandem perducatur | ad
illam dulcedinem.

(*Mone 2: 54.*)

De annunciazione b. v. Marie.

Missus gabriel de celis, | verbi baiulus fidelis, | sacris dis-
serit loquelis | cum beata virgine.

¹⁾ *Emedan originalet, hvilket hos Mone lyder: Veneremur ergo, fratres, | ut sanxerunt sancti patres, | in hac die virginem, vänder sig till manliga andlige, har öfversättaren tillåtit sig en liten omarbetning. Att döma af öfvers:s ordalydelse torde lat. texten varit den här ofvan af utg. inom [ ] föreslagna.*

Verbum bonum et suave | pandit intus in conclave | et ex
eva formans ave, | eve verso nomine.

Consequenter iuxta pactum | adest verbum caro factum, |
semper tamen est intactum | puellare gremium.

Patrem [*Mone har: Parem*] pariens ignorat, | et quam homo
non deflorat | non torquetur nec laborat, | quando parit filium.

Signum audis [*Mone har: audi*] novitatis, | crede solum et
est satis, | non est tue facultatis | solvere corrigiam.

Grande signum et insigne | est in rubo et in igne, | ne ap-
propriet indigne | calceatus quispiam.

Virga sicca sine rore | novo ritu, novo more | fructum pro-
tulit cum flore, | sic et virgo peperit.

Benedictus talis fructus, | fructus gaudij, non luctus, | non
erit adam seductus, | si de hoc gustaverit.

Jhesus noster, jhesus bonus, | pie matris pium onus, | cuius
est in celo thronus, | ponitur in stabulo.

Qui sic est pro nobis natus, | nostros deleat reatus, | quia
noster incolatus | hic est in periculo.¹⁾ (*Ibid. 2: 55.*)

De nativitate domini.

Letabundus | exultet fidelis chorus, | alleluya.

Regem regum | intacte profudit thorus, | res miranda.

Angelus consilii | natus est de virgine, | sol de stella.

Sol occasum nesciens, | stella semper rutilans, | semper clara.

Sicut sidus radium | profert virgo filium | pari forma.

Neque sidus radio | neque mater filio | fit corrupta.

Cedrus alta libani | conformatur ysopo | valle nostra.

Verbum ens altissimi | corporari passum est | carne sumpta.

Ysaïas cecinit, | sinagoga meminit, | numquam tamen desinit |
esse ceca.

Si non suis uatibus, | credat uel gentilibus, | sibillinis versi-
bus | hec predicta.

Infelix propera, | crede vel vetera, | cur dampnaberis | gens
misera.

¹⁾ Hos *Mone* är strofernas ordning något annorlunda, hvar-
förutom två strofer tillkomma mellan 2 o. 3.

Quem docet littera, | natum considera, | ipsum genuit puer-
pera, | alleluya. (Dan. 2: 61.)

Dies ista [*Kehr. har: leta*] celebretur, | in qua pia recen-
setur | marie concepicio.

Huius [*Kehr.: Cuius*] laudes prosequamur | nos, qui tanto
gratulamur | dei beneficio.

Felix quidem est conceptus, | per quem mundus est adeptus |
salutis remedia.

Hunc [*Kehr.: Hanc*] prophete previderunt, | patriarche pre-
senserunt | inspirante gracia.

Virga florem conceptura, | stella solem paritura | hodie con-
cipitur.

Flos de virga processurus, | sol de stella nasciturus | chri-
stus intelligitur.¹⁾

O quam felix, quam preclara | mundo grata, deo chara | fuit
hec concepicio.

Qua salute destitutis | redit vere spes salutis, | luctus cedit
gaudio.¹⁾

Virga iesse floruit, | christum virgo genuit, | virgo mundi
domina.

Novo quodam [*Kehr.: quidem*] ordine | absque viri semine |
patrem parit filia.¹⁾

Nova mater novam prolem, | nova stella novum solem, | nova
profert gaudia.

Nova prorsus genitura, | creatorem creatura, | patrem parit filia.

O mirandam novitatem, | novam quoque dignitatem, | ditat
matris castitatem | filii concepicio.

Gaude virgo graciosa, | virgo flore speciosa, | mater prole
gloriosa, | plena pleno gaudio.¹⁾

Tu spes certa miserorum, | vera mater orphanorum, | tu le-
vamen oppressorum, | medicamen infirmorum, | omnibus es domina.

Te rogamus [*Kehr.: laudamus*] voce pari, | laude digna
singulari, | ut errantes in hoc mari | nos in portu salutari | sistat
tua gracia. (*Kehr. s. 148.*)

---

¹⁾ Här har *Kehr. två strofer, som ej af den svenske öfvers. återgifvits.*

Presens dies refulget celebris, | que marie nos precibus cre-
bris | omnis mali tenebris | purget et illecebris.

In hoc mater gaudet ecclesia, | letabunda figens memoria, |
quod virgo de nazareth | visitat elizabeth.

Gabriele narrante angelo | verbo dei concepto de celo, | mon-
tana christifera | adiit quam propera.

Iam tunc annus stat feta sterilis, | preuenerunt vtraque hu-
milis | mater se obsequijs | sacrisque eulogijs.

Elisabeth prophetans clamat, | en me mei domini visitat |
mater, ex hoc puero | plausus est in vtero.

Benedicta in mulieribus | credidisti sacris relatibus, | inde
psalmum iubilat | maria magnificat.

Illic mense trino stat sedula | fitque nati preconis gerula, |
en regina sion iuencula | ancillatur.

Felix mater [Kl.: autem] vtraque fertilis, | virgo pregnans,
pariens sterilis, | quarum fructu mundus damnabilis | restauratur.

O marie grata humilitas, | precursoris precelsa sanctitas, |
grandeorum mira fecunditas | ac dignitas.

Ihesu christe, via ac veritas, | qui dignanter tuos hic visitas, |
iusticie duc nos per semitas, | quo habitas. Amen.

(Kl. 2: 161.)

De assumptione b. v. Marie.

Congaudent angelorum chori gloriose virgini,

Que sine virili commixtione genuit

Filium qui suo mundum cruore medicat.

Nam ipsa letatur quod celi iam conspiciatur principem,

In terris cui quondam sugendas virgo mamillas prebuit.

Quam celebris angelis maria ihesu mater creditur,

Qui filii illius debitos se cognoscunt famulos.

Qua gloria in celis ista virgo colitur, que domino celi pre-
buit hospicium sui sanctissimi corporis.

Quam splendida polo stella, stella maris rutilat, que omnium
lumen astrorum et hominum atque spirituum genuit.

Te celi regina hec plebecula piis concelebrat mentibus,

Te cantu melodo super ethera una cum angelis elevat.

Te libri virgo concinant prophetarum, chorus iubilat sacerdotum, apostoli christique martyres predicant.

Te turba [*Dan. har: plebes*] sexus sequitur utriusque, vitam diligens virginalem, celicolas in castimonia emulans.

Ecclesia ergo cuncta te cordibus teque carminibus celebrans,

Tibi suam manifestat devocionem, precatu te supplici implorans maria,

Ut sibi auxilio circa christum dominum esse digneris per evum. Amen.

(*Dan. 2: 21.*)

De nativitate b. v. Marie.

Natiuitas marie virginis, | que nos lavit a labe criminis, | celebratur hodie, | dies est leticie.

De radice iesse propaginis | hanc eduxit sol veri luminis | manu sapientie, | sue templum glorie.

Stella nova noviter oritur, | cuius ortu mors nostra moritur, | eve lapsus iam restituitur | in maria.

Ut aurora surgens progreditur, | velut luna pulchra describitur, | super cuncta ut sol erigitur | virgo pia.

Virgo clemens et virgo unica, | virga fumi, sed aromatica, | in te celi mundique fabrica | gloriatur.

Te signarunt ora prophetica, | tibi canit salomon cantica | canticorum, te vox angelica | protestatur.

Verbum patris processu temporis | intrat tui secretum corporis, | in te totum et totum deforis | simul fuit.

Fructus virens arentis arboris, | christus gigas immensi roboris | nos a nexu funesti pignoris | eripuit.

O maria, dulce commercium | intra tuum celasti gremium, | quo salutis reis remedium | indulgetur.

O vera spes et verum gaudium, | fac post vite presentis stadium, | ut optatum in celis bravium | nobis detur. Amen.

(*Mone 2: 22.*)

De b. v. Maria tempore paschali.

Virgini marie laudes | concinant christiani.

O beata domina, | tua per precamina | reconcilientur peccatores.

Fiant per te liberi | a fermento veteri | victimæ paschalis
perceptores.

Da nobis maria, | virgo clemens et pia, | aspectu christi vi-
ventis | et gloria frui resurgentis.

Tu prece nos pia | christo reconcilia, | que sola mater intacta |
es genitrix verbi dei facta.

Credendum est ex te deum | et hominem natum | resur-
rexisse glorificatum.

Scimus christum surrexisse | a mortuis vere, | conserva mater
nos et tuere. | Alleluya. (Ibid. 2: 232.)

Virgini mariæ laudes | intonent christiani.

Eva tristis abstulit | quod maria protulit, | natum qui rede-
mit peccatores.

Mors et vita in christo | convenere mirando, | mariæ filius
regnat vivus.

Dic nobis maria, | virgo clemens et pia, | quomodo facta es
genitrix, | cum tu sis plasma ex te nascentis.

Angelus est testis | ad me missus celestis, | natus est ex me
spes mea, | sed incredula manet iudea.

Credendum est magis soli | gabrieli forti | quam iudeorum
turbe fallaci.

Scimus christum processisse | ex maria vere, | tu nobis, nate
rex, miserere. | Alleluya. (Ibid. 2: 231.)

Begagnade källor för latinska texten.

Enär den här föreliggande lat. texten, som hemtats samman ur en mängd dels handskrifna, dels tryckta källor, har till uppgift att, så vidt möjligt varit, lemna originalet till den svenska öfvers. »Jungfru Marie Örtagård», men ej ett diplomatariskt aftryck af någon viss kodex, så har utg. tillåtit sig några friheter i afseende på interpunktionen och användningen af stora och små bokstäfver samt i fråga om rättstafningen. Denna har näml. här lämpats efter bruket i medeltidslatinet, som också städse framträder i de lat. uppslagen i »Örtagården».

Handskrifna källor.

- Cod. C 8 Ups.* = Cantus sororum, föregången af Sermo angelicus. Perg.-hdskr. in 8:o, tillhörig Univ.-Bibl. i Upsala (Se handskriftbeskrifningen i Inledningen.)
- Cod. Borghes.* = Cantus sororum, bestående af Antiphonarium och Hymnarium (med noter) på perg. in fol., fordom tillhörig prinsarne Borgheses rika samlingar, 1893 inköpt till Kongl. Bibl. i Sthlm.
- Cod. Magl.* = Birgittin-ritualbok. Perg.-hdskr. in 4:o med musiknoter, tillhörig Biblioteca Nazionale i Firenze. (Se hdskr.-beskr.)
- Ant. Birg. mscr.* = Birgittin-antiphonarium, pappers-hdskr. in 4:o, utförd 1761 för ett tyskt Birgittinkloster (Altomünster?) och numera tillhörig Kongl. Bibl.
- Ant. Norb. mscr.* = Antiphonarium från början af 1500-talet, pappers-hdskr. in fol., fordom tillhörig Norbergs församling (Vesterås stift), numera Kongl. Bibl., som 1869 fått den i gäfva af nämnda församling.
- Ant. Ups. mscr.* = »Antiphonarius liber juxta ordinem ecclesie Upsalensis», pappers-hdskr. in fol. från slutet af 1400- eller början af 1500-talet, tillhörig Kongl. Bibl. (*Brocmanni* N:o 55).

Miss. Husaby mscr. = Missale å perg. in fol. från slutet af 1300-talet, fordom användt i Husaby-Ernevi församl., Upsala stift (enl. anteckning af 1422), nu tillh. Kongl. Bibl. (gam-mal sign. A 6).

Tryckta källor.

Ag. Slesw. = Liber agendarum ... ecclesie et diocesis Sleszwicensis. Parisiis 1512. 4:o.

Ant. Cist. = Antiphonale Cisterciense. Parisiis 1690. Fol.

Brev. Birg. = Breviarium sororum ac sanctimonialium sacri ordinis Divæ Brigittæ ... Atrebatii 1610. 4:o.

Brev. Linc. = Breviarium Lincopense. Norimb. 1493. 8:o.

Brev. Nidr. = Breviarium Nidrosiense. Parisiis 1519. 8:o.

Brev. Streng. = Breviarium Strengnense. Holmiæ 1495. 8:o.

Miss. Ab. = Missale Aboense. (Missale secundum ordinem fratrum predicatorum.) Lubecæ 1488. Fol.

Miss. Streng. = Missale Strengnense. Lubecæ 1487. Fol.

Miss. Ups. = Missale Upsalense. Basileæ 1513. Fol.

Proc. Rom. = Processionale ritibus Romanæ ecclesiæ accommodatum. Mechliniæ 1851. 8:o.

Ant. de Balingh. = Antonius de Balinghem, Parnassus Marianus. Duaci 1624. 12:o. (Ex. tillhör det Store Kongel. Bibl. i Kbhn, som med vanligt tillmötesgående utlånat det.)

Dan. = H. A. Daniel, Thesaurus hymnologicus. T. 2. Lips. 1844. 8:o.

Kehr. = J. Kehrlein, Lateinische Sequenzen des Mittelalters. Mainz 1873. 8:o.

Kl. = G. E. Klemming, Latinska sånger fordom använda i Svenska kyrkor, kloster och skolor. [1.] Sveriges helgon. Sthlm 1885. [2.] Treenigheten. Jesus Christus. Helge And. Jungfru Maria. Sthlm 1886. 16:o.

Mone = F. J. Mone, Lateinische Hymnen des Mittelalters. Bd 2. Freiburg im Breisgau 1854. 8:o.

ORDO CANTUS ET LECTURE

ORORUM ORDINIS SANCTI SALVATORIS.

VADSTENANUNNORNAS GUDSTJÄNSTORDNING.

Incipit ordo cantus et lecture Sororum ordinis sancti saluatoris 1

In horis diurnis pariter et nocturnis jmpermutabiliter obseruandus. Primo igitur sciendum est quod totus cantus ipsis sororibus ex precepto carissime matris nostre Sancte Birgitte. ymmo verius jhesu christi per magistrum Petrum olim confessorem ipsius beate birgitte traditus et assignatus est vna cum legenda. psalmis. ymynis. antiphonis. responsoriis. versiculis et ceteris. Diuiditur principaliter in septem hystorias quas cantabunt in omni ebdomada per totum anni circulum festis et priuatis diebus. Exceptis aliquibus festiuitatibus et temporibus inferius per ordinem annotatis in quibus predictus ordo aliquantulum variatur.

In aduentu domini obseruetur ordo feriarum in libro prenotatus. Capit. ad matutinas. vespervas & terciam. Ecce virgo concipiet. Ad sextam. Capit. Egredietur virga. Ad nonam. capit. Rorate celi desuper. Ad omnes horas preter primam et completorium. Collecta. Deus qui de beate marie virginis vtero. Officium misse. Rorate celi desuper. Graduale Tollite portas. Alleluya. ✠ Virga yesse. Sequencia. Missus gabriel de celis Offertor. Ave maria. Completorium. [Capit.] Ecce virgo concipiet. Post completorium Ant. De te virgo nascitur[um]. ✠ Ave maria gracia plena. R. Dominus tecum. Collecta. Deus qui de beate [marie] virginis vtero.

¶ In vigilia natiuitatis domini. Ad vespervas super psalmos. Ant. Beatus populus. Capit. Ecce virgo concipiet. R. Felix namque. ymynus. Ave maris stella. ✠ Tanquam sponsus. Super Magnificat. [Ant.] Gaude eternaliter. Collecta. 2 Deus qui de beate marie virginis vtero. Benedicamus celesti domino. Ad completorium super psalmos ant. Quoniam mandauit dominus. R. In manus tui filii. Alleluya.

Jungfru Marie Örtagård.

ymnus. Sponse jungendo filio. Super nunc dimittis. ant. Glorificamus te. Collecta. Graciam tuam. Post completorium. ant. De te virgo. Cum versiculo & collecta ut supra.

¶ In die natiuitatis domini et deinceps vsque ad octauam epyphanie inclusive habeatur hystoria quinte ferie per totum. Et omnes versiculi cum alleluya cantentur. Sed nota quod psalmi semper stent velut cuilibet ferie sunt deputati. Collecta. Deus qui salutis. Post completorium. ant. Gaudendum nobis est. ✠ Post partum virgo. Collecta. Deus qui salutis eterne. In die sancto ad missam officium. Lux fulgebit hodie &c. Sequencia. Letabundus exultet fidelis. Secunda die natiuitatis domini et vsque ad octauas eiusdem. officium misse. Salue sancta parens. pro psalmo. Post partum virgo. Graduale. Benedicta et venerabilis. Alleluya. ✠ Post partum virgo. Sequencia. Letabundus. Que cantanda est singulis diebus vsque ad octauam purificationis beate virginis nisi septuagesima occurrerit. Offertor. Felix namque. Communio. Beata viscera. Ab octaua natiuitatis domini vsque ad purificationem in officio misse. Alleluya. post partum. Communio Tolle puerum. Cetera vt supra.

¶ In festo purificationis beate marie virginis cantetur hystoria quinte ferie et per octauam In primis vesperis. Capit. Ecce ego mitto angelum. R. Felix namque. versiculi & benedicamus cum alleluya cantentur si extra septuagesimam venerit. Collecta. Deus qui salutis eterne. Ad sextam Capit. ³ Ego quasi vitis fructificaui. ad nonam capit. Ego mater pulchre dileccionis. Ad officium misse. Suscepimus deus. Graduale Suscepimus. Alleluya. Post partum virgo. Si autem in septuagesima venerit habeatur tractus. Gaude maria virgo. cum prosa. Inuiolata intacta. offertor. Felix namque. Communio. Responsum accepit.

¶ Item ab octaua purificationis vsque ad pascha officium misse. Salue sancta parens. prosa Senciant omnes tuum. Graduale. Benedicta et venerabilis. Alleluya. Virga iesse. Si septuagesima fuerit. tractus. Gaude maria virgo. cum prosa. Inuiolata intacta. offertor. Recordare virgo mater. communio. Beata viscera.

¶ A dominica septuagesime vsque ad pascha. Te deum laudamus est omittendum. loco cuius habeatur. Miserere mei deus. plane et submissa voce. Quod eciam observandum est omnibus sextis feriis tocius anni, nisi quando aliqua festa cadunt in illis et eciam pascha et penthecoste tunc enim canitur. Te deum. Item. Gloria in excelsis. nunquam omititur nisi in aduentu. et a septuagesima vsque ad pascha. et pro tunc cantetur in totis duplicibus et duplicibus. Item sabbato ante dominicam quadragesime ad completorium. ant. super psalmos. Sancte spei mater. Capit. vt moris est. R In pace patris eterni &c. ymprus. Rubens rosa. V Jn vite morte. Super nunc dimittis. ant. O mitissime saluator. cum versibus. Qui de terra nos pla[s]masti &c. Hoc ordine cantandum est completorium vsque ad diem pasche nisi in festo annunciacionis beate virginis et per octauam.

¶ Item a dominica passionis vsque ad diem sanctum pasche cantetur hystoria sexte ferie per totum excepto festo annunciacionis cum octauis si tunc venerit. 4

¶ In festo annunciacionis beate marie virginis ad primas vespervas super psalmos Ant. Gloriose virginis. Capit. Ecce virgo concipiet. R O ineffabiliter. ymprus. Quem terra pontus. V Venit deus in mundum. Super Magnificat. ant. Magnificetur rex. Collecta. Deus qui de beate marie virginis vtero. Benedicamus deuotis mentibus &c. Ad completorium ant. super psalmos. Castitatem vouit. ymprus. Fit porta. V Ecce ancilla domini. Super nunc dimittis. ant. O mulierum felicissima. Ad matutinas inuitator. Ave maria. ymprus. Tu miro micans lumine. Super psalmos ant. Clamauimus ad deum. ant. Congratulamini filio dei. ant. Flectatur tibi. cum psalmis illius ferie in qua cadit festum quod semper observandum est. V Venit deus in mundum. lecciones quinte ferie habeantur. Primum R Sancta et immaculata. Secundum R videte miraculum. Tercium R O ineffabiliter diuitem. Te deum laudamus dicatur. V ante laudes. In vterum virginis. Ad laudes super psalmos. ant. O admirabile. ymprus. Trina celi jerarchia. V Tanquam sponsus. Super benedictus. ant. Maria maria tocius

sanctitatis. Collecta vt supra. Benedicamus deuotis mentibus. Ad horas diei. ymnus. Rex christe clementissime. Ad primam ant. Rubum quem viderat &c. Ad terciam. ant. Germinauit radix. Capit. Ecce virgo concipiet. Ad sextam. ant. Ave maria. Capit. Egredietur virga. Ad nonam. ant. Benedicta tu. Capit. Rorate celi. Cum responsoriis & versiculis quinte ferie. Collecta vt supra.

¶ Ad missam introitus. Rorate celi desuper. Graduale. Tollite portas. Tractus. Gaude maria virgo. cum prosa. 5 Inviolata intacta. Offertor. Ave maria. Communio. Ecce virgo concipiet. In secundis vesperis. super psalmos. ant. Beatus populus. ymnus. Ave maris stella. ✽ Tanquam sponsus. Super Magnificat. ant. Gaude eternaliter. Benedicamus deuotis mentibus. Ad completorium super psalmos. ant. Memor dominus. ymnus. Sponse jungendo filio. Super nunc dimittis. ant. Lumen verum &c.

¶ Et nota si festum annunciationis dominice cadit sabbato palmarum. tunc nichilominus cantetur de festo annunciationis. Die dominico. feria secunda. et feria tertia.¹⁾ juxta ordinem superscriptum. Reliquis autem diebus. vsque ad pascha cantanda est hystoria sexte ferie que tractat de passione christi et de doloribus sue matris gloriose.

¶ In vigilia pasche missa bassius cantetur absque pulsacione campanarum. Post completorium ant. Salue regina. cum alleluya absque versibus. ✽ Ora pro nobis. Collecta. Concede nos famulos &c.

¶ In die sancto pasche et deinceps vsque ad octauas penthecostes cantetur more solito secundum ordinem feriarum. Omnes versiculi & benedicamus cum alleluya cantentur. nisi in sex feriis. et nisi tunc festa occurrerint. Collecta. Prosit nobis semper omnipotens pater. Ad missam officium. Salve sancta parens. ✽ Senciant omnes tuum iuuamen & Graduale. Benedicta et venerabilis. Alleluya. virga jessu. Sequencia. Virginis marie laudes. Item alia sequencia. Virgini marie laudes concinant &c. Et habeantur vicissim

¹⁾ et quarta är tillagdt öfver raden.

Offertor. Recordare virgo mater. *communio.* Ave regina celorum mater. *Post completorium.* ant. Regina celi. cum versu. Virgo mater resurgentis. ✠ Speciosa facta es &c. cum alleluya. *Collecta.* Prosit nobis semper. Sabbato proximo post pascha loco gradualis habeatur. Alleluya. *Post partum virgo.* vsque ad dominicam trinitatis cetera vt supra.

¶ In die sancto penthecostes et per octauam ad minutas horas. ymnpus. Veni creator spiritus qui prophetarum cordibus. Cum nota solita preter in sexta feria. cetera vt moris est alio tempore anni.

¶ In festo trinitatis ad primas vespervas. R Summe trinitati. Et hoc idem R habeatur in matutinis pro tercio responsorio per octauam. In minutis horis. ymnpus. O veneranda trinitas *Collecta.* Concede nos famulos tuos.

¶ A festo trinitatis vsque ad aduentum dominj. officium misse. Salve sancta parens. Graduale. Benedicta et venerabilis. Alleluya. virga jesse. *offertor.* Recordare virgo mater. *Communio.* Beata viscera. cum sequenciis cuilibet ferie deputatis. nisi in festis infra notatis et eorum octauis.

¶ In festo sancte anne matris beate marie virginis cantetur hystoria ferie quarte per totum. sicut in natiuitate beate virginis tantum ipso die sancte anne. In primis vespervis. R Beata mater anna.

¶ In assumptione beate marie virginis hystoria sabbati cantetur per totum. In primis vespervis *Capit.* Quasi cedrus exaltata sum. R Super salutem. *Collecta.* veneranda nobis domine. Benedicamus domino suam matrem collocanti. Omnes versiculi cum alleluya cantentur. Ad sextam *Capit.* Tota pulchra es. Ad nonam. *Capit.* Quasi oliua speciosa. *Officium misse.* Gaudeamus omnes. ✠ Exaltata es sancta dei. Graduale. Assumpta est. Alleluya. ✠ Hodie maria virgo. *Sequencia.* Congaudent angelorum. *Offertor.* Felix namque. *communio.* Beata viscera. Per octauam omnia sicut prima die habeantur.

¶ In natiuitate beate Marie virginis cantetur hystoria quarte 7 ferie per totum. In primis vespervis. *Capit.* Ego quasi vitis. R Solem iusticie. *Collecta.* Famulis tuis quesumus domine.

Benedicamus pro natiuitate. Omnes versiculi cum alleluya. Officium misse. Gaudeamus omnes in domino. ✠ Natiuitas tua. Graduale. Natiuitatem hodiernam. Alleluya. ✠ Natiuitas gloriose. Sequencia. Natiuitas marie virginis. Offertor. Felix namque. Communio. Beata viscera. Per octauam omnia sicut prima die habeantur. In festo sancti michaelis archangeli hystoria secunde ferie ex integro decantetur. In primis vesperis. R Te sanctum dominum.

¶ In conceptione beate marie virginis hystoria quarte ferie habeatur. Hoc prouiso quod loco natiuitatis cantetur conceptionis. In primis vesperis. Capit. Dominus possedit me. R Beata mater anna. Collecta. Deus qui beate marie virginis conceptionem. Omnes versiculi dicantur cum alleluya. Benedicamus pro conceptione. cum alleluya. Ad sextam. capit. Nec dum erant abissi. Ad nonam. Capit. Beatus vir qui audit me. Officium misse. Gaudeamus omnes. ✠ Concepcio tua. Graduale. Conceptionem hodiernam. Alleluya. ✠ Concepcio gloriose virginis. Sequencia Dies ista celebretur. Offertor. Felix namque. Communio. Beata viscera. Per octauam cantentur omnia sicut ipso die.

Item nota quod in precipuis solemnitatibus beate marie virginis. Scilicet. Conceptionis. purificationis. annunciationis. Assumptionis. et natiuitatis. finitis vesperis immediate post benedicamus cantetur per duas sorores ympnus seu canticum. Benedicite omnia opera dominj domino &c. Et post quemlibet versum. Chorus prosequatur. Pro honore et gloria dignissime creature. Et sic vsque ad finem. cum versu. Et tu super omnes creaturas benedicta. et sic statim sequitur. Ant. Aue maria. cum collecta. Omnipotens sempiterna deus qui pro nobis de castissima virgine &c.

Item nota quod infra octauas festiuitatum diuiditur predictum canticum per hunc modum. Altera die sequente post vespas.

Benedicite omnia opera dominj domino. laudate et superexal[tate] &c.

Benedicite angeli domini domino &c.
 Benedicite aque omnes que supra &c.
 Benedicite sol et luna domino &c.
 Benedicite ymber et ros domino &c.
 Benedicite ignis et estus domino &c.
 Benedicite rores et pruina domino &c.
 Benedicite glacies et niues domino &c.
 Benedicamus patrem et filium cum sancto &c.
 Benedictus es domine in firmamento celi &c.
 Et tu super omnes creaturas benedicta &c.

Item tertia die infra octauas.

Benedicite omnia opera domini domino &c.
 Benedicite angeli domini domino &c.
 Benedicite lux et tenebre domino &c.
 Benedicat terra dominum &c.
 Benedicite montes et colles domino &c.
 Benedicite fontes domino &c.
 Benedicite cete et omnia que mouentur &c.
 Benedicamus patrem et filium cum sancto &c.
 Benedictus es domine in firmamento &c.
 Et tu super omnes creaturas benedicta &c.

9

Item quarta die infra octauas.

Benedicite omnia opera dominj domino &c.
 Benedicite angeli dominj domino &c.
 Benedicite omnes bestie et pecora &c.
 Benedicat israel dominum &c.
 Benedicite sacerdotes domini domino &c.
 Benedicite spiritus et anime Justorum &c.
 Benedicite anania azaria &c.
 Benedicamus patrem et filium cum sancto &c.
 Benedictus es domine in firmamento &c.
 Et tu super omnes creaturas benedicta &c.

In vltimis vero vesperis octauarum cantetur totaliter sicut
 in primis vesperis. Item in sextis feriis quando non est festum
 nouem leccionum uel octaue sanctorum habeatur in completoriis.
 ¶ In manus tuas domine commendo spiritum meum.

✧ Redemisti domine deus veritatis. Ante nunc dimittis.
 ✧ In vite morte seu mors &c. Qui semper habeatur
 nisi mutata fuerit hystoria propter festa beate marie virginis.
 tunc enim cantetur versiculus. Ecce ancilla domini. sicut
 alias.

Item sciendum est quod sicut iam superius notatum est
 quantumcunque officia seu hystorie istorum dierum varientur.
 Psalmi tamen numquam mutantur. quia oportet sorores complere
 psalterium omni septimana. Sed quia non omnes psalmi habentur
 in officio sororum qui habentur in psalterio. Ideo extra horas
 residuos legant et compleant secundum modum inferius notatum.
 10 Ideo in dominica die legant horas de sancto spiritu. Feria se-
 cunda legant vigiliis cum tribus leccionibus Feria vero tertia
 et quarta legant eciam vigiliis trium leccionum. Feria quinta
 legantur hii ps. Confitebor tibi domine in toto corde
 meo: narrabo omnia &c. ps. Diligam te domine forti-
 tudo mea: &c. et ps. Deus deus meus respice in me: &c.
 pro criminosis. Item feria sexta legantur septem psalmi. pro
 peccatis propriis prout habetur in constitucionibus. non sic in-
 telligendo quod bis legantur ex debito. Item sabbato legantur
 hii ps. Attendite popule meus legem meam: &c. ps. Mi-
 sericordias domini &c. et ps. Confitemini domino quo-
 niam bonus &c. qui habetur in nocturno sabbatino. pro iustis.
 Item in sextis feriis quando est festum totum duplex non ha-
 bentur psalmi canticorum. sed Dominus regnavit decorem
 indutus &c. cum ceteris. Item supradictum est quod per oc-
 tauas omnium festivitatum beate marie virginis sic omnia habenda
 sunt. sicut in ipso die solemnitatis eius. Idcirco missa beate
 virginis. eodem modo debet cantari per octauas sicut in ipso die.
 nec infra octauas conceptionis. purificationis. et annunciationis.
 omittatur Gloria in excelsis deo. in missa beate virginis.
 nec Credo. quamvis ista festa cadunt in aduentu. et in septua-
 gesima. nisi sicut supradictum est.

¶ Item in festo aduincula petri vel omnium sanctorum of-
 ficiu ferie non mutatur nisi quando cadit in sexta feria tunc
 omnia habeantur de sexta feria preter psalmos in laudibus sicut
 supradictum est. Item in hiis diebus infrascriptis habeatur.

Credo. in missa beate marie virginis. In die natiuitatis domini tantum. Jn die circumscicionis domini. Jtem in die epyphanie¹¹ tantum. Jn die ascensionis domini tantum. In die penthecostes tantum. In die corporis christi tantum. In festis sancte crucis. Jtem in omnibus diebus dominicis. Jn omnibus solemnitatibus beate marie virginis. et per octauas earum. Item in diebus omnium apostolorum. et ewangelistarum. Jtem in omnibus solemnitatibus beate matris nostre sancte Birgitte. In die omnium sanctorum. Item in die sancte marie magdalene.

¶ Item nota quod in vigiliis seu profestis omnium festiuitatum beate marie virginis. Scilicet. Annunciacionis. visitacionis. assumpcionis. et natiuitatis. trinitatis. corporis christi. Johannis baptiste. Petri et pauli. sancte Anne. Petri aduincula. beati augustini. sancti michaelis. beate Birgitte et omnium sanctorum. Post completorium habeatur ant. Salue regina. cum versibus. Virgo mater ecclesie. vel. Salue celi digna. ✠ Ora pro nobis. Collecta. Famulorum tuorum.

Item dum processiones fiunt sumant de officio suo quod inter se statuerint cantandum. Nec fratres seu alij sub attestacione diuini iudicii se intromittant de ordinacione officij sororum vt aliter ordinetur quam magister Petrus confessor sancte birgitte ex precepto ihesu christi ordinauit. Sed si qua dubia occurrerint recurrant ad Monasterium principale vt sic omnia in monasteriis ordinis sicut in spiritu dei preceptum fuit vniformiter obseruetur.

Hec sunt festa que sorores in monasterio watzstenensi habent pro summis festiuitatibus. Scilicet. Natiuitatis domini. Circumscicionis. epiphanie. Resurreccionis. ascensionis. Penthecostes. Trinitatis. corporis christi. festa beate virginis. Scilicet.¹² Concepcionis. Natiuitatis. Annunciacionis. visitacionis. Purificacionis. et Assumptionis. Tria festa matris nostre sancte Birgitte. In festo ad uincula sancti petri. festum sancti Johannis baptiste. Sancti augustini. Sancte anne. Sancti michaelis. et omnium sanctorum.

Item nota quod omni die festo et priuato habeatur in matutinis et in vesperis Memoria de patrona nostra sancta birgitta.
(Cod. Magl. s. 1—12.)

Utg:s rättelser och tillägg i den s. 273—281 tryckta texten.

<i>Sid.</i>	273	<i>rad.</i>	12	<i>nedifr.</i>	gabriel rättadt från grabriel
»	—	»	11	»	Capit. tillagdt.
»	—	»	10	»	nasciturum utfylt.
»	—	»	8	»	marie tillagdt.
»	—	»	4	»	Ant. »
»	275	»	5	<i>uppiifr.</i>	penthecoste rättadt fr. penthecosten
»	—	»	13	»	plasmasti » » plamasti
»	276	»	15	»	jungendo » » jungende
»	—	»	1	<i>nedifr.</i>	concinant » » concinnant
»	278	»	11	»	opera » » operia
»	—	»	2	<i>och följ. nedifr.</i>	superexaltate utfylt.
»	281	»	3	<i>uppiifr.</i>	penthecostes rättadt fr. penthecosten

FÖRKLARINGAR OCH REGISTER.

1. De till gudstjänsten hörande rituella uttrycken med deras här använda förkortningar.

ABSOL. = *Absolutio*, absolution, välsignelse (kallas somligstädes *benedictio*).

ANT. = *Antiphona*, antifon, växelsång, svarsång, består däri att antingen en kor svarar en annan (antifon i egentlig mening) eller att en kor svarar den officierande presten (*responsorium*, s. d. o.). Antifon i ordets vanliga betydelse är en (oftast kortare) unison sång, som inleder en psalm eller canticum (lofsång), med hvars »ton» (någon af de 8 gregorianska kyrkotonarterna) den öfverensstämmer eller rättare hvars ton den bestämmer, medan orden äro valda så att de speciellt illustrera och bekräfta den heliga textens evangeliska eller profetiska mening. Den alternerande eller antifon-sången (t. ex. af Davids psalmer vers för vers eller halfvers för halfvers) är af värnadsvärd ålder och var utmärkande redan för judarnes och de äldste kristnas andakt (enl. Philo redan i 1:a årh. e. Kr.). De i Birgittinritualen använda antifonerna finnas uppräknade s. 301 o. f. här nedan.

BENEDICTIO = *Absolutio* (se här ofvan).

CANTICUM, lofsång, ett namn, som gifvits åt vissa hymner hemtade ur bibeln och hvilka af ålder sjungits i alla katolska församlingar. De förnämsta äro de tre följande: *Benedictus* (den s. k. »canticum Zachariæ»), som tillhör laudes, *Magnificat* (eller »canticum Mariæ»), hvilken sjunges i vespern, och *Nunc dimittis* (eller »canticum Simeonis») i completoriet. Dit hör ock den s. k. »canticum trium puerorum» (de tre männens sång i den brinnande ugnen), som likaledes benämnes efter begynnelseordet: Benedicite. Nam-

net canticum ges i bibelöfvers. Vulgata åt Moses' och Salomos sånger, några af Davids psalmer o. s. v. (jfr den lat. benämningen »Cantica canticorum» för Salomos Höga visa) och har därifrån lånats såsom term i det kyrkliga ritualspråket. — Om de sex cantica som inräknas bland ritualens psalmer se Inledn. s. LX o. f.

CAPIT. = *Capitulum*, en kort lektie (uppläsning), som är inlagd i hvar och en af de särskilda »tiderna» utom nokturnen (denna har nämligen sina egna tre lektier ur »Sermo Angelicus»). Hvarje capit. åtföljes städse antingen af ett *responsorium* (med sin *versus*) eller af en *hymn* (det senare är fallet i laudes, vesper och completorium).

COLLECTA, slutbön.

COMMUNIO, nattvardsbön, den sista leden i mässan hvilken utföres af koren. Den har olika lydelse vid kyrkans särskilda högtider och återfinnes därför i det s. k. »proprium missæ», hvars innehåll är de mässe-partier, som variera vid olika tillfällen, till skilnad från »ordinarium missæ», hvars innehåll är det vid alla högtider gemensamma (jfr *Graduale* å sid. 297). Communionen är vanligen betydligt kortare än gradualet och offertoriet, men skiljer sig eljest föga från dessa. Under påsktiden åtföljes communionen af ett eget Alleluya, som ansluter sig till dess »modus» (en af de 8 kyrkotonarterna). Jfr *Missa*.

COMPLET. = *Completorium*, dagens sista tidegård eller gudstjänst-timme, kl. 9 e. m.

DECLARATIO, förklaring, utläggning (af en text).

GRADUALE, ett kort responsorium, som sjunges i mässan mellan episteln och evangeliet för dagen. I kyrkans äldsta tider sjöngs gradualet af en diakon från den till den ena ambonen (motsvarande senare tidens predikstol) ledande trappan (*gradus*), hvilket gifvit anledning till namnet. Senare öfvertogs dess utförande af kören, på det sätt att första insatsen sjöngs endast af två cantores, hvarefter hela kören upptog sången och fortsatte den till slut. Sön- och helgdagar supplerades gradualet af Alleluya med tillhörande *versus*, utom vid fastetiden m. fl. tillfällen, då hela ritualen var redu-

cerad till ett mera inskränkt omfång och allt som innebar jubelkänslor aflägsnats. Söndagarne efter påsk utelemnades hela gradualet, och i stället sjöngs ett enbart Alleluja med sin versus. Gradualets texter äro med få undantag hemtade från psaltaren och utgöra jämte tillhörande cantus-planus-melodier en viktig del af »Graduale romanum» (hvarom s. 297). Forntidens gradualsång fortlefver i den nyare motetten.

HORÆ CANONICÆ, kanoniska timmar, äfven helt kort kallade »tider», dygnets sju gudstjänststunder: matutinan (bestående af nokturn och laudes), prim, ters, sext, non, vesper och completorium. Vesper (nämligen den första: *primæ vesperæ*) och matutina utgjorde tillsammans vigilien; de fem öfriga »tiderna» kallades med ett gemensamt namn »småtider», *horæ minutæ*.

HYMNUS (under medeltiden skrifvet *Ymnus* eller *Ympnus*), hymn, andlig metrisk sång, efter mönster af det klassiska odet. Enligt kyrkans traditioner skall den första hymnen hafva sjungits af Jesus och hans lärjungar omedelbart efter nattvarens instiftelse, och den utgjordes i sådant fall troligen af en bland Davids psalmer. Sådana sjöngos nämligen, särskildt de s. k. *hallel* (ps. 113—118), af judarne vid påsktiden. I den äldsta kyrkan var »hymn» benämning på hvarje lofprisande af Gud, så framt det utfördes sångvis. Sedan inskränktes betydelsen, hvarvid psalmerna uteslöts ur denna kategori och hymnerna i egentlig mening bildade en sluten grupp. Mycket gammal är den s. k. »änglarnes hymn» *Gloria in excelsis deo*, hvilken nämnes redan i de apostoliska konstitutionerna. Men det var först i senare hälften af 4:e årh. som hymnens betydelse såsom ett element i den kristna gudstjänsten blef fullt erkänd. De gamla hymnerna samlades och nya diktades af sådana heliga män som Ephraim i Edessa, Chrysostomus i Byzanz, Ambrosius i Milano m. fl. Te deum, som länge ansågs vara ett verk af Ambrosius och Augustinus i förening och så benämnas i flere medeltida breviarier, räknas ännu för den ädlaste af medeltidens latinska hymner som äro i behåll. I den vester-

ländska kyrkan infördes den äldsta metriska hymnen af den hel. Ambrosius (d. 397), hvars älsklingsmeter var den iambiska dimetern, länge ansedd såsom den enda tillåtna. Fältet vidgades af Prudentius (d. 413?), Gregorius den store (d. 604) m. fl. Den elegiska versen, som snart erhöill ett vidsträckt fält, infördes af den berömda hymndiktaren Venantius Fortunatus (d. 603?), hvars hymner (t. ex. de båda passionshymnerna *Vexilla regis prodeunt* och *Pange lingua gloriosi*) ännu höras i katolska kyrkor. Skatten af hymner växte med hvarje århundrade och företedde en rik växling i innehåll och meter. Men större delen af all denna härlighet undanträngdes i början af 10:de årh., då den hymnform som är känd under namnet *prosa* (sedan *sequentia*) vann fast terräng. Skilnaden mellan dessa diktarter är blott formell: i hymnen tillämpas de klassiska kvantitetslagarne, medan sekvensens rytm är bygd på accenten. Sekvensen, den nyare tidens barn, var långt ifrån klassisk och betraktades länge af de lärde som ett alster af barbariskt munklatin. Hymnmelodierna, af hvilka många utmärka sig för en äfven efter vår tids begrepp hänförande skönhet, äro till sitt ursprung omtvistade, men säkerligen äro de till stor del komponerade af samma personer som diktat texterna. Egendomliga hymner och hymnmelodier med endast lokal användning finnas i många äldre ritualböcker, som utarbetats för särskilda församlingar eller klostersonfund. Så är äfven fallet med de flesta af de hymner som ingå i Birgittinritualen. (Öfver dessa bifogas ett register här nedan s. 299 o. f.)

INTROITUS, inledningssång, ett responsorium, som sjunges af koren såsom ingress till mässan och åtföljes af en *versus*, oftast hemtad ur Davids psalmer. Hvarje söndag o. s. v. i det kyrkliga året har sin egen introitus, och efter denna har dagen ofta fått sitt namn, t. ex. *Lætare* (4:e sönd. i fastan), *Gaudete* (3:e i advent), *Oculi* (3:e i fastan), *Judica* (passionssöndagen) o. s. v.

INVITATOR. = *Invitatorium*, egentl. »inbjudnings», inledningen till matutinan. Det börjas af en soloröst, upprepas därpå af

koren och inflätas sedan med bestämda mellanrum i den därpå följande psalmen *Venite*, som sjunges af en solist (stundom förstärkt). Invitatorie-sången är ett vördnadsvärdt minne af formen för kyrkans äldsta psalmsång (den s. k. »psalmus responsorius»). Jfr Inledn. s. XXIII o. f.

LAUDES, senare delen af matutinan, sjöngs vid solens uppgång. (Matutinans förra del åter var nokturnen.)

LECTIO (*Leccio*), »lektie», stycke till uppläsning, som utfördes medelst s. k. *accentus* (ett slags recitativ, till skilnad från *cantus*, melodisk sång). I Birgittinritualen förekommo lektier, till antalet tre, endast i nokturnen (i de öfriga »tiderna» ersatt af ett *capitulum*) och utgjordes af »Sermo angelicus», fördelad på hela veckan.

MATUT. = *Matutina* ell. *-um*, ottesången, dagens första gudstjänst, bestående af två delar: *nokturnen* och *laudes* (se d. o.).

MEMORIA = *Suffragium* (se s. 294).

MISSA, mäsas, gudstjänstens förnämsta parti, hvars kärna utgöres af »offret» (nattvardens tillredelse och begående) och som beledsagas af musik med karaktär af djupt allvar och högtidlig skönhet. Om de ursprungliga källorna till denna musik vet man ej mycket. Sedan den länge bevarats genom muntlig tradition, samlades den, reviderades och sattes i system af den hel. *Ambrosius* (biskop i Milano 374—397). Dennes verk fortsattes och fullkomnades af *Gregorius d. store* (590—604) och finnes ännu till väsentlig del bevaradt i den katolska kyrkans missaler och gradualer. Den gregorianska stilens egendomlighet är ännu tusen år efter Gregorii tid igenkänlig i den kyrkliga musiken, ja på några orter ännu i våra dagar.

Hvarje särskild afdelning af mässan hade sin egen »ton» eller »modus», hvilka växlade efter olika årstider och högtider. Dessa afdelningar voro *Kyrie*, *Gloria*, *Credo*, *Sanctus* med *Benedictus* samt *Agnus dei*. Förloppet vid mässans utförande var följande.

Sedan celebranten (mässförrättaren) med eller utan biträde af två diakoner, i Sverige kallade »mässedjäcknar» (be-

roende på högtidens beskaffenhet), inställt sig i koret, där han med låg röst reciterade dels psalmen *Judica me deus*, dels (vid altartappan) syndabekännelsen, uppstämde koren dagens *introitus*, hvarpå den omedelbart öfvergick till af-sjungandet af *Kyrie*, som utfördes i långsamt tempo med iakttagande af lämplig nyansering. Under tiden beträdde celebranten högaltaret, tände rökelsen och upprepade med låg röst orden i *introitus* äfvensom »*Kyrie*». När koren sedan slutat sitt parti, intonerade celebranten med ljudlig röst första orden af »*Gloria*»: *Gloria in excelsis deo*, hvarpå koren fortsatte med de därpå följande orden: *Et in terra pax*, samt fortgick till slutet af »*Gloria*» (med en efter innehållet växlande rytm). Så följde dagens *collector*, reciterade af celebranten, hvarefter den ena af mässedjåk-narne (subdiakonen) i s. k. *accentus* (härvidlag »*tonus epistolæ*») utförde *episteln* för dagen. Kom så *graduæ*t, sjunget af koren och åtföljdt af *vers* och *versikel*, vid de största högtiderna af *tractus* och *sekvens*. I ordningen därefter reciterades af den andre mässedjåken (diakonen) evangeliet (i den form af *accentus* som kallas »*tonus evangelii*»). Därefter *predikan* för dagen förekom, följde den nu.¹ Efter dess slut uppstämde celebranten första meningen af »*Credo*»: *Credo in unum deum*, i några få toner, hvilka aldrig växlade vid olika tillfällen. Försättningen — *Patrem omnipotentem &c.* — utfördes till slutet af koren, med starka skiftningar i rytmiken. Efter »*Credo*» sjöng koren dagens *offertorium*, hvarunder mässförrättaren offrade obla-ten, under uttalande af tysta böner (*secreta*).²

Följde så den senare afdelningen af mässan, hvilken började med dagens *præfatio*. Vid dess slut ringdes med en klocka, och omedelbart därpå uppstämdes af koren

¹ I Vadstena voro munkarne ålagda att hålla predikan på svenska, såsom man finner af *Regula Salvatoris*, cap. 15: »Prästene . . . skulu wttydha i siälfue mässo[n]ne thäs dagxsins ewangelium j sino modher-maale allom ahörandom».

² I nyare tid plägar man här inlägga ett orgelstycke eller en motett för att upptaga tiden, medan presten är sysselsatt med offret vid altaret.

Sanctus, hvars slut utgjordes af ett i pianissimo afsjunget Osianna. Härunder läste celebranten tyst för sig de böner, som föregå konsekrationen af hostian. Efter den s. k. elevationen, som skedde under ljudlös tystnad, sjöng koren (härvidlag oftast några få soloröster) Benedictus, avslutad med ännu ett Osianna, merendels ett upprepande af det som följde på »Sanctus».

Närmast i ordningen kom nu Pater noster, som sjöngs af mässförrättaren på en vördnadsvärd cantus-planus-melodi, och därefter följde mässans slutafdelning: Agnus dei, under hvars utförande celebranten och församlingen togo nattvarden. Förre delen af »Agnus», med slutorden: miserere nobis (se sid. 253), sjöngs af valda soloröster, den senare (dona nobis pacem) af full kor, med samma vårdade nyansering som i »Kyrie». Till sist sjöng koren dagens *communio*, nattvardsbön, hvarpå presten avslutade mässan med en bön, kallad *postcommunio*. Nu ljödo från diakonens mun orden: »Ite missa est (concio)», d. v. s. »Församlingen hemförlovas!» en slutformel ur hvilken mässan (lat. *missa*) erhållit sitt namn.

Sådan var mässan i stora drag framställd. De därvid använda texterna äfvensom melodierna i cantus-planus-notering finnas förvarade i äldre tidens sacramentaria och i de därefter brukliga missaler och gradualer.

I Vadstena och öfriga Birgittinkloster firades dagligen tvänne mässor. Den första, till jungfru Marias ära, den s. k. *warfru mässa*, hölls omedelbart efter primen, den andra, *högmässan*, efter sexten (jfr *Lucidarium* kap. 14). Bägge dessa mässor förrättades af några bland de 13 prestbröderna med biträde af diakonerna (mässedjäknarne). Nunorna's andel i mässan var inskränkt till utförandet af korsatserna. I veckoritualen återfinnas texterna både till mässans hufvudpartier, hvilka ej växlade, och till introitus, gradualer, offertorier och communiones, hvilka åter hade olika lydelser vid olika tillfällen. Den lat. texten (däribland 16 sekvenser) finnes samlad i närv. uppl. s. 252—267 (mot-svarande sv. öfvers. s. 175—200).

NOCTURNUS, Nokturnen, matutinans förra del, som iständes vid hanegället (»ad gallicinium»).

NONA, Non, dagens femte tidegård eller den fjärde af »småtiderna», som firades vid nionde timmen, d. v. s. kl. 3 e. m.

OFFERTOR. = *Offertorium*, mässoffret, offerbönen i mässan, ett responsorium, som till formen föga skiljer sig från ett graduale. Det utgöres af en eller flere verser ur någon Davids psalm eller ur någon annan af den hel. skrifts böcker och sjunges af kören i mässan omedelbart efter Credo, medan presten tillreder offret (oblaten) och offerar vid altaret. Hvarje sön- och helgedag liksom hvarje veckodag under kyrkoåret har sitt offertorium, med undantag endast af långfredagen och påsk-aftonen. Offertorietexterna med tillhörande cantus-planus återfinnas i den ritualbok, som benämnes *Graduale* (se s. 297).

PRIMA, Prim, den första gudstjänsttimmen i dagcykeln, kl. 6 f. m. Primén utgör jämte ters, sext och non de s. k. »dagstiderna» (*horæ diei*). Uttrycket *ad horas diei* vid en hymn (»til dagx tidhenar» eller »ympnan til alla tidher») betyder alltså att denna utfördes vid alla de nämnda »tiderna».

PROSA = *Sequentia* (se d. o. å nästa sida).

PS. = *Psalmus*, psalm ur Davids psaltare. Denna innehåller tillsammans 150 ps., hvilka i Birgittinritualen samtliga genomgingos hvarje vecka.

R. = *Responsorium*, svarsång, det slags antifon som sjunges af hela kören, särskildt efter hvarje lektie och capitulum. Responsorierna hafva sin särskilda karaktär allt efter dagens betydelse och äro afsedda att utgöra den lyriska bakgrunden till lektietexten. Samlingen af responsorier och antifoner jämte hymner, som ingå i ett officium, kallas med ett gemensamt namn »dagens historia» (se Inledn. s. LXXV, noten). Antalet responsorier under kyrkoåret är mycket betydligt. De återfinnas jämte sina melodier (i cantus-planus-notering) i de vanliga antifonarierna (se *Antiphonarium*, s. 296). Birgittinritualens responsorier (och antifoner) finnas uppräknade här nedan, s. 301 o. f.

REPET. = *Repetitio*, repetition, omtagning, upprepning, särskildt af en responsoriesats (se t. ex. s. 54: 15). Det motsvarar

nyare tidens *Da capo* eller *Dal segno*, allt efter som upprepningen gäller hela satsen från början eller endast dess senare del.

SEQUENTIA (äldre PROSA), Sekvens, en hymn på fri meter och vanligen rimmad, hvilken sjöngs i mässan på särskilda stora högtidsdagar efter *gradualet* med sin *versus*, *tractus* och *Alleluja*. Namnet fick sekvensen af dess plats i mässan, där den uppträder som en »fortsättning» i den långa raden af verser och responsorier mellan episteln och evangeliet. Under medeltiden kallades den *prosa* däraf att den, ehuru väl ofta rimmad och med likformig rytm, hade sin stafvelsebetoning bestämd ej (såsom fallet var i den klassiska poesien) af kvantitetslagar, utan af accenten, hvilket gjorde att den af folk med klassiskt öra ej kunde räknas för vers. I liturgien infördes sekvensen under 9:e eller början af 10:e årh. Redan i 11:e och 12:e årh. vann den en ofantlig utbredning, varmt omhuldad som den var af dessa tiders store hymnförfattare. Medeltidsofficier och ritualböcker (ej minst våra svenska missaler) innehålla en mängd sekvenser af slående skönhet och originalitet, men religionsnitet fann dem snart farliga på grund af förmenta irrläror, och vid den stora revision af den romerska liturgien, som genomfördes af Tridentinska kyrkomötet (1545—63), utdömdes alla så när som på — fem. Dessa senare intaga ännu en framstående plats i de dagars gudstjänst i hvilka de äro inpassade, såsom t. ex. pingsthymnen *Veni sancte spiritus*, med hedersnamnet »den gyllene sekvensen», vidare *Stabat mater* och sekvensen för de dödes ro: *Dies iræ*, den yppersta i hela genren. Hvad den musikaliska behandlingen af sekvenserna vidkommer, skiljer den sig (enligt *gradualernas* vittnesbörd) från hymnernas hufvudsakligen däri att de förra oftast äro hvad man kallar genomkomponerade, låt vara äfven att ett och samma motiv stundom återkommer flere gånger, hvaremot bymnerna hafva samma melodi för hvarje vers (stanz). Om sekvensernas komponister vet man lika litet som om hymnernas; sannolikt var textdiktaren i de flesta fall tillika komponist af melodien.

- De af Birgittinerna använda sekvenserna finnas samlade å s. 257—267; sv. öfvers. s. 184—200; jfr registret å s. 299 o. f.
- SEXTA**, Sext, den tredje i ordningen af »småtiderna», eller tidegårdens kl. 12 midd. (6:e timmen på dagen).
- SUFFRAGIUM** (äfvén benämndt **MEMORIA**), en *antifon* med *collecta* till ett särskildt helgons ära. Sådana suffragier förekomma i Birgittinritualen bl. a. till jungfru Marias och hel. Birgittas ära, under senare tid äfvén till hel. Anna (Marias moder) och hel. Katarina (Birgittas dotter) m. fl.
- TERTIA**, Ters, den andra »småtiden», som högtidlighölls vid 3:e timmen på dagen, d. v. s. kl. 9 f. m.
- TRACTUS**, en form af versikel, som sjunges i mässan efter graduale, alltså mellan episteln och evangeliet för dagen. Både graduale och tractus hafva erhållit sina namn af det i äldre tider gängse bruket att läsa episteln och evangeliet från två olika pulpeter (*ambones*), bägge uppställda i koret, den förre i söder, den senare i norr (när kyrkans läge var normalt, d. v. s. med koret åt öster). Liksom graduale fått namnet därpå att det sjöngs medan diakonen besteg trappan (*gradus*) till evangelie-ambonen, fick tractus sitt med anledning af ceremonien att bära (lat. *trahere*) ritualboken från den ena ambonen till den andra.
- ✠ = *Versus*, *Versiculus*, vers, versikel (skilnaden är ingen annan än den, att en kortare vers benämnes versikel; likaså kallas, när flere ✠ följa på hvarandra, den sista vanligen i ritualböckerna versikel), en kort text, som föredrages af en solostämma antingen omedelbart före eller efter en körsats. Versusmodulationerna äro utomordentligt enkla, men innebära det oakadt kännemärken på mycket hög ålder. De äro närmast att jämföra med de gamla psaltonerna. Såsom exempel på dessa urgamla liturgiska formler kunna nämnas den dagliga inledningsbönen *Deus in adiutorium* (se s. 209), benediktionen *Dominus vobiscum* och den allmänna avslutningsfrasen *Per omnia secula seculorum amen*, ofta i ritualböckerna betecknad med den egendomliga förkortningen **EVOVAE** (bildadt af vokalerne i slutorden »seculorum amen»).

VESPER. = *Vesperæ*, aftonsång, den tidegård som firades kl. 6 e. m. Vespern och matutinan (den senare bestående af nocturn och laudes) voro de förnämsta gudstjänsttiderna under hela dygnet.

VIGIL. = *Vigiliæ* (äfven kallad **PROFESTUM**), vigilie, förhelg, »vaka», benämningen på den kombinerade afton- och nattgudstjänst som föregick söndagar och kyrkliga högtidsdagar (t. ex. jul, Epiphania, påsk, pingst m. fl.) samt mera betydande helgons åminnelse dagar. Hvarje sådan fest hade alltså dubbel vesper, näml. först vigiliens (dagen förut) och sedan en på festdagens afton. Däraf breviariernas uttryck »in primis vesperis» (vigiliens) och »in secundis vesperis» (helgdagens). En dylik högtid är i kalendariet (en del af breviariet) försedd med rubriken *festum duplex* (de största *totum duplex*), till skilnad från *festum simplex*, som blott hade en vesper.

YMENUS (*Ympnus*), se *Hymnus* (s. 287 o. f.).

---

2. De medeltida ritualböckernas benämningar och innehåll.

ANTIPHONARIUM eller **ANTIPHONALE** (äfven **LIBER RESPONSALIS**), liturgiskt samlingsverk, innehållande ord och musik till den del af gudstjänsten (hufvudsakligen antifoner och responsorier), som utföres af kören och *ej* tillhör mässan. (Den senare återfinnes i *gradualet*.) Musiknoterna äro utförda i s. k. cantus-planus-notering på 4 linier.

BREVIARIUM, handbok, innehållande texten till alla gudstjänstens delar så när som på mässan (dock återfinnas äfven af denna senare vissa delar i de svenska breviarierna, hvilka därigenom erhålla ett något mer omfattande innehåll än det vanliga), eller närmare bestämdt texterna för alla de s. k. dagliga gudstjänsttiderna (*horæ canonicæ*) under årets sön-, högtids-, helgon- och söckendagar. Medeltidsbreviarierna börja oftast med ett *kalendarium*, i hvilket finnas angifna dels de allmänna kyrkliga festerna (med deras oktaver), dels helgonens åminnelse dagar, bl. a. deras translationer (öfverförandet af deras kvarlefvor från en begravningsplats till en kyrka) samt vidare kyrkoinviggnings- och andra lokala fester, som tillhöra det stift, för hvilket breviariet är afsedt. Ofta kan man endast af dessa fakta sluta sig till hvilket stift (församling o. d.) ett breviarium åsyftar. De största högtidernas namn äro vanligen skrifna i rött (>rubrik<). Utom kalendarium innehåller breviariet följande delar: 1) *temporale* (texterna för hvardagarnes gudstjänsttimmar samt kyrkoårets sön- och andra högtidsdagar), 2) *sanctorale* (texterna för helgonens dagar), 3) *psalterium* (ofta fördeladt på temporalet) och 4) *hymnarium*. Dessutom en

mängd rubriker och hänvisningar, som göra användningen mycket invecklad för nyare tiders folk. Först 1550, således på en tid som ej berör den oss intresserande Birgittinritualen, får man ett *Breviarium romanum*, som utlofvar att vara »ita ordinatum ut omnia suis in locis sint posita».

GRADUALE (eller **LIBER GRADUALIS**), ritualbok, innehållande ord och musik till den del af mässan som sjunges af koren. (Officiantens andel återfinnes i *missalet*.) Den är (liksom antifonariet) försedd med melodier i koralskrift för korens räkning, men därjämte finnas äfven i mindre skrift (utan noter) utförda åtminstone uppslagen till de partier som äro afsedda för solisten (officianten, ministranten). Gradualet innehåller fem delar med följande rubriker: 1) *Proprium de tempore* (gällande alla sön- och festdagar i kyrkoåret), 2) *Proprium de sanctis* (särskilda helgons högtider), dessa bägge tillsammans utgörande *Proprium missæ*, vidare 3) *Commune sanctorum* (den gemensamma ritualen på helgonens dagar), 4) *Ordinarium missæ* (mässan med dess särskilda partier: *Kyrie*, *Gloria*, *Credo*, *Sanctus* med *Benedictus* och slutligen *Agnus dei*, alla med oförändrad lydelse brukliga vid högtider af olika grader) samt till sist 5) *Modus respondendi* (innehållande de oftare återkommande kortare responsorier, som utföras af kören i mässan, däribland sådana formler som »Sursum corda», »Sed libera nos a malo» m. fl.).

HORARIUM, »tidebok», samling af alla de särskilda element, metriiska och prosaiska, som tjäna till text i ett officium med ett gifvet föremål. Texten är fördelad på dygnets sju »tider» eller kanoniska timmar (däraf namnet). Man har horarier af mångfaldigt innehåll, t. ex. med *horæ B. V. Mariæ* (»Vårfru tider»), *h. de S:o Spiritu* (»Helge And's tider»), *h. de S:a Cruce* (»Helga kors' tider») m. fl. (Jfr Inledn. s. L o. f.)

HYMNARIUM, sammanfattning af hymner, hvilka användas i gudstjänsten. Samlingar af alla de i Birgittinritualen förekommande hymnerna finnas nämnda i Inledn. s. LXXVI o. f.

LIBER GRADUALIS, se *Graduale* (här ofvan).

Jungfru Marie Örtagård.

20

LIBER RESPONSALIS, se *Antiphonarium* (s. 296).

MISSALE, mässbok, liturgisk bok, afsedd för »celebranten» (den vid mässan officierande presten). Den innehåller således alla texter, böner och öfriga formler som tillhöra mässgudstjänsten och som utföras vid altaret. Missalet är en ombildning (från 12:e årh.) af det äldre sakramentariet.

PROCESSIONALE, en sammanfattning af brukliga processionsånger (antifoner och responsorier), hvilka utfördes på stora högtidsdagar, såsom Maria-festerna, palmsöndagen, påskdagen, Kristi himmelsfärdsdag, pingstdagen, Kristi lekamens fest m. fl., och vid särskilda tillfällen, såsom de s. k. »gångdagarna» (*dies rogationum*), särskilda helgons dagar o. s. v.

PSALTERIUM, en samling af Davids psalmer (psaltaren), hvilka sjöngos i den dagliga gudstjänsten af tvänne alternerande körer. Man hade under medeltiden två skilda latinska översättningar af psaltaren: den gallikanska och den romerska, bägge af Hieronymus. (Jfr Inledn. s. XXII, not.)

SACRAMENTARIUM, missalets föregångare, som innehöll de böner hvilka reciterades vid altaret af den prest eller biskop som celebrerade mässan. Sakramentariet var ett verk af påfven Gregorius den store (d. 604). Inemot 10:e årh. tillökades sakramentariet med evangelier och epistlar och något senare äfven med de i solo sjungna partierna (ej endast böner) i mässan, hvarigenom det fullständiga missalet (*missale plenarium*) uppstod. Detta senare var färdigbildadt först i 12:e årh., men redan i 11:e årh. finner man öfvergångsformer, som förmedla sambandet mellan sacramentarium och missale.

SANCTORALE, en del af *breviariet* (se s. 296).

TEMPORALE, likaledes en del af *breviariet* (se s. 296).

1. Register öfver veckoritualens *hymner* och *se-kvenser*, med hänvisning till de tryckta texterna i närvarande uppl.

Det första siffratalet hänvisar till lat. texten och det inom ( ) till motsv. sv. öfvers. De med * betecknade hymnerna äro författade af mag. PETRUS OLAVI. (Jfr G. E. Klemming, »Latinska sånger &c.», d. 2. 1886.) *Sekvenserna* betecknas med ett tillagdt (S.).

Sid.

*Alme pater, qui filium fecisti unigenitum	212 (41)
Ave maris stella, dei mater alma	229 (101)
Ave virgo graciosā, virgo mater gloriosa (S.).	258 (187)
Ave virgo virginum, ave lumen luminum (S.)	259 (188)
*Celestis erat curia pulchris repleta floribus	218 (59)
Congaudent angelorum chori gloriosi virginis (S.).	265 (197)
*Decepte verbo coniugis	219 (62)
*Deus plasmator hominis	218 (58)
Dies ista celebretur, in qua pia recensetur (S.).	264 (195)
*Dolens adam ex fame	220 (67)
*Errorum pleno tenebris	223 (78)
Fit porta christi peruia	226 (88)
Gaude mater ihesu christi (S.)	260 (190)
Gaude virgo, mater christi (S.)	260 (189)
Gaude visceribus mater in intimis	225 (87)
*Ignis ardore triplicis	224 (84)
*In genitore genitus	214 (47)
*In throno deo proximo	216 (54)
Inviolata, integra et casta es maria (S.).	255 (182)
Jubilemus in hac die (S.)	261 (192)
Letabundus exultat fidelis (S.)	263 (194)

*Lux deus indeficiens	214 (45)
Missus gabriel de celis (S.)	262 (193)
Natiuitas marie virginis, que nos lavit (S.)	266 (198)
*Non passus est rex glorie	235 (126)
O gloriosa domina, excelsa super sydera	234 (121)
O quam glorifica luce choruscas	237 (131)
*O trinitatis gloria, celestis decus curie	210 (37)
*O veneranda trinitas, o trinum una deitas	213 (43)
*Per se lucens carbunculus	215 (49)
Presens dies refulget celebris (S.)	265 (196)
Quem terra, pontus, ethera	226 (91)
*Relictis mundi friuolis	230 (105)
*Rex christe clementissime	228 (97)
*Rogatus deus rumpere	231 (111)
*Rubens rosa tunc palluit	234 (118)
Salvatoris mater pia (S.)	259 (188)
*Sol occidit iusticie	233 (116)
*Sponse iungendo filio	229 (103)
Stabat iuxta christi crucem (S.)	261 (191)
*Summe mater leticie	232 (113)
Tota pulchra es, amica regis angelorum (S.)	257 (185)
*Trina celi ierarchia	237 (133)
*Tu miro micans lumine	224 (83)
*Veni creator spiritus	220 (69)
*Victum vitalem tribuit	222 (78)
Virgini marie laudes concinant christiani (S.)	266 (199)
Virgini marie laudes intonent christiani (S.)	267 (199)
*Virgo deum letificans	221 (72)
*Virgo fulgens virtutibus	217 (56)
*Virgo pascentem angelos	236 (129)
*Ysaïas que cecinit	227 (96)

2. Register öfver *antifoner* och *responsorier* i veckoritualen.

	Sid.
Ab inicio ordinata est	224
Ab omnibus iniquitatibus	219
Actor mortis elisus est	221
Ad coronam leticie	236
Ad nutum domini	245
Adiuua nos sponsa regis	217
Adorna thalamum	244
Alma redemptoris mater	215
Angeli, archangeli, virtutes	216
Angelorum domina, potentissima cunctorum	217
Angelorum imperatrix	218
Anne matrimonium	246
Annuncietur in vniuersa terra	233
Ante sex dies	246
Apparuerunt apostolis	247
Ardenti desiderio	244
Assumpta est maria	235
Astans dei iudicijs	243
Aue regina celorum, aue domina angelorum	218
Aue regina celorum, mater regis angelorum	222
Ave stella matutina	230
Auerte oculos nostros	213
Beata es virgo maria	235
Beata mater anna, archa regis	223
Beati estis sancti dei	249
Beati metuentes dominum	214
Beatus populus cuius est ihesus	229

Benedic domine domum istam	249
Benedicat deum tota celestis militia	217
Benedicat nos deus	252
Benedicta filia tu a domino	236
Benedicta sis tu maria aula pulchritudinis	221
Benedicta terra cuius flores	216
Benedictum sit nomen	230
Benedictus dominus deus israel	212
Benedictus dominus quem	215
Benedictus sis tu dignissime sator	220
Birgitta christi famula	243
Caritas est summum bonum	251
Castitatem vouit altissimo	226
Christe patris excelsi	232
Christi virgo delectissima	216
Christus descendit mundum redimere	251
Christus resurgens	249
Ciues apostolorum	249
Clamauimus ad deum	226
Confiteantur regi celorum	233
Congratulamini filio dei	226
Congregauit nos christus	251
Congregauit nos in vnum christi amor	251
Conuerte domina mater	216
Corde et animo christo	225
Corona sponsa	244
Corrige virgo prudentissima	223
Cum audisset populus	246
Cum iocunditate assumptionem	237
Cum iocunditate exhibitis	250
Cum rex glorie	246
De iherusalem exeunt	250
De te virgo nasciturum	238
Deus et angeli de natiuitate	225
Deus noster es tu bone ihesu	217
Diligamus nos inuicem	251
Domine tu michi lauas pedes	251

Dominus ihesus postquam cenauit cum discipulis suis . . .	250
Domum tuam domine	212
Ecce maria genuit nobis saluatorem	228
Ecce mulier conterens	236
Ego sum alpha.	247
Emitte nobis fili dei	219
Eua mater hosti consensciens	219
Eue maria filia	221
Exaltata es sancta dei genitrix	235
Exulta feliciter mater	233
Exultant sancti de maria.	218
Exurge domine adiuua nos	248
Felix namque es sacra virgo maria	227
Felix orbis	246
Filij hominum afferte	215
Flectatur tibi benedicte ihesu.	227
Gaude birgitta, canticum	239
Gaude birgitta, canticum . . . (et Catharine viaticum . . .).	213
Gaude eternaliter intacta.	229
Gaude maria virgo	244
Gaudendum nobis est quod christus mediator	239
Germinauit radix iesse.	228
Gloria tibi trinitas	248
Glorificamus te dei genitrix.	229
Gloriose dei matris gracia	223
Gloriose virginis marie ortum	225
Gloriosi principes	248
Hec est dies quam fecit	245
Hec sursum rapta	243
Hec virgo presignata	225
Herba surgit in stipitem	244
Hodie beata virgo maria puerum ihesum	244
Homo quidam fecit cenam	248
Hosti fallaci credidit	221
In ciuitate domini	248
In diebus illis mulier	251
In eternum permanet	213

In hoc cognoscent omnes	251
In manus tui filii	214
In odore vngentorum	236
In pace patris eterni	234
In vterum virginis	228
Inclina aurem tuam	213
Ingrediente domino in sanctam ciuitatem	246
Intelligens abraham	220
Interueniente te o dei genitrix	211
Ite in orbem	247
Jam letaris domina	237
Jhesu benigne redemptor	232
Jhesu christe fili dei viui	213
Jocundum est eis in vnum habitare	214
Latuit in blando	228
Libera nos, salua nos	248
Lumen verum quod nobis	222
Mandatum nouum do vobis	250
Maneant in nobis fides, spes, caritas	252
Maria ergo vnxit pedes ihesu	251
Maria maria tocus	237
Maria summe trinitatis	211
Maria virgo assumpta est	236
Memor dominus mansuetudinis	222
Ministrans pauperibus	243
Misereatur nostri deus	231
Multe tribulaciones iustorum	221
Mundi domina, celi regina	234
Natiuitas gloriose virginis	224
Natiuitas tua, dei genitrix	224
Natiuitatem recolamus s. marie virginis	224
Ne elongeris a nobis	230
Nobis erat hoc necesse	245
Noli domina nos relinquere	221
Non obliuiscatur nos	217
O admirabile commercium	227
O amabilis virgo	210

O brigitta, mirre gutta	240
O facies mosayca	243
O florens rosa	226
O ineffabiliter diuitem	220
O iocundissimam iocunditatem	237
O laus grandis anne	245
O maria dignissimum vehiculum	211
O maria maris stella	245
O mitissime saluator	234
O mulierum felicissima	226
O regis pacifici illibata	215
O rex glorie	247
O sacrum conuiuium	248
O speciose forma	213
O susceptor et gloria	211
O victrix robustissima	217
O virgo post deum	232
Omnem potestatem	221
Omnes noscens creaturas	245
Omnia mandata tua	213
Palluerunt pie matris	231
Paradysi porte per te	235
Patrem cum filio et spiritum cum utroque	214
Pax multa diligentibus	213
Perhenniter sit benedicta	231
Postquam surrexit dominus a cena	250
Preciosi sancti dei	247
Pretende benigne deus	221
Preueni nos domina	217
Propter preces tue sanctissime matris	230
Pulchra es et decora	236
Quando nata es virgo	225
Quando natus es ineffabiliter	228
Que est ista que ascendit sicut aurora	236
Que est ista que processit	235
Qui maris fluctus	244
Quomodo fiet istud	245

Quoniam mandauit dominus	229
Reconcilia nos virgo	213
Regali ex progenie maria	224
Regina celi letare	239
Regnum mundi	243
Repelle a tabernaculis	223
Rosa rorans	240
Rubum quem viderat moyses	228
Saluator mundi	247
Salve celi digna	238
Salve regina misericordie	238
Sancta et immaculata virginitas	227
Sancta maria succurre miseris	222
Sancte spei mater	233
Sacra mater cum angelis	217
Salua nos salutis et vite	219
Scitote populi quoniam	220
Sicut spinarum vicinitas	231
Sis tu eterne deus	217
Solem iusticie regem	224
Speciosa facta es	222
Sponsa regis, doctrix legis	240
Sponse legis, christi regis	212
Stella solem pariens	225
Stirps iesse virgam	223
Sub tuum presidium	248
Summe trinitati	211
Super salutem	235
Surgite sancti	249
Surrexit dominus	246
Tanquam sponsus ornatus	228
Te sanctum dominum in excelsis laudant	216
Transplantatur ab iericho	236
Tremor terre, petrarum scissure	232
Ubi est caritas	251
Ubi fratres in vnum glorificant deum	251
Veni sancte spiritus	247

Venit deus in mundum	228
Videte miraculum	227
Virgo mater ecclesie	238
Virtutis dei dextere	243
Vos vocatis me magister	250
Zachee festinans	248

Tryckfel.

Sid. xxxiv rad. 7 står: 390 läs: 397

› 3 › 12 › systrom läs: systrom
 › 175 › 4 › them läs: then (*Jfr 141: 2.*)
 › 180 › 1 › opplyfte läs: opplyste (*Lat. orig. har: illuxit*)
 › 181 › 26 › dominus läs: domini (*Ordet, som i den sv. hdskr. är förkortadt och kan läsas på två sätt, bör, enl. hvad lat. originaltexten ger vid handen, läsas: domini Därmed förfaller den bland »Rättelser» å sid. 205 vid detta ställe gjorda ändringen.*)

› 244 › 3 nedifr. står: persentauit läs: presentauit

› 265 › 4 › utgår det första ställa,

SAMLINGAR

UTGIFNA

AF

SVENSKA

FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET.

HÄFT. 109.

JUNGERU MARIE ÖRTAGÅRD.

ANDRA (SLUT-) HÄFTET.

STOCKHOLM, 1895. KUNGL. BOKTRYCKERIET.

Pris för köpare 3 kr.

SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPETS SAMLINGAR

innefatta hittills:

- Flores och Blanzejlor.*
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. (I ett
Legenden om Gregorius af Armenien. band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Susos Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Fullständiga i 7 häften.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullständiga i 3 häften.)
Läke- och Örte-Böcker. (Fullständiga i 3 häften.)
Orädbok öfver Svenska Medeltids-språket. Häft. 1—15.
Prosadikter från Medeltiden. (Fullständiga i 3 häften.)
Historia Trojana.
Jungfru Marie Örtagård. (Fullständig i 2 häften.)
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom
 nummerföljden.)

Mera har ej utkommit intill Januari 1896.

SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPETS SAMLINGAR:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5. *Herr Iean Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8. 9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Iean Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14. 15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17. 18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19. 20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Bd. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Bd. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29. 30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi Iesverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
- 34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43. 44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
- 46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudelige Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53. 54. *Suso, Gudelige Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (slutet).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
- 57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63. 64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutade).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefoulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
- 68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71. 72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (slutet).
- 73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
- 78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).

81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser*. Häft. 10.
  82. *Läke- och Örte-Böcker*. Häft. 1.
  83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser*. Häft. 11 (slutet).
  84. *Läke- och Örte-Böcker*. Häft. 2.
  - 85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket*. Häft. 1—5.
  90. *Läke- och Örte-Böcker*. Häft. 3 (slutet).
  91. *Prosadikter från Medeltiden*. Häft. 1.
  - 92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket*. Häft. 6—9.
  - 96, 97. *Prosadikter från Medeltiden*. Häft. 2, 3 (slutet).
  - 98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket*. Häft. 10—12.
  - 101, 102. *Svenska Medeltids-Postillor*. Del. 3. Häft. 1, 2.
  103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket*. Häft. 13.
  104. *Historia Trojana*.
  105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket*. Häft. 14.
  106. *Svenska Medeltids-Postillor*. Del. 3. Häft. 3 (slutet).
  107. *Jungfru Marie Örtagård*. Häft. 1.
-

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA

3 0112 111946817